

23 червня 2022 року

«ВАРІАТИВНІ МОДЕЛІ Й ТЕХНОЛОГІЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ»

Всеукраїнська науково-
практична конференція

ДЗВО "Університет менеджменту
освіти", кафедра філософії і освіти
дорослих

УДК 37.018 : 378.04 (043.2)

*Схвалено і рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу вищої освіти
«Університету менеджменту освіти»
(протокол № 10 від 26 жовтня 2022 року).*

Рецензенти:

Журба К.О. – доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту проблем виховання НАПН України

Бондарчук О.І. – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології управління Центрального інституту післядипломної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

Редакційна колегія:

Пуховська Л.П. – доктор педагогічних наук, професор кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Просіна О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Маршицька В.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Кравчинська Т.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Ілляхова М.В. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Шабала Ю.А. – старший викладач кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Волинець Н.П. – старший викладач, методист вищої категорії кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти»

Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 23 червня 2022 р. [ред. кол.: Пуховська Л.П., Просіна О.В. та ін.]. – К. : ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти», 2022. – 461 с.

Наукове видання є результатом проведення Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти» за участі партнерів з МОН України та ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти». Матеріали, представлені у збірнику, є результатом наукових розвідок, здійснених вітчизняними науковцями та практиками задля висвітлення та вирішення кола актуальних проблем.

Запропоноване видання буде корисним для досліджень магістрантів, аспірантів та докторантів; наукових та педагогічних працівників закладів освіти усіх рівнів для ефективної організації діяльності керівників та педагогів в умовах цифрового освітнього середовища.

Матеріали збірника подано в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

© ДЗВО «УМО»

© 2022

ЗМІСТ

Передмова	9
Тези доповідей	11
<i>Авдєєва О. М. Дистанційне навчання в умовах техногенних небезпек</i>	11
<i>Адамович І. В. Імідж цифрового педагога</i>	18
<i>Андрійчук О.І. Освітня програма підвищення кваліфікації як навчальна технологія формування професіоналізму педагогічного працівника</i>	22
<i>Аносова А. В. Екологічність комунікацій керівника закладу загальної середньої освіти</i>	26
<i>Бакуліч О.О., Бокий А.В. Інформаційна безпека як важлива складова функціонування бізнесу в умовах військового стану</i>	30
<i>Барвінок М.В. Проблеми комунікації викладачів та студентів під час дистанційного навчання</i>	33
<i>Бацуровська І.В. Інформаційна безпека викладача фізики у вищому навчальному закладі</i>	37
<i>Безручко О.В. Новітні види магістерських творчих проєктів</i>	39
<i>Білоножко О.В. Навчально-методичне середовище для розвитку педагогічної культури вчителів в умовах відкритої освіти</i>	44
<i>Бодик О. П. Структуроутворюючі компоненти сучасного навчального матеріалу як чинники інтеграції професійної й іншомовної підготовки майбутніх учителів ІМ: виховно-розвивальний зміст</i>	47
<i>Бодик О. П. Принципи інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного вчителя ІМ у системі вищої освіти</i>	53
<i>Бойко І. І. Формування та розвиток культури споживання психологічних послуг педагогічними працівниками Нової української школи</i>	58
<i>Виговська О. І. Науковий світогляд – трансформаційна стратегія професійного розвитку українського вчительства</i>	63
<i>Волкова Н. В. Стратегічні напрями розвитку дуальної освіти в системі підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності</i>	70
<i>Гаврилюк А.В. Колаж як засіб пошуково-дослідницької та проєктної діяльності на уроках «Я досліджую світ» у Новій українській школі</i>	74
<i>Гаврутенко Л.А. Принципи формування професійних вмінь</i>	80

<i>майбутніх фахових молодших бакалаврів економічного профілю</i>	
Гаркавенко О.В. <i>Модель формування професійної компетентності керівника закладу позашкільної освіти</i>	83
Гладченко І. В. <i>Залучення дітей з особливими освітніми потребами до музично-ритмічної діяльності в умовах сім'ї: шляхи підтримки</i>	87
Годецька Т. І. <i>Професійна підготовка фахівців у сфері ІТ та ІТ-менеджменту: зарубіжний досвід</i>	93
Голентовська О.С. <i>Розвиток психологічної стійкості педагогічних працівників у парадигмі когнітивно-поведінкової терапії</i>	98
Гордієнко І.М. <i>Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку фахівців Центрів професійного розвитку педагогічних працівників</i>	100
Гречуха І.А., Кирик Н.М. <i>Розвиток літературних здібностей учасників літературних студій</i>	104
Гриб'юк О.О. <i>Варіативні моделі дослідницького навчання учнів предметів природничо-математичного циклу з використанням комп'ютерно орієнтованих методичних систем: працюємо в умовах експерименту</i>	108
Гуменюк А. В. <i>Вплив ефективної роботи команди психолого-педагогічного супроводу на успішний розвиток дитини з особливими освітніми потребами</i>	112
Гупан Н.М. <i>Питання підготовки вчителів до розвитку критичного мислення учнів</i>	116
Дембіцька С.В., Кузьменко О.С. <i>Формування професійної компетентності фахівців технічних спеціальностей з урахуванням особливостей інтеграційного методологічного підходу</i>	122
Дерека К.О. <i>Використання мультимедійних технологій на заняттях іноземної мови як засіб оптимізації навчання у фахових коледжах</i>	125
Доброльозжа Г. М. <i>Патріотичне виховання українських школярів в умовах нової геополітичної реальності</i>	129
Єр'оміна Л.В. <i>До питання ризиків в кіберпросторі України</i>	135
Желєзняк С. В. <i>Новітні підходи до підготовки аспірантів та захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії (PHD)</i>	138
Жорнова Олена І., Жорнова Ольга І. <i>Професійний розвиток майбутніх музикантів в умовах відкритої освіти</i>	141
Завязун Т.В. <i>Комунікативна компетентність як важливий чинник педагогічної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти</i>	144
Загурська С.М. <i>Досвід психолого-педагогічного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників КНЗ КОР «КОІПОПК»</i>	147
Засєкіна Т.М., Тишковець М. Д. <i>Готовність учителів до реалізації</i>	150

STEM-освіти

<i>Зінчук Н. І. Формування економічної компетентності у майбутніх працівників швейної галузі та сфери послуг</i>	153
<i>Золотухіна О. А. Використання фасилітації при організації онлайн навчання студентів ІТ-спеціальностей</i>	160
<i>Іваненко І.В. Дитиноцентроване освітнє середовище як тренд сучасної освіти</i>	165
<i>Ілляхова М. В. Значення відеологічної культури у професійному розвитку педагога в умовах відкритої освіти</i>	170
<i>Камінський О.І. Розвиток цифрової компетентності вчителів: вітчизняна практика та зарубіжний досвід</i>	173
<i>Кирилюк І. М. Місце і роль дистанційного навчання у підготовці фахівців сфери туризму</i>	178
<i>Кльоц Л.А. Психологічна допомога педагогічним працівникам в кризових ситуаціях пов'язаних з війною</i>	182
<i>Клюєва Є.М. Інформаційна безпека в умовах війни: основні правові аспекти</i>	187
<i>Клясен Н. Л. Роль науково-методичного супроводу у процесі професійного зростання педагога в умовах трансформації освіти</i>	191
<i>Кобилянська І.М., Мясковська М.О. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій в умовах інноваційного розвитку суспільства</i>	196
<i>Кобилянський О.В., Дембіцька С.В. Вдосконалення вищої технічної освіти в умовах сталого розвитку суспільства</i>	199
<i>Копилець Є. В. Залучення зовнішніх стейкхолдерів до проведення навчальної практики як чинник впливу на якість підготовки фахівців</i>	203
<i>Корнілова Т.Б. Професійні стандарти педагогічних працівників в контексті освітніх програм підвищення кваліфікації у закладах післядипломної педагогічної освіти</i>	207
<i>Кравчук Р.О. Модернізація професійної діяльності вчителя в умовах нової парадигми навчання</i>	213
<i>Купрієвич В.О. Методичний супровід професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної освіти</i>	220
<i>Курепін В.М. Захист персональних даних громадян в умовах дії правового режиму воєнного стану</i>	223
<i>Кушнір В. В. Психолого-педагогічні аспекти розвитку мистецької освіти в наукових працях НАПН України</i>	227
<i>Литвин О. В. Використання інтерактивних методів навчання при підготовці фахівців сфери обслуговування</i>	233
<i>Литвинчук Н. В. Сучасні виклики реалізації розвитку soft skills в закладі освіти</i>	235
<i>Лобач О.М. Податок – суспільне благо</i>	240

<i>Мамченко С.М. Реальний та віртуальний простір як основи інформаційної політики держави під час збройного конфлікту</i>	246
<i>Маршицька В.В. Особливості професійної підготовки педагогів у передових країнах світу</i>	249
<i>Масол Л. М. Культурно-мистецькі чинники трансформації освітнього середовища під час війни</i>	252
<i>Мирошніченко О.О. Сенсорна інтеграція учнів з особливими освітніми потребами</i>	257
<i>Мінчук Г. З. Емоційний розвиток дитини у молодшому шкільному віці</i>	264
<i>Мосякова І. Ю. Принцип відкритості в управлінні закладом позашкільної освіти в сучасних умовах: можливості і перспективи</i>	267
<i>Осадчук Н.О. Психологічний супровід педагогічної діяльності в кризових умовах</i>	272
<i>Павленко М. С. Використання методу ненасильницького спілкування з метою профілактики мобінгу</i>	276
<i>Панченко В.С. Формування професійно-важливих якостей фахівців у системі післядипломної освіти</i>	281
<i>Панченко Л.Ф. Віртуальні обміни в освіті: візуалізація наукового ландшафту</i>	285
<i>Педан Н. В. Значення освітніх інтернет-ресурсів для професійного розвитку вчителя</i>	288
<i>Петренко Л. М. Військова агресія росії проти України: небезпека для університетської науки</i>	292
<i>Поворознюк І. М. Психологічні особливості обслуговування споживачів на підприємствах індустрії гостинності</i>	297
<i>Пометун О.І. Навчальний тренінг як провідна форма підвищення кваліфікації вчителів ЗСО у контексті вимог Нової української школи</i>	302
<i>Просіна О. В. Управління професійним розвитком педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану</i>	307
<i>Пуховська Л. П. Сценарії розвитку освіти дорослих у країнах ЄС: дорожня карта для України</i>	317
<i>Рідкоус О. В. Особливості формування стресостійкості педагогів</i>	325
<i>Ремех Т.О. Професійний імідж сучасного педагога</i>	337
<i>Розульська О. О. Особливості розвитку соціокультурної компетентності як складової мовної підготовки фахівців у ЗВО</i>	341
<i>Рудяк М. Д. Виховання морально-етичних якостей учасників вокального гуртка у закладах позашкільної освіти шляхом духовного пісенству</i>	345
<i>Салагуб Л. І. Траєкторія професійного зростання науково-педагогічного працівника vs освітні виклики та парадигми</i>	349
<i>Самойленко О.О. Інформаційна безпека педагогічного працівника в</i>	

<i>умовах воєнного стану</i>	359
Стрельбицька С. М. <i>Акмеологічні технології професійного саморозвитку педагогів в умовах відкритої освіти</i>	364
Суховірська Л.П., Болілий В.О. <i>Операційний центр безпеки в умовах воєнного стану</i>	369
Телецька Л. І. <i>Формування у молодших школярів навичок спостереження за об'єктами природи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ»</i>	371
Ткаченко В. І. <i>Професійна мобільність педагогів</i>	376
Ткаченко О. М. <i>Світчерство як тренд в Україні</i>	380
Харченко Г. І. <i>Технології професійного розвитку вчителів гуманітарних предметів в умовах відкритої освіти: ідея розвитку</i>	382
Цімболинець М.А. <i>Психологічний супровід вчителів Нової української школи в умовах інклюзивного навчання</i>	385
Чеботарьова О.В. <i>Дистанційне навчання учнів з особливими освітніми потребами: практичні кроки</i>	389
Чуркіна В.Г. <i>Синергетичний підхід до неперервної освіти у XXI ст.</i>	393
Чуян І.Л. <i>Змішана модель підвищення кваліфікації вчителів суспільствознавчих дисциплін на базі дистанційної платформи КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР</i>	398
Шабала Ю. А. <i>Науково-методичний кейс «Set of competencies» як засіб професійного розвитку педагогічних працівників</i>	403
Шабінська О. Д. <i>Міністерство освіти і науки України як суб'єкт нормотворення</i>	408
Швень Я. Л. <i>Реалізація впровадження тематичних курсів із розвитку soft skills у практику післядипломної освіти</i>	413
Швець Ю.Ю. <i>Розвиток зв'язного мовлення учнів початкової школи у процесі вивчення іменників та прикметників</i>	417
Шемаєв В.М., Шемаєва Л.Г. <i>Дестабілізуючий інформаційний вплив з боку РФ на економіку України напередодні повномасштабної агресії</i>	422
Шендерук І.О. <i>Діяльність професійних спільнот як основа професійно-особистісного становлення і розвитку педагога</i>	425
Щербань П.І. <i>Формування педагогічної рефлексії у системі післядипломної педагогічної освіти</i>	430
Янковська І.М. <i>Сучасні підходи до викладання мистецької освітньої галузі в НУШ</i>	433
Ясакова Т. Ю. <i>Розвиток критичного мислення здобувачів вищої освіти в процесі вивчення природничих дисциплін</i>	438
Постерні матеріали.....	442
Бойко І. І. <i>Формування та розвиток культури споживання</i>	

<i>психологічних послуг педагогічними працівниками Нової української школи</i>	441
Любченко Н. В. Виклики у стратегічному плануванні закладу загальної середньої освіти в контексті кластерного підходу	444
Самко А.М. Педагогічний коучинг як ефективна технологія професійного розвитку педагога в системі післядипломної педагогічної освіти	447
Санковська І. М. Супровід професійного розвитку вчителів у системі післядипломної освіти	449
Сивак О.І. Аксіопсихологічний менеджмент особистісно-професійного зростання педагога від початківця до майстра (візія явища)	451
Скрипник М. І., Кравчинська Т. С., Волинець Н. П. Взаємодія когніцій слухачів КПК з дидактичним змістом та технічною архітектурою: концептуалізуємо проблему	453
Смольникова Г.В. Підвищення кваліфікації вихователів-методистів закладів дошкільної освіти: форми та особливості навчання на курсах в Інституті післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка	455
Третяк О.П. Виховання поваги гідності як протидія негативних наслідків булінгу в учнів початкової школи	457
Резолюція	459

ПЕРЕДМОВА

*«Хто думає про науку, той
любить її, а хто її любить, той
ніколи не перестав вчитися,
хоча б зовні він і здавався
бездіяльним»*

Григорій Сковорода

Шановні освітяни!

Перед вами матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції **«Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти»**, яка відбулася 23 червня 2022 року з ініціативи кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти», за участі партнерів з МОН України та ДНУ «Інституту модернізації змісту освіти» (<https://sites.google.com/view/fod-2022>).

Організатори передбачали в перебігу конференції залучити до професійного діалогу науковців та практиків з метою обговорення варіативних моделей і технологій трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти. Анонсована проблема викликала широку зацікавленість освітян. До обговорення долучилися педагогічні й науково-педагогічні працівники, наукові співробітники, докторанти, аспіранти, педагогічні й науково-педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти, методисти та викладачі закладів післядипломної освіти, керівники та педагоги закладів загальної середньої, позашкільної і дошкільної освіти, фахівці центрів професійного розвитку педагогічних працівників, представники громадських організацій.

Професійний дискурс учасників конференції спрямовувався на розкриття таких основних напрямів: вітчизняні та зарубіжні концепції і технології професійного розвитку педагогів в умовах відкритої освіти; інформаційна безпека в умовах воєнного та поствоєнного стану; психолого-педагогічний супровід професійного розвитку фахівців, зокрема, педагогічних і науково-педагогічних працівників закладів післядипломної педагогічної, вищої, фахової передвищої, професійної, загальної середньої та позашкільної освіти.

Редакційна колегія сподівається, що представлені матеріали будуть корисними для вивчення магістрантам, аспірантам та докторантам; науковим та педагогічним працівникам закладів освіти усіх рівнів для ефективної організації діяльності керівників та педагогів своєю актуальністю та новизною запропонованих ідей, проведеним аналізом

практичного досвіду, сучасністю і затребуваністю освітніх моделей та технологій професійного розвитку фахівців.

Найважливіші акценти стосовно обговорюваної в перебігу конференції проблеми, безсумнівно, ґрунтуються на ідеях української наукової спільноти освітян, пропозиціях зарубіжних дослідників.

Українська система освіти до цього часу не перебувала в умовах війни, тож трагічний досвід ми переживаємо вперше; за умов стабільного суспільно-державного розвитку незалежної України педагоги активно розвивали професійні компетентності, орієнтовані на демократію та соціальний прогрес, повагу до особистості, потребу забезпечення якісної освіти молоді, миру в світі. Сьогодні не перекреслило наших прагнень, а лише згуртувало педагогічну спільноту на подолання перешкод, які ще постануть перед освітою, адже поствоєнного стану Україна також ще не проживала.

Колектив кафедри філософії і освіти дорослих Центрального інституту післядипломної освіти Державного закладу вищої освіти «Університет менеджменту освіти» висловлює щире подяку всім учасникам конференції за надані сучасні й актуальні наукові матеріали та бажає усім освітянам України наснаги, особистого професійного розвитку та затребуваності в професії, віри в перемогу України.

Тези доповідей

УДК 37.091.39(043.2)

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ТЕХНОГЕННИХ НЕБЕЗПЕК

*Авдєєва О. М.,
заступник директора з НВР,
вчитель трудового навчання
Комунального закладу освіти
«Навчально-виховний комплекс
№122 «загальноосвітній
навчальний заклад дошкільний
навчальний заклад»
Дніпровської міської ради*

Анотація. Охарактеризовано дистанційне навчання в умовах техногенних небезпек, що надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам в свою чергу дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів. На основі опрацьованих наукових джерел і практичної діяльності зроблено висновок, що розвиток дистанційного навчання буде продовжуватися і вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, техногенна небезпека, програмне забезпечення, організація освітнього процесу.

В останні десятиріччя швидко розвиваються науково-методичні основи дистанційного навчання. Проблемаам з питань розвитку дистанційної освіти присвячені роботи багатьох зарубіжних науковців, таких як: Р. Деллінг, Г. Рамбле, Д.Кіган, М. Сімонсон, М. Мур, А. Кларк, М. Томпсон ін. та відповідно вітчизняними, такими як: О. Андрєєв, Г. Козлакова, І. Козубовська, В. Олійник, Є. Полат, А. Хуторський [1-4]. Та незважаючи на велику кількість наукових досліджень важливими і

актуальними є питання застосування всіх можливостей принципово нових форм і методів дистанційного навчання в умовах надзвичайних ситуацій – пандемії коронавірусу, техногенних катастроф, військових конфліктів та інших небезпек.

Проблеми організації навчання в умовах техногенних небезпек можна розділити на дві основні групи: проблеми, пов'язані з організацією навчального процесу та проблеми, пов'язані з матеріальним та методичним забезпеченням навчального процесу. До *першої групи* проблем належать забезпечення присутності студентів на заняттях, збереження можливості оперативного обміну інформацією між викладачами та здобувачами вищої освіти, між викладачами, здобувачами вищої освіти та деканатами, організація гнучкого розкладу занять, контроль за виконанням лабораторних та практичних занять, контроль проходження тестів та проблема дистанційного прийому заліків та іспитів.

Дистанційне навчання – сукупність інформаційних технологій та методик викладання, які передбачають здобуття освіти без фізичної присутності здобувачів у навчальному закладі. Відмінністю дистанційного навчання від заочного навчання є використання синхронного режиму – при якому здобувачі освіти працюють разом із педагогічним персоналом закладу наживо, використовуючи засоби та технічні рішення зв'язку в реальному часі, дотримуючись встановленого закладом освіти розкладу занять.

Законодавчо, дистанційна освіта регламентується окремими положеннями Міністерства освіти і науки про дистанційне навчання для вищих та середніх закладів освіти, проте, широко використовується й приватними структурами. Основними рисами дистанційного навчання є інтерактивна взаємодія у процесі навчання із виокремлення часу для

самостійного освоєння матеріалу, консультаційний супровід у процесі навчання.

Дистанційна освіта має як багато переваг, так і багато недоліків: дозволяє більш зручне використання інтерактивних технологій, вирішує питання фактору відстані та транспорту, виключає фактори затримки у переміщенні до навчальних занять, дозволяє більш легко залучати у навчальний процес фізично віддалених експертів, фахівців або замість викладачів, дозволяє краще використовувати принцип наочності. Недоліками дистанційної освіти є потреба у надійному технічному оснащенні, переформатування окремих підходів та тем, покращення методичного забезпечення, перенавчання викладацького складу та оволодіння новими знаннями та навичками педагогічної майстерності тих, хто працюватиме у дистанційному режимі за умов недостатньої чи відсутньої візуальної, емоційної та психологічної комунікації з учасниками навчального процесу.

В Україні дистанційна форма освіти впроваджується протягом двадцяти років. Відправною точкою можна вважати 2002 рік, коли Міністерством освіти і науки України був запроваджений експеримент з дистанційного навчання. Однією з можливостей, яку відкрила перед системою освіти і суспільством загалом впровадження дистанційної освіти була перша затверджена Кабінетом Міністрів України Програма розвитку системи дистанційного навчання 2004-2006 р. (постанова КМУ від 23.09.2003 р. № 1494.). На виконання програми було розроблене перше Положення про дистанційне навчання, затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40. З розвитком технологій у 2013 році затверджується нове Положення про дистанційне навчання.

Перший заклад загальної середньої освіти в Україні, який отримав ліцензію на провадження освітньої діяльності без очного формату став Центр освіти «Дистанційна школа «Оптіма».

Першим закладом позашкільної освіти, який почав офіційно надавати дистанційні послуги з навчання мистецьким дисциплінам (вокал, гра на музичних інструментах, акторська і ораторська майстерність) стала приватна школа мистецтв «Соломрія» (м. Київ), що видає випускникам Свідоцтво про позашкільну освіту державного зразка. Також студенти віддаленої форми навчання мають можливість брати участь в онлайн-концертах, які транслюються в прямому інтерактивному ефірі на YouTube.

На сьогодні порядок організації та запровадження дистанційного навчання визначено Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115.

З іншого боку, перехід на дистанційне навчання вимагає переопрацювання всіх методичних вказівок. Той матеріал, який міг би бути безпосередньо та усно пояснений викладачем за очної присутності здобувачів вищої освіти в аудиторії, вимагає при дистанційному навчанні перенесення його у навчально-методичні посібники у повному обсязі.

Друга група проблем пов'язана з тим, що далеко не у всіх викладачів та здобувачів вищої освіти є необхідна матеріально-технічна база для забезпечення процесу дистанційного навчання. Так, якщо при очній присутності установа вищої освіти забезпечує всіх студентів необхідною кількістю комп'ютерів із встановленим на них стандартизованим набором програмного забезпечення, то в умовах дистанційного навчання претенденти на вищу освіту змушені використовувати наявну у них комп'ютерну техніку, без наявності якої сам процес дистанційного

навчання в сучасних умовах практично неможливий. Ця техніка найчастіше є різною. Крім цього, на комп'ютерних пристроях, що є у претендентів вищої освіти, встановлено різноманітне програмне забезпечення. Деякі претенденти на вищу освіту мають комп'ютери, наприклад, вироблені корпорацією Apple, що використовують відмінні від MS Windows операційні системи та інше програмне забезпечення. Крім того, деякі пошукачі вищої освіти взагалі не мають комп'ютерів вдома, у кращому випадку у них є смартфони, екрани яких не дозволяють ефективно працювати з навчальними матеріалами та програмами.

Часто здобувачі вищої освіти при дистанційному навчанні посилаються на тимчасові проблеми – на труднощі з підключенням до Інтернету та на поломки наявного у них комп'ютерного обладнання. У викладача та деканату немає жодних можливостей перевірити, чи є ці твердження істинними чи хибними.

При дистанційному навчанні необхідно використовувати спеціальне програмне забезпечення для забезпечення відеоконференц зв'язку. Існує безліч програм, призначених для цього (Zoom, **Google Meet** тощо). Не проблемою є вибір однієї конкретної програми, яку мають використовувати як викладачі та деканати, так і здобувачі вищої освіти. Так, можна сказати, наприклад, для проведення відеоконференц зв'язку була обрана програма Zoom, основною перевагою якої є те, що вона виявилася встановленою на більшість смартфонів у претендентів вищої освіти, і вони були більш менш знайомі з нею. При цьому програма Zoom має альтернативи, які не можуть бути застосовані з найпростішої причини – здобувачі вищої освіти з ними не знайомі і не вміють їх використовувати.

Для вирішення зазначених проблем є необхідним вживання наступних заходів. *По-перше*, у зв'язку з тим, що пандемії, для прикладу,

в сучасному світі повторюються регулярно, необхідно включити до навчального процесу заняття з підготовки здобувачів вищої освіти до термінового переходу до дистанційного навчання у разі виникнення такої необхідності. Ця необхідність може бути пов'язана не тільки з епідеміями, але й з іншими лихами (погодні умови, аварії, обмежені (гібридні) воєнні дії та ін.). Для цього необхідно розробити методичні вказівки щодо термінового переходу на дистанційне навчання, вибрати єдине для всіх програмне забезпечення та провести практичні заняття з його використання, для вироблення навичок комунікації між здобувачами вищої освіти, деканатами та викладачами.

З боку деканатів мають бути запроваджені електронні журнали єдиного для всіх зразка, заповнення яких має здійснюватися з допомогою спеціальних форм. Застосування форм необхідно для того, щоб уникнути помилок під час заповнення електронних журналів та полегшити (спростити) процес їх заповнення та перевірки. Такі електронні журнали мають бути створені із залученням розробників (програмістів), а не створюватися нашвидкуруч. Під час проведення занять із переходу на дистанційне навчання здобувачів вищої освіти необхідно навчити використанню програмного забезпечення, доступ до якого можна отримати безкоштовно (наприклад, до Офіс 365, який має безкоштовний період використання протягом місяця, LibreOffice та Apache OpenOffice).

Крім того, здобувачі вищої освіти мають отримувати знання про те, як самостійно встановити та налаштувати це програмне забезпечення. Доцільно, як видається, включити до навчального плану окремий предмет, під час вивчення якого здобувачі вищої освіти могли б отримати навички використання електронних ресурсів у сучасних умовах, у тому числі при зверненні до державних електронних реєстрів та інших інструментів електронної держави, включивши до нього та

заняття щодо використання електронних комунікацій в умовах надзвичайних ситуацій.

По-друге, необхідно вжити комплексу заходів, можливо – на державному рівні, щодо забезпечення малозабезпечених студентів комп'ютерами (ноутбуками або планшетами), що видаються за заявою на період дії техногенних катастроф. Подібна практика використовується у західних країнах [3]. Деякі університети мають спеціальний фонд ноутбуків, які надаються у тимчасове користування студентам та викладачам (наприклад, під час відряджень).

По-третє, під час організації та проведення дистанційного навчання необхідно використовувати гнучкий графік навчального процесу, відповідний розклад занять, коригування якого має проводитись через деканати в оперативному режимі (з наступним повідомленням навчально-методичного відділу). При цьому більшу присутність здобувачів вищої освіти на заняттях дистанційного навчання можна забезпечити шляхом початку пар у пізніший час (наприклад, з 10 години ранку), так як при дистанційному навчанні немає проблеми повернення із занять у темний час доби, як і немає транспортних проблем взагалі.

Питання з фіксацією присутності студентів на заняттях можна вирішити програмно-апаратними засобами. Так, деякі американські університети використовують програму для смартфонів SpotterEDU, що дозволяє передавати інформацію про місцезнаходження студентів у той час, коли вони повинні за розкладом перебувати на парах. Програма здатна автоматично фіксувати прогул і заносити його до бази даних університету. Як зазначають батьки студентів, впровадження системи SpotterEDU дозволило вирішити проблеми з успішністю у їхніх дітей. У 2019 році в системі SpotterEDU було зареєстровано понад 1,5 млн. учнів [4].

Таким чином, дистанційне навчання в умовах техногенних небезпек, що надає здобувачам вищої освіти доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає абсолютно нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок, а викладачам в свою чергу дозволяє реалізовувати абсолютно нові форми і методи навчання із застосування концептуального і математичного моделювання явищ і процесів. На основі опрацьованих наукових джерел і практичної діяльності зроблено висновок, що розвиток дистанційного навчання буде продовжуватися і вдосконалюватися із розвитком інтернет-технологій і вдосконалення методів навчання.

Література

1. Дистанційне навчання. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Дистанційне навчання](https://uk.wikipedia.org/wiki/Дистанційне_навчання).
2. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи. *Порадник. З досвіду роботи освітян міста Києва : навч.-метод. посіб.* / Упоряд.: Воротникова І.П., Чайковська Н.В. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 456 с.
3. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Екстрене дистанційне навчання в Україні: Монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.
4. Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія: матеріали міжвузівського вебінару (м. Вінниця, 31 березня 2017 р.) / відп. ред. Л.Б. Ліщинська. Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2017. 102 с.

УДК 37.011.3-051:17.022.1

ІМІДЖ ЦИФРОВОГО ПЕДАГОГА

Адамович І. В.,

старший викладач

кафедри педагогіки й андрагогіки

КЗ«Житомирський обласний

інститут післядипломної

педагогічної освіти»

Житомирської обласної ради,

кандидат педагогічних наук

Анотація. Розглянуто актуальне поняття іміджу педагогічного працівника як складової професійної діяльності; зроблено акцент на важливості формування цифрового іміджу становлення педагога епохи цифровізації.

Ключові слова: педагог, цифровізація, імідж.

Публічною людиною, яка завжди у спілкуванні з учнями, батьками, колегами, громадськістю – однією із консервативних, а з іншої сторони трансформаційних в соціальному середовищі суспільства є професія педагога. Спільноту накопичено достатньо широкий інструментарій, що допомагає ефективно для усіх сторін вибудувати відносини; мова йде про «імідж» (анг.) - це інформаційний образ, думка про індивіда, відповідно до його статусу у окремої групи суспільства як результат сформованого образу, який виникає унаслідок безпосереднього спілкування або інформації, отриманої від інших про цю людину. Цей образ формується завдяки інформаційним складовим: способу мислення, зовнішності та особливостям поведінки, умінню комунікувати, говорити та слухати тощо. Імідж є у кожного педагога незалежно від його особистих поглядів, уподобань та переконань.

У структурі іміджу виділяють окремі напрями [2]:

- візуальний образ (одяг, зачіска, міміка, пластика, модуляції голосу);

- професійний образ (витримка, мобільність, багатоплановість, багатозадачність, рівень освіченості тощо);

- внутрішній образ (характер, темперамент, настрої та філософське сприйняття, характерні якості особистості);

- менталітет (духовність, інтелект, самосприйняття).

У свою чергу науковцями розглядаються етапи формування структури іміджу: формування позитивного іміджу, ексклюзивного іміджу, хоча і не завжди позитивного та авторитетного іміджу [1].

Ще одним аспектом професійного профілю сучасного педагога є

цифровізація – цифровий імідж або цифрова репутація (е-репутація) [5]. Ці поняття можна охарактеризувати як образ особистості вчителя, який формується на основі статусів, фото, відео, зображень, цитувань та публікацій як користувача інтернет-простору та соціальних мереж.

Проте знань та навичок володіння сучасними інформаційними технологіями, уміння їх застосовувати вже недостатньо для ефективної професійної діяльності педагога. Тому, окрім hard і soft skills, формується ще нова група – digital-компетенції, або цифрові (впевнене використання нових технологій у професійному та особистому житті).

Так, відкритий ресурс Educators technology and mobile learning надав список важливих та необхідних цифрових компетенцій сучасного педагога [6]:

- 1) знаходження, оцінка навчальних онлайн-матеріалів;
- 2) створення візуально корисних та цікавих матеріалів;
- 3) створення віртуальних майданчиків для групи, класу: персональних та класних блогів, сайтів, wiki-платформ;
- 4) ефективний пошук інформації у мережі;
- 5) уміння використовувати можливості соціальних мереж та месенджерів для професійного розвитку;
- 6) відбір, рекомендація та поширення навчальних ресурсів;
- 7) формування, редагування та поширення цифрових портфоліо особистих та класних;
- 8) формування, редагування та поширення мультимедійного контенту;
- 9) використання онлайн інструментів для впровадження сучасних педагогічних практик: змішане навчання, дистанційне навчання, проєктне навчання тощо;
- 10) формування комунікативних зв'язків всередині колективу та з громадськістю.

Позитивні сторони використання педагогами соцсторінок: спілкування на території дітей; обмін електронними посібниками, книгами, цифровим контентом; налагодження спілкування з вихованцями, які іноді не йдуть на контакт «вживу», але беруть участь у спільних онлайн-проектах; соцмережі сприяють ефективній організації навчального, виховного та позанавчального процесу; обмін відео матеріалами про особисте та шкільне життя, уподобання тощо; онлайн заняття.

Британець Росс МакГіл, старший вчитель Північного Лондона, призер номінації топ-500 найбільш впливових британців, який склав «Стандарти роботи для вчителів» запропонував для педагогів поради щодо особливостей наповнення та ведення персональної сторінки в соціальних мережах [3]:

1. Персональна сторінка в соцмережі повинна виглядати професійно, тому важливо поцікавитись цим окремо.
2. Приватна інформація повинна бути захищена.
3. Перед публікацією поста поставити собі особисто запитання, як би ви відреагували на ту чи іншу інформацію як стороння людина.
4. Знати та дотримуватись онлайн правил – нетикету та бути прикладом для своїх учнів.
5. Критично підійти до фото-, відео- тощо матеріалів, які будуть видимі на вашій сторінці для колег, учнів, батьків, громадськості.
6. Фіксуйте свої паролі, користуйтеся власними гаджетами тільки персонально, слідкуйте, щоб на вашій сторінці працювали тільки ви.
7. Відслідковуйте публікації, якими діляться ваші близькі,

особливо інформацію, яка стосується персонально та може бути використана не за призначенням, або певним чином нанести шкоду.

8. Викладайте матеріал, який сприятиме висвітленню вашого як власного, так і професійного життя та діяльності, а отже допоможе формуванню сприятливого іміджу як особистості та професіонала.

Як підсумок, підкреслимо, що імідж сучасного педагога є досить важливою складовою його професіоналізму, а, з огляду на ряд суб'єктивних та об'єктивних обставин освітній процес буде набувати інших рис та змінювати своє «обличчя», тому імідж вчителя, і у великій мірі його цифровий аспект, будуть ставати все дедалі важливішими та актуальними у перспективі розвитку професіональних компетентностей педагога.

Література

1. Барна Н. В. Іміджологія : навч. посіб. [для дист. навч.] за наук. ред. В. М. Бебика. Київ : Університет «Україна», 2007. 217 с.
2. Бондаренко І. С. Іміджологія у системі гуманітарних знань: культурно-освітні стратегії: монографія. Запоріжжя, 2016. 305 с.
3. Вчитель у соціальній мережі. Поради Росса МакГіла. URL: <http://teach-hub.com/profil-vchytelya-u-sotsialnij-merezhi> (дата звернення 13.06.2021)
4. Освіта дорослих: енциклопедичний словник. НАПНУ, Нац. акад. держ. упр. при Президенті України [та ін.]. К : Основа, 2014. 496 с.
5. Kseniia Yefankova. Управління репутацією в Інтернеті: що це таке і навіщо це потрібно. URL: <https://cutt.ly/oJ76PL4> (дата звернення 13.06.2021)
6. 20 Digital Skills Every 21st Century Teacher should Have URL: <https://cutt.ly/AJ5qirR> (дата звернення 13.06.2021)

УДК. 37.091.12:005.963(073)

ОСВІТНЯ ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ЯК НАВЧАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

Андрійчук О.І.,

доцент кафедри методики викладання

навчальних предметів комунального закладу

«Житомирський обласний інститут післядипломної

*педагогічної освіти» Житомирської обласної ради,
кандидат педагогічних наук, м. Житомир*

Анотація. У статті розглядається освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників як навчальна технологія формування їх професійного розвитку. Акцентується увага на виборі освітньої програми для підвищення кваліфікації через необхідність набуття чи вдосконалення професійних компетентностей.

Ключові слова: освітня програма підвищення кваліфікації, навчальна технологія, професійний розвиток.

Реформування системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників в Україні передбачає пошуку нових підходів до професійного розвитку, набуття чи вдосконалення компетентностей, які б забезпечували виконання на належному рівні функціональних обов'язків, передбачених трудовими функціями. Суб'єкти підвищення кваліфікації для педагогічних працівників є важливим осередком системи освіти, тому що забезпечують неперервний професійний особистісний розвиток педагогів.

Проблеми та особливості підвищення кваліфікації педагогічних працівників у своїх наукових роботах досліджували Клокар Н., Ковальчук В., Оліфіра Л. та ін. Ефективності використання різних форм та методів навчання присвятили свої дослідження Василенко Н., Куцевол О., Макшанов С. та ін. Вплив рівня професійної компетентності педагога на результативність його діяльності досліджувалась Бахрушиним В., Лукьянковою Л., Луговим В., Смагіним І. Різноманітні підходи до розуміння технології в освітньому процесі досліджували Ліхачов Б., Беспалько В., Пехота О.

Разом з тим, значення змісту освітньої програми підвищення кваліфікації для формування рівня професійної компетентності педагога залишається малодослідженою проблемою.

Результативність роботи закладу освіти залежить від рівня компетентностей, якими володіє педагог у межах професійної

діяльності. Саме тому вибір освітньої програми підвищення кваліфікації є важливим кроком для набуття нових та/або вдосконалення наявних компетентностей (знань, вмінь, навичок тощо). Враховуючи думку В. В. Гузєєва, який вважає суттєвою ознакою технології комплекс, що складається з деякого представлення результатів навчання, що плануються; засобів діагностики поточного стану тих, хто навчається; критеріїв вибору оптимальної моделі для даних конкретних умов [1] освітню програму підвищення кваліфікації педагогічних працівників можна вважати технологією навчання. Саме автори навчального посібника «Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій» зазначають, що технологія навчання – галузь застосування наукових принципів до програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання [2, с. 104].

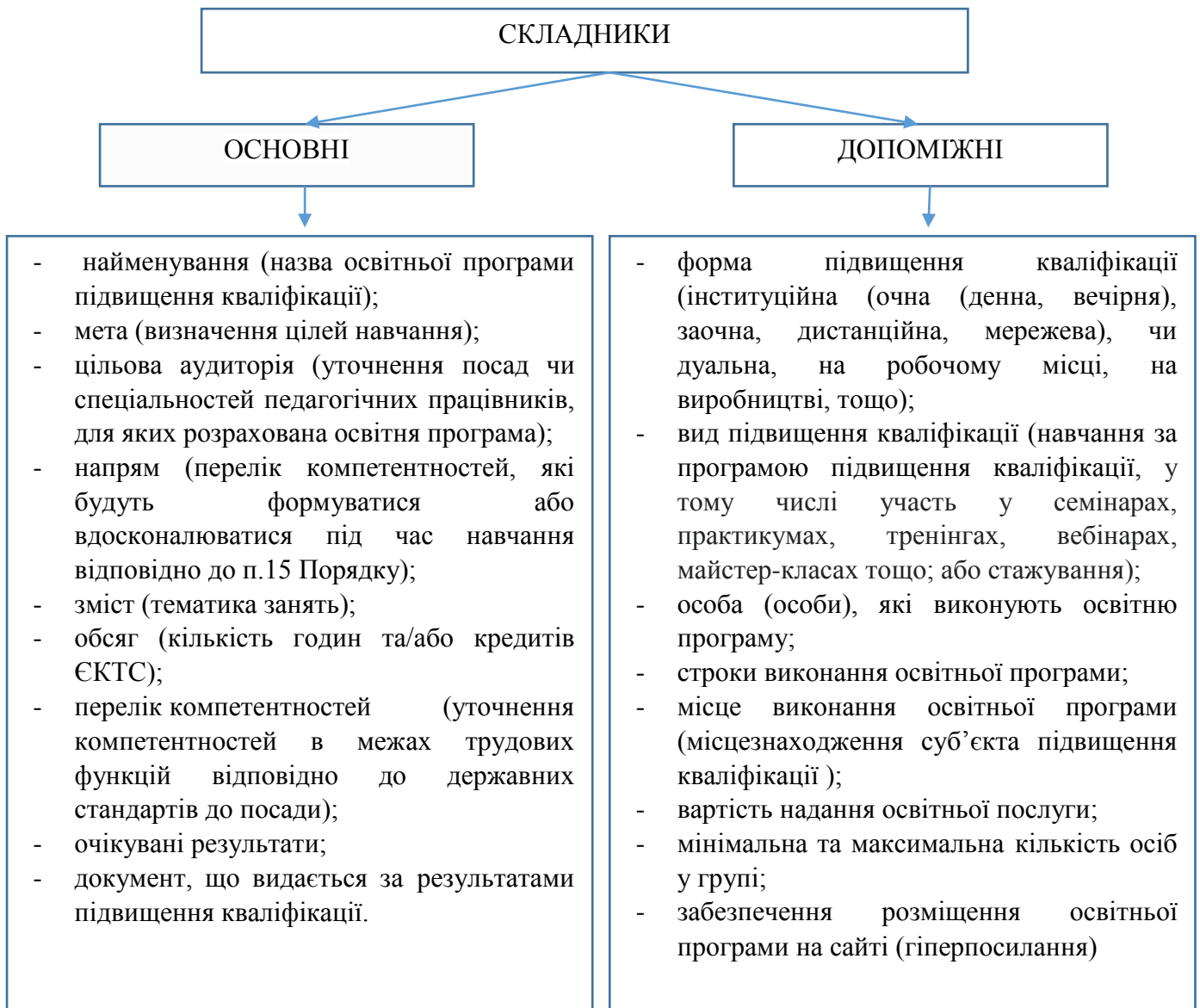
Новий Порядок підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників, затверджений постановою кабінету міністрів України №800 від 21.08.2019 р. «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (далі - Порядок) не тільки дав можливість педагогам вибирати місце, зміст, форми та методи підвищення кваліфікації, але й створив для них, до цього незвичні, умови для формування технології навчання для професійного розвитку. [3].

Щорічне підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти зобов'язує вчителів здійснювати систематичний моніторинг власного рівня сформованості професійних компетентностей, який дозволить визначити, що на наступному етапі йому потрібно опрацювати, у яких сферах удосконалюватися.

Освітня програма підвищення кваліфікації базується на основних критеріях побудови професійного розвитку вчителя. оскільки вона деталізує мету, цільову аудиторію, напрям, зміст та обсяг освітньої

програми, форму та вид підвищення кваліфікації, перелік компетентностей, що будуть формуватися та/або вдосконалюватися.

Структуру освітньої програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників можна розділити на два компоненти: основні та допоміжні.

Реалізуючи один із принципів неперервної освіти – рівність можливостей - кожен учитель має змогу особисто розробляти траєкторію професійного зростання.

Висновок. Освітня програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників є педагогічною технологією, яка забезпечує педагогу

набуття чи вдосконалення комплексу професійних компетентностей для реалізації завдань освітнього процесу.

Література

1. Гузеев В. В. Системные основания образовательной технологии. М : Знание, 1995. 135 с.
2. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб. / О. М. Пехота, В. Д. Будаєв, А. М. Старєва та ін. ; за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 240 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України №800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019%D0%BF#n18>.

УДК 37.091.113:331.545]:378.013.83](043.5)

ЕКОЛОГІЧНІСТЬ КОМУНІКАЦІЙ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

*Аносова А. В.,
доцент кафедри педагогіки,
психології та менеджменту освіти
КНЗ КОР «Київський обласний
інститут післядипломної освіти
педагогічних кадрів», кандидат
педагогічних наук*

Анотація. У статті обґрунтовується доцільність розвитку екологічності комунікації керівника закладу загальної середньої освіти, що матиме позитивний вплив на якість комунікації усіх учасників освітнього процесу.

Ключові слова: екологічність комунікацій, керівник, заклад загальної середньої освіти, освітній процес, професійний розвиток, комунікативні проблеми, самовдосконалення.

Антропоекологія (екологія людини) як комплексна дисципліна, своєю філософсько-етичною основою має учіння про органічну включеність людини у довкілля та її моральний обов'язок перед усіма живими істотами, в т.ч. у середині власної популяції [3]. Поняття «екологія комунікацій», «екологія соціокультурних комунікацій» актуалізують необхідність розповсюдження сфери регуляції

комунікативного простору на все культурне середовище, включаючи систему освіти як один з найважливіших інститутів соціалізації особистості. При цьому, як зазначає І. Дзялошинський, парадигма екології комунікацій виявляється затребуваною у структурах культурно-освітнього простору не лише у практичному аспекті, але й на світоглядному рівні для відновлення статусу фундаментальної освіти і науки, соціального статусу освітянина, здійснення соціокультурного контролю й експертизи [1].

Результати опитування освітян, які працюють в українських закладах загальної середньої освіти, дозволяє перелічити наступні найбільш типові проблеми, які зустрічаються у внутрішньошкільній комунікації: авторитарний стиль управління, який продукує страх і недовіру в колективі; повільність надходження інформації, її малодоступність, викривлення; нечіткий розподіл ролей і функцій; формальне ставлення до потреб учасників освітнього процесу; обмежені канали комунікації між різними учасниками освітнього процесу; звичка взаємодіяти у встановлених інструкціями обмеженнях; невміння командно вирішувати проблеми; психологічне маніпулювання; мімікрія; міжособистісна неприязнь; пліткарство; невміння аргументувати власну точку зору; низький рівень культури незгоди; нестача критичного мислення; нещирість у взаєминах.

Натомість до ознак екологічності комунікацій у школі, освітяни відносять: розвинену організаційну структуру школи; демократичний стиль управління; наявність різних, доцільних каналів комунікації; чіткі, усім зрозумілі правила комунікації і механізми реагування на їх недотримання чи порушення, мотивація усіх учасників освітнього процесу до їх дотримання; електронний документообіг; дотримання академічної доброчесності; рівний та вільний доступ до релевантної інформації; можливість обговорювати проблеми відкрито, без страху

покарання; урахування запитів і потреб учасників освітнього процесу; сформовану культуру надання зворотного зв'язку; дотримання домовленостей і зобов'язань при комунікації; відсутність подвійних стандартів у стосунках; отримання задоволення від комунікації один з одним; відповідальність і взаємоповагу у взаєминах; реалізацію своїх прав і виконання обов'язків; високу культуру мовлення; розвинену культуру незгоди; критичне мислення; емоційну врівноваженість у стосунках.

Аналіз директором школи наявних проблем у внутрішньошкільній комунікації на різних рівнях, усвідомлення причин їх виникнення, готовність починати позитивні зміни з себе стануть потужним імпульсом до того, щоб у школі учасники освітнього процесу навчилися слухати, чути, дослухатися до думок і потреб інших та з поважністю враховували їх у встановлених межах нормативної взаємодії.

Директор закладу загальної середньої освіти – це її лідер, який у закладі може (і має) стати ініціатором, прикладом, мотиватором культури комунікацій високого рівня, для того, щоб перелічені вище ознаки екологічності шкільних комунікацій стали повсякденною реальністю, що сприятиме особистісному розвитку учасників освітнього процесу, підвищить спроможність школи як інституції, призведе до позитивних змін на загальнокультурному рівні у суспільстві.

Говорячи про екологію комунікацій керівника закладу освіти, можемо виділити в ній такі елементи:

- екологія внутрішньособистісної комунікації;
- екологія міжособистісної комунікації;
- екологія групової комунікації;
- екологія публічної комунікації, оскільки директор представляє інтереси закладу у багатьох сферах і інституціях [1].

З точки зору структури процесу комунікацій, а саме: мета – засоби – технології – результати, екологічний підхід передбачає:

- аналіз і оптимізацію цілей, які ставить перед собою керівник;
- аналіз і оптимізацію засобів досягнення цілей;
- аналіз наслідків комунікативних дій з подальшою корекцією комунікації задля зменшення деструктивних наслідків і покращення результатів.

Для опанування екопідходу у комунікаціях керівнику школи доцільно ознайомитися з положеннями ненасильницького спілкування М. Розенберга [4], системи побудови культури взаємин на основі самопізнання і самовдосконалення (М. Євтух, Т. Черкашина, Е. Пінковська) [2; 5], розумітися на принципах медіаетики і дотримуватися норм інформаційної безпеки, обстоювати принципи академічної доброчесності тощо.

Отже, екологічна комунікація керівника ЗЗСО – важливий складник його професійного розвитку і подальші наукові пошуки можуть розвиватися у напрямі розроблення і практичного впровадження технологій розвитку її структурних елементів.

Література

1. Дзялошинский И. М. Экология коммуникаций [Электронный ресурс] : учебное пособие / И. М. Дзялошинский. – Электрон. дан. и прогр. (8 Мб). – Саратов : Ай Пи Эр Медиа, 2019. – 443 с.
2. Евтух Н.Б. Методики личностно-профессионального самосовершенствования субъекта педагогической деятельности на основе самопознания : учеб.-метод. пособие : для педагогических работников / Н. Б. Евтух, Э. А. Пинковская, Т. В. Черкашина. Черкасы : Издатель Чабаненко Ю. А., 2016. 406 с.
3. Зорин В. И. *Евразийская мудрость от А до Я: Толковый словарь* / Виславий Иванович Зорин. Алматы : Сөздік-Словарь, 2002. 408 с.
4. Розенберг М. Ненасильницьке спілкування: мова життя. Видавництво «Ранок», 2020. 256 с.
5. Самопізнання і самовдосконалення у схемах, формулах, таблицях: навч.-метод. посіб. / під заг. ред. Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної; укл. А. В. Аносова. Черкаси : Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.

УДК 338.245:004.056.5

**ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА, ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА
ФУНКЦІОНУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ**

*Бакуліч О.О.,
Національний транспортний
університет,
кандидат технічних наук,
професор, декан факультету
менеджменту, логістики та
туризму,
orcid.org/0000-0002-5700-0576*

*Бокий А.В.,
Національний транспортний
університет,
аспірант*

Анотація. Розглянуто основні визначення інформаційної безпеки та її роль у діяльності підприємства. Проведений аналіз зовнішніх чинників, як джерела загрози інформаційній безпеці. Розглянуто проблему інформаційної безпеки бізнесу в умовах військового стану. Запропоновані заходи, щодо мінімізації загроз.

Ключові слова: інформаційна безпека бізнесу, менеджмент, зовнішні загрози, інформаційні технології.

В умовах глобалізації та цифровізації технологій, інформаційна безпека для бізнесу стала однією з найважливіших складових ефективної діяльності. Існує декілька визначень поняття «інформаційна безпека». Зокрема, Коваленко Ю.О. дає таке визначення - це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, використання й розвиток в інтересах громадян або комплекс заходів, спрямованих на

забезпечення захищеності інформації особи, суспільства і держави від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення [1,123-129].

Сороківська О. А. розглядає поняття «інформаційна безпека» як суспільні відносини щодо створення і підтримання на належному рівні життєдіяльності інформаційної системи суб'єкта господарської діяльності [2, 32-35]. Аналізуючи визначення науковців, інформаційна безпека є складним, системним явищем, на стан якого впливають зовнішні і внутрішні чинники.

Насьогодні, існує хибний стереотип, що інформаційна безпека пов'язана тільки з інформаційними технологіями (ІТ). Технології – це просто інструмент. У сучасному світі інформаційна безпека – це в першу чергу дуже ефективний менеджмент, чітке формування бізнес-стратегії підприємства та вміння взаємодіяти з усіма його підрозділами, що в кінцевому результаті впливає на фінансову ефективність бізнесу в цілому. Тобто, якісне управління інформаційною безпекою дозволяє збільшувати прибутки, розширяти бізнес, зменшувати ресурси для виконання бізнес-процесів та робити бізнес ефективним.

Війна є прямим зовнішнім джерелом походження загрози інформаційній безпеці. Тому в умовах військового стану, крім фізичної захисту, гостро стоїть питання інформаційного. Великий бізнес може піддаватися атакам по декілька разів на день, оскільки має критичне значення для функціонування суспільства та зберігає великий масив персоналізованої інформації. Серед основних кроків, які необхідно організувати по вертикалі управління підприємством:

- політика інформаційної безпеки в компанії, яка є орієнтованою на кожного працівника;
- щоденна експрес-діагностика інформаційної безпеки та вирішення можливих проблем;

- підтримка міграції систем управління у хмару;
- організація переходу підприємства на віддалений формат роботи із можливістю безпечного під'єднання до інформаційних систем підприємства, а також підтримка з питань кризового управління та неперервності бізнесу;
- відмова систем російського походження, таких як 1С, та перехід на міжнародні ERP системи.

Одним із сучасних інструментарієм є SAP, німецьке програмне забезпечення, яке сприяє покращенню управління складними бізнес-процесами і є комплексною автоматизацією бізнесу. Модуль ERP, який є базовим модулем SAP, у реальному режимі часі охоплює всі напрями діяльності організації - фінанси, управління персоналом, виробництво, логістика, клієнти, послуги та багато іншого. На базовому рівні ERP допомагає ефективно керувати усіма цими процесами в інтегрованій системі.[3] Тому, в умовах війни, надійний захист інформації та можливість централізованого управління дозволяє бізнесу підтримувати свою життєдіяльність та забезпечувати критичні потреби своїх споживачів.

Отже, в умовах глобалізації питання забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві набуває пріоритетного значення, як важливий елемент функціонування будь-якого бізнесу. Сьогодні, українське бізнес-середовище має довготривалу зовнішню військову загрозу, яка триматиме інформаційну безпеку на постійному контролі, як важливий елемент процесу управління підприємством. Керівництво підприємств повинно змінювати підхід до бізнес-стратегії та моделі управління в цілому, враховуючі постійні джерела виникнення потенційних загроз інформаційної безпеки.

Література

1. Коваленко Ю. О. Забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві. Економіка промисловості (3). с. 123–129. Архів оригіналу за 21 січня 2022.

2. Сороківська О. А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О. А. Сороківська, В. Л. Гевко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2010. № 2. Т. 2. С. 32–35.

3. SAP, система для бізнесу URL:<https://www.sap.com/cis/insights/what-is-erp.html>

УДК 378

ПРОБЛЕМИ КОМУНІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ ТА СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

*Барвінок М.В.,
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини,
старший викладач кафедри
маркетингу менеджменту та
управління бізнесом*

Анотація. В тезах розглянуто основні проблеми налагодження комунікації викладачів і студентів під час синхронного та асинхронного режимів дистанційного навчання. Виділено основні проблеми, які виникають під час проведення занять, серед яких: відсутність вербального спілкування (асинхронний режим), невербального спілкування (синхронний та асинхронний режим).

Ключові слова: комунікація, дистанційна освіта, педагогічні працівники, інформаційні технології, карантин, воєнний стан.

Виходячи з реалій сьогодення (карантинні обмеження спричинені поширенням вірусного захворювання Covid-19, воєнний стан на території України), дистанційне навчання стало основним інструментом для навчання здобувачів вищої освіти. В цих умовах надзвичайно важливою проблемою стало налагодження комунікації між викладачами і студентами для найефективнішого оволодіння студентами теоретичного та практичного курсу дисциплін, що є основним завданням підготовки конкурентоспроможного фахівця на ринку праці. Важливою умовою дистанційного навчання є не лише самостійне опрацювання теоретичного та практичного матеріалу студентами, але і активне

спілкування як між викладачами і студентами, так і між самими студентами.

Карантинні обмеження, воєнний стан у країні, та наслідки пов'язані з цими подіями, спричинили значне психологічне напруження у студентів, яке негативно впливає на засвоєння теоретичного та практичного матеріалу, особливо під час самостійного опрацювання. Тому, перед викладачами постає завдання не просто надавати теоретичний матеріал для вивчення студентами, а встановити з ними комунікативні зв'язки за допомогою певних методів та методик, які будуть підвищувати рівень засвоєння теоретичного і практичного матеріалу у студентів під час дистанційного навчання. Важливим завданням є і розробка альтернативних завдань зручних для самостійного опрацювання і встановлення контактів зі студентами, які в певний період не можуть виходити на on-line зв'язок.

Навчання студентів впродовж значного періоду в дистанційній формі показала, що виникає ряд проблем, що стають на заваді встановленню ефективної комунікації між викладачами та студентами, що в подальшому негативно позначається на знаннях, вміннях та навичках студентів. Негативним фактором, що стоїть на заваді встановлення ефективної комунікації між викладачами і студентами, є відсутність ефективного невербального спілкування, яке теж займає важливе місце у спілкування та є одним із засобів передачі інформації, організації взаємодії, формування образу, думки про співрозмовника, здійснення впливу на іншу людину.

Різноманітні види та способи комунікації загалом поділяють на три групи: усну, письмову та візуальну. Спілкування, як засіб встановлення комунікації, умовно можна поділити на вербальне, невербальне та письмове спілкування. Вербальне або мовленнєве спілкування – це засіб, пов'язаний з використанням мови [1]. Іншими словами, мовленнєве

спілкування – це комунікативний акт, за допомогою якого передаються інформація, думки, почуття. Невербальне спілкування – це вид спілкування, для якого характерне використання невербальної (безсловесної) поведінки та невербальних комунікацій як головного засобу передачі інформації, організації взаємодії, формування образу, думки про співрозмовника, здійснення впливу на іншу людину. [3]. Письмове спілкування – це будь-який тип взаємодії, який використовує написаний код [4], іншими словами, це спілкування за допомогою знаків, яке також базується на усності.

Комунікація за своєю моделлю є двостороннім потоком інформації. Комунікативний процес розглядають як взаємодію типу «Я-Я», «Я-МИ», «МИ-МИ». У цій моделі оцінюють якості передачі інформації, її повноту, зміст, форму. Важливим щодо ефективності комунікації є зрозумілість, доступність інформації [2].

Педагогічна комунікація – це організація навчально-виховної діяльності на основі сприйняття, засвоєння, використання й передачі інформації з різних джерел. У процесі педагогічної комунікації інформація виконує педагогічні функції (переконує та спонукає до певної поведінки, коригує моральні, інтелектуальні й комунікативні риси студента) [2]. Педагогічна комунікація виконує важливі функції, до яких відносяться: інформаційна (реалізується у навчально-виховній діяльності та взаємодії між викладачем та студентом); пізнавальна (допомагає розумінню й вивченню навколишнього світу, особистості, колективу, себе); експресивна (дає змогу доступно, цікаво й емоційно-виразно передавати знання, уміння й навички); управлінська (допомагає керувати своєю поведінкою і впливати на інших людей).

Вимоги до комунікативних якостей мовлення викладача зумовлені функціями, які воно виконує в педагогічній діяльності. Головними серед

них виступають такі: комунікативна, психологічна, пізнавальна, організаційна.

Для організації дистанційної форми навчання у синхронному та асинхронному режимах викладачі мають можливість використовувати низку інструментів для встановлення комунікації зі студентами: відеоконференції, електронні пошти, чати, блоги, форуми.

Заняття в синхронному режимі вимагають проведення відеоконференцій, які мають можливість проводитись за допомогою сервісів для відеоконференцій Google Meet, Zoom, Skype, Join Meeting, Microsoft Teams, Webex Meeting тощо, що дає можливість безпосередньо спілкуватись зі студентами під час проведення занять, та формувати у них знання, вміння та навички з використанням певних педагогічних технологій та методів.

Для організації асинхронного режиму використовують також різноманітні платформи, де студенти можуть отримувати матеріал та завдання, які потрібно опрацювати, виконувати безпосередньо завдання, а викладач – розміщувати матеріал та перевіряти завдання. До таких ресурсів відносяться: Moodle, Google Classroom, Microsoft Teams та інші.

Комунікація займає провідне місце у формуванні висококваліфікованих фахівців під час навчання у закладах вищої освіти, адже лише під час комунікації відбувається формування знань, умінь та навичок. Під час ефективної комунікації викладач має можливість корегувати, підвищувати здобуті знання, уміння та навички студентами, а також контролювати та управляти студентами, що відіграє важливу роль у вихованні.

Найефективніше використовувати інструменти в поєднанні при організації дистанційного навчання, що підвищує можливості студентів здобувати знання, а викладачам надає можливість більше інформації надати студентам. Використання декількох інструментів для комунікації

під час дистанційного навчання дозволяє підлаштовуватись під можливості більшості студентів в умовах як карантинних обмежень, так і воєнного стану.

Дистанційне навчання не може замінити повноцінного очного навчання, адже під час дистанційного навчання не можна використовувати всіх методів для організації ефективного навчання та спілкування між викладачами та студентами. Порухення комунікації знижує рівень знань студентів, їх зацікавленість у нових досягненнях, у вивченні нового.

Література

1. Вербальне спілкування. URL: https://pidru4niki.com/19570411/menedzhment/verbalne_spilkuvannya. (дата звернення: 04.05.2022).

2. Викладач – студент: організація педагогічної взаємодії. URL: <https://shag.com.ua/tema-3-vikladach--student-organizaciya-pedagogichnoyi-vzayemod.html>. (дата звернення: 04.05.2022).

3. Невербальні засоби спілкування. URL: https://pidru4niki.com/1081080640619/dokumentoznavstvo/neverbalni_zasobi_spilkuvannya. (дата звернення: 04.05.2022).

4. Олексенко В. М. Комунікація при підготовці фахівців за дистанційною формою навчання. стратегія, зміст та нові технології підготовки спеціалістів з вищою технічною освітою. *Вісник ВПІ*. 2005, № 1. С. 94-99.

УДК: 378.14

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ВИКЛАДАЧА ФІЗИКИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Бацуровська І. В.,

*доцент кафедри електроенергетики,
електротехніки та електромеханіки,*

доктор педагогічних наук

Ситуація з системою освіти під час війни вимагає використання інформаційного середовища та мережі Інтернет. Вивчення фізики у закладах вищої освіти не є виключенням, а методика оберненого зв'язку має бути безпечною як для викладача фізики так і для здобувача.

Під час викладання фізики в умовах інформаційного середовища, захисту мають підлягати комп'ютерні пристрої, технічні засоби, які мають контакт з інформаційними відомостями. В сучасному світі не існує універсальної методики забезпечення захисту, яка надавала б 100% гарантію інформаційної безпеки викладача фізики. Відповідно, інформаційна система захисту потребує постійного вдосконалення і покращення.

Поняття інформаційної безпеки, залежно від його використання, можна розглянути в кількох аспектах.

У найзагальнішому випадку, інформаційна безпека — це стан захищеності інформаційного середовища суспільства, який забезпечує його формування, використання і розвиток в інтересах громадян, організацій, держави [1].

Більш розгорнуте формулювання інформаційної безпеки — це стан захищеності потреб в інформації особистості, суспільства і держави, при якому забезпечується їхнє існування і прогресивний розвиток незалежно від наявності внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз [2].

Розглянемо більш детально в чому сутність інформаційної безпеки викладача фізики у вищому навчальному закладі.

Під час вивчення фізики доцільно користуватись закритим, єдиним інформаційним університетським середовищем. Таке середовище допоможе не тільки зберегти конфіденціальність особистого облікового запису, а і всієї інформації яка стосується здобувачів.

Використовуйте унікальні паролі. Вони повинні складатися мінімум з 8 символів і містити складні символи, цифри, великі букви тощо. Нікому не передавайте дані про паролі.

Не слід публікувати персональну інформацію у відкритому доступі. Оформлюючи власний профіль слід уникати фото житла та види з вікна.

При он-лайн лекціях з фізики потрібно вимикати геомітки в налаштуваннях камери.

При формуванні завдань слід уникати фото, які надають розуміння про наявність матеріальних коштовних речей та водночас геолокацію. Також завдання не повинні містити опис місцевості біля власного будинку, дослідження що передбачають фотозвіти та мітки на картах.

Також зазначимо, що до інформаційної безпеки при вивченні фізики відноситься коректне цитування та запозичення тексту. Готуючи звіт, доповідь, фізичну лекцію або повідомлення з дисципліни потрібно опиратись на першоджерела та не видавати чужі дослідження та думки за свої.

Таким чином, інформаційна безпека викладача фізики у вищому навчальному закладі є досить актуальним питанням сьогодення. Слід розуміти, що вся інформація про коштовні речі, які попали у кадри фотозвіту, невідключена геолокація під час відеолекції з фізики та інші необережні аспекти можуть викликати інтерес шахраїв.

Література

1. Визначення інформаційної безпеки. URL: <https://sites.google.com/site/informacijnabezpeka15/-ponatta> informacijnoie-bezpeki/viznacenna-informacijnoie-bezpeki. [дата звернення: 21. 06. 2022].
2. Гур'єв В., Мехед Д., Ткач Ю. Інформаційна безпека держави: навч. посіб. Ніжин : ФОП Лук'яненко В.В. ТПК «Орхідея», 2018.

УДК 791.229.2:621.397.73

НОВІТНІ ВИДИ МАГІСТЕРСЬКИХ ТВОРЧИХ ПРОЄКТІВ

*Безручко О. В.,
професор кафедри кіно-,
телемистетва, Київський
національний університет
культури і мистецтв; завідувач
кафедри кіно-, телемистетва,*

*ПВНЗ «Київський університет
культури», доктор
мистецтвознавства, професор*

Анотація. Проаналізовано як традиційний науковий варіант магістерських проєктів за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво», так і три нових види (аудіовізуальний, науково-викладацький та фотомистецький), впроваджені на факультеті кіно і телебачення Київського національного університету культури і мистецтв та кафедрі кіно-, телемистецтва Київського університету культури.

Ключові слова: магістерський проєкт, аудіовізуальне мистецтво, нові методи, вища освіта, педагогічні працівники.

Три новітніх види магістерських проєктів за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» (магістерський аудіовізуальний проєкт, магістерський науково-викладацький проєкт та магістерський фотомистецький проєкт) розроблені та, разом із традиційним варіантом (магістерський науковий проєкт), успішно впровадженні в реальний педагогічний процес групою провідних фахівців факультету кіно і телебачення Київського національного університету культури і мистецтв [1, 2] та кафедри кіно-, телемистецтва Київського університету культури [3, 4].

Розробки базуються як на досвіді професорсько-викладацького складу двох вищевказаних ВНЗ, власних педагогічних розробках автора [5], так і колег із основних мистецьких університетів, що готують в Україні фахівців аудіовізуального мистецтва і виробництва: Інституту екранних мистецтв Київського національного університету театру, кіно і телебачення ім. І.К. Карпенка-Карого; Інституту телебачення, кіно і театру Київського міжнародного університету; кафедри кіно-, телемистецтва Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка; факультету аудіовізуального мистецтва Харківської державної академії культури тощо.

Магістерський творчий проєкт, згідно розробленої концепції фахівцями КНУКіМ та КУК, може бути реалізований в одному з

чотирьох видів (на вибір магістрантів, який затверджує профільна кафедра):

1. **Магістерський науковий проєкт** (не менше 100 стор.), оформлений згідно з вимогами до наукових робіт такого рівня, з *пакетом наукових публікацій*, які оприлюднюють наукові дослідження магістранта (як мінімум 1 стаття, подана до наукового журналу «Вісник КНУКіМ. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» та не менше 3 надрукованих тез доповідей на міжнародних (усеукраїнських) конференціях, симпозіумах і круглих столах тощо). Магістерський науковий проєкт обов'язково має бути прорецензований фахівцем (доктором або кандидатом наук з відповідного профілю) – зовнішня рецензія з підписом, що завіреним печаткою установи, де працює вищезгаданий фахівець. Також магістерський науковий проєкт супроводжується відгуком з завіреним підписом керівника магістерського проєкту.

2. **Магістерський аудіовізуальний проєкт** 20–40 хв. (ігровий, документальний, науково-популярний або анімаційний фільм; телевізійна програма, екранна версія театральної вистави, моновистави або перформансу, відеоарт, радіовистава, жанрово поєднана серія рекламного або музичного контенту тощо) відповідно до творчої спеціалізації (режисер кіно і телебачення, оператор кіно і телебачення, звукорежисер, актор кіно і театру, тележурналіст, диктор і ведучий теле-, радіопрограм) з *необхідним пакетом творчих документів* обсягом не менше 25 сторінок (заявка, літературний сценарій, режисерський сценарій, розкадровка, режисерська експлікація, операторська експлікація, звукова експлікація, аналіз роботи над роллю, технічний райдер та його обґрунтування, схеми постановки світла, фото з вибору локацій, проб акторів, гриму, костюмів тощо) *та пакетом наукових публікацій*, які оприлюднюють наукові дослідження магістранта (як

мінімум 1 стаття, подана до наукового журналу «Вісник КНУКіМ. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» та не менше 3 надрукованих тез доповідей на міжнародних (усеукраїнських) конференціях, симпозіумах і круглих столах тощо). Магістерський аудіовізуальний проєкт обов'язково має бути прорецензований фахівцем з відповідного профілю – зовнішня рецензія з підписом, що завірений печаткою установи, де працює вищезгаданий фахівець. Також магістерський аудіовізуальний проєкт супроводжується відгуком з завіреним підписом керівника проєкту.

3. **Магістерський науково-викладацький проєкт** не менше 45 хв., тему та зміст якого затверджує відповідна кафедра, з *необхідним пакетом творчих документів* обсягом не менше 25 сторінок (заявка, конспект відеолекції, структура відеолекції, скріншоти-розкадровки відеолекції (стоп-кадри) та інші документи) *та пакетом наукових публікацій*, які оприлюднюють наукові дослідження магістранта (як мінімум 1 стаття, подана до наукового журналу «Вісник КНУКіМ. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» та не менше 3 надрукованих тез доповідей на міжнародних (усеукраїнських) конференціях, симпозіумах і круглих столах тощо). Магістерський науково-викладацький проєкт обов'язково має бути прорецензований фахівцем з відповідного профілю – зовнішня рецензія з підписом, що завірений печаткою установи, де працює вищезгаданий фахівець. Також магістерський науково-викладацький проєкт супроводжується відгуком з завіреним підписом керівника проєкту.

4. **Магістерський фотомистецький проєкт**, серія із 25–30 фотографій, видрукованих у фотоальбомі, об'єднаних творчою темою і супровідною документацією обсягом не менше 25 сторінок, де зазначені художньо-образний опис та назви кожної фотографії з їхніми технічними характеристиками, *та пакетом наукових публікацій*, які оприлюднюють

наукові дослідження магістранта (як мінімум 1 стаття, подана до наукового журналу «Вісник КНУКіМ. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво» та не менше 3 надрукованих тез доповідей на міжнародних (усеукраїнських) конференціях, симпозіумах і круглих столах тощо). Магістерський фотомистецький проєкт обов'язково має бути прорецензований фахівцем з відповідного профілю – зовнішня рецензія з підписом, що завірений печаткою установи, де працює вищезгаданий фахівець. Також магістерський фотомистецький проєкт супроводжується відгуком з завіреним підписом керівника проєкту.

Стаття, тези виступів на конференціях, пакет творчих документів (документація до магістерських проєктів), початкові та прикінцеві титри, мова персонажів аудіовізуальних творів повинні бути представлені магістрантами факультету кіно і телебачення Київського національного університету культури і мистецтв та кафедри кіно-, телемистецтва Київського університету культури винятково українською мовою. У зв'язку із євроінтеграційними прагненнями України тези та стаття студентами магістратури двох вищевказаних ВНЗ можуть бути представлені англійською мовою.

Література

1. Магістерські проєкти зі спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» в Київському національному університеті культури і мистецтв : навч. посіб. / Безручко О. В., Гавран І. А., Котляр С. В., Чміль Г. П. Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2020. Т. 1. 2020. 241 с.

2. Магістерські проєкти зі спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» в Київському національному університеті культури і мистецтв : навч. посіб. / Безручко О. В., Железняк С. В., Котляр С. В., Чміль Г. П. Київ : Видав. центр КНУКіМ, 2020. Т. 2. 2020. 258 с.

3. Магістерські проєкти зі спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» в Київському університеті культури : навч. посіб. / Безручко О. В., Гавран І. А., Медведєва А. О., Чміль Г. П. Київ : Видав. центр КУК, 2020. Т. 1. 265 с.

4. Магістерські проєкти зі спеціальності «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво» в Київському університеті культури : навч. посіб. / Безручко О. В., Гавран І. А., Медведєва А. О., Чміль Г. П. Київ : Видав. центр КУК, 2020. Т. 2. 253 с.

5. Безручко О. В. Курсові, бакалаврські, магістерські роботи студентів кафедри Кіно-, телемистецтва ІТКТ КиМУ: методичні вказівки та приклади: навчальний посібник. Київ : КиМУ, 2014. Т. 2: Магістратура. 284 с.

УДК 371.37.01 (09)

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ
ДЛЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ВЧИТЕЛІВ
В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ**

Білоножко О. В.,

директор Кременчуцької гімназії № 1

Кременчуцької міської ради

Кременчуцького району

Полтавської області

Анотація. В умовах відкритої освіти набуває значення розробка нових технологій розвитку професійної культури вчителів. З цією метою автором проведено експериментальне дослідження, на базі якого було розроблено навчально-методичне середовище для розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв.

Ключові слова: педагогічна культура, вчителі ліцеїв, навчально-методичне середовище для розвитку педагогічної культури.

Розвиток та становлення відкритої освіти в Україні, ознаками якої є «якість, випереджувальний характер, доступність, гнучкість, креативність» [3, с. 11], передбачає формування вчителів нової генерації, здатних забезпечити відкрите й творче навчання, формування індивідуальної траєкторії для кожного учня, доступ до інформаційного простору тощо.

Проблеми розвитку відкритої освіти ґрунтовно висвітлюються у працях вітчизняних [1] і зарубіжних [5] вчених. Науковці акцентують важливу роль вчителя у цьому процесі [2; 4].

Забезпечення становлення відкритої освіти передбачає розробку цілісного навчально-методичного середовища для розвитку педагогічної культури вчителів ліцеїв.

У межах комплексного дослідження педагогічної культури вчителів ліцеїв на базі єдиного центру «Педагогічна культура вчителя ліцею» у

м. Кременчук було створено навчально-методичне середовище, яке мотивує і стимулює вчителів ліцеїв до розвитку професійної культури.

Складовими навчально-методичного середовища було визначено комплекс вебінарів і тренінгів, спрямованих на формування педагогічної культури вчителів ліцеїв.

Структурно-логічні зв'язки між складовими навчально-методичного середовища представлено на рис. 1.

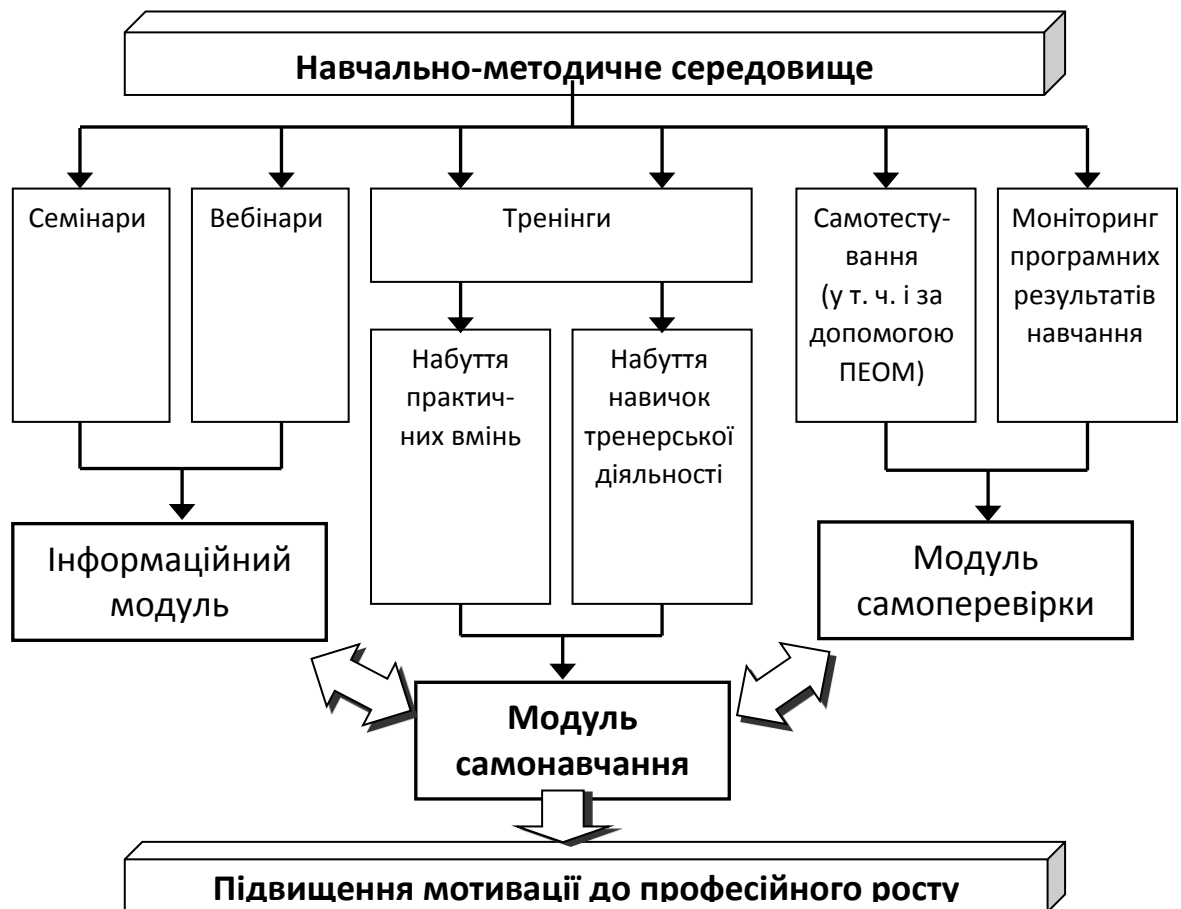

Рисунок 1 – Структурно-логічні зв'язки між складовими навчально-методичного середовища

Повноцінне навчально-методичне середовище неможливе без обміну досвідом, методичними напрацюваннями у певних галузях знань між вчителями профільної школи міста. На базі єдиного центру «Педагогічна культура вчителя ліцею» організується комплекс круглих столів, за проведення кожного з яких відповідає спеціально створена

робоча група одного з ліцеїв Кременчука. Тематика круглих столів відповідає профілям ліцеїв (природничий, лінгвістичний, спортивний тощо). Регулярне проведення круглих столів активізує прагнення педагогічної спільноти до саморозвитку, самоосвіти і самонавчання.

На базі платформи «Педагогічна культура вчителя ліцею» було організовано системне ознайомлення вчителів ліцею з передовим освітянським досвідом, а саме: виставка нових методичних розробок провідних освітніх закладів стосовно розвитку педагогічної культури, серія лекцій «Організація наукових досліджень у ліцеї» (Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського). Тематика лекцій стосувалась наукової діяльності вчителя ліцею; апробації результатів наукової діяльності, участі учителів у наукових конференціях; лабораторної бази ліцею, STEM-освіти; учнівської науки.

Запропоновані заходи як складові навчально-методичного середовища забезпечують підвищення педагогічної культури вчителів ліцеїв. Навчально-методичне середовище дозволяє організувати ефективний обмін досвідом, методичними напрацюваннями у певних галузях знань, активне залучення вчителів ліцеїв до ознайомлення з надбаннями передової навчально-методичної інноватики. Навчально-методичне середовище є гнучким, тобто передбачає можливість варіювання залежно від конкретних умов упровадження.

Створення на базі платформи «Педагогічна культура вчителя ліцею» навчально-методичного середовища, яке мотивує і стимулює вчителів ліцеїв до розвитку професійної культури, є запорукою упровадження прикипів відкритої освіти, адже це навчально-методичне середовище передбачає безперервність навчання, трансформацію відносин між учасниками освітнього процесу, якість освіти.

Література

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.

2. Вознюк О. В. Сучасні наукові підходи до аналізу професійного розвитку педагога. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2010. № 3. С. 38–43.

3. Лещенко М. П., Яцишин А. В. Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2014. Том 39. №1.

4. Смаковський Ю. В. Педагогічна культура вчителя як наукова проблема. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2016. № 2 (12). С. 290–294.

5. Open Education 2030. A joint space for developing visions on the future of Open Education in Europe. URL: <http://blogs.ec.europa.eu/openeducation2030> (дата звернення 06.06.2022).

УДК 378.147.091.33-027.22:81'243(07)

**СТРУКТУРОУТВОРЮЮЧІ КОМПОНЕНТИ СУЧАСНОГО
НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ЯК ЧИННИКИ ІНТЕГРАЦІЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ Й ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ІМ: ВИХОВНО-РОЗВИВАЛЬНИЙ ЗМІСТ**

*Бодик О. П.,
доцент кафедри
англійської філології
Маріупольського державного
університету,
доктор філософії, доцент*

Анотація. Проаналізовано виховно-розвивальний зміст сучасного навчального матеріалу, як одного зі структуруютьоворюючих його компонентів у процесі інтеграції професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищій школі, що включає емоційно-образний виклад навчального матеріалу і спрямований на формування у професійній компетенції конкурентоспроможних фахівців білінгвальної складової.

Ключові слова: механізми інтеграції професійної та іншомовної підготовки, майбутні вчителі ІМ, відбір та структурування змісту сучасного навчального матеріалу, логіка навчального матеріалу, структуруютьоворюючі компоненти сучасного навчального матеріалу, виховно-розвивальний зміст сучасного навчального матеріалу.

Сучасний етап розвитку цивілізації вимагає фахівців, здатних до іншомовного професійно орієнтованого спілкування, комунікабельних, ерудованих, які знають закони функціонування суспільства та діяльності,

що відображають загальний рівень культурного розвитку індивіда та дозволяють йому ефективно реалізуватися у професійній та життєвій кар'єрі. У зв'язку з цим змінюється сутнісна характеристика відбору та структурування змісту навчального матеріалу. Відбір і структурування змісту сучасного навчального матеріалу, що зумовлює інтеграцію професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (ІМ), передбачає декілька етапів [2]:

1. Теоретичне обґрунтування:

- формування інформаційної бази навчально-наукових знань;
- визначення цілей і завдань змісту підготовки спеціалістів;
- побудова концептуальних схем, моделей навчально-програмної документації, обґрунтування взаємозв'язку елементів змісту освіти;
- визначення принципів побудови змісту навчального матеріалу та дидактичного модуля;
- розробка критеріїв відбору змісту навчального матеріалу;
- розвиток категоріального апарату змісту інтегрованого навчального матеріалу;
- вибір дидактичних та методичних форм та методів відбору та структурування змісту навчального матеріалу.

2. Структурно-смісловий відбір змісту сучасного навчального матеріалу у межах дидактичного модуля:

- наукове обґрунтування принципів відбору змісту та структурування навчального матеріалу;
- певні системи теоретичних і практичних знань, що становлять основу навчальних знань, умінь та навичок;
- встановлення міждисциплінарних зв'язків у поєднаних полях професійних дисциплін та іноземної мови;
- виділення у змісті білінгвального знання основних компонентів: а) інваріантної частини, що є сукупністю понять, соціальних законів, фактів

тощо; б) спеціалізованої частини, що включає образне викладення матеріалу; в) світоглядної частини, що забезпечує світоглядну спрямованість навчального знання.

3. Методичне забезпечення відбору та структурування змісту навчального матеріалу:

- складання технологічної карти (цілепокладання, дозування завдань для самостійної роботи студентів, форми та методи навчання, методи діагностики та корекційної роботи);

- облік вікових особливостей студентів;

- форми та методи роботи з обдарованими студентами;

- особливості співтворчості викладачів і студентів;

- інтеріоризація знань студентами.

Аналіз наукових досліджень [1] дозволяє виділити такі механізми інтеграції професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів ІМ:

1) проблемно-тематична та цільова інтеграція професійних та гуманітарних дисциплін, що обумовлює системну цілісність дисциплінарних знань, умінь, навичок, узгоджене вивчення теорій, законів, понять, загальнонаукових методів пізнання та методологічних принципів;

2) суб'єктна інтеграція, що опосередковує участь студентів як суб'єктів педагогічного процесу у цілепокладанні, плануванні, організації, коригуванні власної освіти; виконання студентами різних соціальних ролей (учитель, лектор, перекладач тощо) під керівництвом викладача;

3) інтеграція теоретичних і практико-орієнтованих занять, що забезпечує їх системну цілісність, стимулювання та мотивацію навчально-освітньої діяльності студентів;

4) інтеграція професійних та білінгвальних знань, що зумовлює здатність до професійної іншомовної комунікації.

Ефективність реалізації цих механізмів опосередкована відбором та структуруванням навчального матеріалу. Відбір та структурування навчального матеріалу є тією ланкою, яка забезпечує поєднання абстрактних, загальнотеоретичних уявлень про освіту з реальним процесом навчання. Саме у логіці навчального матеріалу забезпечується взаємодія методології науки, предметної галузі знання та методики його викладання.

На думку J. Rattray, S. Aiston та P. Barmby, логіка навчального матеріалу – це зв'язок між: а) загальними цілями освіти, що відповідають певному етапу розвитку суспільства; б) завданнями освіти для певної галузі та ступеня освіти, типу закладу освіти; в) системою навчально-виховних завдань певного предмета та курсу; г) принципами відбору та угруповання навчального матеріалу; г) засобами конструювання навчального матеріалу, книжкового формоутворення передбачуваними, наміченими результатами [4, 128]. Науковці зазначали, що під навчальним розуміється матеріал, який розкриває і втілює зміст певної навчальної дисципліни [4, 125].

Виходячи із вищевикладеного, структуроутворюючі компоненти сучасного навчального матеріалу, що зумовлює інтеграцію професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможних фахівців у вищій школі, – це сукупність теоретико-методологічного, предметного, виховно-розвивального змісту та видів діяльності.

Розглянемо детальніше структуроутворюючий компонент сучасного навчального матеріалу, що зумовлює інтеграцію професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів ІМ – виховно-розвивальний зміст, який включає його емоційно-образний виклад і спрямований на формування у професійній компетенції білінгвальної складової.

Саме тому до механізмів інтеграції професійної та іншомовної підготовки необхідно включати інтеграцію теоретичних та практико-

орієнтованих занять, що забезпечить їх системну цілісність, стимулювання та мотивацію навчально-освітньої діяльності студентів.

Викладач повинен вміти підбирати приклади, які образно, яскраво та переконливо розкривають зміст навчального матеріалу.

В умовах глобалізації проблема соціалізації безпосередньо пов'язана зі включенням до структури особистості полікультурного мислення, ціннісних орієнтацій, які дозволяють вловити найбільш загальні соціальні домінанти мотивації поведінки, витoki якої потрібно шукати в соціально-економічній природі суспільства, його моралі, ідеології, культурі, в особливостях класової та соціально-групової свідомості того середовища, в якому формувалася соціальна індивідуальність та де протікає повсякденна життєдіяльність людини. Навчання мови, поєднане з ознайомленням із культурними та соціальними цінностями, може і має бути потужним засобом взаєморозуміння між народами. Формування у професійній компетенції білінгвальної складової становить цінність у збагаченні своєї власної культури загалом: культури спілкування, мовлення, розумової праці. В умовах полікультурної реальності, коли контактують люди, що належать до різних лінгвокультурних спільнот, взаємовплив та взаємопроникнення культур веде до акультурації членів соціумів, що поєднують у своїй свідомості різні культури, орієнтовані на іншого, схильного до діалогу з ним. Тому сучасні підходи до навчання іноземних мов дедалі більше акцентують увагу на нерозривності навчання мови та культурі [3, 185-190]. Соціокультурний підхід в освіті передбачає навчання міжкультурному іншомовному спілкуванню у контексті соціально педагогічних домінант педагогіки громадянського миру та злагоди. Навчання в рамках цього підходу має йти в руслі діалогу культур з опорою на культурознавчі та лінгвокраїнознавчі знання учнів. Головною метою стає не тільки формування іншомовної мовної особистості, а й

усвідомлення студентами себе, своєї життєвої позиції, етнічних коренів, розвиток їхнього світосприйняття та світорозуміння. Тому одним із основних завдань, що стоять перед сучасною освітою, є виховання особистості, здатної пізнавати та творити культуру шляхом діалогічного спілкування, що вимагає від всіх учасників педагогічного процесу високого рівня комунікативної культури, розвинених навичок спілкування, у тому числі й іноземною мовою [3, 194].

Основна мета освітніх реформ, що проводяться у нашій країні, – підготовка і виховання «культуโรปодібної» людини, тобто такої, яка не тільки споживає культурні цінності, а й виробляє їх. Ця мета є стрижнем гуманістичної педагогіки та психології. Особистість – унікальна цілісна система, що являє собою не щось задалегідь задане, а відкриту можливість самоактуалізації, властиву лише людині. Головне в особистості – спрямованість у майбутнє, до вільної реалізації своїх потенцій, особливо творчих, зміцнення віри у себе та можливість досягнення ідеального «Я». Це найбільш значуще для сучасної педагогіки, в основі якої лежать ідеї гуманістичної психології, виявлення її власної природи, яка не є ні органічною, ні соціальною, ні психоаналітичною, і не визначається ні матеріальними, ні соціальними залежностями, а постає як щось, що не зводиться до них.

Самореалізація, самоактуалізація, самодетермінація, самоорганізація – всі ці терміни слугують вираженню процесу розвитку унікального, властивого лише конкретній особистості. Тому виховно-розвивальний зміст – один із структуроутворюючих компонентів сучасного навчального матеріалу, що зумовлює інтеграцію професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищій школі.

Література

1. Aliu J. Upscaling Construction Education: The Role of Construction Site Experiential Learning / J. Aliu, C. Aigbavboa // *Advances in Intelligent Systems and*

Computing. – Cham, 2018. – P. 472-479. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-93882-0_45 (date of access: 30.05.2022).

2. Booker A. Interdisciplinarity in Learning Technology Design Courses / A. Booker, S. Goldman, E. Mercier // Educating Learning Technology Designers. – 2008. – P. 134-156. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203357217-13> (date of access: 30.05.2022).

3. Enright D. S. Integrating English: Developing English language and literacy in the multilingual classroom / D. S. Enright. – Reading, Mass: Addison-Wesley, 1988. – 363 p.

4. Rattray J. Learning for Life not just for Exams: the development of meta-learning in Higher Education students / J. Rattray, S. Aiston, P. Barmby // Improving Student Learning through Teaching / Rust C. (Ed). – Oxford: Oxford Centre for Staff and Learning Development, 2007. – P. 124-137.

УДК 378.147:81'243]005.966.4

ПРИНЦИПИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ВЧИТЕЛЯ ІМ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Бодик О. П.,

доцент кафедри

англійської філології

Маріупольського державного

університету,

доктор філософії, доцент

Анотація. Проаналізовано процес інтеграції професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів ІМ у системі вищої освіти як наукомісткої технології. Охарактеризовано основні принципи інтеграції професійної та іншомовної підготовки майбутніх фахівців, а також визначено етапи організації інтеграції професійної та іншомовної підготовки фахівців.

Ключові слова: професійна та іншомовна підготовка, принципи інтеграції, лінгвістичний компонент гуманітарного знання, конкурентоспроможний учитель іноземних мов, система вищої освіти.

Інтеграція професійної та іншомовної підготовки – це не лише імператив підготовки конкурентоспроможного фахівця у закладах вищої освіти (ЗВО), а й один із показників економіки знань. Це зумовлено специфікою мовних та лінгвістичних знань, що включає велику питому вагу формування мовних умінь та навичок, вирішення різноманітних комунікативних завдань, значення, смисли. Роль і значення кожної

країни у світовій економіці знаходяться у прямій залежності від того, наскільки вона має високі технології. Рівень розвитку наукомістких технологій на даний час є характеристикою економічного стану та науково-виробничого потенціалу країни та забезпечує її конкурентоспроможність. Основним капіталом будь-якої держави є людський капітал.

Реформа вищої освіти в Україні, одна із складових якої – інтеграція професійної та іншомовної підготовки, спрямована на професійну підготовку професіоналів – учителів ІМ, здатних до професійної іншомовної комунікації, адекватної культурної самоідентифікації, вільного вибору власної позиції, активної самореалізації та культуротворчої діяльності.

Гуманітарна сфера та гуманітарна освіта стали сьогодні домінуючими в різних сферах. Це зумовлено специфікою гуманітарної освіти, з якою взаємопов'язані всі напрямки виховання, формування мовної та цілісної гуманітарної картин світу, знання про екзистенційні цінності, всю внутрішню складність особистості з її численними потребами, ціннісними орієнтаціями, самовираженням та самореалізацією. В умовах глобалізації, коли людство все більше інтегрується в єдину цілісність, орієнтуватися потрібно не тільки на ринок праці, а й на особистісний потенціал студента – громадянина, патріота, носія рідної національної культури та культури міжнаціонального порозуміння та злагоди. Для сучасного випускника ЗВО, майбутнього вчителя ІМ, культура – це не просто інтелектуальна прикраса, а якість, що визначає його ціннісні орієнтації, установки та має величезну силу на його особистість.

Специфіка лінгвістичного компонента гуманітарного знання полягає в тому, що він включає не тільки цінності, інтенції, значення, смисли, інтросуб'єктивні й аутокомунікативні відносини, детерміновані

сенсорним, топогностичним та іншими рівнями свідомості, а й фонетику, орфоепію, орфографію, лексику, граматику мов, які вивчаються.

У більш загальній формі це – цілісний континуум суб'єктивної реальності, що становить надбання і внутрішнє багатство індивіда: сьогодення, минуле, відкрите до протікання майбутнє, дані в пам'яті, емоціях, душевних поривах, усіх прихильностях і схильностях, а також здатність здійснювати вибір та використання мовних форм висловлювання певних комунікативних намірів у конкретних ситуаціях спілкування.

Лінгвістичний компонент гуманітарного знання, що розглядається як певна цілісність, принципово не може бути представлений у вигляді логічної чи ієрархічної структури, тому що його теоретичні складові відібрані з низки сфер. Саме (і лише) за їх допомогою можна дати узагальнені теоретичні описи найважливіших об'єктів лінгвістичного компонента гуманітарного знання. Лінгвістичний компонент гуманітарного знання, відповідно, є знання про те, що не вкладається в «точну» науку у прийнятому розумінні слова. Воно є знання не лише про всі пріоритетні проблеми людини та людства, якими є духовні та мовні проблеми, що лежать у межах самозречення, самоповаги, самопізнання, самоперетворення, самоздійснення, а й про всю внутрішню складність особистості з її численними потребами, самовираженням та самореалізацією.

Гносеологічний аналіз лінгвістичного компонента гуманітарного знання показує, що пізнання у гуманітарній сфері апелює не до природної сутності речі, а до її змісту. Останнє визначає ряд особливостей концептуальної репрезентації предмета лінгвістичного компонента гуманітарного знання у формі його об'єкта, що включає простір людських значень, цінностей, смислів, що виникають при засвоєнні та освоєнні мови, і має більш мобільний, гнучкий статус на противагу об'єкту природознавства.

На практиці інтеграція професійної та іншомовної підготовки майбутніх учителів ІМ представлена різними моделями. Але всі моделі мають бути спрямовані не лише на засвоєння лінгвістичного компонента гуманітарного знання та формування білінгвальної складової у професійній компетенції, а й на забезпечення випереджувальної якості вищої освіти.

Ми вважаємо, що інтеграція професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного вчителя ІМ у ЗВО має ґрунтуватися на сукупності наступних принципів:

- *інтеграції*, що опосередковує системну цілісність професійної та іншомовної підготовки за допомогою проблемно-тематичної та цільової інтеграції професійних та гуманітарних дисциплін; суб'єктної інтеграції; інтеграції теоретичних та практико-орієнтованих занять; інтеграції професійних білінгвальних знань;

- *акмеологічності*, що зумовлює визначення індивідуальної освітньої траєкторії професійного зростання кожного студента; інтегрований цілеспрямований вплив на задатки особистості, стимулювання розвитку властивостей суб'єктності;

- *фундаменталізації*, що передбачає поглиблення загальнотеоретичної, загальнонаукової та загальнопрофесійної підготовки здобувачів вищої освіти з метою розвитку загальної, наукової та методологічної культури вчителя ІМ;

- *креативності*, спрямованої на розвиток інтегративних якостей особистості, що впливають на її самовизначення та самовдосконалення, творчий характер діяльності, здатність до професійної іншомовної комунікації, пошуку принципово нових підходів до вирішення відомих завдань або постановки та вирішення принципово нових завдань, як у професійній сфері, так і в суміжних сферах;

- *модульності*, що забезпечує в межах освітнього модуля комплексне засвоєння знань, умінь, навичок та досвіду професійної діяльності й іншомовної комунікації у рамках формування конкретної компетенції для виконання конкретної трудової функції, що відображає вимоги ринку праці;

- *раціональності*, що забезпечує формування здатності мислити та діяти на основі розумних норм для досягнення мети та базується на системі проблемних ситуацій, психологічним змістом яких є конструювання та реконструкція оптимального простору власних можливостей кожним студентом;

- *проектно-цільового навчання*, що розглядає цілі, зміст, технології, управління професійною підготовкою як інноваційно-цільову діяльність на інтегративній основі.

Організація інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного вчителя ІМ у ЗВО на основі даних принципів зумовлює формування здібностей, по-перше, без періоду додаткової адаптації включатись у виробничий процес та процес професійної іншомовної комунікації, працювати в умовах становлення Нової української школи (НУШ); по-друге, до інновування, бенчмаркінгу («рівняння на кращі приклади», «заряд на перемогу»), превентивних практичних дій, розроблення та реалізації програм соціокультурного технологічного ривка в різних галузях практики; по-третє, адекватної культурної самоідентифікації, активної самореалізації та культуротворчої діяльності.

Наш досвід показує, що у процесі організації інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможного фахівця у ЗВО на основі цих принципів можна виділити три етапи:

1) *знаннєвий*, що характеризується знанням фонетики, лексики, граматики мови, що вивчається, і вмінням використовувати ці знання у певному мовному контексті, здатністю до співпраці;

2) *адаптивний*, на якому формуються позитивне мислення, ціннісно-сміслова орієнтація, здатність до самостійних раціональних дій та смислової рефлексії, як способу трансформації структурованого предметного світу в цілісний предметний світ, навички порівняльного аналізу мовних форм та одиниць, прагнення до самовдосконалення, та предметної рефлексії;

3) *продуктивний*, що характеризується креативними діями, формуванням мовної та цілісної гуманітарної картин світу, вмінням виділяти загальне та культурно-специфічне у розвитку різних країн і цивілізацій, здатністю здійснювати вибір та використання мовних форм для вираження певних комунікативних намірів у конкретних ситуаціях спілкування, досвідом професійної іншомовної комунікації.

Створення теоретичних основ та науково-методичного забезпечення інтеграції професійної та іншомовної підготовки конкурентоспроможних учителів ІМ у ЗВО – одна з актуальних проблем вітчизняної педагогічної теорії та практики.

УДК 37.015.3:373.3/.5

**ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ ПЕДАГОГІЧНИМИ
ПРАЦІВНИКАМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

*Бойко І. І.,
завідувачка кафедри психології
КЗ «Житомирський ОППО»
ЖОР, кандидат психологічних
наук, доцент*

Анотація. Представлено результати пілотажного дослідження споживання психологічних послуг педагогічними працівниками НУШ, які переживають кризові ситуації та життєві кризи в умовах війни РФ з Україною у 2022 році. Здійснено теоретичний аналіз результатів дослідження сформованості та розвитку культури споживання психологічних послуг на когнітивному, емоційному та поведінковому рівнях .

Ключові слова: компетентність, психологічна культура, споживання психологічних послуг.

Актуальність. В умовах реформування освіти та умовах війни РФ з Україною, професійна компетентність педагога, зокрема, його психологічна складова, набула неабиякої значущості та актуальності. Її психологічні компетенції, як поведінкові прояви професійної діяльності, є якісними показниками як загальнолюдської так і психологічної культури педагога, його моральної свідомості та моральної практики, загалом.

Професійна діяльність педагога в кризових ситуаціях та в умовах війни РФ з Україною, набула як позитивних так і негативних трансформацій, зокрема, його професійна психологічна складова, яка вимагає від нього не лише теоретичних знань, але й професійних навичок надання, збереження та відновлення психологічних ресурсів в умовах війни. Це стосується, в першу чергу, створення та збереження психологічного благополуччя і свого і учнів, а відтак, збереження духовного, людського капіталу України, в цілому. У зв'язку з цим розвиток, формування психологічної готовності та набуття здатності надання першої психологічної допомоги учням в умовах війни, готовності до звернення за психологічною допомогою до психолога, функція якої пов'язана з вирішенням труднощів, пов'язаних з переживанням людини стресових, кризових станів, набуває особливого значення.

Виклад основного матеріалу. Практика надання психологічної допомоги в умовах війни показала, що психологічна допомога є

ефективною, якщо вона надається вчасно. Проте, готовність суспільства, батьків, педагогічних працівників та учнів до споживання такого роду послуг, знаходиться на низькому рівні, незважаючи на те, що психологічна освіта за останні 20-30 років набула великої популярності. Клієнтське звернення педагогів до психологів закладу освіти не зростає. На думку науковців М.І. Миколайчука, С.І. Д'якова, В.В. Вишневського та інших психологічна готовність педагога до прийняття допомоги залежить від усвідомлення свого психосоматичного стану тут і тепер, проблемної ситуації (наявності конфлікту), дефіциту у себе певних ресурсів для їх розв'язання, усвідомлення необхідності такої допомоги та схвальне ставлення до такої ситуації. Позитивне розв'язання такої ситуації у професійному зростанні педагога залежить від певних чинників, зокрема: від світоглядної позиції педагога, його інтелектуального розвитку, рівня самосвідомості, емоційної, морально-вольової сфери, статі, віку та індивідуально-типологічних особливостей [1, 2].

Переживання педагогами стресових ситуацій, життєвих криз в умовах війни, негативно впливає на їх психологічне здоров'я. Тому акценти мають ставитися на відповідальність педагога за збереження та відновлення свого психічного стану. У цьому важливе місце посідає процес формування у педагогів готовності до забезпечення психологічного благополуччя учасників освітнього процесу та психологічної культури, щодо споживання психологічних послуг. Психологічна культура, на нашу думку, є певним внутрішнім концептом, щодо розуміння власного здоров'я та здоров'я учнів як цінності, психологічного ресурсу, здоров'я української нації, що виступає соціально-психологічною властивістю особистості [2]. На розвиток психологічної культури впливає здатність педагога диференціювати свої позитивні та негативні сторони професійної діяльності, визнавати

наявність потреби у конкретній психологічній послугі, яку він диференціює як корисну/не корисну, ефективну/неефективну, свої можливості задоволення потреб у психологічних навичках та знаннях, у здійсненні вибору ефективних способів і можливостей їх задоволення та ефективного використання.

Метою нашого дослідження є встановлення певних закономірностей формування готовності та розвитку культури споживання психологічних послуг педпрацівниками НУШ.

У пілотажному дослідженні застосовувалися методи інтерв'ю, авторський варіант анкетування, метод наративу. Опитано 120 педпрацівників: жінок – 90, чоловіків – 30, віком від 25 до 55 років. Із них: 30 - практичних психологів, 30 – соціальних педагогів закладу освіти, 60 - учителів НУШ. 100% шкільних психологів не мали практики кризового консультування до 24 лютого 2022 та 100% педпрацівників не мали досвіду клієнтської практики. Сьогодні шкільні психологи НУШ (39%) паралельно задіяні у волонтерській справі, яка передбачає надання психологічної допомоги. Дослідження проводилося під час проходження курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників (онлайн).

На питання «Як ви оцінюєте наявність психологів у освітніх сучасних закладах?», - 100% респонденти відповіли позитивно та засвідчили, що наявність сьогодні шкільного психолога для сучасної НУШ є вкрай необхідним та важливим як і для сучасного українського суспільства, загалом. Серед респондентів-психологів: 82% – оцінили негативно та звернули увагу на те, що сучасне українське суспільство сьогодні не приділяє належної уваги до їх роботи, до кінця не усвідомлює її важливість та першочерговість на ряду таких професії як педагог та лікар. Поряд з цим, 68% респондентів вважаю, що вимоги сьогодні потребують наявності психологів у житті кожного українця, як це є з сімейними лікарями, адвокатами тощо; роблять акцент на тому,

що усім педагогам необхідний клієнтський досвід, оскільки вони працюють у системі «людина – людина», де головною є дитина. На нашу думку, для педагогів це повинна бути певна процедура професійного рівня - відвідання психолога. Однак, з'ясувалося, що незважаючи на такий високий відсоток (68%) визнання факту необхідності психологів у житті кожного українця, на практиці, серед педагогів загальноосвітньої НУШ (нової української школи), дуже малий відсоток їх звернень до практичних психологів закладу. Так, під час інтерв'ю 81% психологів, відповідаючи на питання «Чи вважаєте ви, що у сучасного педагога закладу НУШ сформована професійна культура звернення (вживання психологічних послуг) до психолога?», відповіли «ні», «частково» - 17%, «так» - 3%. Вони висловили думку про те, що у педагогічних працівників загальноосвітньої школи потреба більше знаходиться у стадії дифузного формування (звернення в більшості випадках є ситуативними та спонтанними). Інтерв'ю педагогів засвідчило факт відсутності клієнтської практики у 98% респондентів. Реальна потреба у зверненні до фахівців-психологів (у період відкритої фази війни з 24 лютого 2022 року), на думку педагогів, збільшилася на 100%, проте це стосується лише звернення за допомогою задля здійснення психологічної підтримки учням. Особисто вони «потребують» психологічної підтримки – відповіло 72% респондентів, «сумніваюсь» - 26%, «не потребую» - 2%; 0% з них - не звертався за психологічною допомогою у період війни (після 24.02.22) та сподіваються впоратися «своїми власними силами» з опорою на свою професійну психологічну компетентність, оцінюючи її – (відповіді на пункт анкети «Оцініть свою професійну компетентність за критеріями «висока», «середня», «низька») як «висока» - 35%, «середня» - 27%, «низька» - 38%.

Узагальнюючи результати опитування респондентів, приходимо до висновку, що на когнітивного-усвідомленому рівні: 92% педагогічних

працівників зазначають важливість та необхідність звертання до фахівця задля отримання психологічної допомоги та підтримки, проявляють позитивну тенденцію, щодо схвалення споживання психологічних послуг, – на поведінковому (практична реалізація та готовність до споживання психологічної послуги) – 3% готові та споживають, 5% – не схвалюють необхідність звертання до фахівця та не готові до споживання психологічної послуги.

Висновок. Формування та розвиток психологічної компетентності педагога НУШ та його формування культури споживання психологічних послуг, потребують спрямованого організованого впливу на КПК; культура споживання психологічних послуг (як професійний аспект) педпрацівниками загальноосвітньої НУШ постає як нагальна задача перед психологічною службою України.

Література

1. Бойко І. І. Впровадження психолого-педагогічної науки у практику: психологічна компетентність та емоційний інтелект // *Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво: зб. матеріалів регіонал. наук.-практ. інтернет-конференції, 29 березня 2021 р.* / Житомир : КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2021. С. 15-20

2. Бойко І. І. Особистісний професіогенез: психологічна компетентність педпрацівника та технології акме-професіоналізму // *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи в умовах післядипломної освіти : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (онлайн), 14 травня 2021 р.* / КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР ; ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти» НАПНУ, Навч.-наук. ін-т менеджменту та психології ; КНЗ КОР «Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів» та ін. Житомир : КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР, 2021. С. 32-35

УДК 37.091.12.046-021.68(477)

НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД – ТРАНСФОРМАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ВЧИТЕЛЬСТВА

Виговська О. І.,

головний і науковий редактор

Всеукраїнського науково-практичного журналу

*«Директор школи, ліцею, гімназії»,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Анотація. Наявність наукового світогляду – необхідна, але недостатня умова для адекватного сучасним реаліям професійного розвитку вчителів.

Проблему формування наукового світогляду так і не було вирішено ні радянською педагогікою, ні українською. А якби вирішили, то сьогодні українське суспільство, мало б більше шансів на світове лідерство, ніж зараз.

Ключові слова: учитель, світогляд, науковий світогляд, розвиток, професійний розвиток, педагогічна освіта.

Маємо досвід за аналогічною тематикою до цих тез, але який переповнений протиріччями й негативними результатами, причина яких майже за півстоліття до цього часу так і залишилася не з'ясованою. Пам'ятаючи про те, що «майбутнє корелятивне з минулим, а рух вперед є повернення назад»... [2, 81] прийняли рішення: врахувати всі можливі наслідки колишнього досвіду, щоб убезпечити себе в майбутньому від помилок, упереджень і гальмувань, зокрема й у проведенні досліджень з проблем педагогічної освіти. **Останнє й стало метою написання цих тез.**

Формування діалектико-матеріалістичного (далі: д-м) світогляду у 1970-90 роках – це завдання загальнодержавного рівня, від його виконання залежала світоглядна спроможність вчителів навчати, а юні бути готовими в умовах ідеологічного протистояння чинити спротив будь-яким впливам, намаганням протидіяти ідеології комуністичної партії й залишатися переконаними у вірності обраною нею політики. Тож на рівні держави – постійна увага до проблеми формування світогляду. На ці роки припадає і найбільший пік уваги, інтересу до д-м світогляду, до його формування: жоден урядовий захід не проходив без наголошення на пріоритетах розвитку й виховання радянського суспільства, особливо це стосувалося молоді й майбутніх учителів. На допомогу практикам було підготовлено й видано найбільшу кількість офіційних документів, проведено наукові дослідження, предметом яких

був д-м світогляд, опубліковано статті та монографії проведено наради, конференції та ін. Поурочні плани вчителів щодня для кожного уроку містили завдання його формування. **Був й інший бік цієї проблеми, про яку усталено говоримо: «практика – критерій істини».** Достовірність цього твердження поки що не піддаємо сумніву, бо саме в нашому випадку він (критерій) і вона (практика) мали зорієнтувати нас, де шукати причини ситуації, що тривала декілька десятків років, причому в системах освіт різних держав близького зарубіжжя. Ситуація потребувала свого вирішення! Наше звернення до колишньої практики викликано намірами відшукати істинну причину усіх виявлених тоді негараздів, зрозуміти нові можливості сьогодення їх осмислення й розуміння, зокрема і природи вчительського стресу (Наталія **Бехтєрєва**), так і причин розвитку і вигорання педагогів (Марек **Якубовскі**).

Розповім про ситуацію 1996 р., яка змусила вкотре повернутися до минулого, щоб відшукати в ньому порятунок сьогоденню.

Як наслідок формальної постановки до уроків «триєдиної», стали з'являтися факти відмови вчителів визначати цілі уроків, і взагалі – цілепокладати у власній педагогічній діяльності (ПД), про що й було заявлено **Н.Є. Щурковою** у 1996 році. За її словами, вона першою помітила таке, а до неї ніхто цього й не бачив. Заявлене вченою, справді, мало місце в діяльності вчителів, що фактично унеможлиблювало здійснення ними ПД, бо без цілі діяльність не існує, вона неможлива! **Маємо визнати, що фактично десятками років у школах здійснювалася вчителями ПД, деформована в основному її компоненті – НОНСЕНС, але це так і було!**

А от з тим, що ніхто цього й не помітив, погодитися не можу, тож і наведу декілька уточнювальних фактів. Наприкінці 70-х (78-84 рр.) під час міністерських перевірок роботи вчителів-предметників у різних школах декількох областей УРСР я мала можливість в ролі інспектора

познайомитися глибше з роботою саме вчителів фізики. Щоб з'ясувати причини таких вчительських відмов, довелося провести не одну бесіду з достатньою їх кількістю, щоб зробити достовірні висновки. Все, що потім буде зроблено мною, на кшталт «один за всіх...», стане надолуженням того, що не було зроблено для вчителів системою вищої педагогічної освіти: розроблено авторський спецкурс «Педагогічна творчість» (1987 р.), який одноосібно (1987-1990 рр.) викладався на всіх факультетах КДПІ ім. О.М. Горького (наступником якого є сучасний НПУ імені М.П. Драгоманова), тож в останньому (1990-2002 рр.) вже в рамках курсу «Основи педагогічної творчості» (ОПТ) і викладався авторський доробок, публікація в «Рідній школі» (1990 р.), захист дисертації (1995 р.), предметом якої було обрано творчу педагогічну діяльність (ТПД), а її осердям і став цілепокладальний етап. Навчати майбутніх учителів цілепокладати у власній педагогічній діяльності розпочали ще в рамках авторського спецкурсу «Педагогічна творчість», продовжили під час викладання курсу «ОПТ», а також безпосередньо у школах під час проведення зі студентами педагогічних практик. **І маю завірити колег:** *наші вчителі не відмовлялися від цілепокладання, а навпаки, цілеспрямовано й зацікавлено його опановували, що й спричинювало їхній подальший людський, а згодом і професійний розвиток.*

Повернімося до подій 1987-84 рр., коли уперше зіткнулася з потаємним саботажництвом, попередньо щодо цього констатувалася формальність у постановці світоглядних цілей для будь-яких уроків з будь-яких предметів, яка завершувалася відмовою вчителів від обов'язкового цілепокладання. Описана ситуація – це, справді, надзвичайна ситуація-SOS, але не у відмові вчителів цілепокладати, а у тому, що виші цього їх досі не навчили і продовжують так чинити і далі!

До того ж аналіз цих 2-х фактів – «формальності» і «відмови» – дозволив, по-перше, з'ясувати істинну причину того, чому так поведуть себе вчителі, а, по-друге, виявити динаміку неспроможності вчителів здійснювати людиноцентриський навчально-виховний процес. **Стосовно 1-го: вузько-предметна фахова підготовка спричинює їхню абсолютну неготовність формувати світогляд сучасного школяра.** Відносно 2-го логічно виділити 2 етапи: 1-й (1970-90-2000 рр.): за нашими дослідними даними: 19% -референтних вчителів вочевидь готових «вести за собою», тоді як 81% – ні; 2-й – 21 ст. (2001-2022 рр.): учитель НУШ стає надавачем освітніх послуг, йому виховний аспект і не потрібен, виші й готують їх саме до цього. Тож, наш Учитель, як 70-90-2000 рр., так і 2001-2022 рр., БУТИ ВЧИТЕЛЕМ ні в людиноцентриській школі, ні в «природовідповідній» Коменського-Ушинського НЕ В ЗМОЗІ – він НЕ ГОТОВИЙ!

Причина: наявне протиріччя абсолютної незгодженості між предметами навчальної та майбутньої професійної діяльності.

І.Ф. Прокопенко фактично виявив факт деформації педагогіки, коли заявив, що педагогіка як наука дозволяє собі і нам, її користувачам, обходитися без встановлених актуальних закономірностей, що наявні й діють в освітньому просторі, так і реально діючих її законів. [3] Тому можемо констатувати, що і з формуванням світогляду як у вчителів, так і учнів фактично й не «заморочуємося». Останнє спричинює наявність в молодіжних середовищах і булінгу, суїцидів, дитячого сексу, а також спотворює уяву про сутнісну роль сім'ї, породжує неповагу до старших і немічних, утверджує як норму появу і в житті, і в правовому полі українського суспільства ЛГБТ+, втрачаємо людське в собі, коли дозволяємо на пам'ятнику «Вічного вогню» смажити яєчню, на «біле» – говорити «чорне» і навпаки й ін.

За умови зміни підготовки майбутнього вчителя у вишах, можемо отримати в результаті освічену, інтелігентну людину, здатну сприяти як саморозвитку, так і розвитку юні; появи творчої, креативної молоді; надихати молодь на життя достойне, одним словом – берегиню Життя на Планеті Земля. [1]

Так як сьогодні означене завдання щодо підготовки майбутнього вчителя, тож і має фактично всі підстави перейти на більш високий щабель – у розряд надзавдання, бо сучасний школяр (на відміну від школяра 20 ст. і навіть початку 21 ст.) – це вже представник епохи нанотехнологій (**Р.Фейнман, Е. Дрекслер**), «осьового» часу (**Ясперс**), половини майже 8 мільярдного населення планети, що є спільнотою користувачів Інтернету та соціальних мереж, який має досвід освоєння Світу у спосіб як онлайн, так і офлайн, що засвідчує нові (прецеденту раніше не було!), неабиякі неперевершені можливості молоді в осягненні Всесвіту. Ось тут своє слово й має сказати прогностична педагогіка: як і до чого маємо готувати сьогоднішніх вчителів, щоб їх діяльність була адекватною усім викликам 3-го тисячоліття?! Але, за переконливими свідченнями **І.Ф. Прокопенка**, «педагогіка в кризі, особливо стосовно її прогностичних можливостей», тож і не в змозі цього зробити. [3]

Висновки

Має змінитися і роль вчителя, його підготовка, як і ВІН сам!

У назві тез – квінтесенція професійного розвитку українського вчительства.

*«Кінець визначеності» наукового розуміння світу (**І. Пригожин**): вимагає відчуття внутрішньої причетності до глобальних змін в освіті.*

***Аристотель** підкреслював, що «порочним бути легше, а зберігати і примножувати в собі людські гідності вимагає великих зусиль».*

Але й іншого шляху у людства немає!

Науковий СВІТОГЛЯД: про все основне. Глосарій

Світ не стоїть на місці, він у постійних відозмінах. У процесі розвитку науки відбувається постійне оновлення знань, ідей і концепцій, ранні уявлення стають окремими випадками нових теорій.

Наукова картина світу – не догма і не абсолютна істина.

Наукові уявлення про навколишній світ засновані на всій сукупності доведених фактів і встановлених причинно-наслідкових зв'язків, що дозволяє з певним ступенем упевненості робити прогнози про властивості нашого світу, що посприяють розвитку людської цивілізації.

Передумовою професійного розвитку вчителя є **сформованість у нього світогляду.**

Результати процесу пізнання навколишнього світу відображаються і **закріплюються** у свідомості людини у вигляді знань, умінь, навичок, типів поведінки і спілкування. **Процес пізнання** – однаковий як для учнів, так і вчителів.

Сукупність результатів пізнавальної діяльності людини **утворює певну модель (картину світу).**

Невідповідність результатів перевірки теорії, гіпотез, концепції, а також виявлення нових фактів – все це змушує переглядати наявні представлення і створювати нові, більш відповідні реальності. У такому розвитку – **суть наукового методу.**

Прогрес уявлень про навколишній світ досягається завдяки **науковому пошуку.**

У такий спосіб наближаємо усіх, хто прагне пізнати й розуміти Всесвіт, до істинного знання – наукового! Саме через таку позицію й маємо довіряти науці!

Діалектика як «сучасна загальна теорія розвитку всього суцього» визначає, що «не будь-яка зміна є розвитком», а лише **те нове, що створюється у процесі руху як розвитку та яке здатне до саморозвитку.**

Зовнішні фактори не детермінують рух, а лише його модифікують, тоді як *внутрішні фактори* лише й здатні спричинити рух/розвиток, зокрема і насамперед самих вчителів. Як відомо з класичних філософії та психології: *«приймає рішення завжди Людина, а реалізує їх – Особистість»*. [4]

Потрібний **новий світогляд**, тобто образ буття, в якому **ціннісно-сміслові орієнтири** були адекватними уявленням людини **про світ і про саму себе**. Цей образ народжується нині в зіткненні з класичним світоглядом. **Сенс заперечення** полягає у **відмові** від розуміння природи як механістичної системи, що протистоїть людині, **на користь реальності**, що саморозвивається, невід'ємним компонентом якої є людина. Подібне **розуміння універсуму орієнтує** не лише **на добування наукового знання**, але і **передбачає включення в стратегію дослідження ціннісних**, перш за все гуманістичних орієнтирів. [2]

Література

1. Виговська О. І. Шанс сучасного українського вчителя: автентична педагогічна освіта та її духовні аспекти // *Духовність особистості: методологія, теорія, практика: збірник наукових праць*. Вип. 3 (102). Сєверодонецьк : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. 404 с. – С. 58–84.

2. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.

3. Прокопенко І., Бойчук Ю. Роль педагогічної науки в модернізації сучасної освіти та українського суспільства. *Новий Колегіум*. 2019. №3. С. 4–12.

4. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

УДК 378.147

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Волкова Н.В.,

доцент кафедри підприємництва і права Полтавського державного

аграрного університету,

кандидат економічних наук, доцент

Анотація. Представлено та охарактеризовано дуальну освіту як інноваційну форму підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності; досліджено роль практичної підготовки здобувачів як невід'ємної умови професійного становлення. Запропоновано пріоритетні стратегічні напрями діяльності закладів вищої освіти з впровадження дуальної форми.

Ключові слова: дуальна освіта, здобувачі освіти, стратегічні напрями, фахівці з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

За сучасних умов національного розвитку на сформованому ринку праці існує необхідність у високоякісних кадрах, здатних кваліфіковано та відповідально виконувати свої обов'язки, швидко пристосовуватися до мінливих економічних умов. Високі професійні стандарти вимагають покращення рівня підготовки кваліфікованого персоналу, який є драйвером підприємства в його поступі до успіху.

Дуальність як методологічна ознака освіти дає можливість злагодженої взаємодії освітньої і виробничої сфер з підготовки певного профілю фахівців, тобто на основі поєднання теоретичної освіти у ЗВО та практичного навчання на підприємствах (установах, організаціях) [1]. Звідси, її основним завданням є усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх підприємців, подолання розриву між теорією і практикою, освітою та виробництвом, підвищення рівня якості підготовки кваліфікованих кадрів з урахуванням вимог роботодавців.

Під час професійного навчання на підприємствах здобувачі набувають фахові компетентності, необхідних їм для подальшої самостійної роботи. Завдяки оптимальній передачі професійного досвіду, продуктивній виробничій атмосфері майбутні фахівці досягають вищого рівня професійної соціалізації. Систематично застосовуючи теоретичні знання на практиці, студенти можуть переносити відомі способи поведінки і дій у нові для них виробничі ситуації, досліджувати прикладні способи діяльності, критично мислити та розвивати власне бачення на ті чи інші конкретні виробничі

процеси, життєві ситуації. За допомогою закладання механізму самореалізації, саморозвитку у зво під час дуального навчання, спілкування з практикуючими підприємцями, взаємодія у трудовому колективі сприяють формуванню особистості, спроможної без сторонньої допомоги вирішувати практичні завдання задля подальшого перетворення та покращення у власній практичній діяльності. Це дозволяє оптимальніше вирішувати проблеми, що виникають в реальних життєвих ситуаціях. При цьому підприємства можуть скористатися перевагами дуальної системи освіти, яка дозволяє випускникам інтегруватися у виробництво відразу після закінчення навчання, усуваючи потребу в тривалих стажуваннях та відсутністю адаптаційного періоду [2]. Крім того, підприємство після закінчення навчання у себе на виробництві отримує висококваліфікованих молодих фахівців.

Враховуючи передумови появи цієї форми та зарубіжний досвід її успішного використання, цілком зрозумілою є її орієнтація саме на сферу професійної освіти, адже роботодавці, зокрема, у Німеччині, де, власне, ця форма освіти і виникла, були орієнтовані на прискорене оновлення кадрового складу. Відповідно, імплементація дуальної форми у сфері вищої освіти має свої глибокі особливості та потребує системного регулювання. В свою чергу, якщо мова йде про здобуття вищої освіти майбутніми фахівцями з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, то підходи мають бути адаптованими до сутнісних ознак компетентностей, які набуваються на робочому місці, адже ключовою з них має стати здатність до самостійного прийняття рішень в умовах невизначеності або часткової визначеності, що може бути набуто лише з досвідом.

Пріоритетними стратегічними орієнтирами діяльності ЗВО з впровадження дуальної форми здобуття вищої освіти майбутніми фахівцями з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності в сучасних умовах мають стати:

- критичний перегляд освітніх (освітньо-професійних) програм на

основі запровадження глибокою варіативності вибіркового компоненту з огляду на вимоги роботодавців, залучених до реалізації вказаних програм, та особливості функціональних обов'язків посад здобувачів вищої освіти;

- обмеження обсягу освітніх програм, який здобувається на робочому місці, в межах 25-40 %, тобто в межах дозволеного нормативно-правовими актами діапазону, втім, дозволить здобувачам гарантовано набути фундаментальних та теоретичних знань, без яких професійна діяльність випускника буде суттєво ускладнена;

- ретельний підбір роботодавців-партнерів з огляду на специфіку освітніх програм закладу вищої освіти, соціальну структуру здобувачів освіти, які в ньому навчаються, географічні та демографічні фактори;

- диференціація освітніх програм, які передбачають здобуття освіти за дуальною формою;

- збільшення кількості здобувачів освіти за рахунок залучення до їх складу співробітників організацій-роботодавців.

Реалізація вказаних напрямів дозволить створити перспективи для поширення дуальної форми здобуття вищої освіти, а також диверсифікувати освітні пропозиції закладів вищої освіти та підвищити їх конкурентоспроможність для різних категорій представників цільової аудиторії здобувачів. Крім того, впровадження дуального навчання в системі підготовки фахівців з підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, в цілому сприятиме переходу на якісно новий рівень підготовки висококваліфікованих конкурентоздатних кадрів.

Література

1. Бабенко Є. Дуальна форма навчання: від закладів освіти до виробництва. Дуальна форма здобуття освіти: успіхи та проблеми другого року запровадження пілотного проекту у закладах фахової передвищої та вищої освіти України : *збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції*, 18 листопада 2021 р., Науково-методичний центр ВФПО. Київ, 2021. С. 21-22.

2. Довгенко, Я., Яременко, Л., Яременко, Ю. Впровадження дуальної освіти у виші: переваги та ризики. *Економіка та суспільство*, (28). 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-29>.

**КОЛАЖ ЯК ЗАСІБ ПОШУКОВО – ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
ТА ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ**

Гаврилюк А.В.,

вчитель початкових класів

Новогуйвинської гімназії

Житомирського району

Житомирської області

Анотація. У Концепції Нової Української Школи зазначено, що метою повної середньої світи є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою. А це можливо лише при сформованості ключових компетентностей, серед яких ініціативність та підприємливість, соціальна та громадянська, екологічна грамотність та здорове життя і вміння вчитися впродовж життя.

Ключові слова: Нова українська школа, діяльнісний підхід, пошуково-дослідницька діяльність, проєкт, колаж.

Одним із пріоритетних завдань інтегрованого курсу «Я досліджую світ» є формування дослідницьких умінь, пізнання себе та свого організму, предметів і явищ природи через спостереження, дослід, обстеження, класифікацію, практичну роботу, встановлення зв'язків у природі і суспільстві [1,2,3].

Пріоритет надається навчанню самостійно добувати потрібну інформацію, вивчати проблеми, шукати шляхи їх раціонального розв'язання, вміти критично мислити, застосовувати набуті знання для вирішення нових завдань [4,5].

Педагогічною технологією, яка дає змогу вирішити ці завдання, є системно-діяльнісний підхід, який зв'язує проблемні та проєктні, дослідницько-експериментальні й пошукові методики в цілісну педагогічну систему. Її мета – розвиток особистості учня на основі засвоєння ним не лише знань, умінь і навичок, а насамперед

узагальнених способів навчальних дій шляхом цілеспрямованої, науково обґрунтованої організації власної навчально-пізнавальної діяльності [2,3].

Технологія діяльнісного методу навчання сприяє особистісно-зорієнтованому навчанню, розвитку критичного мислення, що дозволяє учням реалізувати свої задатки, здібності, показати високий рівень знань. На уроках потрібно вчити школярів самостійності, а, також, умінню створювати освітній продукт як результат спільної діяльності. Сьогодні стало вже очевидним, що саме таке навчання не тільки робить уроки цікавими, а засвоєння знань успішним, але і допомагає дітям набути досвіду діяльності й спілкування, завдяки якому їм легше своєчасно знайти своє покликання і успішно реалізувати себе в житті [2,3].

Практична проєктна діяльність молодших школярів – це одна із форм пізнавальної активності. Її зміст полягає в мотивованому досягненні поставленої мети для створення творчих проєктів та у забезпеченні єдності й наступності різноманітних аспектів процесу навчання. Навчання через проєктну діяльність слугує універсальними передумовами для розвитку ключових компетентностей учнів і самостійності в дослідженні нового, стимулюючи природну допитливість і творчий потенціал [2,3].

У процесі пошуку нових методів для практичної роботи учнів, реалізації діяльнісного підходу на уроках я досліджую світ, та організації проєктної діяльності виникла ідея поєднати техніку колажу, аплікації та проєктну діяльність.

Ефект колажу досягається за допомогою накладення одного зображення на інше, поєднання декількох зображень в одному, іноді навіть з елементами графіки (мозаїка) або використання хаотичного набору різноманітних зображень (пазл). Аплікація – це

найпрекрасніше і захоплююче, з чим полюбляють працювати всі учні без винятку. В процесі цієї творчості дитина пізнає нові можливості навколишнього світу. Великою перевагою створення аплікацій є розвиток сенсорики. Для дитини заняття аплікацією являється не тільки цікавими і пізнавальними, але є частиною освіти.

Створення колажу на уроках я досліджую світ – це засвоєння та застосування набутих знань. Це результат пізнавальної діяльності. Робота з колажем допомагає творчо, креативно, в пошуковій та ігровій формі перевірити на якому рівні тема уроку була цікавою, доступною, актуальною, а головне – на якому рівні засвоєна. Колаж – це практична діяльність учнів на уроці, її зміст полягає в мотивованому досягненні поставленої мети для створення проєктів та у забезпеченні єдності й наступності різноманітних аспектів процесу навчання.

При підготовці до уроку вчителю потрібно проаналізувати особливості типової освітньої програми та навчально – методичний комплект, за яким працює клас. Визначити тему уроку (за підручником, календарно – тематичним планом). Доречно подати у вигляді проблеми (ідеї, сюжети), що зацікавлять дітей, стане мотивацією їх діяльності. Потрібно враховувати індивідуальні особливості учнів класу, продумати та підібрати необхідні елементи для майбутнього колажу. Робота над виготовленням такого роду проєкту буде слідувати певним етапам.

Готуючись до уроку учитель продумає з яких частин складатиметься колаж та яким він має бути у результаті діяльності учнів. Після чого використовуючи Інтернет ресурси потрібно підібрати влучні зображення, адаптувати їх розмір, та необхідності розширення. Бажано щоб їх розмір був однаковим, та їх можна було розмістити на шаблоні для створення самого колажу. Учням

пропонується колаж виконувати на аркуші паперу чи на білому картоні.

Залежно від теми уроку, наповнюваності та враховуючи рівень складності завдання щодо створення колажу працювати над його виготовленням може як один учень так і кілька. Метод створення колажу може застосовуватися, як робота в парах. Виготовлені колажі рекомендується зберігати в учнівських портфолію.

ЗРАЗОК 1 Тема уроку: «Що належить до природи»

Завдання: Що із зображеного належить о природи, а що зроблено руками людини? **Виріж картинки та по згрупуй їх.** *Основа для шаблону*

Природа	Зроблено руками людини
<i>Автор</i>	
<i>Самооцінювання</i>	

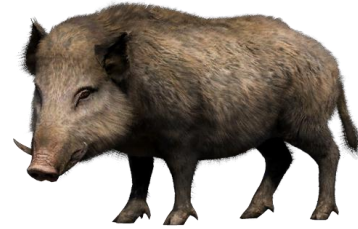
ЗРАЗОК 2 Тема уроку: «Дикі та свійські тварини»

Завдання: Які тварини належать до диких, а які до свійських?

Виріж та згрупуй зображення. Основа для шаблону

Дикі тварини	Свійські тварини
<i>Автор</i>	
<i>Самооцінювання</i>	

Учням на уроках важливо працювати творчо, активно, власними руками. Робота з підручником та додатковими друкованими посібниками не може цілком задовольнити пізнавальний інтерес учнів, зробити урок діяльнісним, цікавим та креативним. Тому вчителю потрібно націлювати свою увагу на пошук нових методів, підходів у роботі з сучасними дітьми.

Створення колажів на уроках я досліджую світ забезпечує сто відсоткову включеність усіх учнів класу у роботу, підвищує мотивацію до вивчення теми, націлює на пізнавальну діяльність, з'являється практична цінність результату роботи, розвивається мовленнєвий рівень учнів під час презентації проєктів. Учні адаптуються у змінних життєвих ситуаціях, вчать критично мислити, шукати причино – наслідкові зв'язки, навчаються працювати з інформацією, розвивають свою комунікабельність.

Література

1. Бібік Н., Бондарчук Г. Я досліджую світ. Підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти. 2019 р., С. 4–119

2. Проектна діяльність в початковій школі : методичний poradnik. URL: https://perezvin.at.ua/load/metodichna_skarbnichka/metodichnij_poradnik/proektna_dijalnist_v_pochatkovij_shkoli/64-1-0-3139

3. Методичні рекомендації щодо організації дослідницької діяльності учнів. 2020 р URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/07/metod_rek2020.pdf

4. Типова освітня програма 1–2 клас / кер.: О. Я. Савченко. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року., с. 1–4, с. 37–43.

5. Типова освітня програма 3–4 клас / кер.: О. Я. Савченко. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року., с.1–4, с. 51–63.

УДК 378.147

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ВМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХОВИХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Гаврутенко Л.А., викладач

Відокремленого структурного підрозділу

«Фаховий коледж інженерії та управління

Національного авіаційного університету»,

кандидат педагогічних наук

Анотація. У статті розглядаються теоретичні аспекти формування професійних вмінь фахових молодших бакалаврів економічного профілю у процесі вивчення фахових дисциплін. Автор уточнює склад професійних вмінь фахових молодших бакалаврів економічного профілю та розкриває принципи формування професійних вмінь майбутніх фахових молодших бакалаврів економічного профілю.

Ключові слова: принципи навчання, професійні вміння, фахові дисципліни, фахові молодші бакалаври, професійна підготовка.

Метою сучасної професійної підготовки фахового молодшого бакалавра є формування політехнічних, загально трудових, професійних вмінь і навичок, як процес розвитку творчого потенціалу особистості, її системного мислення, уміння оперативно вирішувати завдання в умовах великого обсягу інформації та дефіциту часу. Оволодіння професійними вміннями, потрібними на ринку праці, дозволяє молодим фахівцям, спираючись на підприємливість, самостійно вибудовувати свою професійну кар'єру, усвідомлено обираючи вид професійної діяльності, найбільшою мірою відповідний їх особистісним якостям і задовольняє їх

не тільки рівнем винагороди, а й змістом праці. Цьому якнайбільш сприяє ефективна фахова підготовка в процесі цілеспрямованої організації процесу навчання.

На нашу думку, сучасний фаховий молодший бакалавр економічного профілю повинен володіти комплексом професійних вмінь, які були поділені нами на чотири групи:

– *дослідницькі* (навчально-інтелектуальні уміння; розвиток логічного, економічного, критичного мислення; встановлення причинно-наслідкових зв'язків);

– *практичні* (пізнавальна активність; готовність до майбутньої професії; професійна мобільність; ефективно приймати рішення);

– *технологічні* (уміння обробляти інформацію та орієнтуватися в інформаційних потоках; креативність; готувати виступи, презентації);

– *контролюючі* (емоційна стійкість і стресостійкість; самостійність, організованість, уважність),

Важливим також є визначення і врахування принципів, які становлять основу досліджуваної освітньої системи, реалізація яких визначається системою методологічних підходів. Принципи навчання є взаємопов'язаними й утворюють певну систему.

Оскільки принципи навчання формулюються переважно на основі певних законів і закономірностей, то основними серед них є загальнодидактичні – спільні для організації навчального процесу в усіх типах навчальних закладів. Ця система має включати принципи оптимізації навчання; його розвивального і виховного характеру навчання; науковості змісту і методів навчального процесу; мотивації пізнавальної діяльності; систематичності та послідовності навчання; свідомості, творчої активності та самостійності; наочності; міцності знань, умінь і навичок, зв'язку; теорії та практики в навчанні; індивідуалізації; гуманізації та гуманітаризації процесу навчання.

З огляду на те що, на різних рівнях освіти діють свої специфічні керівні положення, визначимо комплекс специфічних для професійних навчальних закладів принципів навчання, що забезпечують взаємозв'язок загальної та професійної освіти, серед яких: 1) принцип професійної спрямованості навчання; 2) міжпредметно-міжциклового зв'язку; 3) мотивації навчання та трудової діяльності; 5) системності; 6) єдності виховання і навчання [1, с. 37]. У процесі організації та здійснення навчального процесу ці принципи об'єднуються, взаємодіють, взаємозумовлюються із загальнодидактичними [1, с. 15-16]. Варто зазначити, що лише у своїй взаємодії принципи навчання забезпечують оптимальний варіант навчального процесу. Вважаємо, що професійна підготовка фахових молодших бакалаврів економічного профілю має здійснюватися на основі реалізації основних (загальнодидактичних) закономірностей і принципів навчання, але більш важливим є врахування сучасних закономірностей професійного навчання, які знаходять відображення у принципах професійної освіти.

Можна вважати, що у процесі оволодіння професійною діяльністю формуються професійно-важливі якості фахового молодшого бакалавра: стійка професійна спрямованість (мотив як вираження потреб, бажань і інтересів людини до своєї професії, що підтверджуються постійним прагненням до самовдосконалення); глибокі загальнотеоретичні знання, уміння й навички; адекватний рівень розвитку професійно важливих психічних процесів, що забезпечують успішність професійного навчання і діяльності; емоційна стійкість, тобто здатність до збереження високоефективної діяльності в умовах дефіциту часу й інформації, впливу екстремальних факторів обстановки.

Література

1. Сисоєва С. О. Проблеми неперервної професійної освіти : тезаурус наукового дослідження : наук. видання. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти

дорослих ; МОН, Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. К. : ВД «ЕКМО», 2010. 362 с.

УДК 374

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

*Гаркавенко О.В., директор
Васильківського міського центру
дитячої та юнацької творчості
Васильківської міської ради
Київської області*

Анотація. У статті подано теоретичне обґрунтування розробки моделі формування професійної компетентності керівника закладу позашкільної освіти.

Ключові слова: позашкільна освіта, керівник закладу позашкільної освіти, професійна компетентність, модель професійної компетентності.

Глобалізація системи освіти передбачає й оновлення змісту управлінської діяльності керівників закладів позашкільної освіти. Ефективність управління закладом освіти безпосередньо залежить від рівня професійної компетентності його керівника, тих науково-філософських, суспільно-політичних, психолого-педагогічних, предметних та спеціально-функціональних знань і вмінь, відповідних якостей, які й забезпечують ефективну професійну діяльність, а готовність керівника до саморозвитку, самовдосконалення стає вимогою часу.

Особливо актуальною є проблема підготовки педагогічних кадрів до управління закладами позашкільної освіти з огляду на інтегративні стратегії розвитку освіти в цілому, сучасні освітні реформи, оновлені функції закладів позашкільної освіти: освітня, соціокультурна, економічна [5, с. 5].

Важливе місце у формуванні професійної компетентності посідає проблема визначення обсягу спеціальних знань та вмінь, комплексу ставлень та цінностей, що характеризують професійну компетентність керівника закладу, та їх структуризація в єдину комплексну нормативну модель. У дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених і практиків висловлено думку проте, що побудова моделі компетентності пов'язана з мисленнєвим уявленням у свідомості людини ідеального образу спеціаліста, який забезпечує ідеальну діяльність. На думку науковців, проектування образу ідеального спеціаліста допоможе керівникам закладів позашкільної освіти виявити власне їх ставлення, професійні цінності, недоліки в знаннях, вміннях, пізнавальних і практичних навичках, активізує їх внутрішній потенціал та може стати основою для саморозвитку [1, с. 43].

Поняття «модель» походить від французького слова *modulus* – міра, мірило, взірць і є умовним зразком (зображення, схема, опис тощо) якогось об'єкта або системи об'єктів, який зберігає зовнішню схожість і пропорції частин при певній схематизації й умовності засобів зображення. Головна характеристика моделі – спрощення реальної життєвої ситуації, до якої вона застосовується. Спрощення ситуації знімає другорядні дані, які не мають вирішального значення.

В. Беспалько та ряд інших науковців вважають, що модель – це діагностичний опис із всією можливою повнотою всіх суттєвих для життєдіяльності у сучасному світі сторін, властивостей і якостей особистості. У контексті нашого дослідження найбільш доцільним є визначення науковців, які стверджують, що модель – це створюваний, з метою отримання й збереження інформації специфічний об'єкт у формі уявного образу, опису знаковими формами або матеріальної системи, що відображає властивості, характеристики й зв'язки об'єкта-оригіналу

довільної природи, суттєві для завдань, що вирішуються суб'єктом [4, с. 17].

Визначенню поняття «модель» та використання його в педагогіці присвячені роботи багатьох науковців, таких, як Л. Даниленко, Л. Капченко, В. Пікельна, Т. Сущенко, З. Рябова, Р. Шеннон та ін.

Як відмічає Л. Даниленко, під моделлю необхідно розуміти систему взаємопов'язаних параметрів, які виражають суть управлінського рішення. Моделювання може бути застосованим як до суб'єктів, так і до об'єктів управління [2, с. 124].

Визначенням рівня кваліфікації керівника закладу освіти на основі моделі його функціональної компетентності займалася дослідник О. Мармаза. В роботах науковця структура системи знань і вмінь керівника закладу представлена двома підсистемами знань, які включені до моделі функціональної компетентності керівника: професійні знання, їх зміст; типи і види знань. Цікавою є думка автора проте, що управлінські вміння - це спосіб реалізації управлінських функцій [3, с. 19].

Ми ж будемо дотримуватися визначення, що дали науковці Г. Єльнікова, О. Зайченко. Вони під моделлю розуміють суб'єктивне відтворення у свідомості людини або групи людей та зовнішнє відображення різними способами та формами найбільш суттєвих ознак, рис та якостей властивих конкретному об'єкту, процесу, які об'єктивно йому (об'єкту) притаманні й дають загальну уяву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі структурні складові.

Зростання кількості і тематики наукових досліджень, присвячених вивченню сутності і структури професійної компетентності, умов її формування розвитку та функціонального наповнення свідчить про багатогранність і складність цього явища. Вивчення науково-методичної літератури, стану підвищення професійної компетентності керівників

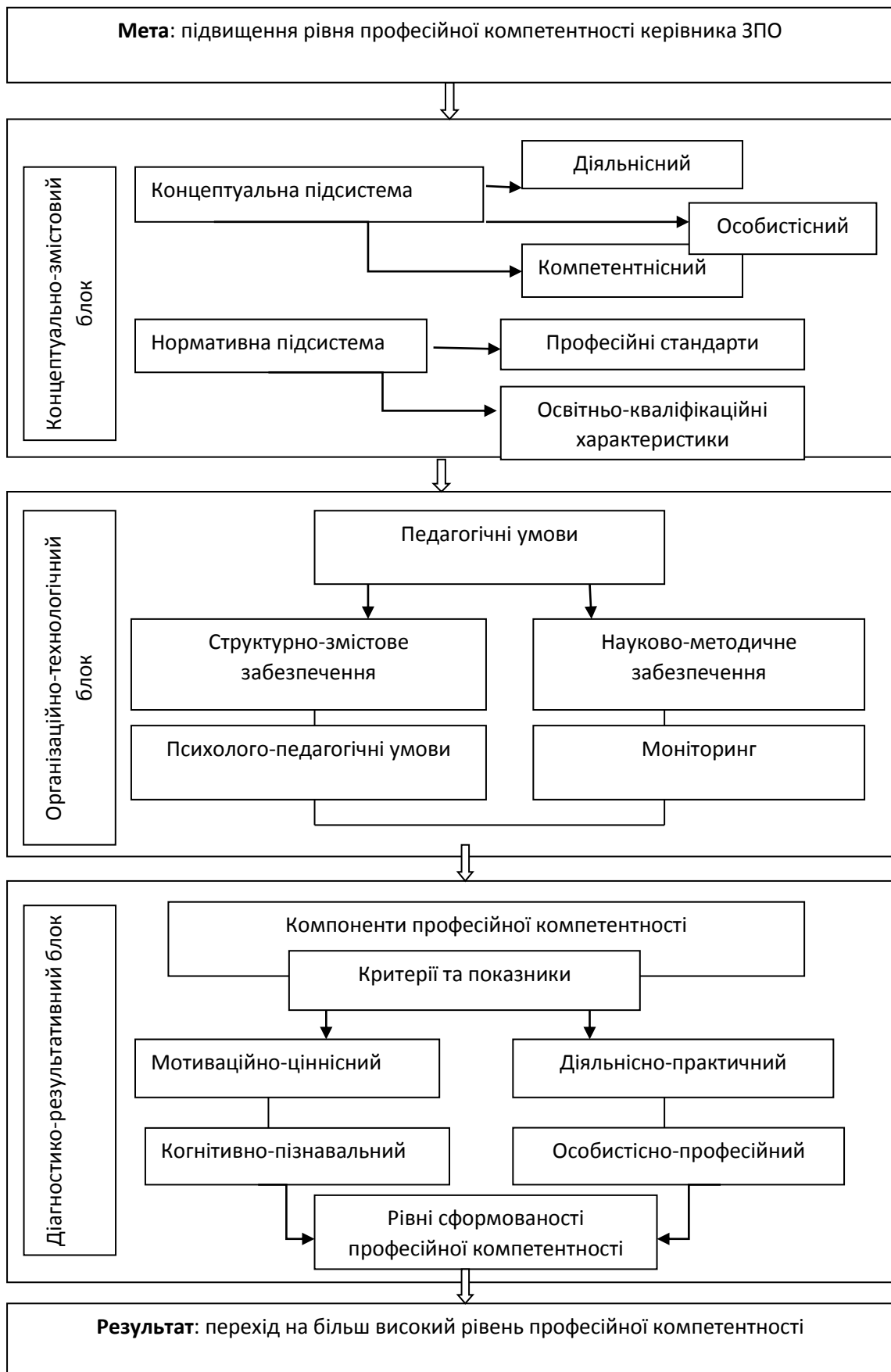

Рис. 1. Модель формування професійної компетентності керівника закладу позашкільної освіти

закладів позашкільної освіти, передового досвіду управлінської діяльності керівних кадрів дозволили розробити модель формування професійної компетентності керівника закладу позашкільної освіти (Рис. 1).

Отже, модель професійної компетентності керівника закладу позашкільної освіти має складну структуру, що включає функціонально зв'язані між собою компоненти.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у вивченні складових професійної компетентності та розробці критеріїв оцінювання професійної компетентності керівників закладів позашкільної освіти.

Література

1. Вдовиченко Р. П. Управлінська компетентність керівника школи Р.П. Вдовиченко. Х. : Основа, 2007. 112 с.
2. Даниленко Л. І. Підготовка керівника середнього закладу освіти: Навчальний посібник / за ред. Л. І. Даниленко. К. : Міленіум, 2004. 272 с.
3. Мармаза О. І. Менеджмент в освіті : секрети успішного управління О.І. Мармаза. Х. : Основа, 2005. 176 с.
4. Сергієнко Н. Організаційно-методичні умови розвитку професійної компетентності вчителів загальноосвітніх навчальних закладів. Теорія та методика управління освітою. 2010. № 3. С. 15–18
5. Управління закладом позашкільної освіти: сучасні тренди, співпраця, проекти: посібник / за науковою редакцією О. Просіної, Я. Швень. Біла Церква, ТОВ «Білоцерквдрук». – 252 с.

УДК 376-056.36.015.311:159.923.2]-053.4

ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ДО МУЗИЧНО-РИТМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СІМ'Ї: ШЛЯХИ ПІДТРИМКИ

*Гладченко І. В.,
старший науковий співробітник
відділу освіти дітей з
порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки і
психології імені Миколи Ярмаченка*

Анотація. Розкрито значущість музично-ритмічної діяльності в розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Зазначено провідні шляхи залучення дитини та її родини до музично-ритмічної діяльності. Подано рекомендації щодо підвищення компетентності фахівців в питаннях підтримки родини та організації музично-ритмічної діяльності дитини з ООП в умовах сім'ї.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, музично-ритмічна діяльність, сімейне виховання.

Музика – необхідна та вагома складова розвивального довкілля, що має оточувати дитину протягом усього періоду дитинства, а надалі – й життя.

Сімейне дозвілля провідний фактор в залученні дитини до мистецтва, до культури. Адже в процесі сімейного дозвілля задовольняються духовні потреби дитини та родини.

Музика призначена не лише для талановитих. Все наше життя пронизане ритмом та музикою: ми співаємо, наспівуємо, притупуємо, насвистуємо та плескаємо у долоні. Спів і музика є неодмінною умовою успішності процесу навчання кожного, і особливо важливі при навчанні дитини з ООП [1-4].

Вочевидь, всі родини мають різний рівень музичної культури. В одних вшановують народну та класичну музику, професію музиканта, часто відвідують концерти, музичні спектаклі, в оселі звучить музика, яку дорослі слухають разом з дитиною.

В інших сім'ях музика сприймається лише як засіб розваги. І дитина чує тільки «легку» сучасну музику, тому що до серйозної музики батьки байдужі.

Саме тому музика, спів, ігри мають посісти важливе місце в родині за умови спеціально організованої корекційної роботи.

А завданням для дорослих (педагогів, батьків) постає розвиток у дитини інтересу до музики, виклик емоційного відгуку, бажання брати участь у виконанні невігадливих пісень, танців, ігор тощо.

Отже підтримкою у залученні дітей з особливими освітніми потребами до музично-ритмічної діяльності в умовах сім'ї мають стати наступні рекомендації:

1. Нехай у родині запанує дух любові та поваги до музики.

Намагайтеся робити все необхідне, щоб музика стала бажаним і почесним гостем у вашій оселі. Усією родиною співайте прості та зрозумілі за змістом пісеньки. Вмикайте записи й уривки з творів класичної музики, українського фольклору. Створіть власну фонотеку. Під час прослуховування можна пританцьовувати, диригувати, підспівувати. З метою активізації дитини, пробудження інтересу до рухів під музику використовуйте різноманітні предмети, одяг, іграшки, створюйте сюрпризні моменти тощо.

Іноді корисно включати музику для супроводу продуктивної творчої діяльності (ліплення, малювання тощо) або релаксації, яка буде відповідною та не відволікатиме дитину.

2. Пам'ятайте, що позитивним вплив музики буде лише в тому випадку, якщо її свідомо слухати.

Привчайте сина чи доньку до уважного слухання музики. Саме так Ви зможете навчити дитину любити, чути та розуміти музику.

Відтак сторонні фонові звуки (ввімкнений телевізор, телефонна розмова, гучна бесіда тощо) – це вороги музичного виховання.

3. Поставтеся з відповідальністю та сумлінно щодо розвитку навичок музично-ритмічної діяльності своєї дитини.

І тоді Ви з'ясуєте, що досягли значних успіхів, які пов'язані з навчанням та вихованням.

Ознайомтеся зі змістом Програми, за якою навчається Ваша дитина (програму можна знайти на сайті МОН <https://mon.gov.ua/ua>). Під час проведення навчальних занять обов'язково враховуйте стан здоров'я дитини, її настрою, а також потреби, фізіологічні та вікові особливості. За необхідності використовуйте прийнятні Вашій дитині допоміжні та альтернативні засоби комунікації [1-3].

Намагайтеся регулярно консультиватися з педагогом, учителем музики та, за необхідності, логопедом Вашої дитини.

4. Пізнавайте цікавинки музичного світу разом з дитиною. Будьте безпосередні та емоційні.

Коли лунає різноманітна музика – дивуйтеся, засмучуйтеся, радійте разом з дитиною. Не будьте байдужими. Адже Ваша власна неувважність до музики – найкращий спосіб звести нанівець всі спроби зацікавити та долучити до неї дитину.

Співайте діткам! Не соромтеся! Адже саме Ви – найкращий співак і приклад для своєї дитини!

5. Добре, якщо у дитини достатньо шумових музичних інструментів: барабани, брязкальця, сопілочки, металофон, дзвіночки тощо.

Такі іграшки найбільш доступні та є улюбленими дітьми. За їх допомогою можна музикувати, організувати сімейні шумові оркестри, заохочувати до «гри в музику».

Також Ви можете зробити разом з сином чи донькою музичні інструменти своїми руками. І це дуже цікаво та корисно!

Безперечно, ваша спільна діяльність зближує. Поруч з Вами дитина розкривається, у неї з'являється інтерес до ручної праці. Паралельно удосконалюється дрібна моторика, адже, зазвичай, доводиться майструвати з дрібного матеріалу. А розвиток дрібної моторики, своєю чергою, активує зони, що відповідають за мовлення.

Отже, імпровізуйте! Важливо не обмежувати фантазію дитини, адже в процесі музикування такими інструментами будуть розвиватися не тільки музичні здібності, а й здатність до творчості!

Спеціальних матеріалів для виготовлення інструментів не потрібно, в хід піде все, що у вас є під рукою: кришечки від пляшок, ключі, крупи, шкаралупи від горіхів, гудзики, олівці, целофанові пакети, папір, банки (склянки) різних розмірів, коробочки тощо. У такий спосіб будь-який непридатний матеріал, з якого можна вилучити звуки, згодиться. Будьте впевнені, процес спільного виготовлення музичних інструментів принесе Вашій дитині не менше радості, ніж безпосередньо саме музикування.

6. Проявляйте творчу ініціативу – робіть самі та залучайте Вашу дитину.

Організуйте в родині музично-ритмічний марафон [4]. Учасниками якого будете ви (батьки) та Ваша дитина.

Підготувати сценарій «Марафону» вам допоможе наступний алгоритм:

1. Придумайте креативну назву та розробіть програму. Вона може складатися зі сценаріїв музично-ритмічних занять на кожен день і включати:

а) Вправи на орієнтування в просторі (орієнтування в напрямку рухів уперед, назад, в коло, з кола тощо).

б) Ритміко-гімнастичні вправи (загальні вправи, вправи на координацію рухів, вправи на розслаблення м'язів, фонопедичні, дихальні) вправи).

в) Вправи з музичними інструментами (вправи для кистей рук, вистукування простих ритмічних малюнків на музичних інструментах, гра на музичних інструментах).

г) Музичні гри (ритмічні рухи відповідно характеру музики, імітаційні вправи та ігри (на наслідування конкретних образів), музичні гри з предметами, ігри зі співами або мовленнєвим супроводом).

д) Танцювальні вправи (розучування та виконання різноманітних танцювальних рухів).

2. Розрахуйте тривалість Марафону (кількість днів, тижнів) та умови проведення.

3. «Запустіть» Марафон.

Ви можете здійснити цю діяльність самостійно, в родині. А можете також поділитися Вашою ідеєю в соціальних мережах (Facebook, Instagram, Viber, Telegram тощо) та залучити знайомих, друзів до спільного проходження Марафону. А звіти у вигляді фото, відео можна разом обговорювати, обмінюватися враженнями та досвідом.

Пам'ятайте, що Ви завжди можете проконсультуватися з вчителем Вашої дитини.

7. Ніколи не засмучуйтеся та не гайте часу!

Не чіпляйте Вашій дитині ярлик «немузична», якщо Ви нічого не зробили задля того, щоб цю музичність у неї розвинути.

Не слід перейматися, якщо у Вашої дитини немає настрою щось заспівати, або їй не хочеться танцювати. Та якщо і виникають подібні бажання, то спів, на ваш погляд, здається далеким від досконалості, а рухи смішними та незграбними. Будьте впевнені! Успішність будь-якої справи визначається знанням, інтуїцією, терпеливістю та наполегливістю. Також для цього потрібні час і бажання. Кількісні здобутки обов'язково перейдуть в якісні.

Але пам'ятайте! Час, що втрачений як можливість сформувати творчі музичні здібності дитини, не відновити. Тому, чим раніш Ви розпочнете, тим кращим буде результат.

Література

1. Василевська Л.Є., Гладченко І.В. Програма з корекційно-розвиткової роботи «Барабанотерапія» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями [Навчальний матеріал] URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711512/>

2. Левченко Л.Й., Гладченко І.В. (2018) Програма з корекційно-розвиткової роботи «У світі ритмів» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями [Навчальний матеріал] URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711513/>

3. Папета О.В., Демянович М.З., Компанієнко О.М., Гладченко І.В. (2018) Програма з корекційно-розвиткової роботи «Театральна логоритміка» для 1-4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з інтелектуальними порушеннями [Навчальний матеріал] URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711460/>

4. Чеботарьова О.В., Гладченко І. В. та ін. (2020) Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями. *Інститут спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України, м. Київ, Україна.* URL: <https://lib.iitta.gov.ua/721765/>

УДК 378.1:004(4+7)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ У СФЕРІ ІТ ТА ІТ-МЕНЕДЖМЕНТУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Годецька Т. І.,

науковий співробітник

відділу наукового інформаційно-

аналітичного супроводу освіти

ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського

Анотація. Провідними закладами вищої освіти США запроваджено системний підхід до професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері ІТ та ІТ-менеджменту. Встановлено, що системний підхід є важливою умовою оптимізації професійної підготовки ІТ-менеджерів. Наголошено на важливості урахування конструктивного досвіду США для розвитку підготовки фахівців з ІТ-менеджменту в університетах України.

Ключові слова: ІТ, ІТ-менеджмент, ІТ-менеджер, системний підхід, професійна підготовка.

Зміни які відбуваються в Україні, інтелектуалізація праці, стрімкий розвиток комп'ютерної техніки та інформаційних технологій зумовлюють необхідність підготовки менеджерів, здатних ефективно здійснювати управління. Підготовка фахівця повинна враховувати

структуру його діяльності, на підставі якої розроблено модель підготовки: «Функціональна структура використання інформаційних технологій у професійній діяльності менеджера». Діяльність менеджера розглянута з точки зору функцій, що здійснюються в процесі управління. Ця модель складається з 4-х блоків – 1-й блок «Функції управління». Цей блок складається зі взаємопов'язаних функцій планування, організації, координації, мотивації та контролю; 2-й блок – «Уміння, що здійснюються з використанням ІТ»; 3-й блок «Класи ІТ здійснення управлінської діяльності», які полегшують працю менеджера;

4-й блок «Системи реалізації ІТ». Усі блоки з'єднані між собою, тому всі представлені класи інформаційних технологій та системи реалізації ІТ використовуються при реалізації функцій управління [5, с. 219–221]. Дана функціональна структура надає можливість для відбору знань, умінь та навичок використання ІТ у професійній діяльності менеджера.

Зміст підготовки ІТ-фахівців в Україні гармонізований з міжнародним стандартом Computing Curricula, прийнятим Європейською та американською науковою та освітянською спільнотами для підготовки ІТ-фахівців. Computing Curricula розробляється та оновлюється двома найбільш впливовими організаціями у галузі стандартизації інформаційних технологій: Association for Computing Machinery (ACM) та Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE) Computer Society [2, с. 38].

Представники українського ІТ-менеджменту відзначають значний дефіцит кваліфікованих фахівців у цій сфері [3, с. 126]. Тому є потреба в розробці й удосконаленні існуючих програм підготовки ІТ-менеджерів в українських закладах вищої освіти на основі досвіду зарубіжних країн, в першу чергу, Сполучених Штатів Америки, що є світовим лідером у галузі ІТ.

Визначено особливості регулювання професійної підготовки менеджерів та ІТ-фахівців у США. Встановлено, що передбачена стандартами ІТ-складова у підготовці менеджерів в Україні та США є подібною, а бізнес-складова в підготовці ІТ-фахівців в Україні значно менша, що звужує можливості підготовки ІТ менеджерів в Україні в межах існуючих ІТ-спеціальностей. Наголошено на важливості урахування конструктивного досвіду США для розвитку підготовки фахівців з ІТ-менеджменту в університетах України [4, с. 23].

Відповідно до європейської рамки компетенцій у інформаційно-комунікаційних технологіях виділено 5 рівнів професійної кваліфікації: технік, спеціаліст, ведучий спеціаліст, головний спеціаліст та керівник. Для кожного рівня кваліфікації визначені відповідні компетенції, які згруповані у 5-ти множинах: планування, розробка, запуск, адаптація, управління [2, с. 38].

Для професійної підготовки майбутніх фахівців є необхідним застосування системного підходу [3, с. 128–129] як одного із основних засобів аналізу та підвищення ефективності системи, а саме:

– В Університеті штату Огайо (Ohio State University), третьому за величиною університеті США, наголошують на важливості системного розвитку кар'єри для збільшення кар'єрного потенціалу фахівців, що дає змогу задовольняти потреби працівників протягом усього терміну їхнього перебування в організації, а не тільки в перші роки кар'єри.

– Бізнес-школа Еберхардта (Eberhardt Business School), що входить до складу Тихоокеанського університету (University of the Pacific, Каліфорнія) і здійснює підготовку студентів за багатьма напрямками, в т.ч. менеджмент інформаційних систем та ІТ-менеджмент, також приділяє системну увагу забезпеченню професійного успіху своїх студентів. Зокрема, школа надає своїм випускникам підтримку в професійному плані і в подальші роки їхньої кар'єри.

– Технологічний Інститут Джорджії (Georgia Institute of Technology), до складу якого входить Коледж комп'ютерних наук, у 2010 р. запровадив нову стратегію для посилення своєї ролі в національному та міжнародному масштабі. Однією з цілей цієї стратегії є застосування системного підходу до широкого кола науково-дослідницьких проектів на факультетах для досягнення синергії між усіма підрозділами Інституту.

Встановлено, що системний підхід є важливою умовою оптимізації професійної підготовки ІТ-менеджерів. Модернізація професійної освіти є одним із основних завдань сучасної системи освіти, і приклади організації професійної підготовки ІТ-менеджерів провідними університетами Сполучених Штатів та їхній тісний зв'язок із ринком праці ілюструють переваги застосування системного підходу на усіх рівнях (бакалаври, магістри, доктори філософії, стажери, дослідницька робота, подальша кар'єра). Про що й зазначив Міністр науки, технологій й вищої освіти Португалії Мануель Гейтор, виступаючи на конференції з проблем вищої освіти в еру глобалізації у Парижі (2008). За його словами, аналізуючи застосування системного підходу закладами вищої освіти різних країн, він відзначив унікальну роль приватних та державних ініціатив в розвитку науки й технологій у системі вищої освіти США [3, 129].

На прикладах трьох університетів США різних типів виявлено та проаналізовано структурні особливості й змістове наповнення освітніх програм за напрямом «ІТ-менеджмент». Усі три університети наголошують на перспективності напрямку «ІТ-менеджмент» і великому попиті на фахівців цієї спеціальності на ринку праці. Усі три програми є практико-орієнтованими й спрямованими на ефективний розвиток умінь і навичок студентів [4, с. 26]. Відкриваються можливості для кар'єрного зростання, а також з'являються нові галузі, пов'язані з

комп'ютерами. Американські аналітики констатують, що надзвичайно зріс попит на переклад онлайн-контенту, включаючи маркетингові сайти, навчальні портали, соціальні медіа з комп'ютерною підтримкою тощо. У зв'язку з цим споживачі вищезазначених інформаційних ресурсів змушені замовляти їх переклад [1, с. 51]. Розуміючи цю проблему, більшість американських університетів включає до програм підготовки перекладачів дисципліну «Локалізація програмного забезпечення», яка дозволяє підготувати майбутніх перекладачів саме до вирішення вищезазначених специфічних задач. Вона є обов'язковою в університетах Кент-Огайо, Каліфорнійському державному університеті Монтерей. У ході вивчення цієї дисципліни студенти дізнаються, як створюється, авторизується, оформляється і публікується веб-контент. У Нью-Йоркському університеті прикладом такого підходу може бути викладання дисципліни «Вступ до локалізації програмного забезпечення і веб-сайтів». У цих курсах студенти вчаться адаптувати програмне забезпечення для міжнародних ринків, а також перекладати веб-сайти.

Вченими, дослідниками проблем ІТ-менеджменту зроблено висновок про доцільність упровадження в українських закладах вищої освіти кращих практик організації професійної підготовки майбутніх фахівців у сфері ІТ та ІТ-менеджменту у США, з чим і погоджується автор цих тез та пропонує більш активне впровадження актуалізованого зарубіжного досвіду в українську освіту.

Література

1. Амеліна С. М. Тарасенко Р. О., Особливості формування інформаційної компетентності майбутніх перекладачів в аспекті підготовки до здійснення процесів локалізації програмних продуктів. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2016. Том 53. № 3. С. 49–60
URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/1364/1041> (дата звернення: 11.06.2022).
2. Глазунова О. Г. Модель підготовки майбутнього ІТ фахівця в університетах аграрного профілю в умовах глобалізації та євроінтеграції. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. Вип. 5. С. 36-42. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnaou_2014_5_9 (дата звернення: 11.06.2022).

3. Горетько Т. Системний підхід до професійної підготовки ІТ-менеджерів у закладах вищої освіти США. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2018. Вип. 1. С. 124–131. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2018_1_14 (дата звернення: 11.06.2022).

4. Професійна підготовка педагогів: зарубіжний досвід : (аналіт. огляд) / упоряд. Годецька Т. І. *Аналітичний вісник у сфері освіти і науки* : довід. бюл. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського Київ, 2022. Вип. 15. С. 20–37. URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-analitychni-resursy/analitychnyy-visnyk/> (дата звернення: 25.06.2022)

5. Пшенична О. С. Використання інформаційних технологій у майбутній діяльності менеджера: функціональна структура та професійна підготовка. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2008. № 1. С. 216-222. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2008_1_45 (дата звернення: 11.06.2022).

УДК 37.015.3

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ПАРАДИГМІ КОГНІТИВНО-ПОВЕДІНКОВОЇ ТЕРАПІЇ

*Голентовська О.С.,
завідувачка ресурсного центру
підтримки інклюзивної освіти
комунального закладу «Житомирський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради,
кандидат психологічних наук*

Анотація. Представлені матеріали звертають увагу на проблему розвитку психологічної стійкості вчителів. Плекання резиліентності дозволяє педагогу якісно дбати про власне психічне здоров'я, мінімізувати ризики та здійснювати необхідну профілактику; сприяє здатності бути добрими наставниками для учнівської аудиторії, пильними до змін, які відбуваються з особистістю дитини у часі різноманіття деструктивних зовнішніх впливів.

Ключові слова: резилієнс, психологічна стійкість, психологічна грамотність, когнітивно-поведінкова терапія, психічне здоров'я.

Відчуття невизначеності, стрес та тривога – далеко не повний перелік того, що переживає більшість в умовах сьогодення. Такими є виклики сучасності і перманентність змін, у різних напрямках

життєдіяльності, теж не виняток. Людина все ще володіє здатністю до адаптації, а наш мозок є дуже нейропластичним, проте ресурси для цього у кожного свої. Одним із таких ресурсів є психологічна стійкість. В науковій літературі, поширеними є категорії «резилієнтність», «резилієнс», «психологічна пружність», «життєстійкість» [1; 3]. Зміст поняття скеровує до розвитку когнітивної гнучкості, ефективної поведінки, соціальної компетентності, актуалізації власних цінностей, цілей та сенсу життя, як власних «точок опори» у дестабілізуючих ситуаціях чи впливах. Питання у тому, як цього досягти?

Одним із психотерапевтичних напрямів з високим рівнем доказовості та ефективності є когнітивно-поведінкова терапія (далі – КПТ) [2]. Ключовий принцип: між когніціями (думками) та поведінкою є зв'язок. Якщо розглядати стресостійкість як ціль терапії у КПТ-підході, то процес може бути зосереджено на когнітивному та поведінковому коупінгу (конкретних навичках, що сприяють критичному мисленню, а відтак і осмисленій поведінці); залученню ресурсів, що здатні викликати та підтримувати позитивні емоційні стани або нейтралізувати негативні; роботі з інтерперсональними компетенціями та покращення взаємин у соціальному колі; практика стану «тут і зараз» замість проживання гіпотетичних сценаріїв; розвиток особистісної зрілості та життєвої мудрості. Дієвими у терапії є звернення до колективної спадщини: культури, мистецтва, літератури, духовності [1]. Протягом терапевтичного процесу, важливо напрацьовувати власну «скриню інструментів» для самопомоги.

Наукові розвідки в контексті цієї проблематики вказують на сильний прямий зв'язок між рівнем резилієнтності особистості та спроможністю розглядати проблему з різних сторін, вбачати можливість розвитку, плекати вдячність, тримати у полі зору власні сильні сторони,

ставити реалістичні цілі та досягати їх, робити добро, турбуватися про інших тощо [4].

Важливість розвитку психологічної стійкості освітянської громадськості має вкрай важливе значення, оскільки їх психічне благополуччя, трансльовані реакції, в значній мірі прямо чи опосередковано впливають на учнівську аудиторію. Для того, щоб бути добрими наставниками, здійснювати потрібний супровід чи надавати допомогу дітям, необхідно дбати про власну спроможність витримувати всі виклики педагогічного сьогодення та зовнішніх обставин.

Література

1. Академія резиліентності: плекаємо психологічну стійкість : просвітницька ініціатива. 2022 URL: <https://i-cbt.org.ua/resilience-academy/> (дата звернення 11.06.2022)
2. Вестбрук Д., Кеннерлі Г., Кір кДж. Вступ у когнітивно-поведінкову терапію. Львів : Свічадо, 2014. 420 с.
3. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.- метод. посіб. / Богданов С. О. та ін. ; заг. ред.: Чернобровкін В. М., Панок В. Г. Київ : Унів. Вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. 208 с.
4. Романчук О. Фактор ресурсів та стресостійкості – яке їм місце у КПТ? : презентація. 2015. 67 сл. URL: <https://www.slideshare.net/ipz/ss-51263849> (дата звернення 11.06.2022)

УДК 378.091.12-051:005.336.2

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ФАХІВЦІВ
ЦЕНТРІВ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ**

*Гордієнко І.М.,
директор КО «Центр
професійного розвитку
педагогічних працівників
Добропільської міської ради
Донецької області»*

Анотація. Діяльність Центрів професійного розвитку педагогічних працівників (далі ЦПРПП), передбачена частиною третьою статті 52 Закону України «Про повну загальну середню освіту», започаткована була після затвердження «Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників» (постанова Кабінету міністрів України №672 від 29 липня 2020 року «Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників»). А вже з 1 вересня 2020 року почалося створення перших ЦПРПП в територіальних громадах. Це є одним з ключових та достатньо болісних перетворень в системі освіти, адже необхідно було видалити існуючу систему діяльності методичних кабінетів, побудованої на вертикальній взаємодії, та створити систему роботи активних, вмотивованих, усвідомлених, ініціативних і творчих фахівців, що здатні навчатися протягом життя, застосовувати інноваційні підходи в роботі з педагогами, працювати мобільно та злагоджено у новоствореному колективі.

Ключові слова: професійний розвиток, відкрита освіта, педагогічні працівники, освіта впродовж життя, траєкторія професійного розвитку педагогічного працівника, професійна спільнота педагогічних працівників.

Робота ЦПРПП розпочалася в досить непростий час і ускладнилася з початком пандемії, зумовленої коронавірусною інфекцією (Covid-19), організації роботи з використанням дистанційних технологій навчання і до роботи в умовах повномасштабного вторгнення РФ, коли педагоги працюють в евакуації. Тож весь час функціонування центрів є достатньо стресовим і напруженим. І питання психолого - педагогічного супроводу та підтримки особистості педагогів центру професійного розвитку (консультантів, психолога) як на національному рівні, так і на локальному актуально. Якісне та ефективне здійснення ними своєї професійної діяльності ускладнене. І викликів перед фахівцями центрів багато: як сприяти професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічній підтримці та консультуванню педагогів закладів освіти, які мають територіальну віддаленість; як організувати зустріч з педагогами, яким складно виїхати з місць; як здійснювати онлайн - зустрічі з професійними спільнотами за наявності постійних порушень мобільного та онлайн зв'язку; як мотивувати вчителів та вихователів до змін в освіті, коли вони перебувають в постійному стресі; як навчити їх робити процес навчання сучасним та цікавим?

Нагальною стала потреба запровадження системи психолого - педагогічного супроводу педагогічних працівників ЦПРПП в умовах відкритої освіти, яка була б спрямована на вирішення питань:

- своєчасного та мобільного реагування на потреби фахівців у нових формах професійного розвитку, які б змінювали їх ставлення та стимулювали їх потребу в постановці нових цілей та опануванні нових компетентностей для їх досягнення;

- організація підвищення кваліфікації консультантів та психолога Центру з урахуванням їх власних потреб та необхідних навичок у сфері психології управління освітнім процесом та психології групової динаміки, що складає основу компетентнісного підходу на засадах розвитку життєвих навичок та надання психосоціальної допомоги;

- спрямування психолого-педагогічного супроводу на формування у педагогів ЦПРПП життєвої компетентності, що сприятиме їх адаптації до змін у сучасному середовищі, адекватному реагуванню в складних ситуаціях, професійному зростанню та самореалізації, побудові партнерської взаємодії з педагогами та керівниками закладів освіти.

[4.111]

Ефективним рішенням стало надання можливості здійснювати компетентнісне навчання консультантів та психолога ЦПРПП через платформу масових відкритих онлайн-курсів Prometheus, Ed Era, підвищення кваліфікації в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти ДЗВО «Університету менеджменту освіти», Українському інституті розвитку освіти, Донецькому обласному ІППО, участь в обласних творчих лабораторіях, всеукраїнських форумах, конгресах, конференціях.

Цікавого досвіду набули фахівці через навчання інноваційним технологіям за різноманітними проєктами за підтримки ГО «Ла Страда - Україна», ВГЦ «Волонтер», Міжнародної гуманітарної організації

«Людина в біді» (People in Need, PIN) та інш.. Це надало можливість педагогам Центру засвоїти важливих для них компетентностей, що якісно відзначилося на їх роботі з педагогами закладів освіти – і в контексті впевненості і вмотивованості самих фахівців, і в контексті системності впровадження інноваційних активних форм роботи: «Академія PROFROZVITKY», «Школа лідерства», «Школа цифрової грамотності» тощо.

Підтримка і заохочення професійного розвитку консультантів та психолога ЦПРПП сприяли вияву ініціативи щодо організації взаємонавчання та корпоративного навчання в самому центрі, що безумовно, позитивно вплинуло на набуття навичок дистанційної роботи, засвоєння ресурсів і сервісів, організації навчання педагогів в активних формах взаємодії, якісній психолого-педагогічній підтримці, в свою чергу, педагогів закладів освіти, що потребували цього в період карантину та прагнули цього з початку воєнного стану. Психолого-педагогічний супровід навчання інноваційним технологіям базувався на особистісній, психоемоційній та професійній підтримці.

Слід відзначити демократичність та ефективність побудови горизонтальної взаємодії між працівниками ЦПРПП, що ґрунтується на довірі та підтримці, відповідальності кожного в прийнятті колективного рішення та значущості участі кожного в спільному результаті, створенні психологічно-комфортного середовища, що спонукає консультантів і психолога працювати активно і творчо, постійно розвиватися та надихати на професійний розвиток власним прикладом інших педагогів.

Система психолого-педагогічного супроводу, яка склалася в КО «Центр професійного розвитку педагогічних працівників Добропільської міської ради Донецької області» й надалі буде оновлювати підходи до форм професійного зростання фахівців, вдосконалення фахової компетентності, підтримки та супроводу власних новацій.

Література

1. Про повну загальну середню освіту : Закон України. URL: <https://cutt.ly/rJNoN3W>
2. Деякі питання професійного розвитку педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2020р №672. URL: <https://cutt.ly/RJNo8cx>
3. Концепція розвитку педагогічної освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-koncepciyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку педагогічних працівників у системі неперервної освіти: колективна монографія. Запоріжжя: Статус. 2020. URL: <https://cutt.ly/uJ18uCb>
5. Поуль В.С. Психолого-педагогічний супровід особистості педагога на засадах компетентнісного підходу. С.110-114. ORCID iD <https://orcid.org/0000-0002-9010-3841>

УДК 159.928

РОЗВИТОК ЛІТЕРАТУРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧАСНИКІВ ЛІТЕРАТУРНИХ СТУДІЙ

Гречуха І.А.,

доктор філософії (спеціальність

«Психологія»), доцент кафедри

психології Поліського

національного університету

Кирик Н.М., учитель української

мови і літератури, учитель-

методист Новогуйвинської гімназії

Анотація. Робота присвячена аналізу особливостей роботи школи з літературно обдарованими дітьми. Розвиток літературних здібностей школярів відбувається як в процесі навчання, так і є можливим в поза навчальний час. Доведено, що розвиток творчого потенціалу школярів в літературній діяльності є більш інтенсивний в рамках роботи різноманітних літературних осередків: шкільних літературних гуртків та факультативів, міських та обласних літературних гуртків та студій.

Ключові слова: літературні здібності, розвиток здібностей, освітнє розвивальне середовище, літературна студія.

Створення сприятливого освітнього середовища для розвитку обдарованої дитини є психолого-педагогічною проблемою, а відтак є предметом дослідження багатьох педагогів (Ш.О. Амонашвілі, М.І. Пирогов, С.Ф. Русова, М.О. Рибникова, В.О. Сухомлинський та

інші) та психологів (Г.С. Костюк, М.О. Мельник, Р.О. Семенова, М.А. Сніжна, Д. Стенлі, Дж. Рензуллі та інші).

Сучасна шкільна система освіти не може в повній мірі реалізувати творчий потенціал школяра. З цією метою створюється система додаткових позанавчальних освітніх осередків (гуртків, факультативів, секцій, клубів тощо), де розвивальне середовище є особистісно-зорієнтованим, а тому забезпечує можливість учневі бути суб'єктом власного розвитку.

Особливістю роботи літературних студій полягає в тому, що учень разом із своїм літературним наставником створюють власну програму «саморуку» в розвитку її літературних здібностей. На заняттях учасники знайомляться із правилами літературного творення, набувають досвіду літературно-творчої діяльності: вивчають засади поетики, редагування, художні особливості тексту, виконують різноманітні творчі завдання, вчаться створювати художній образ, використовуючи досвід слова та вражень. Значна увага приділяється дослідженню природи асоціацій з метою пошуку та пояснення нових художніх образів, інтерпретації – як мистецтва розуміння твору.

Літературні здібності ми розглядаємо як системне утворення, яке знаходиться у постійному динамічному розвитку та якісних змінах та має свою структуру (компоненти та рівні розвитку), психологічні механізми та чинники розвитку [4]. Також варто вказати і на низку психофізіологічних процесів, які в своїй праці «Психологія мистецтв» аналізує Л. С. Виготський: мистецтво «викликає в нас протилежно спрямовані афекти, утримуючи моторне вираження емоцій і зіштовхуючи протилежні імпульси, приводячи до вибуху, до розрядки нервової енергії» [1, с. 22]. Цей стан в психології описується як «катарсис», що виникає в результаті звільнення «нервової енергії»

(емоційне її вивільнення) та породжує новий вид енергії – «творчої», яка має своє вираження в літературній діяльності.

Літературний твір стає результатом проекції «авторської душі», його глибокого самоаналізу; виступає способом «втїлити себе сповна, усвідомити єдність і розрізнити власну множинність, ретроспективно відтворити цілісність пережитого, спостерегти автоцентровану життєву перспективу» [2]. *«...Я в собі, як в пустелі, блукаю, / Як у джунглях, як у тайзі. / Часом в Римі, в Парижі буваю / І умиваюсь у грозі. // Треба все пропустить через себе, / Щоб збагнути й зрозуміть, / Що найкраще – удома небо, / Що найближчий – твій рідний світ»* (з творчості Б. Б., 15 років).

Психологічний аналіз творчості учасників літературних студій дозволяє вивчити чинники впливу на розвиток їх обдарованості та «джерела» їх творчої енергії. Щільне місце в літературній творчості школярів займають розмірковування над своїм Я та своїм місцем в цьому Світі: *«Я мрію у тиху ніч, / Під холодним світлом / безкраїх думок. / Повстав вибір між клавішами й пензлем – / Це все тисне на мене, / Не дає мені сну ...»* (з творчості І. С., 16 років).

Учнів бентежать переживання, пов'язані зі спілкуванням з живою Природою: з рослинним світом *«...Україна – це край чудовий: / Він барвінковий / Та волошковий, / Він веселковий, / А ще й калиновий. // Там соняхи квітнуть, / Жита колосяться. / Там мальви під тином, / Як зорі іскряться...»* (з творчості Я. С., 15 років); та світом тварин *«...Зрозумійте ж оту котячу / Невибагливість і любов. / Каже погляд: я все пробачу, / Якщо матиму трохи умов. // Хоч дозвольте понявкати вранці, / Хоч у ліжко тепленьке стрибнуть, / Хоч маленькі нам дайте шанси / Вас у щоку з любов'ю лизнуть...»* (з творчості Б. Б., 15 років). Такі зоо- та фітоемпатійні відносини проявляються у дитячій літературній творчості особливо часто, які, за словами психологині

Л. П. Журавльової, «є одним з основних моментів духовного розвитку особистості» та «проявом юнацького релятивізму: все живе навколо вимагає не меншого співчуття і допомоги, ніж людина» [3, с. 164].

Окрім того, учнів часто турбують проблеми, які в них виникають під час навчання в школі у взаємостосунках із вчителями та однокласниками: *«Я не ображаюсь ні на кого: / Ні на друзів, ні на ворогів. / Я зикать не хочу ні до чого, / Йти вперед я б весело хотів. // Просичать образи із-за рогу. / Хтось хихикне: бач, який крутий, / Але прийде вчасно на підмогу / Задум, добрий, чесний і простий»* (з творчості Б. Б., 15 років). Діти діляться своїми страхами щодо майбутнього: *«Кожна людина рано чи пізно зустрічається зі страхом. Це може бути страх майбутнього. Ми боїмося того, що невідоме. Знання є найкращими ліками від страху»* (Т. І., 12 років).

Діти намагаються знайти емоційний вихід із подій, що відбуваються в Україні. Вони прагнуть приборкати емоції, з якими навіть дорослим важко упоратися: *«Яка страшна почалася доба! / Сьогодні до нас прийшла війна! / Справжні патріоти, України сини / Стоять у бою, вони захисники!»* (з творчості Г. А., 16 років); *«В цей день, мов величезна хмара, / Накрила місто та його життя... / Немає більше сміху, палає горизонт... / Крик душі...»* (з творчості К. Д., 12 років). Виплескують хвилювання, рефлексують біль крізь змістовні рядки своїх творів: *«Я сильна духом, / У мене є пісня, / У ній слова: / Моя нація жива!»* (з творчості Г. А., 16 років).

Отже, результати проведеного дослідження дозволяють зробити висновки, що включення школярів в літературно-творчий колектив, якими і є літературні студії, сприяє розвитку їх літературних здібностей, а також дає можливість літературно обдарованому учневі через літературну творчість проявити свої емпатійні переживання.

Література.

1. Білоус П. В. Психологія літературної творчості: навч. посіб. К.: Академвидав, 2014. 216 с.
2. Єременко О. Бінарний комплекс автор-реципієнт у художньому тексті крізь призму його емпатійного компонента. Синопис: текст, контекст, медіа. 2013. №3-4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2013_3-4_4
3. Журавльова Л. П. Психологія емпатії : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. 328 с.
4. Журавльова Л. П., Гречуха І. А. Дослідження особливостей розвитку емпатії в літературно обдарованих старшокласників. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. VI (73). Issue: 175, 2018 Sept. P. 64-69. <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-175V173-15>

УДК 373.5:5]:004

ВАРІАТИВНІ МОДЕЛІ ДОСЛІДНИЦЬКОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ ПРЕДМЕТІВ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНОГО ЦИКЛУ З ВИКОРИСТАННЯМ КОМП'ЮТЕРНО ОРІЄНТОВАНИХ МЕТОДИЧНИХ СИСТЕМ: ПРАЦЮЄМО В УМОВАХ ЕКСПЕРИМЕНТУ

*Гриб'юк О. О.,
старший дослідник,
провідний науковий співробітник
Інституту цифровізації
освіти НАПН України,
кандидат педагогічних наук,
доцент*

Анотація. У дослідженні ґрунтовно представлено можливості педагогічного проектування з педагогічно виваженим використанням комп'ютерно орієнтованих методичних систем дослідницького навчання предметів математичного циклу в закладах загальної середньої освіти в контексті неперервності освіти. Основна мета математичної освіти полягає також в розвитку вміння математично, логічно та усвідомлено досліджувати явища навколишнього світу. Реалізації такої ідеї сприятиме розв'язування на уроках та в позаурочний час дослідницьких задач, тому використання вчителем на уроках дослідницьких задач є не тільки бажаним, але навіть необхідним (обов'язковим!) елементом навчально-виховного процесу. Для організації дослідницької діяльності школярів пропонується ряд авторських конструкторів з методично вмотивованим використанням КОМСДН.

Ключові слова: варіативні моделі, дослідницькі задачі; комп'ютерно орієнтована методична система дослідницького навчання; математичне моделювання, методика навчання математики.

Формування КОМСДН «Clever: School of Natural and Mathematical Sciences» здійснюється на основі варіативного функціонально-модульного принципу, за рахунок чого забезпечується можливість групам дітей та молоді під час одного заняття займатися різними проектами і виконувати індивідуальні завдання (згідно з індивідуальною освітньою траєкторією і психофізіологічними особливостями дітей і молоді) [1].

КОМСДН та розвитку їх технологічної компетентності «Clever: School of Natural and Mathematical Sciences» представляється у вигляді сукупності інноваційних дослідницьких практик [2], які реалізуються з використанням техносфери освітніх організацій на принципах варіативності «Clever: School of Natural and Mathematical Sciences» та їх використання сприяє активізації пізнавальної діяльності (гра, дослідження, спілкування і т.д.). Мотивація учнів до пізнання і вибору інженерних професій досягається за рахунок їх зацікавлення дослідницькими та інноваційними практиками, в тому числі виконанням РГР [3]. Інтерактивне дослідницьке навчання з педагогічно виваженим використанням компонентів КОМСДН забезпечується використанням відповідних програм, експозицій, лабораторного та демонстраційного обладнання (установок), відповідного програмного забезпечення та контенту, активних форм організації навчально-виховного процесу, дослідницької та проектної діяльності учнів [5].

Методологічний базис КОМСДН ґрунтується на основі наукових концепцій, в тому числі із врахуванням результатів попередніх досліджень вчених, передових вітчизняних і міжнародних практиках [6]: системно-діяльнісний підхід; науково-технічна творчість; міжнародні

ініціативи MINT (математика, інформатика, природничі науки і техніка), STEM (наука, технологія, інженерія, математика), NBIC (інформаційно-комунікаційні, біо-, нано- і когнітивні технології), FabLab, TechShop, Museum of Science (Музей науки) та інші (European Society for Engineering Education International Federation of Engineering Education Societies та ін); PMBOK (Project Management Institute); принципи змішаного (Blended learning) і адаптивного навчання; практика підготовки фахівців у сфері високопродуктивних і розподілених обчислень [2].

Удосконалення варіативних освітніх програм на базі «Clever: School of Natural and Mathematical Sciences», у тому числі програм додаткової освіти дітей та учнівської молоді, здійснюється за допомогою реалізації наступних механізмів: формування на базі експериментальних закладів освіти, в організаціях загальної та додаткової освіти комп'ютерно орієнтованих методичних систем дослідницького навчання (КОМСДН) та розвитку технологічних компетентностей учнів; організація на базі експериментальних закладів освіти, організацій загальної та додаткової освіти центрів інтелектуального розвитку та науково-технічної творчості дітей та молоді; підтримка діяльності шкільних науково-дослідницьких спільнот; створення спеціалізованих КОМСДН мотивації розвитку і творчості для дітей, підлітків та молоді; створення системи оцінювання професійної підготовки абітурієнтів за рівнями майстерності для ЗВО; організація тематичного відпочинку дітей та підлітків, молоді; організація проектної та дослідницької діяльності учнів із врахуванням передових закордонних та вітчизняних практик; використання потенціалу державного, приватного і соціального партнерства в процесі реалізації додаткових варіативних освітніх програм [7].

Мета дослідницького навчання полягає у наданні учням можливості створювати знання, продукувати освітню продукцію з предметів

природничо-математичного циклу у вигляді уміння будувати визначення понять і використовувати їх, висловлювати судження та будувати умовиводи, розв'язувати різного типу дослідницькі задачі, сприяти процесі зміни особистісних якостей учня, які розвиваються у навчально-виховному процесі [8].

Дослідницьке навчання ґрунтується на використанні трьох компонентів здібностей учня когнітивних, творчих і організаційно-діяльнісних, які в сукупності забезпечують створення учнем освітньої продукції [2]. В процесі пізнання реальної дійсності учень займається такими видами діяльності: пізнання (засвоєння) об'єктів навколишнього світу та необхідних знань про нього; створення учнем особистісного продукту (проекту); самоорганізація попередніх видів діяльності – пізнання та творення [1]. Із педагогічно виваженим використанням компонентів КОМСДН здійснюється комплекс освітніх заходів із врахуванням неперервності навчально-виховного процесу (у дитячому садку, початковій, основній і середній школі, вищому навчальному закладі), що сприятиме підвищенню мотивації щодо вивчення учнями природничих і комп'ютерних наук, математики, інженерної графіки, робототехніки, біотехнології [3].

Література

1. Hrybiuk Olena. Experience in Implementing Computer-Oriented Methodological Systems of Natural Science and Mathematics Research Learning in Ukrainian Educational Institutions, in: *Innovations in Mechatronics Engineering*, 2021, p. 55-68. Springer, Cham Online.
2. Hrybiuk O.O. Research learning of the natural science and mathematics cycle using computer-oriented methodological systems. Monograph. Kyiv, 2019.
3. Hrybiuk O. Improvement of the Educational Process by the Creation of Centers for Intellectual Development and Scientific and Technical Creativity. In: Hamrol A., Kujawińska A., Barraza M. (eds) *Advances in Manufacturing II. MANUFACTURING 2019. Lecture Notes in Mechanical Engineering*, 2019. P. 370-382. Springer, Cham Online ISBN978-3-030-18789-7.
4. Hrybiuk Olena. Engineering in Educational Institutions: Standards for Arduino Robots as an Opportunity to Occupy an Important Niche in Educational Robotics in the Context of Manufacturing 4.0, in: *Proceedings of the 16th International Conference*

on ICT in Education, Research and Industrial Applications. Integration, Harmonization and Knowledge Transfer. Volume 27-32, 2020, p. 770-785.

5. Гриб'юк О.О. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на психофізіологічний розвиток молодого покоління. «Science», the European Association of pedagogues and psychologists. International scientific-practical conference of teachers and psychologists «Science of future»: materials of proceedings of the International Scientific and Practical Congress. Prague (Czech Republic). Publishing Center of the European Association of pedagogues and psychologists «Science», Prague, Vol.1, 2014. S. 190-207.

6. Гриб'юк О. Дослідження розвитку інтелекту: Особливості дослідницького навчання учнів з різними рівнями розвитку інтелекту в закладах загальної середньої освіти України та Польщі. Технології розвитку інтелекту. Том 4, №3(28), 2020. DOI: <http://doi.org/10.31108/3.2020.4.3.4>

7. Hrybiuk O.O. The Variativ Model for Research Training for Math Students using Computer-oriented Methodical System. Information Technologies and Learning Tools. (Vol 77. No 3. 2020. pp. 39-65).

8. Hrybiuk O. Problems of expert evaluation in terms of the use of variative models of a computer-oriented learning environment of mathematical and natural science disciplines in schools, [w:] Zeszyty Naukowe Politechniki Poznańskiej. Seria: Organizacja i Zarządzanie, Zeszyt Nr 79, Poznań: Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej (WPP), 2019. S. 101-119.

УДК 37.048

**ВПЛИВ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ КОМАНДИ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НА УСПІШНИЙ РОЗВИТОК
ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Гуменюк А. В.,

*методист ресурсного центру
підтримки інклюзивної освіти,*

Комунальний заклад

«Житомирський обласний

інститут післядипломної

педагогічної освіти»

Житомирської обласної ради

На сьогоднішній день одним з найголовніших завдань системи освіти та викладання з точки зору інклюзії являється створення максимально оптимальних умов для розвитку дитини з освітніми

труднощами в навчальному закладі. Цей процес потребує широкого погляду на різні можливі життєві ситуації та специфічних компетенцій, якими мають володіти усі фахівці, які безпосередньо контактують з дитиною з освітніми труднощами та її батьками/опікунами. У процес співпраці обов'язково мають бути включені працівники навчального закладу (керівництво, вчителі, психолог, соціальний педагог, логопед та інші), фахівці інклюзивно-ресурсного центру, а також батьки/опікуни дитини з ООП. Як показує практика, не достатньо просто прийняти дитину з освітніми труднощами до навчального закладу, важливо також зосередити увагу і на знаходженні взаєморозуміння з її батьками/опікунами. Саме тому конструктивна співпраця у процесі взаємодії школи, фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та родини, які як партнери мають спільну мету, має допомогти дитині соціалізуватися в освітньому просторі [4].

Інклюзивний процес має свої особливості. І досить часто навчання та виховання дітей з ООП не є простим завданням, адже висуває до фахівців навчального закладу нові вимоги та потребує особливої уваги, допомоги, а інколи навіть певної психологічної перебудови і зміни ставлення до результатів навчальної діяльності. Адже вчителі у школах можуть зіткнутися з дітьми з дуже різними здібностями, інтересами та потребами у навчанні. І в таких ситуаціях вчителі в інклюзивному середовищі мають використовувати особистісно-орієнтований підхід, щоб задовольнити потреби всіх дітей.

Як показує практика, позитивне ставлення вчителів до інклюзивного навчання значною мірою залежить від попереднього досвіду роботи з дітьми, які мають освітні труднощі і бажання з ними працювати, в таких випадках вчителі стали краще усвідомлювати значущість спілкування з кожною дитиною як із особистістю.

Звичайно, однією з важливих осіб в навчальному процесі являється вчитель, але один вчитель самотійно не може створити всі необхідні умови для навчання та розвитку дитини з освітніми труднощами. Але спільна робота фахівців, які входять до складу команди психолого-педагогічного супроводу дає можливість здійснювати великий обсяг роботи щодо організації освітнього середовища відповідно до реальних потреб та можливостей дитини, створення індивідуального навчального плану та розроблення індивідуальної програми розвитку дитини з ООП тощо [1].

Наприклад, щоб організувати якісне навчання дитини необхідно в першу чергу пам'ятати про індивідуалізацію навчального процесу та врахування особливостей розвитку дитини з ООП: пристосування освітнього середовища, додаткові послуги, моніторинг динаміки розвитку, вивчення особливостей пізнавальної діяльності, а також виявлення індивідуальних сильних та слабких сторін тощо. Звичайно в таких ситуаціях певні очікування покладаються на психологів навчального закладу, які мають допомагати в процесі організації навчання дітей, налагодження якісного психологічного супроводу, а також пам'ятати про психологічну підтримку педагогічних працівників.

Що стосується освітнього середовища класу та школи, то воно також може і має бути орієнтоване на дитину та її навчання [5]. Такий простір приймає всіх дітей, є безпечними та забезпечує рівну участь усіх учнів у навчальному процесі та процесі самопізнання.

Враховуючи те, що важливо створити привабливі та доступні навчальні місця для учнів, це не є кінцевою метою, а являється засобом для реалізації особистісно-орієнтованого підходу у роботі з дітьми з освітніми труднощами.

Також тісна співпраця має обов'язково бути із фахівцями ІРЦ, основними завданням яких є:

- проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки для визначення особливих освітніх потреб дитини;
- створення висновку з рекомендаціями щодо рівня підтримки, освітньої діяльності та корекційно-розвиткових занять;
- надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП;
- участь у роботі команди психолого-педагогічного супроводу з метою моніторингу динаміки розвитку дитини;
- консультативна допомога всім учасникам навчального процесу з питань особливостей розвитку дітей з ООП [3].

Надзвичайно важливими учасниками інклюзивного навчання дитини є її батьки/опікуни оскільки саме вони являються експертами щодо своїх дітей. Вони знають здібності, інтереси і потреби їхньої дитини краще, ніж будь-хто інший. Вчителі, які підтримують регулярний контакт з батьками, можуть створити більш тісний зв'язок між домашньою та шкільною обстановкою, що є дуже важливим при розробці освітньої траєкторії для дитини з освітніми труднощами. У багатьох школах є батьківські об'єднання, через які батьки підтримують планування, здійснення та оцінку діяльності школи. Ці об'єднання хороші для того, щоб вивчати проблеми, з якими деякі діти стикаються під час відвідування школи, або участі у заходах, і продумувати найбільш «екологічні» та безпечні рішення.

Під час збору інформаційних даних щодо особливостей розвитку дитини з освітніми труднощами, батьки мають надавати максимально корисну інформацію щодо: особливостей дитини, інтересів, здібностей та бажань, сильних сторін і потреб, родини та стилю виховання дитини в сім'ї, стан здоров'я і особливі потреби. Батькам важливо пам'ятати, що тісна співпраця з фахівцями закладу освіти піде на користь їхнім партнерським стосункам у питаннях розробки та реалізації навчальних

планів [2], а отже буде ключовим елементом в створенні середовища, де діти відчуватимуть підтримку родини, почуватимуться щасливими та захищеними і як наслідок, зможуть максимально розвивати свій потенціал.

Отже, вчителі, батьки та інші фахівці відіграють ключову роль у підтримці всіх аспектів процесу інклюзивного навчання. Саме завдяки зусиллям вчителів та інших фахівців, а також впливу самого оточення, діти розвиваються та змінюються. Взаємодія всіх учасників педагогічного процесу позитивно впливає на успішну соціалізацію та адаптацію дитини з освітніми труднощами, а також допомагає досягти очікуваного, максимально сприятливого результату у вирішенні існуючих проблемних питань відносно різноманітних труднощів у навчальному процесі.

Література

1. Ілляшенко Т.Д., Рождественська М.В. Допоможіть дитині розвиватися. – Київ, 2007. – 93 с.
2. Колупаєва А.А. Інклюзивне навчання: вибір батьків / А.А. Колупаєва, Л.М. Наконечна. Харків: Вид-во «Ранок», ВГ «Кенгуру», 2018. 56с. (Інклюзивне навчання за нозологіями).
3. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів: навчально-методичний посібник / За заг. ред. М.А. Порошенко та ін. Київ. 2018. – 252 с.
4. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. – Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. – 300 с.
5. Якиманська І. С. Особистісно-орієнтоване навчання в сучасній школі. М., 1996. – 110 с.
6. Яценко Т.С. Активна соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями. Київ: Освіта, 1993. – 257 с.

УДК 372.41

ПИТАННЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Гупан Н.М.,

головний науковий співробітник

Інституту педагогіки НАПН України,

доктор педагогічних наук,

професор

Анотація. У тезах обґрунтовано необхідність оновлення змісту підготовки вчителів різних предметів до розвитку критичного мислення учнів. Розкрито особливості психологічної та педагогічної готовності вчителів до здійснення відповідної моделі навчання.

Ключові слова: критичне мислення, розвиток, підготовка вчителя

Зміст і організація освітнього процесу в Новій українській школі дуже відрізняється від попереднього етапу формування вітчизняної системи освіти й обумовлює нові вимоги до вчителя [2]. Очевидно, що окрім змін у змісті і діяльності вчителів того чи іншого предмета, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти [1] та модельними програмами з різних предметів/інтегрованих курсів, існує певний набір характеристик діяльності вчителя, які можуть забезпечити послідовний позитивний вплив на результати навчання учнів НУШ.

У концепції Нової української школи вперше у вітчизняній дидактиці з'явився термін «наскрізні уміння учнів» (англомовний аналог «cross-cutting skills»), що є свідченням інтеграції української освіти в європейській контекст. У зарубіжній педагогіці під ними розуміють основні навички, якими має оволодіти учень, щоб бути продуктивним в опануванні у майбутньому будь-якою професійною діяльністю. Серед інших умінь важливим є формування в учнів критичного мислення, що має реалізовуватись у навчанні будь-якого шкільного предмета. [4]

Розвиток критичного мислення стає найактуальнішим за часів інтенсивних соціальних змін, коли неможливо діяти без постійного пристосування до нових політичних, економічних та інших обставин, без ефективного вирішення проблем, значна частина яких не передбачувана. У цьому сенсі життєва необхідність розвитку критичного мислення учнів очевидна. Тільки таким шляхом ми можемо розвиватись відповідно до вимог світового співтовариства та демократії.

Водночас опитування вчителів свідчать, що значна частина з них не розуміє, сутності критичного мислення як наскрізного уміння, яке формується засобами усіх шкільних предметів і є підґрунтям для формування компетентностей учнів на будь-якому уроці. Дехто з них вважають, що гарно освічений учень має насамперед оволодіти вичерпною інформацією та предметними навичками у певній галузі знань. Головне якісно навчати учнів предмета, тоді вони добре здадуть тести ЗНО. Наслідками цієї позиції є те, що незважаючи на всі декларації, у навчальному процесі продовжує панувати знаннєвий підхід, що поступово знищує в учнів мотивацію до мислення, думання. На більшості таких уроків значну частину часу говорять і активно діють вчителі, тоді як учні залишаються пасивними слухачами. Багато вчительських висловлювань є твердженнями, а не запитаннями. Знання сприймаються вчителем як еквівалент запам'ятовування, тому більшість учнів вважає, що коли вони повторюють сказане вчителем або подане у тексті, вони мають знання. У спробах постійно зводити складне до простого, даючи учням формули, процедури, короткі відповіді та алгоритми для запам'ятовування і практики, вчителі сподіваються що це нарешті призведе учнів до розуміння того, що вивчається. Проте подібна практика не акцентує на необхідності розуміння проблеми. Такі дані опитувань і спостережень навчального процесу засвідчують певну неготовність вчителів до розв'язання цього завдання: як психологічну - наявність стереотипів, так і методичну – брак знань і умінь, яких потребує системна робота з учнями для розвитку їхнього мислення.

Спробуємо розібратись, які аспекти змісту перепідготовки вчителів різних предметів вимагають оновлення з точки зору підготовки їх до розвитку критичного мислення учнів. На перший погляд – це не дуже складне завдання, бо технологія розвитку критичного мислення учнів складається з певної сукупності методів/стратегій, з якими варто

познайомити вчителів. Ці методи легко вбудовуються в будь-який урок і за допомогою чітких та зрозумілих алгоритмів діяльності швидко й без зусиль сприймаються дітьми. Вони не потребують додаткових матеріальних витрат на нові матеріали чи обладнання. Крім того, як показує досвід, дітям подобаються такі методи роботи, що сприяє мотивації до навчання і значно полегшує роботу вчителя.

Водночас проблема є набагато складнішою, оскільки методи розвитку критичного мислення мають бути застосовані системно на кожному уроці, на основі глибокого осмислення вчителем сутності критичного мислення у цілому. [3] Дуже важливо обирати для кожного уроку саме ті методи, які відповідають змісту і цілям уроку, розуміючи глибинний зміст методу, а не лише його привабливість. Механічне копіювання методів, або їх використання тільки на відкритих уроках не призводить до серйозних результатів. Крім того, більшість чинних підручників недостатньо адаптовані під організацію критичного дослідження матеріалу учнями, а є набором готових висновків. Тому вчитель не може спиратися на них методично у процесі розвитку критичного мислення учнів.

Модель навчання, орієнтована на розвиток критичного мислення, руйнує знаннєвий підхід на кожному кроці: учнів постійно запитують про те, чого вони дізнались, стимулюють застосувати їхні нові ідеї, порівняти власні ідеї з тими, що є у підручниках, активно обговорювати те, чого вони навчаються у малих групах. Домінуючим на уроці стає процес самостійного дослідження, конструювання знань учнями у процесі активної пізнавальної діяльності. Тому вчителю потрібно створити умови для навчання, уміння організувати навчальний процес у цій парадигмі. [3] Отже, у процесі перепідготовки варто звернути увагу на подолання вчителями певних стереотипів щодо професійної діяльності, зокрема: 1) досі існує така вчительська ідея: «я знаю як

правильно і я вас цьому навчу». І в підручнику написано як правильно (вчиняти, діяти, думати ...). Тож подолання цього ставлення є необхідною умовою для розвитку критичного мислення. Одна з найголовніших ідей – правильних відповідей може бути багато. Отже приймати іншу думку як привід подумати над нею, замислитись: а може вона є найкращим на сьогодні рішенням – це здатність корисна. Вчительська позиція не тільки не має заперечувати відмінних від неї думок, а й стимулювати їхній пошук; 2) сучасні діти здатні до самостійної роботи з інформацією все більше. Вона їх оточує скрізь. Їх потрібно навчити опрацьовувати її, а не підмінити собою цей процес. Намагання «підгодовувати» учнів готовими рецептами і правилами, установками та рішеннями аж ніяк не сприяють розвитку критичного мислення. У вчителів є чудові інструменти: завдання для роботи з інформацією та запитання. Вони дозволяють перетворити навчання на процес дослідження; 3) шкідливим стереотипом є ставлення до запитання, лише як до засобу контролю і перевірки. Воно формує стійку відразу до запитань, бо учень побоюється відповісти неправильно. І побоювання запитувати – «ну я ж не можу запитувати (тобто перевіряти) дорослого/начальника/ колегу». Водночас нам потрібна здатність вчителів, які розвивають на уроках критичне мислення: запитувати частіше, ніж розповідати. У розвитку критичного мислення запитання мають відігравати іншу роль, а саме - запуску процесу мислення, початку пошуку рішення. Тому чим частіше вчителі/вчительки будуть запитувати дітей про їхню думку, враження, ідеї, тим краще; 4) іноді вчителі, намагаючись «втиснути» в урок якомога більше максимально пришвидшують темп діяльності учнів. Проте, запитання, над якими діти думають (аналізують, оцінюють, порівнюють тощо), потребують часу на формулювання відповіді. Вимога одразу отримати відповідь доречна лише тоді, коли перевіряється пам'ять. У

всіх інших випадках мисленнєвий процес вимагає часу. І цей час в кожній дитині свій. Тож давати учневі можливість сформулювати відповідь, не квапити його, є завданням вчителя/вчительки. Критичне мислення є процесом самостійним і носить індивідуальний характер; 5) нарешті ще один з найпоширеніших стереотипів, від якого варто відмовитись - про шкідливість різноманітних гаджетів для навчального процесу. Для сучасних дітей вони – як продовження рук, очей, вух. І це повністю змінює процес навчання. Мережа Інтернет, а не вчителі є авторитетним, зручним і найбільш повним джерелом інформації для дітей сьогодні. І дітям потрібно навчитись управлятись з цим потоком, що можливо у безпечному інформаційному середовищі класу.

Очевидно, що всі ці питання мають бути не лише предметом обговорення під час перепідготовки вчителів, а й тренування відповідних моделей поведінки вчителя на тренінгу професійного розвитку. Опанування необхідних знань про критичне мислення і методи його розвитку в учнів без напрацювання відповідних умінь вчителя і подолання названих та інших стереотипів не забезпечить реальну трансформацію навчання в напрямі розвитку наскрізних умінь учнів.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
3. Paul R., & Elder, L. (2009). Guide to Critical Thinking Concepts and Tools, Foundation for Critical Thinking Press.
4. Пометун, Олена Іванівна. *М'які навички вчителя для сильної школи*: У зб. Стан освітнього процесу в умовах викликів сьогодення: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Дніпро, 12 лютого 2021 р.) Міжнародний гуманітарний дослідницький центр, м. Київ. Дніпро, Україна, с. 148-150. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/724154/>

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З УРАХУВАННЯМ
ОСОБЛИВОСТЕЙ ІНТЕГРАЦІЙНОГО МЕТОДОЛОГІЧНОГО
ПІДХОДУ**

*Дембіцька С.В.,
професор кафедри безпеки
життєдіяльності та
педагогіки безпеки
Вінницького національного
технічного університету,
доктор педагогічних наук,
доцент*

*Кузьменко О.С.,
професор кафедри фізико-
математичних дисциплін
Льотної академії НАУ,
доктор педагогічних наук,
доцент*

Анотація. Проаналізовані методологічні підходи, відповідно з якими забезпечується професійна підготовка майбутнього фахівця. Становлено необхідність врахування вимог інтегративного методологічного підходу як основоположного для оновлення навчальних планів та програм професійної підготовки майбутніх фахівців. Визначені його перспективи для забезпечення якості вищої технічної освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, технічна освіта, заклади вищої освіти, забезпечення якості освіти, інтегративний методологічний підхід.

Зміни технологій в період постмодерного розвитку суспільства залежать перш за все від розвитку кадрового потенціалу та якості підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Підготовка майбутніх фахівців технічних спеціальностей здійснюється на основі низки законодавчих документів, які визначають напрями розвитку вищої

технічної освіти в Україні та передбачають підготовку висококваліфікованих працівників технічних спеціальностей, які здатні ефективно працювати з дотриманням вимог європейського законодавства, що відповідає вимогам закону Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

Майбутні працівники технічних спеціальностей потребують такої професійної підготовки, яка характеризується високим ступенем наукового, технічного та виробничого значення, здатністю використовувати набуті знання для виконання професійних завдань, опанувати та аналізувати нову інформацію. З метою усвідомлення особливостей проблемної ситуації, яка може виникнути на робочому місці, та її вирішення вони повинні володіти професійними знаннями з обраної спеціальності, високим рівнем фундаментальної підготовки з науково-природничих дисциплін, бути здатними до аналізу та синтезу тощо.

За результатами аналізу наукових досліджень особливостей підготовки студентів ЗВО технічного профілю, бачимо, що на сучасному етапі основоположними методологічними підходами у підготовці фахівців технічного профілю є системний, діяльнісний, компетентнісний та особистісно-орієнтований. Інші підходи визначаються від об'єкта дослідження та особливостей здійснення педагогічного експерименту. В контексті нашого дослідження вважаємо доцільним долучити до наявного переліку інтегративний методологічний підхід як основоположний для оновлення навчальних планів та програм професійної підготовки майбутні фахівців технічних спеціальностей.

Саме інтеграція в освіті забезпечує формування таких властивостей, як уміння вчитись протягом життя, здатності до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок, уміння визначати навчальні

цілі та способи їх досягнення, вибудовувати свою професійну траєкторію тощо. Більш того, професійна компетентність є інтегрованим результатом навчальної діяльності студентів, яка формується на основі інтегрування змісту освіти.

Відтак, освітні програми, які побудовані на основі врахування вимог інтегративного методологічного підходу мають ґрунтуватися на комплексному підході, через призму загальної картини майбутньої професійної діяльності. Інтеграція в даному випадку буде позиціонуватися як процес узгодження, упорядкування та об'єднання різних компонентів змісту освітньої програми. Інтегративний підхід до процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей передбачає логічне поєднання та поглиблення професійних знань, розвиток інтегративних умінь, що ґрунтується на міждисциплінарних зв'язках.

Використання інтегративного підходу в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, на нашу думку, дозволяє поглибити взаємозв'язки між дисциплінами, об'єднати знання та вміння навчальної діяльності з різних дисциплін в цілісну систему. Це забезпечить можливість сформувати цілісну картину професійних знань, а також алгоритмів переносу ідей та методів з однієї області знань в іншу. Шляхи реалізації міжпредметної інтеграції відображені у публікаціях [1-2, 4], а особливості використання інтеграційного методологічного підходу до оновлення освітніх програм – у публікаціях [3, 5].

Таким чином, розвиток сучасного суспільства відбувається під знаком інтеграції, коли сформовано запит на новий тип фахівця, орієнтований на інновації. У зв'язку з цим саме інтегративний підхід є детермінантом якості вищої технічної освіти. Зміст інтегративного методологічного підходу у тому, що професійна підготовка майбутніх

фахівців технічних спеціальностей має здійснюватися як цілісна система, що містить не лише змістовні елементи професійних знань, але й цілішари практичних навичок, забезпечуючи про цьому ефективне формування професійної компетентності майбутнього фахівця.

Література

1. Дембіцька С.В. Забезпечення міжпредметної інтеграції в процесі підготовки фахівців механічної інженерії. Актуальні дослідження в соціальній сфері : матеріали чотирнадцятої міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 18 листопада 2019 р.) / гол. ред. В. В. Корнещук. – Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2019. С. 129-131
2. Дембіцька С.В. Забезпечення міжпредметної інтеграції дисциплін в процесі підготовки фахівців механічної інженерії. Педагогіка безпеки. 2019. Том 4. № 2, С. 123-130
3. Дембіцька С.В., Кобилянська І. М., Пугач С.С. **Особливості реалізації навчання впродовж життя фахівців технічних спеціальностей.** *Педагогічний альманах*, 2020. Випуск 46 с/117-124. <https://doi.org/10.37915/pa.vi46.117>
4. Дембіцька С.В., Кобилянська І.М., Пугач С.С. Реалізація міжпредметної інтеграції безпекових та фахових дисциплін в процесі підготовки фахівців економічних спеціальностей. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр. Вінниця. 2020. Випуск 56. С.215-222
5. Дембіцька С.В., Кобилянський О.В. Забезпечення міжпредметної інтеграції безпеки життєдіяльності з фаховими дисциплінами у підготовці майбутніх фахівців механічної інженерії. Педагогіка здоров'я. Збірник наукових праць ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції 27-28 вересня 2019 року, м.Чернігів. Чернігів, 2019. С.60-63

УДК 371.315.811

ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ФАХОВИХ КОЛЕДЖАХ

*Дерека К.О.,
аспірант 1 курсу
ЦІПО ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»,
Кафедра філософії і освіти
дорослих
Науковий керівник:*

*Тамара Михайлівна Сорочан,
директор ЦПО НАПН
України,
професор кафедри філософії і
освіти дорослих ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти», доктор педагогічних
наук, професор, заслужений
працівник освіти України*

Анотація. У статті визначено доцільність використання мультимедійних технологій на заняттях іноземної мови у фахових коледжах.

Ключові слова: мультимедійні технології, навчання іноземних мов у фахових коледжах.

Постановка проблеми. На сучасному етапі життя суттєво підвищити якість освіти у закладі фахової передвищої освіти можуть ті викладачі, які є носіями інноваційних методів навчання, які здатні створити медіаосвітнє середовище та наблизити студентів до реалій сучасного інформаційного суспільства і підвищити їх мотивацію до навчання. Тому при плануванні своєї роботи викладачам англійської мови варто приділити увагу пошуку нових технологій організації діяльності студентів на практичних заняттях з англійської мови. У закладі фахової передвищої освіти дисципліна «Іноземна мова» та «Іноземна мова за професійним спрямування» належать до циклу обов'язкових дисциплін. Проте загальна кількість годин – дві години на тиждень та непрофільний статус англійської мови є «несприятливим» чинником для формування стійкої іншомовної компетенції студентів.

Мета дослідження. Метою статті є обґрунтувати доцільність використання мультимедійних технологій під час вивчення англійської мови у закладах фахової передвищої освіти.

Викладення основного матеріалу. Сьогодні педагогічний процес вимагає повної зміни ролі викладача, його взаємовідносин зі студентами, перетворення викладача в організатора пізнавальної діяльності студентів, а студентів – в активних суб'єктів пізнання нового із залученням таких технологій навчання, використання яких буде однією з умов успішного вивчення іноземної мови. Такими технологіями, які відкривають доступ до нових джерел інформації, активізують навчально-пізнавальну діяльність студентів, надають можливості для розвитку мовних навичок та їх вдосконалення, а також допомагають реалізувати нові методи та форми навчання є мультимедійні технології. Тому викладач повинен окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіння сучасною комунікативною методикою, використовувати мультимедійні технології на усіх етапах навчання.

Мультимедійні технології сьогодні – один із найбільш перспективних напрямків підвищення ефективності навчального процесу, що інтегрують у собі потужні ресурси й здатні створити освітнє середовище для формування та розвитку ключових компетентностей студентів фахових закладів – інформаційної й комунікаційної.

Мультимедійні технології А. Нісімчук, О. Падалка, О. Шпак розуміють як сукупність візуальних, аудіо- та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі [3].

Досвідом останніх років підтверджено, що використання мультимедійних технологій робить процес навчання більш технологічним та результативним, підвищує мотивацію студентів до вивчення різних дисциплін, формує у них зацікавленість до отримання нових знань, потребу самовираження шляхом створення індивідуальних чи групових проектів. Комп'ютерні технології дають можливість

викладачеві урізноманітнити заняття, а відчуття постійної новизни підтримує інтерес студентів до навчання.

Мультимедійні презентації, відеоуроки, проекти, створені з використанням комп'ютерних технологій, забезпечують не лише передачу інформації, а й сприяють взаємодії студента і викладача сучасного закладу вищої освіти. Широке впровадження у навчальний процес інтерактивних методів навчання відкрило нові можливості для подання матеріалу, структуризації занять, оновлення форм роботи зі студентами.

Виокремимо переваги застосування мультимедійних технологій при вивченні іноземної мови:

- підвищення мотивації вивчення предмета та інтерес до нього;
- ріст активності навчальної діяльності;
- збільшення швидкості засвоєння граматичних конструкцій та накопичення словникового запасу;
- відкритий спосіб роботи дає змогу студентам залучатися до більш складних дидактичних ситуацій, а також таких, що потребують зосередженості;
- студенти, які користуються комп'ютером і програмним забезпеченням для представлення результатів своєї роботи, часто переживають більше задоволення, ніж за умов, коли одержують результати шляхом використання традиційних засобів.

Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на заняттях іноземних мов включають вивчення лексики, відпрацювання вимови, навчання монологічного та діалогічного мовлення, навчання письма, навчання граматиці. На заняттях з англійської мови можна вирішити цілий ряд дидактичних завдань, використовуючи матеріали Інтернет: поповнювати словниковий запас студентів і формувати навички та вміння читання; вдосконалювати вміння писемного

мовлення; створювати стійку мотивацію для вивчення іноземної мови. Для студентів-філологів мультимедійні технології є способом, за допомогою якого вони розширюють свої уявлення про навколишній світ [2].

Слід зазначити, що без присутності викладача використання мультимедійних технологій не здатне забезпечити суттєвого навчального ефекту, оскільки такого роду технології – це лише способи навчання. Їх ефективність цілком залежить від уміння використовувати мультимедіа для досягнення певних цілей на основі ретельного аналізу всіх можливостей [1].

Висновки. Застосування мультимедійних технологій у фахових коледжах дає можливість покращити процес викладання іноземної мови, підвищити мотивацію студентів до навчання, збільшити ефективність засвоєння навчального матеріалу, урізноманітнити види подання нової інформації, розкрити індивідуальні особливості кожного студента.

Література

1. Буйницька О.П. Інформаційні технології та технічні засоби навчання : навч. посібн. / за заг. ред. О.П. Буйницька. Київ, 2012. 117 с.
2. Мангура С.І., Кісь С.В. Особливості використання мультимедійних технологій на заняттях з іноземної мови як засіб оптимізації навчання студентів філологічного профілю // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2021 р. – №51.
3. Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. / А.С. Нісімчук, О.С. Падалка, О.С. Шпак. – К.: Просвіта, 2000. – С. 368

УДК 37.015.31:172.15(477)

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ РЕЛЬНОСТІ

*Доброльозжа Г. М.,
методист лабораторії
методичного забезпечення,
викладач кафедри*

суспільно-гуманітарних дисциплін

КЗ «Житомирський ОІППО»,

кандидат філологічних наук, доцент

Анотація. У статті порушено питання щодо осучаснення патріотичного виховання учнів в умовах російсько-української війни та на перспективу; проаналізовано відповідну нормативно-правову базу; зацентровано увагу на окремих аспектах діяльності вчителя, які посприяють досягненню результату.

Ключові слова: патріотичне виховання, освітнє законодавство, педагогічний працівник, вчитель, учень, навчальні предмети, культура поведінки.

В умовах російської агресії, яка триває проти України вісім, а по факту – понад триста років, перед усіма державними структурами постало питання зміни наративу щодо сусідньої ворожої держави. На сьогодні це нагальна проблема, яка є визначальною для існування нашої країни та опрацьовується усіма державними інституціями, – і Міністерство освіти та науки України не залишилося осторонь, а відповідно до аксіоми *À la guerre comme a la guerre* (з французької «на війні як на війні») своїм наказом [1] зобов'язало робочі групи у складі науковців та учителів-практиків оновити відповідно до реалій сьогодення зміст навчальних програм для учнів 6-11 класів закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) з навчальних предметів *Захист України, Основи здоров'я, Історія України, Всесвітня історія, Основи правознавства, Географії, Фізичної культури, Зарубіжної літератури, курсу Громадянська освіта, інтегрованих курсів Історія: Україна і світ, Література; Мови національних меншин*), а також типові освітні програми для 1-4 класів ЗЗСО. На жаль, до цього переліку не увійшли навчальні предмети *Музичне мистецтво* та *Образотворче мистецтво*, хоча якраз ці навчальні дисципліни мають найбільше психоемоційне навантаження на учня та сприяють розкриттю його творчого потенціалу на благо України через сприйняття на уроках мистецтва зразків українських народних та авторських пісень, музики і танців, живопису та

інших видів декоративно-прикладного мистецтва, календарно-обрядової звичаєвості.

Упроваджувати модернізовані типові освітні та навчальні програми в освітнє середовище будуть учителі ЗЗСО, які відповідно до чинного освітнього законодавства повинні мати високі моральні якості та належну професійну підготовку [3].

Серед обов'язків педагогічних працівників законодавець однозначно окреслює настановлення і особистий приклад щодо утвердження поваги до суспільної моралі та суспільних цінностей, зокрема правди, справедливості, патріотизму, гуманізму, толерантності, працелюбства; формування у здобувачів освіти усвідомлення необхідності дотримуватися Конституції та законів України; захист суверенітету і територіальної цілісності України; виховання у здобувачів освіти поваги до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України та навколишнього природного середовища [2].

Чинний Професійний стандарт учителя ЗЗСО у рубриці «Основна мета професійної діяльності вчителя» практично дублює вимоги, які ставляться до навчальної та виховної діяльності педагогічного працівника. Також законодавець, визначаючи загальні компетентності, якими повинен володіти учитель ЗЗСО, виділив культурну компетентність як здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність та мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження [4].

Наскільки дозволяє формат тезування, зацентруємо увагу вчителів на окремих аспектах упровадження патріотичного виховання, які

стосуються особливостей викладання будь-якого навчального предмета, а саме:

- ✓ знання і дотримання норм чинного освітнього законодавства та інших нормативно-правових актів усіма учасниками освітнього процесу (педагогічними працівниками, учнями, батьками учнів);

- ✓ викладання навчального матеріалу і будь-яка форма спілкування (запис у щоденнику, телефонний дзвінок, повідомлення у Viber, усне зауваження, розмова на перерві тощо) тільки державною українською мовою відповідно до вимог законодавства і здорового глузду;

- ✓ культура поведінки учителя щодо учня – повага до особистості, незважаючи на здібності, зовнішність, поведінку, фізичні/ психічні особливості учня, фінансове становище батьків тощо; категорично не можна застосовувати вербальну або фізичну агресію щодо дитини;

- ✓ культура звертання до учня – звертатися потрібно, послуговуючись українською формою імені дитини: *Михайле (Михасю, Михасику), Дарино (Даринко, Дарусю), Маріє (Марійко, Марічко)*;

- ✓ власна поведінка учителя, яка є взірцем для наслідування учнями;

- ✓ знання і дотримання культурних традицій нашого народу, розуміння суті календарної обрядовості українців (*Колодій, Калита, Зелені свята, Покрова* тощо); залучення і використання у навчальній та виховній діяльності надбань духовної культури українців – народних пісень, легенд, переказів, фразеології, розваг, руханок та ін.;

- ✓ акцентування уваги учнів на значенні державних свят та активній особистій участі (*День Гідності та Свободи, День Незалежності, День Збройних Сил України* тощо) і пам'ятних дат

(День пам'яті жертв голодоморів, День депортації кримськотатарського народу та ін.) в Україні;

✓ обговорення з учнями важливих суспільних подій в Україні – *війна та її наслідки, міграція населення, перспективи розвитку країни, візуалізація власного майбутнього в Україні* тощо;

✓ проведення різноманітних конкурсів патріотичного спрямування (національні герої, знання історії написання повстанських пісень (пісень періоду російсько-української війни), знані у світі українці-винахідники (політики, лікарі, підприємці, науковці, музиканти, художники, спортсмени), краще знання історії рідного краю (міста, села), приготування національної страви, виконання народної пісні (танцю), виготовлення виробу із соломи/трави/вовни тощо);

✓ пошук сучасного героя; і тому, наприклад, учні перших класів – *НЕ пірати, а козачата, побратими, волонтери-помічники, друзі, укри.*

Звичайно, учителі звернуть увагу на незначну кількість годин для опрацювання навчального матеріалу і надмірну завантаженість педагогічного працівника та учня. Проте сьогодні маємо обирати між накопиченням суми знань у головах учнів і патріотичним вихованням, яке актуальне як ніколи раніше. Адже ні для кого не є таємницею, що патріотичне виховання учнів на державному рівні не відбулося – чимало дітей і підлітків спілкуються суржиком або койне; слухають російську музику; за 400 € здають позиції українських військовиків; грають у комп'ютерні ігри, запропоновані російськими спецслужбами, у яких інформують про розміщення ЗСУ; мародерять у будинках односельців, які залишили домівки через воєнні дії; записують і викладають цинічні відео в Instagram, TikTok про зневагу до української мови, держави та війська, на підтримку російської агресії тощо. Звичайно, багато залежить

від світогляду родини, у якій росте і виховується дитина, але це – тема іншої дискусії, і відповідальність учителів за відсутність патріотичного виховання та/або формалізований підхід залишається актуальною.

Наприкінці хочу зазначити, що педагогічному працівникові необхідно «оживлювати» інформацію розповідями про конкретні випадки, коли дитина/ підліток віддає власні кошти (дрон) на потреби ЗСУ, грою на сопілці та продажем браслетів-картин-пряників заробляє ₪ для допомоги військовим, плете маскувальні сітки, ліпить вареники, сортує і роздає гуманітарну допомогу; потрібно (за згодою!) розповідати про батьків (родичів) дітей, які захищають Україну, запрошувати їх на класні зустрічі. Також потрібно осучаснювати інформацію, адже українська культура – це не лише шаровари і вінок, галушки і борщ, гопак і коломийки. Наприклад, українська пісенна культура – це також низка чудових сучасних ліричних та патріотичних пісень, які пройшли випробування часом та виконанням аматорами в окопах та за святковим столом, під час перебування у бомбосховищах та плетіння маскувальних сіток. Тож завдання учителя – зацікавити учня, допомогти йому зрозуміти і полюбити ту країну, яка є для нього рідною і найдорожчою – Україну.

Література

1. Наказ Міністерства освіти і науки України № 521 від 03.06.2022 «Про створення робочих груп з оновлення змісту навчальних програм». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0651-10> (дата звернення 14.06.2022).
2. Наказ Міністерства економіки України від 23.12.2020 № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v2736915-20> (дата звернення 14.06.2022).
3. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19> (дата звернення 14.06.2022).
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 31, ст. 226). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/463-20> (дата звернення 14.06.2022).

ДО ПИТАННЯ РИЗИКІВ В КІБЕРПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Єрєміна Л.В.,

Національна академія СБ

України

Віроломне вторгнення російської федерації на територію України 24.02.2022 р. продемонструвала недосконалість глобальної та регіональних систем безпеки. Вона змінила безпекове середовище та поставила під сумнів світовий порядок, що склався по завершенню «холодної війни». Водночас, саме дії РФ стали потужним стимулом як для окремих країн, так і для міжнародних організацій для перегляду концептуальних підходів до забезпечення стійкості держави та суспільства з метою їх адаптації до нових умов [1].

Окремі фахівців у галузі теорії ризику висувують припущення про те, що в найближчій перспективі світове співтовариство чекає ще більш суттєва трансформація. На їх думку, логічним і історично природним продовженням «суспільства ризику» буде суспільство більш високого рівня – побудоване на управлінні ризиком. Тобто суспільство будуватиме свою економічну стратегію розвитку не тільки з урахуванням ризику, але навіть на базі управління ризиком [2].

Управління ризиками реалізації державної політики в епоху глобалізації повинно ґрунтуватися, насамперед, на тому, що кожен із суб'єктів прийняття рішень повинен вдаватися до прогнозування майбутніх умов її здійснення та наслідків її реалізації [3]. Тому особливого значення це набуває в кіберпросторі.

У сучасному кіберпросторі кібератаки використовуються вже не тільки приватними особами, але й спецслужбами іноземних держав. Погоджуємось з думкою, що «кібератаки, вмотивовані державою та

спрямовані на викрадення інформації з обмеженим доступом, знищення, викривлення важливих для інших країн інформаційних ресурсів або блокування доступу до них з метою отримання політичних, економічних, військових переваг у зовнішньоекономічних стосунках, у мирний час становлять одну з сучасних форм розвідувально-підривної діяльності, а після оголошення стану війни можуть перетворитися на форму військових дій» [4, с. 35]. У період воєнного стану в Україні даний тезис підтверджується та кібератаки на критичну інфраструктуру, приватний сектор, банківську сферу тощо зросли майже удвічі.

У аспекті питання, що розглядається важливо зазначити, що кіберінциденти та кібератаки щодо державних електронних інформаційних ресурсів, інформації, вимога щодо захисту якої встановлена законом, критичної інформаційної інфраструктури, можуть здійснюватися в межах спеціальних інформаційних операцій, які проводяться країною-агресором останні роки.

Погоджуємося з думкою, що до наступних прийомів протиборства в інформаційній війні належать: одержання інформації про супротивника як у результаті аналізу відкритої інформації, що циркулює в ЗМІ, інформаційних системах тощо, так і в результаті її перехоплення, несанкціонованого доступу з наступним викривленням, знищенням, «перекодуванням» з метою формування оцінки, наміру й орієнтацій населення й осіб, що ухвалюють стратегічні рішення; придушення елементів інфраструктури державного й військового управління; радіоелектронна боротьба тощо. Методи інформаційної війни надзвичайно різноманітні: дезінформація, пропаганда, наклеп, неправда, приховування істотної інформації, підміна понять, відволікання уваги, інформаційне табування й інші [5, с. 126-133]. На думку автора, до прийому в гібридній війні також можна віднести аналіз інформації отриманої з відкритих джерел, використовуючи технологію OSINT.

Важливо зазначити, що у протистоянні у кіберпросторі з боку РФ залучені співробітники 18 центру ФСБ, хакери з Головного розвідувального управління РФ, представники «ботоферм» та ще кількох російських спецслужб та за допомогою кібератак вони намагаються створити в Україні гуманітарну катастрофу, оскільки хакери намагаються перешкоджати роботі урядовим інститутам і органам місцевої влади, енергетичного сектору, медіа, приватного сектору, екстрених служб, зв'язку та логістики [6].

Отже, найпопулярнішими видами кібератак залишаються фішингові розсилання, розповсюдження шкідливого програмного забезпечення та DDoS-атаки. Водночас, метою кібератак є дестабілізація ситуації в країні, міжнаціональної ворожнечі, а також сіяння паніки й недовіри до влади серед населення. Для мінімізації ризиків у кіберпросторі для об'єктів критичної інфраструктури необхідно створити вітчизняний антивірус та рекомендовано своєчасно виявляти уразливі місця для стороннього кіберпливу, з позиції загроз, та дотримуватись елементарних правил кібергігієни в інформаційному просторі.

Література

1. Концептуальні підходи НАТО та ЄС до забезпечення стійкості держави і суспільства у сфері національної безпеки. *Аналітична записка*. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-04/NATO-ES-stiykist-59383.pdf>
2. Пропозиції до політики щодо реформування сфери кібербезпеки в Україні. *Матеріал для обговорення*. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/au_White-book-on-cybersecurity-draft_5.pdf
3. Drucker P. Landmarks of Tomorrow. New York: Harper & Row, 1957. 186 p.
4. Науково-практичний коментар Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України»; станом на 1 січня 2019 року / М.В. Гуцалюк та ін.; за ред. М.В. Гребенюка. Київ: Національна академія прокуратури України, 2019. 220 с.
5. Верголяс О.О. Інформаційно-правове забезпечення спеціальних інформаційних операцій. *Інформація і право*. № 4(27)/2018. С. 126-133.
6. Війна РФ проти України: що нового на кіберфронті / [Електронний ресурс] <https://amp/s/amp.dw.com/uk/viina-rf-protu-ukrainy-shcho>.

**НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ПІДГОТОВКИ АСПІРАНТІВ ТА
ЗАХИСТУ ДИСЕРТАЦІЙ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ (PHD)**

*Желєзняк С. В.,
викладач кафедри кіно-,
телемистецтва Київського
національного університету
культури і мистецтв, доктор
філософії за спеціальністю
«Культурологія»*

Анотація. У тезі доповіді розглянуті питання, пов'язані із сучасними підходами до підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії як засобом інтеграції у європейське суспільство. Також досліджені можливості та особливості організації навчання аспірантів, що базується на запровадженні новітніх технологій, зокрема онлайн-курсів, та захисту дисертацій.

Ключові слова: онлайн-курс, доктор філософії, аспірантура, відкрита освіта, МООС.

У контексті сучасного розвитку суспільства і культури важливим є розгляд змін та процесів, що відбуваються у вищій освіті, а саме які наразі існують підходи до підготовки аспірантів та здобуття наукового ступеня доктора філософії в Україні та за її межами. Розуміння їхніх особливостей є важливим для розвитку вітчизняної освіти та науки.

Різні аспекти та види організації навчання в аспірантурі, їхній вплив на вищу освіту та загалом зв'язок із суспільними процесами досліджували багато авторів. Варто виокремити публікації таких авторів, як М. Леон Урругіа, С. Філдінг, С. Вайт [5], С.Н.А. Че Юсоф, С.Д. Чен, Ж. Жаіс, Н.М. Дін [3], С. Кумар, К. Довсон [4] та ін.

В Україні з 2014 р. запровадили науковий ступінь доктора філософії, це дало змогу більше інтегруватися в європейську освіту, суспільство, застосувати новітні методики до підготовки аспірантів та інші процеси,

що пов'язані зі здобуттям наукового ступеня. Багато змін було внесено до законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», що враховували сучасні реалії та запроваджували багато освітніх інновацій. У законах, зокрема, було зазначено різні види освіти (формальну, неформальну та ін.) та додані інші зміни [1; 2].

У контексті відкритої освіти важливим є використання сучасного інструментарію, що також зумовлює появу нових підходів до навчання аспірантів. Один з прикладів, що висвітлений у статті М. Леон Уррутіа, С. Філдінг, С. Вайт «Професійний розвиток через масові відкриті онлайн-курси (МООС) у закладах вищої освіти: виклики та можливості для аспірантів, що працюють як ментори». У публікації автори розкривають роль залучення аспірантів до організації масових відкритих онлайн-курсів у їхньому вдосконаленні, практиці викладання, взаємодії з цифровими інструментами, аналізують проблеми сприйняття аспірантами себе у технологічному середовищі. Як зазначають автори, здобувачі вказують на те, що завдяки участі в масових відкритих онлайн-курсах у ролі наставників у них підвищується впевненість у викладанні, здатність опрацьовувати інформацію, тексти за коротший час та ін., проте аспіранти наголошують на певних труднощах – подавання та обговорення зі студентами онлайн-курсів матеріалу, який складали інші викладачі, а також збільшена витрата часу на ознайомлення з такою інформацією, відповідальність за цю інформацію, контактування з великою кількістю людей онлайн [5]. Отже, проведення онлайн-курсів дає змогу сформувати в аспірантів навички, що знадобляться їм у викладацькій та дослідницькій роботі, але варто враховувати специфіку такого залучення здобувачів, щоб при нагоді вдосконалити такий підхід та зробити його більш ефективним.

Масові відкриті онлайн-курси (від англ. massive open online course, МООС) можуть використовуватися і для навчання аспірантів, їхньої

підготовки за допомогою таких ресурсів. Про бажання аспірантів щодо впровадження онлайн-курсів у освітній процес задля вивчення певних освітніх компонентів зазначають С.Н.А. Че Юсоф, С.Д. Чен, Ж. Жаіс, Н.М. Дін у статті «Демонстрація готовності магістрантів та аспірантів УНІТЕН для навчання на базі масових відкритих онлайн-курсів», у якій автори розглядають результати опитування стосовно вказаного виду дистанційного навчання на прикладі університету УНІТЕН в Малайзії. Дослідження продемонструвало, що більшість студентів вважають, що готові до запровадження навчання на дистанційній основі, можуть не відвідувати університет, виконувати завдання самостійно [3]. Достатність рівня цифрових навичок для використання онлайн-курсів у підготовці аспірантів може підтверджуватися популярністю таких ресурсів у світі та, зокрема, серед здобувачів вищої освіти.

Одна з переваг використання Інтернету та комп'ютерів під час підготовки аспірантів – доступність. Як зазначають С. Кумар та К. Довсон у книжці «Онлайн-аспірантура для професіоналів-дослідників» сучасне суспільство потребує високо кваліфікованих працівників, дослідників, що працюють в певній галузі та вивчають проблеми, пов'язані з цією сферою. Тому поступово почали з'являтися гнучкі програми підготовки, оскільки зазначені професіонали не могли б навчатися повний день в університеті через професійні обов'язки [4, 11–12].

Щодо захисту дисертацій автори наведеної вище книжки зазначають, що на деяких програмах усний захист також відбувається онлайн, але у своїх рекомендаціях щодо організації онлайн-аспірантури вказують, що варто проводити деякі заходи під час підготовки здобувачів, зокрема і захист дисертацій, безпосередньо у закладі вищої освіти [4, 183–184]. Варто наголосити, що за певних обмежень у

суспільстві зростає значення онлайн-зв'язку, зокрема для проведення атестації здобувача, захисту дисертації.

Отже, в Україні підвищується відповідність європейським зразкам підготовки аспірантів та освіти загалом, було запроваджено науковий ступінь доктора філософії. У сучасній організації освітнього процесу для здобувачів також використовуються актуальні інструменти та підходи: онлайн-курси (МООС), відкрита освіта. Аспіранти можуть залучатися як ментори під час дистанційного навчання, вивчати необхідну дисципліну за допомогою онлайн-курсів. Такий підхід підвищує можливість навчання в аспірантурі для різних груп у суспільстві, зокрема професіоналів у певній галузі. Підсумовуючи, варто зазначити, що застосування новітніх підходів для підготовки здобувачів наукового ступеня доктора філософії має багато переваг, проте також потрібно враховувати виклики, які пов'язані із сучасними методиками навчання.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
3. Che Yusoff S. N. A. Performance on Readiness of UNITEN Postgraduate Students for MOOC-based Learning / S. N. A Che Yusoff, S. D. Chen, J. Jais, N. M. Din // International Journal of Engineering and Advanced Technology. – 2019. – Vol. 9, Is. 1. – P. 3475–3478.
4. Kumar S. An online doctorate for researching professionals: program design, implementation, and evaluation / S. Kumar, K. Dawson. – Edmonton ; Alberta : AU Press : Athabasca University, 2018. – 214 p.
5. León Urrutia M. Professional Development Through MOOCs in Higher Education Institutions: Challenges and Opportunities for PhD Students Working as Mentors / M. León Urrutia, S. Fielding, S. White // Journal of Interactive Media in Education. – 2016. – Vol. 1, No. 18. – P. 1–10.

УДК 378:78.09

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНІХ МУЗИКАНТІВ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

*Жорнова Олена І.,
Київська муніципальна академія
музики ім. Р.М. Глієра,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувачка кафедри гуманітарних і
музично-інноваційних дисциплін*

*Жорнова Ольга І.,
Київська муніципальна академія
музики ім. Р.М. Глієра,
доктор педагогічних наук, професор,
кафедра гуманітарних і музично-
інноваційних дисциплін*

Анотація. Розглянуто напрями професійного розвитку майбутніх музикантів з урахуванням вимог відкритої освіти.

Ключові слова: вища освіта, професійна підготовка, моделі професійного розвитку, музично-творчі взаємодії у педагогічному процесі

Розвиток вищої освіти України може бути визначений у загальному контексті світових тенденцій та національних обставин, а втім він завжди тією чи іншою мірою є проекцією професійних вимог ринку праці.

Теперішній етап трансформації професійно-освітньої сфери пов'язаний із актуалізацією принципів відкритості й прозорості. Вони як основна тенденція в демократичних процесах суспільства обумовили резонансні події в освіті та визначили її мейстрім – подолання формалізму, корупції, інших негативних явищ, які позначають рівень конкурентоспроможності українських фахівців. Відповідно до цього, принцип відкритості зумовив напрями, моделі й технології трансформації професійної освіти.

Для вищої освіти принцип відкритості передусім реалізується через відкритість наукових даних, їхнє розповсюдження на міжнародних наукових платформах, публікаціях та інших заходах із висвітлення наукових знань, які підтверджують спрямованість на відкритість професорсько-викладацького складу [1-5].

Логічним продовженням принципу відкритості в професійній освіті є перегляд напрямів, моделей і технологій професійної підготовки фахівців. Кількість напрямів трансформації професійного розвитку в умовах відкритої освіти залежить від багатьох чинників, хоч ми звернемо увагу на такі: «модні» тенденції на ринку праці, які не набувають сталості; «непопулярні» види зайнятості через тимчасові об'єктивні соціально-економічні чи соціокультурні обставини; «столичні» й «провінціальні» можливості ЗВО. Моделі й технології в їхній різноспрямованості увиразнюють взаємозв'язки між складниками професійної підготовки, яким надано пріоритетність. Думаємо, що в умовах відкритої освіти варто звернути увагу на добросовісність, несприйняття плагіату та міжнародне співробітництво, оскільки різною мірою вони конкретизують готовність фахівця до відкритості й прозорості в умовах світових ринків праці.

Література.

1. Zhornova, O. & Zhornova, O. (2017). The main challenges to open educational resources in Ukrainian context. *Disco: Open education as a way to a knowledge society*. 93-116. <https://publons.com/journal/840986/disco-open-education-as-away-to-a-knowledge-socie/>
2. Zhornova, O. & Zhornova, O. (2021). Sharing empirical data. *Mendeley Data*, V1. DOI: 10.17632/64dp6kpk7c.1 30.
3. Zhornova, O., Zhornova, O. & Lut, K. (2021). Empirical data sharing: visualization of survey results. *Mendeley Data*, V1, doi: 10.17632/kbfbkrmr7.1
4. Zhornova O. I.; Zhornova O. I. Prospects of introduction of innovations in educational research (on the example of harmonization of data exchange experience). *APSE 2021, 1*, 135-137.
5. Zhornova Olha, Zhornova Olena, Lut Kateryna, Romanenko Anastasiia, Ryndenko . Readiness of university teachers to participate in empirical data exchange: pilot study in ukraine. *Journal of interdisc iplinary research*. http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/1102/papers/A_olenazhornova.pdf.

УДК 378.147

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Завязун Т.В.,

старший викладач кафедри психології

КЗ «ЖОППО» ЖОР,

кандидат психологічних наук

Анотація. У тезах розглядається питання значимості комунікативної компетентності в педагогічній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти та акцентується увага на створенні і налагодженні педагогічно-доцільної взаємодії в освітньому середовищі та встановленні ефективних комунікативних зв'язків з усіма учасниками освітнього процесу в закладі дошкільної освіти.

Ключові слова: комунікативна компетентність, педагог закладу дошкільної освіти, педагогічна діяльність, дитина дошкільного віку.

Комунікативна компетентність охоплює всі сфери професійної діяльності сучасного педагога закладу дошкільної освіти. Однією з головних вимог, які прописані в нормативних документах (Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», Закон України «Про мови», Типове положення «Про атестацію педагогічних працівників» і т.д.), які регламентують діяльність педагога закладу дошкільної освіти, є опанування вихователем стратегіями ефективною комунікації. Зокрема в Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти» шість загальних компетентностей вихователя закладу дошкільної освіти пов'язані, тією чи іншою мірою, з вміннями налагоджувати комунікацію між усіма учасниками освітнього процесу. Серед професійних компетентностей вихователя чільне місце відводиться саме компетентності педагогіки партнерства, яка включає в себе здатність до ефективною співпраці і комунікації в професійній діяльності та здатності до командної взаємодії. Педагог, з-поміж базових

знань, має постійно вдосконалюватися в пошуку викликів та ресурсів покращення сучасної комунікації, ознайомлюватися з відомими комунікаційними моделями та вправлятися у вміннях будувати комунікацію з акцентом на соціокультурні норми, ненасильницьку комунікацію, типових стратегіях ефективної взаємодії. Вихователю закладу дошкільної освіти кожного дня доводиться налагоджувати педагогічно-доцільну взаємодію в освітньому середовищі та встановлювати комунікативні зв'язки з усіма учасниками освітнього процесу (дітьми, батьками, колегами по роботі, дирекцією). Для того, щоб бути успішним у своїй професійній діяльності, вихователь, як зазначається у Професійному стандарті «Вихователь закладу дошкільної освіти», має вміти визначати та застосовувати різні способи комунікації відповідно до визначених завдань, особливостей розвитку та вікових особливостей цільової аудиторії з урахуванням факторів, що впливають на результат, встановлює та підтримує професійні контакти в колективі з батьківською спільнотою, профільними фахівцями та професійними організаціями [1].

Комунікативна діяльність педагога - це процес, який стимулює до постійного пізнання себе, до свого соціального оточення, до умов, обставин та ситуацій, які забезпечують педагогічно направлену комунікацію. Успіх педагогічної діяльності вихователя залежить від вміння налагодити контакт з усіма учасниками освітньої діяльності, від уміння передбачати та запобігати виникненню конфліктних ситуацій з колегами, батьками, вміння знімати емоційне напруження у спілкуванні та усувати небажані бар'єри, вміння знаходити підходи до усіх дітей та стимулювати, заохочувати, мотивувати для подальшої діяльності у проживанні з дітьми «тут і зараз». Комунікативні вміння в поєднанні зі знаннями, навичками, психолого-педагогічними якостями особистості створюють надійні умови для формування комунікативної

компетентності педагога закладу дошкільної освіти та сприяють ефективній побудові його педагогічної діяльності.

Для педагога закладу освіти важливо вчитися, самовдосконалюватися впродовж життя, усвідомлюючи, що саме знання законів спілкування і комунікації, міжособистісної взаємодії, володіння мовленнєвими вміннями та навичками формує собою комунікативну компетентність, яка, в свою чергу, передбачає наявність соціокультурних, регулятивних і нормативних умінь та навичок. Ще М.Лісіна розглядала комунікативну діяльність як форму життєдіяльності, яка базується на загальних характеристиках пізнання людського суспільства та акцентувала увагу на тому, що соціальний зміст комунікації полягає в тому, що вона виступає засобом передачі суспільного досвіду від покоління до покоління і кожній конкретній особистості. Академік А.Богущ, в свою чергу, вказувала на те, що комунікативна компетентність - це комплексне використання мовцем мовних і немовних засобів з метою спілкування у конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, його ініціативність, а також обізнаність людини, яка включає в себе певну систему знань, умінь і навичок, мовленнєвих здібностей [2].

Отже, для вихователя комунікативність є суттєвою рисою, оскільки він не лише навчає, виховує, розвиває дитину дошкільного віку, а й «спонукає до певної поведінки, коригує моральні, інтелектуальні й комунікативні риси» [3, 422]. Тому важливо, щоб педагог, який біля дитини, виступав для неї зразком і ідеалом для наслідування, був джерелом тепла і покровительства, з якого дитина усвідомлює себе як унікальну істоту, яку бережуть та охороняють, піклуються та наповнюють дорослі. І тому мовлення дорослих має бути «правильним, розбірливим, простим, повторюваним, різнобарвним, живим» [4, 24].

Отже, ефективність та якість надання освітніх послуг в дошкільній освіті сьогодні визначається рівнем професіоналізму педагога закладу дошкільної освіти та визначається досвідом професійно-комунікативної діяльності та емоційно-ціннісним ставленням до всіх учасників комунікації, в першу чергу, до дитини дошкільного віку.

Література

1. Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» Електронний ресурс: <https://document.vobu.ua/doc/7529>
2. Богуш А.М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Харків. Ранок. 2013. 192с.
3. Волкова Н.П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ. Видавничий центр «Академія». 2001. 576 с.
4. Піроженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль. Мандрівець. 2010. 152 с.

УДК 159.9.37.371.14

ДОСВІД ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ КНЗ КОР «КОПОПК»

*Загурська С.М.,
доцент кафедри педагогіки,
психології та менеджменту
освіти КНЗ КОР «КОПОПК»,
кандидат філософських наук*

Анотація. Проблема особистісного розвитку педагогічних працівників і формування їх професійної компетентності є провідною в теорії та практиці неперервної освіти. Головною метою післядипломної освіти педагогічних працівників є формування особистості професіонала, яка буде соціально активною, професійно компетентною, з розвиненими ціннісними орієнтаціями. Якість вирішення поставлених перед освітою стратегічних завдань багато в чому залежить від професійної компетентності педагога. Тому професійний розвиток педагога, його інтеграція в процес неперервного самовдосконалення є на сьогоднішній день актуальною проблемою.

Ключові слова: професійні компетентності, активність, ініціативність, здатність творчо мислити, психолого-педагогічного супровід, якість навчання.

Соціально-економічні перетворення в нашій країні викликали необхідність перегляду ставлення до системи освіти з боку держави і суспільства. Адже освіта є тією інституцією, через яку проходять усі члени суспільства. Тому освіта сьогодні розглядається як основний фактор формування нової сталої економіки розвитку, як важлива умова національної безпеки, забезпечення добробуту і побудови нового способу життя [1]. Внаслідок цього актуальними стають питання зміни змісту освіти, впровадження інноваційних технологій у закладах освіти. Успішність реалізації неперервної освіти залежить від того, наскільки всі її суб'єкти будуть здатні підтримувати конкурентоспроможність, умовами якої стають такі якості особистості, як активність, ініціативність, здатність творчо мислити і знаходити нестандартні рішення. І як зазначають В. Поуль та О. Бодик «Головними результатами є зміни у свідомості педагога, що дитина – це особистість, і доцільно звертати увагу на її потреби, а для цього переналаштуватися, можливо навіть переглянути свою життєву позицію» [2]. Саме такий педагог здатен ефективно реалізувати ключові напрями реформування освіти, відображені в Концепції Нової української школи. Від того, наскільки професійно та особистісно розвинений педагог, залежить якість навчання та розвиток підростаючого покоління, тому організація неперервного, систематичного психолого-педагогічного супроводу професійного розвитку педагога набуває особливого змісту.

Виходячи із вищесказаного, в КНЗ КОР «Київському обласному інституті післядипломної освіти педагогічних кадрів» впроваджується комплексний підхід щодо психологічної підтримки, психолого-педагогічного супроводу слухачів та науково-педагогічних працівників Київської області в умовах війни. Запроваджено постійно діючі он-лайн зустрічі психологів, освітян Київщини за кавою, **які** стали традиційними і тепло сприймаються колегами освітянами.

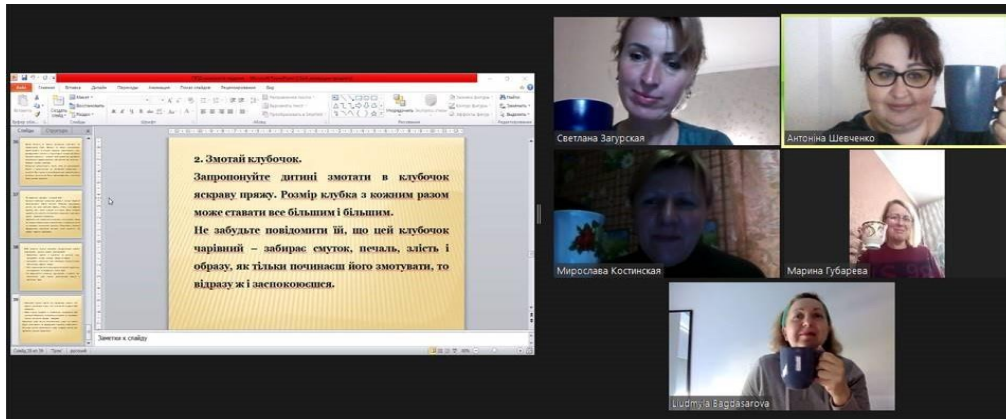

Рис. 1 Скрін-шот онлайн-зустрічі психологів за кавою

Проводяться психологічні челенджі «Подбай про себе» та психологічний форум «Допомога та підтримка педагогів і дітей у воєнний період: практичні кейси та практики».

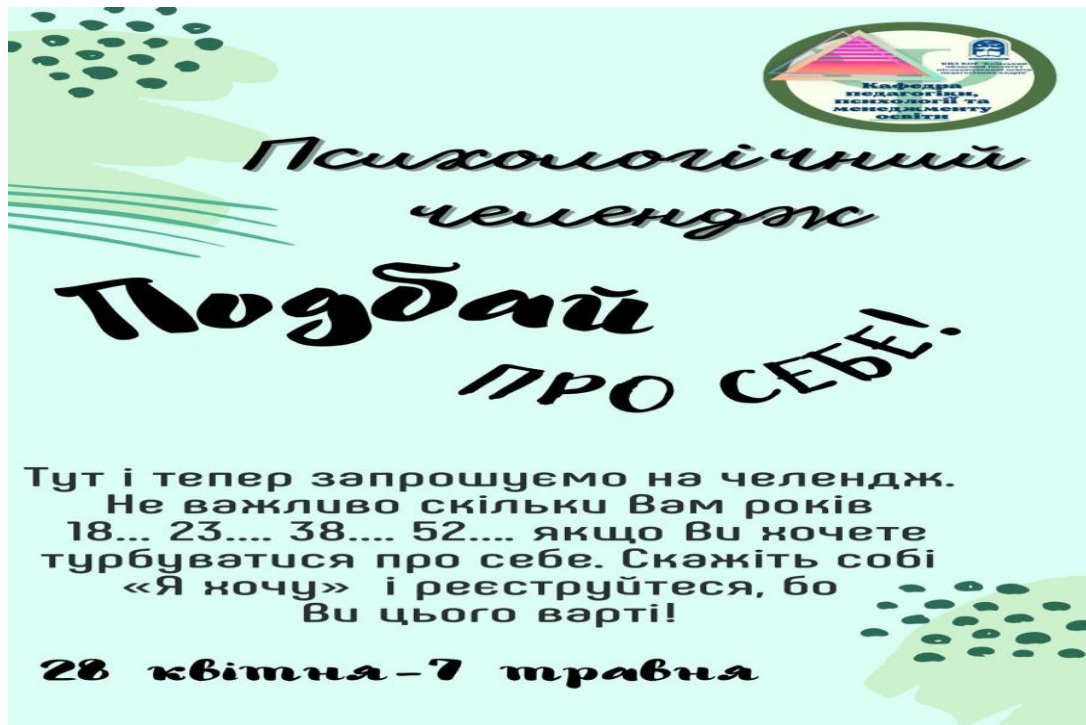

Рис. 2 Скрін-шот психологічного челенджу «Подбай про себе»

На цих он-лайн зустрічах панувала творча атмосфера і кожен відчув себе активним учасником. Кожен учасник заходу збагатив свій практичний досвід, зарядився позитивом та отримав запал натхнення і мотивації для вирішення завдань, що є актуальними на часі. Це бути резилієнтними, в ресурсі щоб надавати допомогу чи замінити тих, хто

втомився виконуючи свої обов'язки. Тільки разом, підтримуючи і піклуючись один про одного ми витримаємо і переможемо. Тому що на сьогоднішній день – це наш фронт, фронт освітян.

Отже, якість вирішення поставлених перед системою освіти стратегічних і тактичних завдань багато в чому залежать від професійної компетентності педагога. Тому професійний розвиток педагога, його інтеграція в процес неперервного самовдосконалення є на сьогоднішній день актуальною проблемою.

Література

1. Загурський О. М., Загурська С.М. Інституціональні основи забезпечення принципів соціальної відповідальності в сучасній економіці. Соціально-філософські аспекти розвитку економіки, управління та освіти в умовах формування сучасного суспільства: монографія / За ред. Іщенка М.П., Пантелєєвої Н.М., Руденка І.І. – Черкаси : вид-во ПП Чабаненко Ю.А., 2017. 192-208.

2. Поуль В., Бодик О. Організаційно-методологічна діяльність із психосоціальної підтримки педагогів, які працюють на лінії розмежування бойових дій. Proceedings of the V International Scientific and Practical Conference Social and Economic Aspects of Education in Modern Society (Vol.1, August 20, 2018, Warsaw, Poland). – RS Global Sp. z O.O. Warsaw, Poland, 2018. С. 48-57.

УДК 37.53

ГОТОВНІСТЬ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ STEM-ОСВІТИ

Засєкіна Т.М.,

головний науковий співробітник,

Тишковиць М. Д.,

науковий співробітник відділу

STEM-освіти Інституту

педагогіки НАПН України

Анотація. Розглянуто проблему готовності учителів до викладання STEM як окремого предмету (курсу) на основі аналізу впровадження елементів STEM-освіти в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Ключові слова : STEM-освіта, STEM-курс, готовність учителя.

У концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) окреслено головні завдання, які визначають заходи, спрямовані на їх досягнення. Серед заходів виокремимо такі:

- розроблення нового змісту природничо-математичної освіти (STEM-освіти) для здобувачів загальної середньої;

- здійснення досліджень та підготовка рекомендацій з використанням методик природничо-математичної освіти (STEM-освіти) в закладах освіти;

- підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників з питань використання новітніх методик природничо-математичної освіти (STEM-освіти);

- оновлення стандартів вищої освіти галузі знань «Освіта/Педагогіка» з питань використання новітніх педагогічних підходів до викладання та оцінювання, практики міжпредметного навчання, методів та засобів навчання, що сприяють розвитку дослідницьких та винахідницьких компетентностей.

Ці заходи логічно взаємопов'язані. На етапі проєктування – це розроблення власне змісту STEM-освіти (навчальні програми предметів та інтегрованих курсів, курсів за вибором, гуртків, секцій та інших творчих об'єднань), оснащення STEM-обладнанням; розроблення відповідних методик навчання. На етапі впровадження – підготовка фахівців у системі вищої освіти та підвищення кваліфікації учителів у системі післядипломної педагогічної освіти. З огляду на актуальність проблеми нами досліджувалось питання готовності учителів до упровадження STEM-освіти. На питання «Чи впроваджуєте ви на своїх уроках елементи STEM-освіти» переважна більшість респондентів (87%) відповіла стверджувально. Наступне питання було відкритого типу «Наведіть приклади елементів STEM-освіти, які ви впроваджуєте на уроці». Аналіз відповідей нами згруповано й ранжовано за такими

позиціями: 1. Виконання навчальних проєктів; 2. Поєднання в змісті навчання інформації із природничих предметів, математики, інформатики, технологій та інших (мистецтва, літератури, історії, мови); 3. Виконання дослідницьких завдань з предмету, якими передбачено використання цифрових ресурсів; 4. Конструювання, проєктування виробів, моделей (матеріальних і цифрових); 5. Проведення інтегрованих уроків. Відповідь типу «розв'язування завдань, спрямованих на вирішення повсякденних або суспільних проблем, що передбачають використання наукових, математичних, технічних, інженерних знань», що є сутністю STEM-освіти зустрічається вкрай рідко. У переважній більшості учителі використовують елементи STEM-освіти для забезпечення цілей вивчення свого предмету, а не для розвитку відповідних STEM-компетентностей учнів.

Упровадження в освітній процес нового предмету STEM у 5-6 класах нової української школи потребує дослідження готовності учителя до його викладання й в цілому розроблення методики викладання STEM як окремого предмету. Наскільки учитель готовий керувати освітнім процесом, що є більшим за предметним змістом і більш комплексним, ніж той предмет, який він викладав. Наскільки учитель готовий вийти із зони комфорту й вирішувати нові для нього завдання. Наскільки методика викладання STEM як окремого предмету має відрізнятись від методик викладання традиційних окремих предметів. Нами розроблено план дослідження, яким передбачено вивчення цих питань. Зокрема буде досліджено групу учителів, які викладатимуть STEM як окремий предмет у 5-х класах закладів загальної середньої освіти. Прогнозовано, що в цю групу увійдуть учителі що реалізують елементи STEM-освіти на окремих уроках. Наскільки зміняться підходи у навчанні, якщо в методиках будуть зроблені акценти

на описі вимог до STEM-компетентностей учнів, завдань STEM-освіти як ключової стратегії досягнення цілей сталого розвитку.

Література

1. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). КМУ. Розпорядження від 5 серпня 2020 р. №960-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n8>
2. План заходів щодо реалізації Концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) до 2027 року. КМУ. Розпорядження від 13 січня 2021 р. №131-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-planu-zahodiv-sh-a131r>
3. Модельна навчальна програма «STEM. 5-6 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти. МОН. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки від 29.09.2021 № 1031) URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mizhhal.intehr.kursy/STEM.5-6.kl.Buturlina.Artyemyeva.04.10.pdf>
4. Soo Boon Ng. Exploring STEM Competences for the 21st Century. February, 2019, No.30. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368485>

УДК 37.013.42 [330 : 338.45/338.46] (043.2)

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ШВЕЙНОЇ ГАЛУЗІ ТА СФЕРИ ПОСЛУГ

Зінчук Н. І.,

*викладач вищої категорії
загальнопрофесійної підготовки
ДПТНЗ «Сумський центр
професійно-технічної освіти
з дизайну та сфери послуг»*

Анотація. У статті розкриваються сучасні підходи до формування економічної компетентності учнів ПТНЗ. Сформульовано актуальність та мету дослідження. З'ясовано поняття «економічна підготовка». На основі досліджень учених виокремлено поняття «економічна компетентність». Автором запропоновано інноваційні підходи до формування економічної компетентності у процесі вивчення економічної дисципліни. Розроблено інноваційні методи навчання, наведено фрагменти їх застосування на практичних й семінарських заняттях.

Ключові слова: інноваційні методи навчання; компетентність; економічна компетентність; економічна культура; економічна підготовка; цінності.

Вступ. Українська економіка поступово інтегрується у європейську та світову. В умовах її реструктуризації змінюються підходи до підготовки майбутніх фахівців економічного спрямування. Основні завдання та вимоги до рівня їхньої підготовленості відображено в Законах України «Про освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», у Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, Концепції розвитку економічної освіти в Україні.

Закон «Про освіту» (2017) націлює здобувачів на оволодіння цінностями та компетентностями. Відтак, «Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Закон України «Про освіту», 2017). Для реалізації означеної мети вкрай важливе значення має економічна освіта.

У Законі України «Про освіту» (2017) поняття «компетентність» трактується як: «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Розділ 1, ст. 1, п. 15).

Виходячи з вищезазначеного, вважаю, що формування економічної компетентності в умовах професійної (професійно-технічної) освіти є вкрай важливим для дослідження. Сьогодні існує необхідність у перегляді традиційних підходів і зміні стереотипів в економічній підготовці майбутніх фахівців, оскільки тільки спеціаліст із високим

рівнем професіоналізму зможе бути конкурентоспроможним, здатним до активної роботи, глибокого аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, постійного професійного самовдосконалення.

Мета статті – розкрити роль інноваційних методів навчання як однієї з педагогічних умов формування економічної компетентності у здобувачів освіти. Методами наукового дослідження стали: теоретичний аналіз фахової літератури, педагогічне спостереження за освітнім процесом, так як автор статті є викладачем економічних дисциплін в навчальному закладі, опитування.

Виклад основного матеріалу. Формування економічної компетентності вимагає дослідження змісту поняття «економічна підготовка». Визначене поняття включає вироблення в учнів чіткого уявлення про наукові закономірності розвитку ринкової економіки, особливості ринкових відносин цілеспрямоване формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, підготовки їх до високопрофесійної праці, дбайливого ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання у професійній діяльності» (с.101).

Проте сьогодення вимагає не тільки знаннєвого підходу до оволодіння економічними поняттями, а компетентнісного. В основу дослідження взято формулювання О. Падалки та інших авторів (2011), що економічна компетентність відображає інтегративну характеристику особистості, яка включає в себе знання та вміння, які реалізуються крізь економічно важливі якості особистості в процесі економічної діяльності.

Практика роботи в центрі та педагогічне спостереження за освітнім процесом показали, що формуванню економічної компетентності сприяють інноваційні підходи до навчання. Опитування учнів-випускників центру (114 респондентів) засвідчило, що саме добірка інтерактивних методів навчання і системна самостійна робота сприяли

ефективному засвоєнню економічних знань, набуття цінностей, необхідних для майбутньої професійної діяльності. Учням запропоновано одне із питань: який вид робіт на практичних й семінарських заняттях був найбільш зрозумілим і доступним? Відповіді розподілилися таким чином: тренінги (43%); нестандартні види робіт (бізнес-симуляція, ділова гра, «Дерево рішень», «Коло ідей», метод «Прес» та ін.) – 49%; інші види робіт – 8%. Таким чином, уся увага респондентів була зосереджена на застосуванні інноваційних підходів, що стало провідним у підготовці майбутніх фахівців. Проаналізуємо окремі з тих, що мали місце в процесі викладання дисципліни «Основи галузевої економіки і підприємництва» і, на мою думку, є найбільш ефективними у формуванні економічної компетентності.

Метод «Прес». Використовувався для аргументації своєї позиції у випадку спірних питань. Цей метод допомагав учням навчитися в чіткій формі формулювати та висловлювати свою думку з дискусійного питання. Спостереження за діяльністю учнів на таких заняттях показало, що вони активно залучалися до роботи в мікрогрупах (групі), ефективно засвоїли значний обсяг матеріалу за стислий час, набули навичок роботи в команді, мав місце високий рівень навчальної мотивації, виховувалося почуття відповідальності. Проте ще мали місце окремі помилки у формулюванні висновків та здійсненні порівняльного аналізу економічних явищ.

Метод створення ситуації успіху. Це метод мотивації та стимулювання учнів до навчальної діяльності. Ситуація успіху організовувалася шляхом диференціації навчальних завдань і вербального їх оцінювання: «Ви зможете це виконати», «Якщо постараетесь, то будуть успіхи».

Метод інциденту. Означений метод сприяв виробленню адекватних способів поведінки у стресових ситуаціях: момент дефіциту інформації,

часу. Він застосовувався в процесі проведення командних економічних ігор або у вирішенні навчально-творчих завдань у групах, де важливо узгодження поглядів на планування шляхів реалізації спільної ідеї і має значення робота кожного студента для перемоги команди. Наприклад, на семінарському занятті на тему «Лідерство» (тема «Основи менеджменту») запропоновано гру «Мої зможуть». Група об'єднувалася у дві підгрупи, у кожній з якої визначався лідер. Їм пропонувалися економічні завдання. Лідери за допомогою фішок роби ставки, пропонуючи для вирішення їх саме свою команду. Учні виявляли лідера, який був знаючим, рішучим, відповідальним. На мою думку, виховання лідерських якостей дало можливість соціалізуватися їм у суспільстві, успішно вести підприємницьку діяльність.

«Бізнес – симуляція». Особливістю цього методу є використання унікального алгоритму навчання, в якому нема теорії. Спочатку учасники «занурювалися» в проблемну ситуацію і пробували вирішити її за допомогою наявних у них знань, навичок. Коли існуючих можливостей не вистачало для виконання завдання, вони починали самостійно шукати нові способи дій, запитували один в одного (викладача) окрему інформацію. У цей момент відбувалося справжнє навчання та розвиток, людина відчувала цінність нового знання через власний досвід спроб і помилок. Відтак, на семінарському занятті з теми: «Управління конфліктами та стресами» (тема «Основи менеджменту») учням пропонували проблемну ситуацію щодо спору у крамниці під час повернення товару. Вони з'ясовували специфіку товару, вивчали нормативні документи, якими регулюється продаж окремих груп товарів, самостійно шукали метод вирішення конфліктної ситуації. Викладач виступав у ролі консультанта.

«Сенкан» – один із видів інтерактивних технологій, це міні-стратегія, яка підсумовує інформацію, висловлює складні ідеї, відчуття й

уявлення в декількох словах. Сенкани корисні учневі як інструмент для синтезування складної інформації; викладачу – як вияв понятійного і словникового запасу студентів.

Наведемо фрагмент окремих етапів семінарського заняття на тему: «Підприємництво і підприємство».

Етап заняття: актуалізація опорних знань і перевірка вихідного рівня знань учнів.

Сенкан «Підприємництво»

Завдання: складіть сенкан до слова «підприємництво».

1. Підприємництво.
2. Успішне, прибуткове.
3. Розвивається, вдосконалюється, модернізується.
4. Важливе для розвитку ринкової економіки.
5. Ризик.

Етап заняття: систематизація знань, умінь та навичок учнів.

1. Міні-диспут

Запитання: підприємницька діяльність пов'язана з ризиком. Пояснити, в чому виражається цей ризик.

(Варіанти відповідей: утрата грошей, репутації, невизначеність економічної ситуації в країні)

Який з цих видів ризиків має найбільше значення?

2. Завдання на картках (робота в групах)

Картка 1. Опис. Що ви знаєте про підприємство?

Картка 2. Порівняння. Яка різниця між фізичною і юридичною особою?

Картка 3. Асоціація. Про що змушує Вас думати слово «прибуток»?

Картка 4. Пошук. Яким чином Ви можете отримати прибуток?

Картка 5. Роздум. Що Ви розумієте під поняттям «підприємницькі здібності»?

(Відповіді учнів та узагальнення викладачем)

«Коло ідей». Метод швидкого збору ідей, поглядів чи пропозицій на поставлену проблему. Застосовували, коли всі учасники працювали над єдиним завданням. Учні були розташовані по колу і по черзі за бажанням висловлювалися з приводу певного питання. Обговорення тривало, поки були бажані висловитися. Викладач стежив за часом та формулював висновки після обговорення. Це підготовчий етап для різних видів діяльності – дискусії, мозкового штурму на семінарських заняттях.

Як результат нашого дослідження, економічна компетентність формувалась завдяки суб'єктивним відносинам, застосуванню інноваційних методів навчання, що дало можливість набути цінностей, необхідних для професійної діяльності.

Висновки. У процесі дослідження сформульовано поняття «економічна підготовка» та визначено сутність поняття «економічна компетентність». Економічна компетентність – це інтегративна характеристика особистості, яка включає в себе знання та вміння, які реалізуються крізь економічно важливі якості особистості в процесі економічної діяльності. Дібрано інноваційні методи навчання в процесі викладання економічних дисциплін, що вважаються однією з педагогічних умов формування економічної компетентності. Описано технологію їх застосування на практичних й семінарських заняттях.

Перспективу подальших досліджень вбачаю у визначенні ролі позааудиторної роботи в навчальному закладі як наступної педагогічної умови.

Література

1. Закон України «Про освіту». Прийнято Верховною Радою України 05.09.2017:<http://zakon5/rada.gov.ua/laws/2145-19> (дата опублікування 28.09.2017)
2. Нісімчук А. С. Педагогіка: підручник А. С. Нісімчук. К.: Атіка, 2007. 344 с.
3. Падалка О. С. Дидактико-математичні основи формування економічної компетентності: навч. посіб. / О. С. Падалка, О. Т. Шпак, В. В. Приступа; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. 239 с.

4. Стеблюк С. В. Педагогічні умови економічної підготовки майбутніх молодших спеціалістів : дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / С. В. Стеблюк. Хмельницький, 2015. 264 с.

УДК 37.09

ВИКОРИСТАННЯ ФАСИЛІТАЦІЇ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІТ-СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

*Золотухіна О. А.,
доцент кафедри Інженерії
програмного забезпечення
Державного університету
телекомунікацій, кандидат
технічних наук, доцент*

При підготовці фахівців в галузі 12 – Інформаційні технології значна увага приділяється практичній складовій. Виконання лабораторних та практичних завдань з дисциплін професійного спрямування в більшості випадків передбачає активне використання комп'ютерної техніки та програмних засобів, що підтверджується відповідними силабусами дисциплін [2]. При цьому, сучасні реалії української освіти вимагають активного використання онлайн форми навчання. Це змушує шукати та запроваджувати такі форми організації навчальних занять, які б забезпечували окрім безпосереднього досягнення студентами необхідних програмних результатів навчання, ще й постійну зайнятість студентів протягом заняття та підвищення їх мотивації в процесі виконання завдань. Ефективним інструментом, який допомагає досягти зазначених показників протягом заняття, є фасилітація [3]. В Україні її активно використовують здебільшого в закладах середньої освіти [4], але в професійній ІТ-сфері фасилітації також приділяється значна увага, підтвердженням чому є залучення

фасилітаторів до роботи над ІТ-проектами та навіть наявність курсів підготовки фасилітаторів, орієнтованих на ІТ-сферу [1].

Важливими факторами успішного проведення онлайн-заняття є обґрунтований вибір активностей, які необхідно виконати студентам протягом заняття, та визначення форм, в яких вони проводяться. Для дисциплін професійного спрямування ІТ-спеціальностей специфічними активностями можуть виступати наступні: проектування та реалізація функціоналу, дизайну чи прототипу програми чи окремого модуля; написання, компіляція та тестування програмного коду, який вирішує певну користувацьку чи навчальну задачу; дослідження функціонування деякого фізичного пристрою чи обладнання та емуляція роботи з ним через спеціальне програмне забезпечення (приклади обладнання: навчальний комплекс Arduino Starter Kit при вивченні технологій Інтернету речей, серверне обладнання при вивченні конвергентної мережної інфраструктури та інші); дослідження роботи програмних та програмно-апаратних комплексів та виконання з їх допомогою певних завдань. При виконанні вказаних активностей студенти ІТ-спеціальностей віддають перевагу індивідуальній формі роботи. Це викликано в першу чергу тим, що в навчальне середовище значною мірою орієнтовано на вміння оперувати знаковими системами (мови програмування, математичні моделі, технічні схеми, діаграми, графіки тощо). Подібне середовище значною мірою обмежує міжособову взаємодію, зменшує рівень soft skills, необхідних для успішного функціонування ІТ-спеціаліста в майбутній професійній сфері, та потребує коригування, в тому числі, методами фасилітації.

Застосування методів фасилітації розглянемо на прикладі дисципліни «Управління ризиками в інженерії програмного забезпечення» освітньої програми «Інженерія програмного забезпечення» спеціальності 121 – Інженерія програмного забезпечення

другого (магістерського) рівня підготовки в Державному університеті телекомунікацій. Загальні компетентності, які формують soft skills в межах даної дисципліни, складають наступний перелік:

- 1) здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами інших галузей знань/видів економічної діяльності) (ЗК04);
- 2) здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК05);
- 3) здатність працювати в команді (ЗК06);
- 4) здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети (ЗК07).

Для забезпечення формування зазначених «м'яких навичок» практичне заняття в групі з 30 студентів із застосуванням методів фасилітації проводиться за планом, наведеним в таблиці 1.

Таблиця 1. Приклад плану проведення заняття із застосуванням методів фасилітації.

Активність	Тайм-ліміт	Які soft skills розвиваються
<p>Підготовчий етап</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Оголошення викладачем теми, мети та формату проведення практичного заняття. 2. Розбиття групи на підгрупи по 3-4 студенти. 3. Видача посилання на розміщення індивідуальних завдань та додаткових матеріалів для кожної групи. 4. Пояснення викладачем загального завдання. 5. Відповіді на запитання щодо формату заняття та нюансів виконання завдання. 	<p>До 15 хвилин</p>	<p>ЗК04 ЗК06</p>
<p>Основний етап. (виконання завдання командою в «кімнаті»)</p>	<p>До 30 хвилин на</p>	<p>ЗК04 ЗК05</p>

Активність	Тайм-ліміт	Які soft skills розвиваються
<p>6. Студенти розподіляють між собою ролі: хто буде вести нотатки та відповідати за оформлення підсумкового звіту, хто буде презентувати результати, хто буде представляти позицію користувача, замовника, програміста, тестувальника чи іншого стейкхолдера проекту, над яким працює група.</p> <p>7. Студенти виконують завдання, обговорюючи деталі в своїй «кімнаті».</p> <p>8. Викладач підключається до кожної команди по черзі, або у випадку наявності запитань від команди. Для швидкої комунікації використовується чат Zoom чи додатковий Телеграм-чат всієї групи.</p>	<p>першому занятті для адаптації студентів до формату фасилітації.</p> <p>В подальшому до 20 хвилин</p>	<p>ЗК06 ЗК07</p>
<p>Підсумковий етап</p> <p>9. Всі команди повертаються у спільну бесіду та по черзі презентують свої результати.</p> <p>10. Кожна презентація обговорюється всіма студентами групи.</p> <p>11. Студенти отримують завдання для самостійної роботи, яка є продовженням роботи, виконаній на занятті.</p>	<p>До 3 хвилин на кожну презентацію та до 10 хвилин на кожне обговорення.</p> <p>До 15 хвилин на питання по самостійній роботі.</p>	<p>ЗК04 ЗК06 ЗК07</p>

В якості технічного засобу організації діяльності використовується платформа Zoom, яка забезпечує можливість поділу навчальної групи на

«кімнати», при цьому, кожна «кімната» має свої індивідуальне завдання та всі «кімнати» працюють паралельно. При поділі на команди можуть бути враховані побажаннями студентів, що забезпечує комфортні та дружні відносини в команді, а також може використовуватись примусове розбиття з метою вдосконалення навичок спілкування та роботи студентів в умовах наявності потенційних конфліктів. В процесі роботи поділ на ролі може бути достатньо умовним, наприклад, всі студенти одночасно можуть вносити інформацію в підсумковий звіт при використанні таких засобів колективної роботи, як Trello. Однак, в будь-якому випадку, один із студентів в команді повинен взяти на себе обов'язки лідера та згуртувати команду, організувати її плідну роботу.

Для успішного проведення заняття викладач повинен підготувати та розмістити в середовищі для спільної роботи наступні артефакти:

- індивідуальне завдання для кожної підгрупи студентів;
- шаблон документу для формування підсумків роботи;
- списки необхідних для роботи посилань з додатковими матеріалами.

Застосування фасилітації в групах магістрів спеціальності 121-Інженерія програмного забезпечення за результатами самооцінки роботи студентів в командах показало, що 79% студентів відзначили підвищення своїх навичок роботи в команді та комунікативних навичок, 52% сказали, що вперше генерували креативні ідеї в команді, з 17 студентів, що виступали в якості лідерів команд, 13 відмітили позитивність досвіду керування командою.

Література

1. Icagile team facilitation. <https://career.softserveinc.com/uk-ua/technology/course/icagile-facilitation>
2. Кафедра інженерії програмного забезпечення. Навчальні дисципліни. <https://dut.edu.ua/ua/1002-navchalni-disciplini-kafedra-inzhenerii-programnogo-zabezpechennya>
3. Прокопенко І. А. Обґрунтування системи підготовки майбутніх учителів до фасилітаційної взаємодії з учнями закладів загальної середньої освіти. *Теорія та*

методика навчання та виховання. Харків : Мітра, 2019. Вип. 47. С. 101-112. DOI: 10.34142/23128046.2019.47.09

4. Як фасилітація допоможе провести урок ефективно. Освіта в Україні. 25 січня 2022. <https://op.ua/news/osvita-v-ukraini/yak-fasilitaciya-dopomozhe-provesti-urok-efektivno>

УДК 37.018 (043.2)

ДИТИНОЦЕНТРОВАНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ТРЕНД СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Іваненко І.В.,

аспірант Інституту педагогіки

Національної академії педагогічних наук

України, вчитель англійської мови

Новогуйвинської гімназії

Анотація. У статі проаналізовано сутність освітнього середовища загальноосвітнього закладу, визначено основні характеристики, трактування, принципи та представлена реалізація ідей дитиноцентризму у сучасній школі. Крім цього, розглянуто ресурси дитиноцентрованого освітнього середовища у закладі освіти. Проаналізовано особливості упровадження дитиноцентризму у загальноосвітньому закладі, саме контексті нової української школи та віднайдено нові шляхи взаємозв'язків у системі «учень-педагог».

Ключові слова: освітнє середовище, освіта, учні, дитиноцентризм, педагог.

Постановка проблеми. Сучасна парадигма освіти націлює освітню діяльність закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) на формування базових компетентностей та результатів навчання школярів. Саме у таких умовах вагомого значення у підготовці учнів набуває освітнє середовище. Імплементация дитиноцентрованого підходу у ЗЗСО неможлива без чіткого розуміння сутності дитиноцентрованого освітнього середовища, нових напрямків взаємодії у системі «учень-педагог» та особливостей даного підходу до організації освітнього процесу у школі.

Мета статті: теоретичний аналіз феномену дитиноцентрованого освітнього середовища.

Виклад основного матеріалу. Аналітичний огляд літературних джерел засвідчив, що означення поняття «освітнє середовище» не розкриті у словникових виданнях та не закріплене у законодавчих актах, наявні лише трактування близькі за змістом. У нашому дослідженні, розглядаючи освітнє середовище ЗЗСО, ми схилиємося до твердження, що це умови в яких здійснюється освітня діяльність [3; 29]. Означене трактування потребує уточнення в контексті упровадження у ЗЗСО дитиноцентризму. Модернізація шкільної освіти актуалізує проблему вивчення дитиноцентризму як педагогічного явища. Розглядаючи, це поняття в загальних рисах, ми можемо стверджувати, що дитиноцентризм – це визнання дитини як найвищої цінності [2; 52–53]. Наразі ідея про дитину як про центр шкільного життя не є новою, однак принцип дитиноцентризму є одним із ключових принципів реформи школи та трендів сучасної освіти. Перша «нова школа», котра функціонувала на основі принципів нового виховання (всебічний гармонійний розвиток усіх здібностей особистості) була відкрита в Англії у 1889 році [5; 3].

Саме тому, сьогодні феномен дитиноцентрованого освітнього середовища активно привертає увагу наукової спільноти. Розвиток, навчання та виховання школярів наразі розглядається науковцями (І. Баєва, І. Лебедева, В. Моляко, Л. Пуховська, А. Хуторський, В. Ясвін та ін.) в контексті «дитина-освітнє середовище». Я. А. Коменський, Ф. Фребель, М. Монтерсорі, К. Ушинський, наголошували на важливості пізнання дитини для правильної організації впливу на неї, а на думку Т. Лубенця, центром освіти є дитина. Відомий американський психолог Гренвілл Стенлі Холл, який присвятив дослідження науці про дітей – «педології», стверджує, що не діти існують для школи, а школа для дітей [1; 52–54]. Ідеєю дитиноцентризму пройнявся й видатний український педагог В. О. Сухомлинський. Наразі популярності набуває його була 3-х

векторна спрямованість взаємодії: «педагог – дитина – батьки», що відображена у його працях. Дану позицію підтверджує й стрижнева ідея «Концепції нової української школи» (НУШ), яка реалізується на основі педагогіки партнерства (плідна співпраця педагогів, батьків та дітей). Л. Гриневич, зазначила, що основною метою нової освіти є надання доступу кожній дитині до якісної освіти та можливість максимального розкриття власних здібностей.

Сьогодні НУШ, включає в себе вісім ключових компонентів, одним із яких є орієнтація на потреби учня в освітньому процесі – дитиноцентризм. Відповідно до концепції НУШ та її погляду на дитиноцентризм, особистісно зорієнтована модель освіти спрямована на: орієнтацію на потреби учня в освітньому процесі; психологічний комфорт школярів; розкриття потенціалу кожної дитини [5; 4–6].

Відповідно до зазначеного, НУШ розглядає та трактує дитиноцентризм як середовище, умови, що сприяють залученню учнів до навчання, спілкування, пізнання світу, можливість розвивати їх життєві компетенції, формувати плани, розпізнати здібності, що забезпечать позитивний вплив на навчання [2; 54]. Варто зауважити, що сутність дитиноцентризму полягає в тому, що дитина знаходиться в центрі педагогічного та освітнього процесу, враховуються при цьому її індивідуальні здібності та особливості. Перш за все, даний підхід забезпечує позитивну тенденцію, адже у даному випадку враховуються потреби кожної дитини, по-друге – це можливість реалізувати очікування у всіх учасників освітнього процесу.

За Д. Дьюї виділяють наступні напрямки дитиноцентризму: свобода педагогічної творчості; активність учнів у освітньо-виховному процесі; інтереси учнів, створення відповідного освітнього середовища; практична спрямованість освітньої діяльності; врахування індивідуальності кожної дитини [3; 27–28]. Для реалізації ідей

дитиноцентризму у сучасній школі, варто враховувати наступні принципи: більше хвалити-менше критикувати, переконувати учнів в обов'язковому виконанні поставлених завдань, допомагати уникати поразки та переборювати невпевненість у власних силах, визначити важливість зусиль дитини в діяльності тощо.

Надалі розглянемо ресурси дитиноцентрованого освітнього середовища ЗОШ: інтелектуально-комунікативний (професійний та культурний рівень педагога); організаційний (освітня траєкторія); навчально-методичний (освітні програми, забезпечення літературою); інформаційний (інформаційні системи закладу освіти); технологічний (технології навчання та викладання, контролю, оцінювання); матеріально-технічний (матеріально-технічна база) [4]. Важливо розуміти, що реформування сучасної системи освіти, що ґрунтується на законі України «Про освіту», «Концепції нової української школи» сприяє зміні вектору освітнього процесу – втілення ідей дитиноцентризму, який реалізовується шляхом всебічного розвитку дитину, закріплення загальнокультурних та морально-етичних цінностей, формування ключових та предметних компетентностей, життєвих та соціальних навичок [4].

При організації освітнього процесу у ЗЗСО варто дотримуватися принципу: «Дитина знаходиться у центрі, а навколо неї обертається педагогічна освіта». На підставі аналізу дефініцій «взаємодія» трактують як процес впливу об'єктів один на одного, що визначає їхню взаємозумовленість і зв'язок. Упровадження дитиноцентризму в ЗЗСО спонукає до перегляду сутності взаємозв'язків у системі «учень-педагог», адже сьогодні даний напрям взаємодії модернізується, а на зміну йому центром у системі взаємовідносин стає новий напрям «батьки – дитина – педагог» [5; 7]. У даному випадку сучасний педагог виступає наставником, партнером, виконує функції мотиватора,

організатора та є помічником дитини, який постійно враховує її потреби, допомагає реалізувати потенційні можливості, підтримує кожного учня. Тоді, як школяр стає більш активним, самостійним, відповідальним та умотивованим суб'єктом навчання. Тобто в умовах дитиноцентрованого освітнього середовища взаємодія учня та педагога відбувається у площині ефективної партнерської освітньої діяльності [3; 30].

Для батьків, дитина є єдиним об'єктом впливу, що у сучасних умовах набуває статусу суб'єкта. Партнерство з батьками включає підвищення рівня їх педагогічної компетентності та створення необхідних умов для взаємодії педагогів і батьків у процесі розвитку дітей.

Висновки. З'ясовано, що дитиноцентризм – це ключовий принцип сучасної школи, а місією нової школи виступає розкриття та розвиток здібностей, талантів та можливостей на основі партнерства всіх учасників освітньо-виховного процесу: педагогів, учнів та батьків.

Дитиноцентризм як підхід до організації освітнього процесу проголошує учня центральною фігурою освітнього середовища загальноосвітнього закладу. Зміни, що відбуваються у системі освіти – є складним і тривалим процесом, адже на жаль, не всі готові позитивно сприймати реформу школи до якої важко адаптуються не лише батьки, діти, а й педагоги. Для того, аби принцип дитиноцентризму і надалі залишався в основі НУШ, потрібно реально оцінювати можливості системи освіти та надати час усім учасникам освітнього процесу на те, щоб звикнути, прийняти та реалізувати потрібні зміни.

Література

1. Вишневський О. І. Дитиноцентризм і системно-ціннісний підхід до змісту виховання. *Рідна школа*. 2002. № 5. С. 37–40.
2. Волошина В. Народний педагог Т. Г. Лубенець. *Шлях освіти*. 2003. № 3. С. 52–54.
3. Квас О. Дитиноцентризм крізь призму сучасної педагогічної науки. *Імідж сучасного педагога*. Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. 2009. № 10. С. 27–30.

4. Кремінь В. Про «Дитиноцентризм» або Чому школа в Україні потребує структурних змін. *Щоденна всеукраїнська газета «День»*. 2009. № 210. URL : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/pro-ditinocentrizm>. (дата звернення: 07.06.2022).

5. Савченко О. Я. Початкова освіта в контексті ідей Нової української школи. *Рідна школа*. 2018. № 1-2. С. 3–7.

УДК 378.04 (043.2)

ЗНАЧЕННЯ ВІДЕОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ У ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

Ілляхова М. В.,

доцент кафедри філософії і

освіти дорослих ДЗВО

«Університет менеджменту

освіти», кандидат філософських

наук, доцент

Анотація. Розглянуто значення відеологічної культури, що уможливило професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників з питань ефективного планування відкритого освітнього процесу з урахуванням цифрових напрямів державної політики в галузі освіти та запитів відкритого суспільства, андрагогіки, психології та інноваційної педагогіки.

Ключові слова: відеологічна культура, професійний розвиток, відкрита освіта, педагогічні працівники.

У процесах цифровізації відбувається переосмислення ролі й сутності освіти в цілому. Це не просто процес удосконалення інформаційних технологій, але виникнення принципово нових освітніх цифрових моделей, методів для вирішення конкретних завдань цифрового суспільства. Характерною ознакою цього суспільства є візуалізація, в якій ми, думаємо образами і втрачаємо, таким чином, лінгвістичний характер реальності. Відтак, у цифровому суспільстві на перший план виходять візуальні коди і репрезентативні системи медіа. Сьогодні проблема впливу цифрового суспільства на освіту знаходиться в центрі уваги міжнародних організацій. У дослідженні експертів ЮНЕСКО «The Virtual University: Models and Messages» визначено, що в

сучасному світі цифрові технології відкривають безмежні можливості для нових форм налагодження зв'язків і співпраці, оскільки знання і інформація можуть бути цифровізовані і передані електронними каналами зв'язку. Вони трансформують навчання і викладання, повсякденне життя вчених і студентів [2].

«Візуальний» або «пикторальний» поворот у дослідженнях пов'язується із засобами сучасної комунікації, в межах чого розвивається поняття «відеологічна культура». Безумовно, інформаційна і технологічна епоха відзначається зростанням інтересу до образів, зображень, візуальних форм, візуальних змістів досвіду. Творення образів стає важливим візуальним контекстом. В результаті відбувається перехід від вербального до візуального, від текстуального до іконічного, від лінгвістичного до образотворчого, від фактів до уяви. У понятті «пикторіального повороту», таким чином, акцентується важливість зображень як джерела наших знань про світ. Оскільки вони перебувають в центрі наукових дискусій, вони розглядаються в контексті протиставлення вербального і візуального. Важливим моментом є питання про те, як зображення постають у найбільш різноманітних сферах культури – філософії, семіотиці, мистецтві, масових медіа. Ключовою є тема репрезентації: взаємодія між зображенням і текстами розглядається як відкрита можливість до репрезентації. Поворот до зображень – це «прийняття твердження, що зображення можуть говорити і сказати стільки ж, скільки вони можуть показати і репрезентувати». Йдеться про суспільство, в якому домінують зображення, а також про способи, якими ми могли б їх інтерпретувати.

Проведений організацією ММС саміт «Грамотність у XXI столітті» репрезентував, що ключова проблема сучасної епохи полягає у питанні про те, чим відрізняється освіта і грамотність у покоління, що здобуває освіту у візуальному е-середовищі. У дискурсивних питаннях щодо

розвитку цифрових медіа, семіотики, іконографії, візуального пізнання та мистецтва, було встановлено, що «Грамотність XXI століття є набором здібностей і навичок, в яких поєднуються аудіальна, візуальна і цифрова грамотності. Це включає здатність розуміти владу зображень і звуків, впізнавати і використовувати цю владу, маніпулювати і трансформувати цифрові медіа, повсюдно їх поширювати і легко адаптувати до нових форм». Зміна ідеї грамотності відбувається в самій формі – адже традиційно грамотність була унімодальна і текстуальна: вона ґрунтувалася на мові. Таким чином, на сучасному етапі грамотність характеризують наступні компоненти: *креативність* – швидка, пластична система інтерпретацій, що уможлиблює формування нових ідей у традиційних лінгвістичних форматах; *мультимодальність* – багатостороння, групова комунікація, що передбачає використання зображень, звуків, відео тощо; *інтерактивний цифровий контент* – властивості цифрової системи у взаємодії з користувачем; *гейміфікація* – використання цифрових ігрових практик і технологій в освітньому контексті для вирішення поставлених завдань [1].

Відповідно найактуальнішою сьогодні виявляється інформаційно-цифрова компетентність, що передбачає впевнене й водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією у професійній діяльності приватному спілкуванні.

В епоху цифрових технологій і створення відеологічної культури виникає необхідність формування візуальної грамотності, яка передбачає вміння розуміти, інтерпретувати та давати кваліфіковану оцінку візуальній інформації та використанню цифрових ігор в освітньому процесі. Саме тому роль візуальної грамотності в умовах відкритої освіти зростає, оскільки професійний розвиток фахівця відбувається у візуально наповненому, ігровому світі зі створенням нових смислів і

знань засобами зображень, відеоігор і візуальних медійних комунікацій. Потреба у формуванні навичок і вмінь для пошуку, інтерпретації, оцінки, створення візуальних матеріалів, використанню освітніх цифрових ігор стає необхідною складовою сучасної відкритої освіти. Це актуалізує проблему створення якісного національного освітнього цифрового інтерактивного контенту.

Таким чином, розвиток відеологічної культури у професійному розвитку педагогічних працівників формуватиме нову віртуальну реальність, в якій реалізуються спільні креативні ідеї, ефективна співпраця, неформальне спілкування, посилюватиметься практична спрямованість науково-педагогічних досліджень, з'являтимуться нові форми науково-методичного супроводу, консультування, експертиза, аудит, інноваційні майданчики тощо. Це створить інноваційне середовище для забезпечення мобільності та гнучкості підготовки сучасних фахівців, які у подальшому зможуть привнести власний потужний внесок у розвиток цифрового суспільства.

Література

1. Ілляхова М. В. Розвиток digital quotient засобами цифрової творчості в умовах безперервної освіти. Соціалізація обдарованого учня в інтернет-середовищі: методичне забезпечення і супровід : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2018. С. 110–116.
2. The Virtual University: Models and Messages [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000146558>
3. Nakaya A. Video Games and Youth. San Diego, 2015; Netzley P. Video Games, Violence, and Crime. San Diego, 2015

УДК 37.01

РОЗВИТОК ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Камінський О.І.

Анотація. Розглянуто сучасний стан розвитку цифрової компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти в Україні. Досліджено досвід Польщі та країн Скандинавії у цій сфері. Зроблено висновок про наявність проблем у технічному забезпеченні формування цифрової компетентності вітчизняних учителів.

Ключові слова: компетентність, цифрова компетентність, технічне забезпечення, цифрова інфраструктура, індикатори оцінки

Глобалізація економіки та суспільного розвитку викликала необхідність та потребу здійснення цифрової трансформації освіти і науки як «комплексної роботи над побудовою екосистеми цифрових рішень у сфері освіти та науки, включно зі створенням безпечного електронного освітнього середовища, забезпеченням необхідної цифрової інфраструктури закладів та установ освіти і науки, підвищення рівня цифрової компетентності, цифровою трансформацією процесів та послуг, а також автоматизацією збору і аналізу даних» [5].

Ця потреба в усьому світі поглибилась ризиками пандемії коронавірусу, яка привела до масового впровадження дистанційного навчання, а в Україні до цих ризиків додалися ще й загрози та виклики воєнного стану, в умовах якого застосування онлайн-навчання є критичним. В цій ситуації актуалізується проблема розвитку цифрової компетентності українських вчителів.

Звернемось до трактування понять «компетентність» та «цифрова компетентність». В Законі України «Про освіту» термін «компетентність» трактується як «динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [1].

У Професійному стандарті вчителя інформаційно-цифрова компетентність входить до складу професійних компетентностей, вона включає: «здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній діяльності; здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси; здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі» [4].

В Україні на сьогодні зроблені значні кроки в напрямі розвитку цифрової компетентності вчителів закладів загальної середньої освіти. В законодавчому плані – це розробка проекту Концепції цифрової трансформації освіти і науки на період до 2026 року, який вже пройшов громадське обговорення і переданий на затвердження до Кабінету Міністрів України. Одна із 5-ти стратегічних цілей цього документу звучить наступним чином: «Працівники сфери освіти володіють цифровими компетентностями» [5]. В Концепції зазначено про низький рівень цифрових компетентностей учасників освітнього процесу та окреслено основні проблеми, з цим пов'язані, зокрема: недостатня кількість комп'ютерного обладнання та відсутність широкосмугового доступу до Інтернету в закладах загальної середньої освіти; відсутність актуальної, достовірної інформації про педагогічних працівників щодо рівня їх цифрової компетентності

Отже, виходячи із необхідності вирішення зазначених проблем, на сучасному етапі розвитку загальної середньої освіти актуальними є питання розробки курсів для навчання вчителів, методик оцінки рівня їх цифрової компетентності, механізмів моніторингу, забезпечення освітніх закладів і кожного вчителя необхідною кількістю комп'ютерного обладнання та доступом до Інтернету.

У 2020 р. МОН України в співпраці з Міністерством цифрової трансформації, а також за підтримки Швейцарсько-українського проєкту DECIDE, Міжнародного фонду «Відродження», ЮНІСЕФ була створена вебплатформа для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн». На цій платформі, крім відеоуроків, конспектів і тестових завдань для учнів 5-11 класів, створено Кабінет вчителя та запущено безкоштовний сервіс електронного класного журналу. Для підвищення цифрової компетентності педагогів у 2021 р. МОН затверджена Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних

працівників з розвитку цифрової компетентності, на підставі якої суб'єкти підвищення кваліфікації можуть розробляти власні програми з навчання педагогів.

Серед сучасних діючих навчальних ресурсів з цифрової грамотності для вчителів слід виділити наступні:

- курс дистанційного та змішаного навчання для освітян, створений за підтримки EdEra та Швейцарсько-українського проєкту DECIDE;

- курс для організації дистанційного та змішаного навчання, ініційований МОН України спільно з компанією Гугл Україна;

- курс по цифрових технологіях, організований компанією Майкрософт Україна за ініціативи МОН.

МОН спільно з Міністерством цифрової трансформації проведена значна робота щодо створення інструментів оцінки рівня цифрової компетентності вчителів, зокрема:

- презентований онлайн-опитувальник для вчителів – Цифрограм, за допомогою якого освітяни можуть оцінити рівень своїх цифрових навичок і отримати сертифікат;

- проведено пілотування онлайн-інструменту СЕЛФІ за участю 60 шкіл (2996 вчителів) [5]. Цей інструмент розроблений Спільним дослідницьким центром Єврокомісії (JRC), він використовується для самоаналізу стану цифровізації у конкретному закладі освіти.

Що стосується забезпечення закладів освіти комп'ютерним обладнанням, то для вирішення цього питання у Державному бюджеті на 2021 рік були передбачені дві субвенції: 980 млн. грн. на придбання ноутбуків та 500 млн. грн. на забезпечення оптичним інтернетом, у першу чергу сіл і закладів освіти в них [5]. Міністерство освіти і науки України планувало забезпечити ноутбуками у 2021 р. понад 60 тис. вчителів.

Сьогодні продовжується робота у цьому напрямі, зокрема підписана

угода про партнерство з компанією «Google» про передачу 43 тисяч ноутбуків. Крім того, до України вже надійшло 5 тисяч ноутбуків від ЮНІСЕФ, частина з яких буде передана вчителям, що евакуювалися з тимчасово окупованих територій, та вчителям закладів, що постраждали від нападів з боку РФ. Проте, варто зауважити, що вирішення проблеми технічного забезпечення розвитку цифрової компетентності педагогів потребує подальших кроків, якщо врахувати, що чисельність учителів в Україні перевищує 400 тисяч працівників.

В побудові процесів розвитку цифрової компетентності педагогів Україна успішно впроваджує зарубіжний досвід. Особливістю вирішення проблеми підвищення цифрової грамотності вчителів за кордоном є застосування державою комплексного підходу до її вирішення як щодо розроблення відповідних навчальних платформ, електронних освітніх ресурсів, онлайн-інструментів з оцінювання та визначення рівня цифрової компетентності, так і щодо підтримки їх технічного забезпечення.

Наприклад, в Польщі в мережі розміщено значну кількість різноманітних безкоштовних інструментів для створення мультимедійних навчальних матеріалів, зокрема: ресурс для вчителів, розроблений компанією Young Digital Planet SA, на якому пропонуються біля 16 тис. різних матеріалів; портал знань для вчителів Scholaris із безкоштовними електронними навчальними ресурсами (біля 28 тис. матеріалів) для всіх етапів навчання [3, с. 74]. Ці проекти фінансуються державою разом із Європейським соціальним фондом.

У Норвегії за надання школам достатньої кількості навчальних матеріалів, а також забезпечення їх інфраструктурою ІКТ відповідають муніципалітети, які є власниками середніх закладів освіти [2, с. 83].

У Фінляндії впроваджена національна тьюторська програма для вчителя, метою якої є навчання викладача-тьютора для кожного ЗЗСО

країни. Завдання тьютора полягає у навчанні вчителів по використанню ІКТ у педагогічній діяльності. Адміністраціям ЗЗСО надаються державні субсидії на навчання тьюторів та їх роботу у закладі освіти [2, с. 85].

Таким чином, в Україні успішно впроваджується зарубіжний досвід розвитку цифрової компетентності вчителів. Важливим напрямом подальшої роботи в цьому напрямі, з нашої точки зору, слід вважати створення системи індикаторів для моніторингу стану та оцінки рівня цифрової компетентності педагогів.

Література

1. Закон України «Про освіту» від 5.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Іванюк І. В. Розвиток цифрової компетенції вчителів: досвід країн Скандинавії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 72. № 4. С. 81-90.
3. Кравчина О. Створення інформаційно-цифрового середовища навчання під час пандемії COVID-19: досвід Польщі. *Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи: 2021: зб. матеріалів Всеукр. наук-практ. семінару* (Київ, 2 березн. 2021 р.). Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2021. 116 с.
4. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затверджений наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 24.12.2020 р. № 2736. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20>.
5. Цифрова трансформація освіти і науки. Матеріали офіційного сайту Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/cifrova-transformaciya-osviti-ta-nauki>.

УДК 378.14

МІСЦЕ І РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

*Кирилюк І. М.,
доцент кафедри технологій та
організації туризму і готельно-
ресторанної справи, Уманський
державний педагогічний*

університет імені Павла Тичини,

кандидат економічних наук,

доцент

Анотація. Досліджено роль дистанційного навчання у сучасному навчальному процесі. Визначено особливості організації дистанційного навчання при підготовці фахівців для туристичної сфери.

Ключові слова: дистанційна освіта, інформаційні технології в освіті, сфера туризму.

В умовах сучасних викликів традиційна освіта в Україні була змінена через карантинні обмеження, спричинені пандемією COVID-19, нині – через воєнний стан. Розвиток світового ринку туризму в XXI столітті став каталізатором для поліпшення туристичної інфраструктури, яка потребує підготовки відповідних фахівців. Детермінанти попиту на ринку праці особливо актуальні для закладів вищої освіти, так як вони впливають на формування пропозиції на ринку вищої освіти для підготовки кадрів в галузі туризму [2, с.348].

Для забезпечення безперервності освіти під час певних обмежень закладам вищої освіти довелося організовувати підготовку фахівців в режимі онлайн. Зважаючи на деструктивні чинники, в умовах сьогодення дистанційне навчання є однією з актуальних форм навчання, що забезпечує взаємодію здобувача вищої освіти й викладача та потребує спеціального технічного оснащення. Через дистанційний процес навчання здобувачі вищої освіти мають можливість отримати необхідні знання незалежно від географічного місця їхнього перебування, в зручний для них час, в комфортних умовах та в індивідуальному темпі навчання.

Якість дистанційного навчання залежить насамперед від технічного забезпечення, наявності інтернет-з'єднання, швидкості інтернету, вміння користуватися сучасними цифровими технологіями. Проте важливими складовими ефективного процесу навчання є: взаємодія здобувача вищої

освіти з викладачем, вміння самостійно організувати роботу, самодисципліна, самоконтроль, розвиток відповідних навичок та оволодіння професійними компетентностями.

Слід зазначити, що під час дистанційної форми навчання часто прослідковується послаблення зв'язку між здобувачем вищої освіти і викладачем, виникають проблеми зі зворотнім зв'язком, обмежуються можливості зрозуміти індивідуальні потреби кожного учасника навчального процесу, виникають складності при перевірці і об'єктивному оцінюванні знань. Тому зміни в організації традиційного навчання вимагають від педагогічного персоналу постійного пошуку нових інструментів, здатних внести елемент новизни в навчальний процес для підвищення інтересу здобувачів вищої освіти до освітнього процесу.

Усвідомлення необхідності творчого підходу до навчання, налагодження ефективної комунікації між викладачами та здобувачами вищої освіти, сприяє оволодінню відповідними компетентностями та професійними навичками, які визначаються як критично важливі фактори успіху, завдяки яким забезпечується і підтримується їх професійне зростання [1, с.114]. Професійна компетентність персоналу є основним чинником розвитку туристичної сфери та ключовим елементом підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств.

В умовах дистанційного навчання важливу роль відіграє комунікаційна складова. Саме через налагодження ефективної комунікації між викладачами та здобувачами вищої освіти підсилюється сприйняття потрібного для навчання матеріалу, формуються відповідні уміння та навички, створюється сприятливе середовище для передачі власного досвіду, що є основою формування висококваліфікованого та конкурентоспроможного фахівця в майбутньому.

Детермінанти комунікаційної складової дистанційного навчання – спілкування і співпраця сприяють розвитку гнучких навичок у здобувачів освіти. Через спілкування передається досвід від викладача до студентів, визначається рівень засвоєння навчальної інформації, тому зворотній зв'язок відіграє значущу роль при організації дистанційної освіти. Особливості педагогічної комунікації в умовах дистанційної освіти спонукають усіх її учасників до пошуку оптимальних варіантів передачі та засвоєння інформації. Тому застосування особистісно-орієнтованого підходу в організації дистанційного навчання є важливим завданням для комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу.

Основною умовою збереження якості комунікативних технологій дистанційної освіти є врахування їх дидактичних особливостей при проектуванні дистанційних навчальних курсів, а саме таких компонентів як невід'ємна мобільність технологій, підтримка високого рівня інтерактивності засобами зворотного зв'язку (технології feedback), надання можливості доступу до різних джерел інформації (наприклад, віддалений доступ до ліцензованих програмних продуктів університету, до відео курсів популярних спікерів) [3, с.270].

Отже, правильна організація дистанційної освіти може і повинна зайняти відповідне місце в підготовці фахівців сфери туризму, забезпечити відповідний рівень якісної освіти, що відповідає вимогам сучасного суспільства.

Література

1. Барвінок Н. В. Сутність та значення ключових та професійних компетентностей персоналу туристичних підприємств / Н. В. Барвінок, М. В. Барвінок // Економічні горизонти. – 3-4(18). – 2021. – С.111–123. [https://doi.org/10.31499/2616-5236.3-4\(18\).2021.255748](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3-4(18).2021.255748)

2. Inna Povorozniuk, Liudmyla Neshchadym, Oksana Lytvyn, Tetiana Berbets, Iryna Filimonova, Liudmyla Zotsenko, Yevheniia Hushcha. Modelling of Demand Determinants for Full-Time Bachelor's Degree Programs in Hospitality and Catering: The Case of Ukrainian Higher Education Institutions / Inna Povorozniuk, Liudmyla Neshchadym, Oksana Lytvyn, Tetiana Berbets, Iryna Filimonova, Liudmyla Zotsenko, Yevheniia

УДК 159.923

**ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА ПЕДАГОГІЧНИМ
ПРАЦІВНИКАМ В КРИЗОВИХ СИТУАЦІЯХ ПОВ'ЯЗАНИХ З
ВІЙНОЮ**

Кльоц Л.А.

доцент кафедри психології

*КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЖОР,
кандидат психологічних наук*

Військові дії які зараз переживає Україна, спричинили значне порушення життєдіяльності людей: великі людські жертви, значні матеріальні збитки і т.д. Таку ситуацію науковці зазвичай класифікують як екстремальну (надзвичайну). Практично вся частина населення нашої держави потерпає від даної ситуації знаходячись у кризових ситуаціях. Мета даної статті полягає в окресленні шляхів психологічної допомоги учасникам освітнього процесу в кризових ситуаціях пов'язаних з війною.

Ключове поняття- криза (від грец. krisis - рішення, поворотний пункт) характеризує стан, який породжується проблемою, що встала перед особистістю, якої він не може уникнути і яку не може вирішити за короткий проміжок часу звичним для неї способом (смерть близької людини, тяжкі тілесні травми, тяжке захворювання, зміна зовнішності, різке зміна соціального статусу, втрата житла тощо) [1:4].

Дослідники виділяють дві категорії кризових ситуацій залежно від того які можливості вони залишають для людини у майбутньому.

Кризова ситуація першого рівня характеризується серйозним потрясінням, але зберігає ресурси виходу на звичний рівень життя. Ситуація другого порядку - радикально перекреслює існуючі життєві перспективи, яка вимагає переосмислення, перебудови, зміни самої особистості і її смислів життя. Сьогоднішня ситуація війни для великої кількості населення ставить кризові виклики другого порядку. До такої категорії належать і учасники освітнього процесу, де втручання відбулося не тільки в особистісні кордони, а й професійні.

Процес подолання кризових ситуацій передбачає роботу з внутрішніми і зовнішніми ресурсами особистості. Відповідно і зовнішня ситуація, і внутрішні динамічні процеси вимагають розгляду. Зазвичай, через деякий час після події більшість постраждалих в екстремальній ситуації вважають, що життя стало більш невизначеним і напруженим. Загальна нестабільність породжує почуття невпевненості у завтрашньому дні і у своїх силах. Зануреність у власні проблеми не залишає часу та сил на розуміння потреб близьких людей, що призводить до дисгармонії у взаєминах. Саме відчуття неможливості щось змінити без сторонньої допомоги, безпорадності, розгубленості приводить багатьох постраждалих у надзвичайних ситуаціях до психолога.

Протягом березня, квітня 2022 року на базі КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЖОР під час онлайн занять, було проведено опитування слухачів курсів з метою виявлення їх психофізичного стану. Дослідженням охоплено 385 педагогічних працівників Житомирської області (вчителі початкових класів, асистенти вчителів, вчителі географії, заступники директорів, практичні психологи). Опитування проходило у вигляді самоаналізу оцінки загального стану, емоційного, фізичного, когнітивних можливостей за 10 бальною шкалою (див. рис. 1). Де 10 найкращий стан, а 0 найгірший. Слухачі оцінювали свій загальний стан у діапазоні від 1

до 7, середній бал респондентів склав 6 балів ; фізичний стан в діапазоні 4-7, середній показник за шкалою-6; емоційний стан від 1-6, 5 середнє значення і когнітивні процеси (пам'ять, мислення, увага) оцінюють в діапазоні 4-8, середнє-7. Виявленні результати вказують на загальне виснаження усіх досліджуваних показників. Особливе занепокоєння викликають показники емоційного стану педагогів.

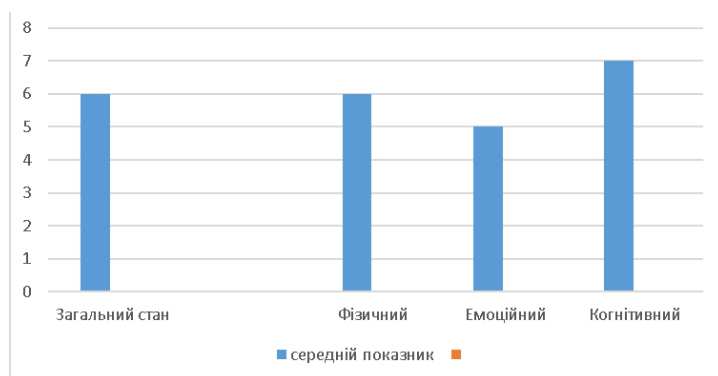

Рисунок 1. Самоаналіз психофізичного стану педагогів (середній показник).

Як видно на рисунку 2, критичні показники мають 9% педагогів за фізичним станом, 12% - емоційний, 5%-когнітивним. Велика кількість досліджуваних знаходяться на межі психоемоційного виснаження (86% - емоційний стан, когнітивні спроможності -89%).

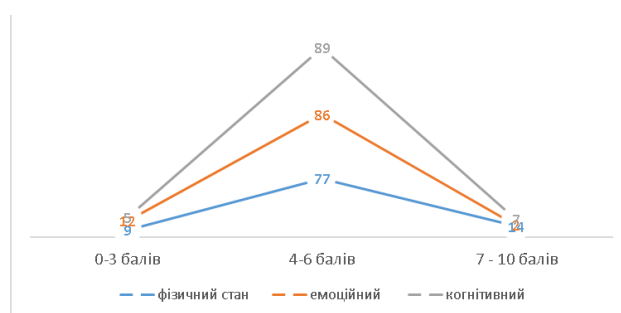

Рисунок 2. Показники психологічного стану педагогів за силою прояву

Обстежуваним також пропонувалось детальніше описати свій стан, відповівши на питання: «Що ви зараз відчуваєте?». Переважна більшість зазначали, що відчувають тривожність, розгубленість, безвихідь, страх,

злість, безсилля. Нажаль, практично жодної відповіді, яка б описувала стани пов'язані з радістю, щастям, натхненням і т.д. не було.

Представлені результати можливо не ілюструють реальну картину обстежуваних, так як використовувалися для аналізу тільки ситуативні судження самих обстежуваних. Однак і вони викликають занепокоєння і вказують на необхідність вироблення шляхів для покращення ситуації в умовах освітнього закладу і не тільки.

Психологічна допомога, що надається в кризових або надзвичайних ситуаціях, має свої особливості.

По-перше, людина, не завжди критично може оцінити свій стан і зрозуміти, що їй потрібна допомога. При цьому оточуючі, можуть помічати зміни які з нею відбулися, що заважають і самій людині і оточуючим. У такому разі до психолога звертаються ті, у кого ця ситуація викликає занепокоєння. У свою чергу психолог приймаючи звернення складає план дій з вивчення даної ситуації. Спеціаліст психологічної служби спочатку використовує методи спостереження, робить комплексну експертну оцінку ситуації, з метою виявлення необхідності втручання у наданні допомоги, рівня психологічної підтримки, визначає межі своєї компетентності і при необхідності залучає інших спеціалістів та рідних того, хто потребує допомоги.

По-друге людина яка звертається до психолога може перебувати в стані емоційного напруження, збудження і т.д. У стані особистісної дезінтеграції та дезадаптації вона може стати сприйнятливою до різноманітних маніпуляцій з її свідомістю. Тому тут необхідно скористатися психологічними методами, що спираються на принципи посилення уваги до почуттів, зосередження на сьогоднішньому, прийняття відповідальності за власні цінності, що сприяють активізації життєвої позиції.

По-третє, контакт із клієнтом може не продовжитися, виявитися одноразовим. Створюючи ситуації розвитку, психолог виходить з уявлення про те, що за допомогою спеціально організованого процесу спілкування у того, хто звернувся за допомогою, можуть бути актуалізовані додаткові психологічні сили та здібності, які можуть забезпечити відшукування нових можливостей виходу із важкої життєвої ситуації.

Педагогічні працівники повинні отримати допомогу з відновлення самоконтролю, можливості впоратися зі своїми власними почуттями, тривогами, реакціями на кризу. Консультування та дебрифінг бувають настільки ж необхідні дорослим, як і дітям.

Важливо пам'ятати про те, що в кризовій ситуації відбувається розрив цілісності людини на всіх чотирьох рівнях самовираження: когнітивному, рольовому, соціальному та особистісному.

Когнітивний розрив проявляється у нерозумінні ситуації, зниження процесів пам'яті, мислення, уваги. Рольовий характеризується неспроможністю виконувати свої функції на роботі. Соціальний розрив - віддалення від сім'ї та друзів, уникання соціальних контактів. На особистісному рівні про нездатність адекватно оцінювати свій фізичний та емоційний стан. Для подолання цих проблем можуть підійти: інформування, пояснення, структурування, осмислення (ці кроки спрямовані на подолання когнітивного розриву); знаходження нових ролей в комунікації з іншими, виконання соціальних обов'язків з метою мобілізації активності (ліквідація рольового розриву); допомога у знаходженні контакту та підтримки (усунення соціального розриву); визначення того, що не змінилося (особистісний розрив).

Таким чином, при розробленні шляхів психологічної допомоги педагогічним працівникам освітнього процесу в кризових ситуаціях

необхідно пам'ятати про те, що всі кроки повинні бути виваженими, здійснюватися за добре продуманим планом.

Література

1. Психосоціальна допомога в роботі з кризовою особистістю: навчальний посібник / наук. ред. Л. М. Вольнова. К., 2012., 275 с.

2. Емоційна безпека освітнього середовища і здоров'я учнів / Збірник матеріалів регіональної науково-практичної інтернет-конференції «Методика реалізації наскрізних змістових ліній у процесі викладання навчальних предметів» (м. Житомир, 28 квітня 2020 р.). Житомир: Комунальний заклад "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Житомирської обласної ради, 2020. 134 с. https://www.zippo.net.ua/data/files/2020/smagina/zbirnik_conf.pdf#page=112

УДК 34.096

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Клюєва Є.М.,

завідувач кафедри господарського

та транспортного права

юридичного факультету

Державного університету

інфраструктури та технологій,

доктор юридичних наук, професор

Анотація. Забезпечення інформаційної безпеки наразі є дуже важливим елементом захисту населення і держави в цілому. Також дуже значимим елементом в сфері інформаційної безпеки відіграє пропаганда. Згадується про важливість забезпечення безпеки держави в сфері обміну інформацією.

Ключові слова: інформаційна безпека, дезінформація, пропаганда, інформація.

Інформаційна безпека, вважають експерти, – це гігієна ХХІ століття. Вона включає в себе різні питання, як обробки та передачі інформації загалом (маніпуляції, пропаганда тощо), так і кібербезпеку (захищеність інформації та її носіїв).

В довідкових джерелах зазначається, що інформаційна безпека - практика запобігання несанкціонованому доступу, використанню, розкриттю, спотворенню, змінам, дослідженням, запису або знищенню

інформації. Це універсальне поняття застосовується незалежно від форми, яку можуть набувати дані (електронна або, наприклад, фізична). Основне завдання інформаційної безпеки - збалансований захист конфіденційності, цілісності та доступності даних, з урахуванням доцільності застосування та без будь-якої шкоди продуктивності організації. Це досягається, в основному, за допомогою багатоетапного процесу управління ризиками, що дозволяє ідентифікувати основні засоби та нематеріальні активи, джерела загроз, уразливості, потенційний ступінь впливу та можливості управління ризиками. Цей процес супроводжується оцінкою ефективності плану управління ризиками.

Забезпечення інформаційної безпеки України, безпеки її національних інтересів в інформаційній сфері передбачає пріоритетний розвиток системи нормативно-правового регулювання відносин у цій сфері протидії загрозам цих інтересів та впорядкування відповідного правотворчого процесу. На думку Олійник: «Інформаційну безпеку України становлять три структурні елементи: 1. Інформаційна безпека у сфері прав і свобод людини та громадянина. 2. Інформаційно-психологічна безпека. 3. Інформаційно-технічна безпека». Так, нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки у сфері прав та свобод здійснюється Конституцією України і такими базовими законами України: «Про інформацію», «Про науково-технічну інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про Концепцію Національної програми інформатизації», «Про поштовий зв'язок» та ін [1].

Через ЗМІ у суспільства формують позитивне або негативне ставлення до зовнішньої та внутрішньої політики держави, іміджу ідей і пропаганди моральних цінностей. Цими цінностями дуже легко маніпулювати, й інформаційний захист держави є однією з ключових задач держслужбовців. Дуже негативний вплив на формування поглядів

в інформаційному просторі відіграє пропаганда, як один з методів інформаційного впливу. Пропаганда – це поширення за допомогою мас-медіа (білбордів, творів, плакатів) певних поглядів та ідей для управління поведінкою суспільства в бажаному для замовника напрямі. Пропагуватися можуть як корисні, так і шкідливі речі. Найгірша пропаганда – політична. За допомогою неї політичні сили можуть дурити населення, сіяти серед громадян ненависть і нетерпимість, покривати корупційні схеми та навіть розпалювати війни [2]. Треба чітко розрізняти медійні продукти від пропаганди.

З поширенням на теренах інтернету різного роду інформації, зокрема такої, яка носить пропагандистський характер, виникає питання щодо захисту від негативного впливу такої інформації. В умовах війни РФ проти нашої держави українці стикаються з дезінформацією, інформаційними атаками, зламом акаунтів. З метою протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективною протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою був створений Центр протидії дезінформації. Він є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України, утвореним відповідно до рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року “Про створення Центру протидії дезінформації”, уведеного в дію Указом Президента України від 19 березня 2021 року № 106. У своїй діяльності висвітлює тенденції з інформування стану військової справи, ОПК, боротьби зі злочинністю та корупцією, зовнішньої та внутрішньої політики, економіки, об’єктів критичної інфраструктури, екології, охорони здоров’я, соціальної сфери, формування суспільної свідомості, науково-технологічного напрямку тощо. Основна увага зосереджена на

протидії поширенню неправдивої інформації та боротьбі з інформаційним тероризмом [3]. Сьогодні Центр активно залучений у протидію російській агресії. Пріоритетами в діяльності центру є: оперативне інформування населення; розкриття дезінформації та маніпуляцій; забезпечення інформаційної безпеки; боротьба з інформаційним тероризмом. Центром розроблено ряд інструкцій, які допоможуть убезпечити особисту інформацію та не стати ціллю інформаційних терористів. Зокрема Центр протидії дезінформації опублікував інструкцію, як захистити себе при використанні месенджерів. Звісно ці документи мають рекомендаційний характер, але містять чіткі кроки щодо забезпечення особистої інформаційної безпеки.

Експерти та фахівці різних соціальних сфер, зокрема в медіапросторі, дуже активно обговорюють питання запровадження військової цензури щодо розповсюдження інформації під час війни. Експерти в галузі журналістики стверджують, що під час війни в державі повинна функціонувати військова цензура але жодні умови не повинні скасовувати свободу слова. Проте є певні обмеження під час воєнних дій, які мають діяти, щоб оприлюднена інформація не шкодила національній безпеці. Військова цензура повинна стосуватись лише тієї інформації, яка може викликати проблеми для армії і для збереження країни [4].

Військова цензура – це контроль відкритих ЗМІ військовими чи іншими державними органами у період війни чи в мирний час. Зокрема вона контролює цивільні комунікації в місцях, якими керують військові; матеріали ЗМІ, що стосуються збройних сил; листування військовополонених і інтернованих цивільних осіб; пошту з армії і військових об'єктів, а також зворотню; особисту комунікацію військовослужбовців.

Слід розрізняти військову та воєнну або воєнно-політичну цензуру. Воєнна цензура стосується інформації та дій щодо цивільного населення

та держави загалом. Наприклад, блокування російських каналів та Інтернет-ресурсів під час війни, заборона показу фото та відео-матеріалу про жертв серед цивільного населення у зоні військового конфлікту (зображення тіл загиблих або їхніх фрагментів), конфіскація радіоприймачів у радянського населення під час II світової війни – це воєнна цензура. Зокрема у радянські часи всю інформацію про події на фронтах отримували від інформбюро, вона була офіційною та не підлягала сумніву. Її цензурували на предмет кількості жертв серед мирного населення, поразок радянських військ, втрат територій тощо, щоб запобігти розповсюдженню паніки та зневіри. Отже, міжнародний досвід показує, що в країні у період війни військова та воєнна цензури повинна стати невід’ємною частиною військової кампанії. Безпека громадян важливіша, ніж свобода преси [5].

Література

1. Олійник О.В. Нормативно-правове забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Право і суспільство, №3, 2012.
2. Сайт Освітня асамблея. Критерії розпізнавання пропаганди. 21/02/2020. URL: <https://www.ea.org.ua/2020/02/21/propaganda-kryterii/> (дата звернення: 29.06.2022)
3. Центр протидії дезінформації при РНБО України. Прес-реліз. URL: <https://cpd.gov.ua/documents/про-центр> (Дата звернення: 28.06.2022)
4. Прес-реліз. URL: <https://ru.espresso.tv/v-ukraine-nuzhno-vvesti-voennuyu-tsenzuru-po-ona-ne-rasprostranyaetsya-na-obsuzhdenie-politikov-portnikov> (Дата звернення: 30.06.2022)
5. Прес-реліз «Військова цензура». URL: <https://matrix-info.com/vijskova-tsenzura/> (Дата звернення: 29.06.2022)

УДК 37:378:005

РОЛЬ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО СУПРОВОДУ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТИ

Клясен Н. Л.,

кандидат педагогічних наук, старший науковий

співробітник відділу проєктної діяльності

ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України,

Анотація: у статті розглядається стан науково-методичного супроводу педагогічних працівників, який спрямований на реалізацію завдань з реформування загальної середньої освіти в Україні. Викладений матеріал базується на результатах аналізу науково-методичної та інноваційної діяльності спрямованих на вдосконалення системи забезпечення якості освіти та професійного зростання педагога.

Ключові слова: науково-методичний супровід, підвищення кваліфікації, післядипломна освіта, професійне зростання.

Вирішення завдань, які стоять перед сучасною системою освіти, залежить від рівня професійної кваліфікації педагогічних кадрів, а також якісного науково-методичного супроводу в умовах трансформації освіти.

Під науково-методичним супроводом розуміємо інноваційну технологію створення мережевого освітнього простору для професіогенезу педагогічних працівників у системі післядипломної освіти, що дає змогу подолати відірваність курсового і післякурсного періодів як єдиного андрагогічного циклу, що надає можливість створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення і самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів тощо. [2, с. 2].

Поділяємо точку зору тих науковців, зокрема В. Пуцова, Г. Литвиненка, К. Старченка, Т. Сорочан та ін., які педагогічну технологію науково-методичного супроводу інтерпретують як педагогічну систему, що гарантує досягнення певної мети через чітко визначену послідовність дій, змісту, методів, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат, забезпечує максимальну активність учасників освітнього процесу, відповідає інтересам і запитам на знання.

В умовах трансформації освіти суттєво оновлено зміст підготовки і підвищення кваліфікації та організацію відповідних умов для забезпечення професійного зростання педагогічних працівників. Індикаторами якості професійного зростання педагогів відтепер стало особистісно зорієнтоване спрямування навчання в процесі підвищення кваліфікації, урахування запитів і професійних потреб педагогів, можливість моделювати власний розвиток як суб'єкта професійної діяльності.

На етапі докорінних змін науково-методичний супровід дає змогу подолати відірваність курсового та міжкурсного періодів як єдиного андрагогічного циклу, створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення і самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів [3, с. 203].

Ми поділяємо думку науковців, що розбудова цілісної системи науково-методичного супроводу має ґрунтуватись на засадах науковості, прогностичності, мобільності, гнучкості та випереджувального характеру науково-методичного обслуговування, неперервності, принципах андрагогіки і гуманізму, акмеології та синергетики, менеджменту й маркетингу.

Зазначимо, що провідна роль фахового зростання педагогів, належить регіональним закладам післядипломної педагогічної освіти та методичним (науково-методичним) службам. Адже саме вони повинні забезпечити постійний професійний розвиток педагогічних працівників, зорієнтований на задоволення їхніх потреб у соціалізації та самореалізації, підвищення їхнього культурного, освітнього та наукового рівнів.

В умовах трансформації освіти та посилення процесів децентралізації проблема науково-методичного супроводу професійного

зростання педагогічних працівників набуває особливої актуальності. Також, аналіз сучасного стану системи підвищення кваліфікації педагогів свідчить про домінуючу роль системи удосконалення професійного розвитку педагогів як керованого професіоналізму. Причому її ефективність знизилась, оскільки відбувається модернізація всередині самої системи, йде пошук нових концепцій підготовки фахівця, проходять апробацію різні освітні практики, відбувається активне експериментування зі змістом, методами та формами навчання їх навчання.

Міністерство освіти і науки України, у зв'язку з процесами децентралізації, наголосило на необхідності діяльності методичної служби. Розглядаються різні варіанти функціонування органу управління освітою та методичної служби в об'єднаних територіальних громадах: від окремої структури до спільного органу управління для декількох об'єднаних територіальних громад. Виходячи з цього та відповідно до ст. 4 та 14 Закону України «Про співробітництво територіальних громад», було запропоновано об'єднаним територіальним громадам варіативні організаційні моделі функціонування методичних (науково-методичних) служб в умовах децентралізації.

Серед основних завдань, що вирішують науково-методичні служби та регіональні заклади післядипломної педагогічної освіти запроваджена практика віртуального інноваційно-методичного сервісу засобами хмарних технологій, зокрема: інформаційно-мережевий; предметно-методичний; консалтинговий; експертний, моніторинговий. Використання зазначених сервісів є як інструментом взаємодії під час проектної діяльності, як простір для розміщення методичних рекомендацій, як середовище для обміну досвідом, як засіб моніторингу та актуалізації проблеми перед проведенням методичних заходів, як

рефлексію та як зворотній відгомін після проведених методичних заходів [4, с. 160].

Вектори модернізації змісту професійної підготовки педпрацівників простежуються у концептуальних засадах реформування загальної середньої освіти [1]. Наразі система управління освітою та система науково-методичного супроводу знаходиться у стадії становлення. Вихідною позицією є максимальне делегування адміністративних та навчально-методичних повноважень на рівень освітнього закладу з урахуванням наявної мережі цих закладів, управлінського та науково-методичного рівнів педагогічних кадрів, їх готовності взяти на себе такі повноваження.

Отже, науково-методичний супровід професійного зростання педагога в умовах трансформації освіти побудований з урахуванням оновлення змісту діяльності, інноваційних форм, методів та інноваційних технологій. В основу цієї системи покладено методичні принципи (комплексності, взаємозв'язку, системності, конкретності, мобільності) та принципи андрологічного навчання (самостійності, індивідуалізації, елективності, інтерактивності, мотивації). Якісне впровадження вищезазначених принципів забезпечує інноваційну спрямованість для професійного зростання педагога як дослідника, що в свою чергу, покращує якість освіти.

Література

1. Концептуальні засади реформування середньої школи <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>

2. Сидоренко В. Науково-методичний супровід професіогенезу педагогічних працівників: інноваційні напрями, функції, акметехнології. / Післядипломна освіта в Україні. - Київ: Університет менеджменту освіти, 2016. - N 2. - С. 39-46.

3. Сорочан Т. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Т. М. Сорочан. — Луганськ : Знання, 2005. — 384 с.

4. Післядипломна педагогічна освіта в умовах децентралізації та модернізації: регіональний аспект: монографія / За заг. ред. Береки В. – Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2017. – 548 с.

УДК 378.62:004

**ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В
УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

*Кобилянська І.М.,
доцент кафедри безпеки
життєдіяльності та
педагогіки безпеки
Вінницького національного
технічного університету,
кандидат педагогічних наук,
доцент
Мястковська М.О.,
старший викладач кафедри
комп'ютерних наук
Кам'янець-Подільського
національного університету
імені Івана Огієнка,
кандидат педагогічних наук*

Анотація. Проаналізовані особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій. Визначені особливості досліджуваного процесу, з'ясовані його недоліки. Запропоновані можливі напрямки вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій.

Ключові слова: професійна підготовка, фахівці в галузі інформаційних технологій, вдосконалення освітнього процесу, інноваційні педагогічні технології, забезпечення якості освітнього процесу.

Сучасний розвиток суспільства базується на досягненнях інформаційних технологій, які є не лише важливим засобом обробки інформації, але і взаємодії у суспільному житті, промисловості, науці, освіті тощо. Відтак щороку зростає попит на кваліфікованих фахівців в галузі інформаційних технологій, здатних розробляти нові програмні

продукти, знаходити інноваційні рішення для розв'язання актуальних завдань в галузі.

Відтак, спостерігається підвищення уваги науковців до проблем професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій. Зокрема, в наукових публікаціях відображені пошуки шляхів підвищення якості їх професійної підготовки, зважаючи на наявні глобальні тенденції, зміну структури та особливостей суспільного виробництва, а також зміну освітніх пріоритетів молоді [1-3].

Аналіз наукових публікацій засвідчив, що значимим в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій вважається фундаментальна математична підготовка як основа для подальшого розвитку алгоритмічного мислення. Так, С. Тищенко розробила методичні рекомендації щодо інтегрування математичних дисциплін та дисциплін професійної спрямованості в процесі підготовки майбутніх фахівців з програмування [5]. Значимість математичної складовою пояснюємо ще й тим, що основою програмування є створення математичної моделі, яку потім фахівці реалізують за допомогою відповідних команд.

Ще одним важливим напрямком професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій є забезпечення формування іншомовною компетентності студентів. Наразі, ринок праці є глобальним, тому іншомовна підготовка є важливою умовою досягнення професійного успіху. Науковцями запропоновано низку авторських методик щодо формування іншомовної компетентності. Наприклад, В. Стрілець запропонувала методику вивчення іноземної мови майбутніми фахівцями з програмування засобами проєктної технології [4].

В цілому, аналізуючи особливості професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій, стверджуємо, що її суттєвими особливостями є:

- значна динамічність об'єкта професійної діяльності (інтенсивний розвиток апаратних і програмних засобів, неперервне вдосконалення технологічної бази);
- прикладним характером професійної діяльності;
- необхідністю здійснення професійної діяльності та підвищення кваліфікації в іншомовному середовищі.

Аналізуючи сучасний стан підготовки фахівців в галузі інформаційних технологій у вітчизняному освітньому просторі, виділяємо ряд проблем, які негативно впливають на формування їх професійної компетентності, зокрема:

- недостатнє матеріально-технічне оснащення навчального процесу в низці ЗВО;
- низький недостатній рівень взаємодії між ЗВО і підприємствами ІТ-галузі;
- не сформованість законодавчої бази щодо визнання компетентностей, сформованих студентами поза межами ЗВО, наприклад у системі неформальної освіти;
- недостатній рівень вмотивованості студентів до навчальної і дослідницької діяльності;
- недостатній рівень академічної доброчесності тощо).

Враховуючи зазначене та власний досвід вважаємо доцільними такі напрямки вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій:

- систематичне оновлення освітніх програм у відповідності до інноваційного розвитку інформаційних технологій;

- створення законодавчої бази для інтеграції формальної та неформальної освіти, що дозволить формувати професійний профіль майбутнього фахівця на основі усіх його навчальних досягнень;
- використання інноваційних педагогічних технологій для забезпечення розвитку творчого мислення майбутнього фахівця;
- пошук можливостей для забезпечення співпраці із підприємствами ІТ-галузі, як вітчизняних, так і закордонних.

Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку організаційно-методичних умов формування професійної компетентності майбутніх фахівців в галузі інформаційних технологій у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти.

Література

1. Дембіцька С.В., Баранецька О.С. Вдосконалення професійної підготовки із використанням мобільних інформаційно-комунікативних технологій у ЗВО. Матеріали молодіжної науково-практичної інтернет-конференції студентів аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2020)»: збірник матеріалів. – Вінниця: ВНТУ, 2021. С.407-408
2. Дембіцька С.В., *Кобилянська І.М., Васаженко Н.О.* Зміст поняття «культура безпеки» в підготовці майбутніх фахівців з інформаційних технологій. Матеріали молодіжної науково-практичної інтернет-конференції студентів аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2020)»: збірник матеріалів. – Вінниця: ВНТУ, 2021. С.389-391
3. Дембіцька С.В., Кузьменко О.С. Забезпечення якості навчання фізико-технічних дисциплін через інформаційно аналітичний супровід в контексті адаптивного підходу. Адаптивні процеси в освіті : збірник матеріалів (тез доповідей) 1-го Міжнародного наукового форуму; [за заг. ред. Г. В. Єльнікової, М. Л. Ростоки; ред. кол.: Л. О. Ануфрієва, Л. О. Бачієва, З. В. Рябова]. Київ-Харків, 2022, Вип. 1 (4). С.150-151
4. Стрілець В. В. Проектна методика навчання англійської мови майбутніх програмістів із застосуванням інформаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 20 с.
5. Тищенко С. І. Інтегрування змісту математичних і спеціальних дисциплін у професійній підготовці молодших спеціалістів з програмування: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2009. 20 с.

УДК 378.6

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

*Кобилянський О.В.,
завідувач кафедри безпеки
життєдіяльності та
педагогіки безпеки
Вінницького національного
технічного університету,
доктор педагогічних наук,
професор
Дембіцька С.В.,
професор кафедри безпеки
життєдіяльності та
педагогіки безпеки
Вінницького національного
технічного університету,
доктор педагогічних наук,
доцент*

Анотація. Проаналізовані сучасні проблеми вдосконалення вищої технічної освіти. Схарактеризовані ключові цілі сталого розвитку, серед яких першочерговою є забезпечення якості освіти. Виокремлені перспективні шляхи вирішення наявних проблем вищої технічної освіти в контексті сталого розвитку суспільства.

Ключові слова: професійна підготовка, технічна освіта, заклади вищої освіти, забезпечення якості освіти, сталий розвиток.

Інноваційні процеси, які наразі тривають, зумовили загострення традиційних проблем вищої технічної освіти. Сучасні соціально-економічні реалії вимагають від вищої освіти формування у майбутніх фахівців системних, міждисциплінарних знань, необхідних для раціонального осмислення лавинозростаючих обсягів різноманітної інформації з метою вирішення нових, нестандартних проблем. Відтак, працівник з технічною освітою в процесі професійної підготовки має сформувані здатність знаходити і аналізувати необхідну інформацію,

формулювати проблеми і гіпотези, визначати у наявних обсягах даних існуючі закономірності, знаходити розв'язок складних міждисциплінарних задач. Це свою чергу зумовлює необхідність вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців технічних спеціальностей, зокрема, із врахуванням вимог сталого розвитку суспільства.

Нова парадигма розвитку суспільства під назвою «сталий розвиток», була розроблена внаслідок усвідомлення катастрофічної деградації оточуючого природного середовища та виникнення необхідності пошуку шляхів подолання загроз довкіллю. Перш за все, сталий розвиток розуміється як особлива форма взаємодії суспільства і природи, яка здатна забезпечити виживання людства та збереження навколишнього середовища в подальшому.

В нормативних документах ООН однією із ключових цілей сталого розвитку визначена якісна освіта (UNESCO (2015) [1]. Така позиція пояснюється тим, що саме освіта є найважливішим чинником для забезпечення сталого розвитку людства з наступних причин:

- людина навчається впродовж всього життя;
- фахівець будь-якої галузі для подальшого професійного розвитку потребує не лише можливостей формальної освіти, але і неформальної;
- в процесі здобуття освіти існує можливість забезпечити у майбутніх фахівців формування розуміння взаємозв'язку і взаємозалежності людини і природи, необхідності збереження глобальної рівноваги тощо;
- система освіти створює умови для поширення знань, умінь, навичок для прийняття відповідних рішень.

Аналіз наукових публікацій дозволив виокремити наявні проблеми вищої технічної освіти та перспективні шляхи їх вирішення в контексті сталого розвитку суспільства, зокрема:

- розробкою освітніх програм, їх реалізацією та контролем за освітньою діяльністю займаються переважно освітяни, значна частина яких знайома лише з теоретичною стороною професійної діяльності фахівців технічних спеціальностей. Це призводить до того, що молоді фахівці, які щойно отримали диплом і прийшли на підприємство, знайомі лише з загальною теорією, значна частина якої має опосередковане відношення до їх професійної діяльності;

- необхідність посилення практичної складової в освітніх програмах підготовки фахівців технічних спеціальностей. Сучасна якісна технічна освіта має забезпечити формування у випускників ЗВО не лише знань у певній галузі народного господарства, але і відповідних навичок, які дозволять в подальшому ефективно провадити професійну діяльність;

- забезпечення міждисциплінарності вищої технічної освіти;

- необхідність формування сучасного технічного мислення у здобувачів вищої освіти технічних спеціальностей.

Шляхи часткового вирішення окреслених проблем відображені нами у публікаціях [2-4].

Таким чином, XXI століття – це століття глобальних перетворень. Перехід України до сталого розвитку – це чи не єдиний вихід із ситуації, що склалася. Екологічна криза що зараз займає системний характер є досить гострим та важливим питанням, що потребує швидких дій та рішень. Саме шляхом вдосконалення освітніх систем ми маємо можливість забезпечити формування нової системи світогляду цінностей і духовності громадян. Відтак, освітня система відіграє вирішальну роль у житті суспільства, адже саме вона визначає соціальний обрис майбутнього країни.

Пріоритетними завданнями сталого розвитку в освіті виступають розробка спеціальних освітніх програм, розрахованих на сталий розвиток; впровадження педагогічних умов, створення моделей нової педагогічної культури та педагогічного змісту; постійне вдосконалення базису знань та забезпечення постійної інформованості населення з питань сталого розвитку.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у розробці моделі формуванню екологічної культури фахівців технічних спеціальностей на засадах сталого розвитку.

Література

1. UNESCO (2015) Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action for the Implementation of Sustainable Development Goal 4. URL: http://uis.unesco.org/sites/default/files/documents/education-2030-incheon-framework-for-action-implementation-of-sdg4-2016-en_2.pdf

2. Дембіцька С.В., Мясковська М. О. Вдосконалення професійної підготовки здобувачів вищої освіти шляхом впровадження мобільних інформаційно-комунікативних технологій. *Наукові записки Малої академії наук України*. 2021. № 21-22. https://doi.org/10.51707/2618-0529-2021-21_22-05

3. Дембіцька С.В., Кобилянський О. В., Горохівська Т. М., Пугач В. М. Особливості розвитку вищої освіти в посткоронавірусному суспільстві. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 62. С.237-249

4. Дембіцька С.В., Кобилянська І. М., Пугач С.С. Інноваційні технології дистанційного навчання в закладах вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*: збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «Друк плюс», 2021. Вип. 60. С. 388-399

УДК 378.014

ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ СТЕЙКХОЛДЕРІВ ДО ПРОВЕДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Копилець Є. В.,

*заступник директора з навчально-
виховної роботи, Комунальний
заклад «Полтавський обласний*

*центр національно-патріотичного
виховання, туризму і краєзнавства
учнівської молоді Полтавської
обласної ради»,
кандидат педагогічних наук*

Анотація. На прикладі проведення комплексної навчальної практики з географії Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка спільно з Комунальним закладом «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» продемонстровано позитивний вплив залучення зовнішніх стейкхолдерів до освітнього процесу на якість підготовки фахівців.

Ключові слова: зовнішні стейкхолдери, вища освіта, навчальна практика.

Сучасні педагогічні дослідження акцентують на продуктивності залучення до освітнього процесу у закладах вищої освіти зовнішніх стейкхолдерів [1; 2]. Зазвичай, зважаючи на те, що поняття «зовнішні стейкхолдери» досить широке та неоднорідне, оскільки охоплює роботодавців, зовнішніх партнерів, батьків здобувачів вищої освіти, майбутніх абітурієнтів та ін., зовнішніх стейкхолдерів ділять на групи. Відзначимо, однак, що часом цей розподіл є досить умовним, оскільки одна організація може виступати для ЗВО «комплексним» стейкхолдером.

Проілюструємо сказане на прикладі взаємодії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (далі ПНПУ) та Комунального закладу «Полтавський обласний центр національно-патріотичного виховання, туризму і краєзнавства учнівської молоді Полтавської обласної ради» (далі Центр). Центр здійснює профорієнтацію учнівської молоді, залученої до туристсько-краєзнавчих гуртків, а відтак, випускники Центру можуть продовжити навчання у ПНПУ для подальшого вдосконалення у спорті чи краєзнавчо-дослідницькій роботі. З іншого боку, Центр практикує прийом на роботу своїх вихованців, які продемонстрували високі результати у туристсько-

краєзнавчій діяльності та здобули чи здобувають вищу педагогічну освіту. Зрештою, Центр систематично співпрацює з фахівцями ПНПУ в організації низки заходів для учнівської та студентської молоді, залучає студентів та викладачів до участі у цих заходах.

З огляду на сказане, для ПНПУ є значущою співпраця з Центром у низці аспектів освітнього процесу. Продемонструємо продуктивність взаємодії ПНПУ та Центру як зовнішнього стейкхолдера на прикладі організації навчальної практики.

У травні-червні 2022 року здобувачі вищої освіти магістерського рівня за освітньою програмою «Середня освіта (Географія)» денної та заочної форм навчання упродовж 10 днів мали проходити комплексну навчальну польову практику з географії. Передбачалося, що під час практики студенти актуалізують та поглиблюють знання, набуті під час вивчення дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень в географії», «Туристичне краєзнавство», «Методика організації туристично-краєзнавчої роботи». Однак в умовах воєнного стану можливим було лише дистанційне проходження практики.

Ми запропонували покласти в основу практики експрес-методики геолого-геоморфологічного, географічного, геоекологічного вивчення місцевості, що упродовж низки років використовувалися на обласних та Всеукраїнських зльотах юних туристів-краєзнавців. За чинним Положенням про Всеукраїнський зліт юних туристів-краєзнавців, яке затверджене наказом Міністерства освіти і науки України від 05.06.2013 р. № 684, цей захід має проводитися в три етапи – від районного до загальнодержавного. До програми зльоту входять, зокрема, змагання з виконання завдань за різними напрямками краєзнавчих досліджень на туристсько-краєзнавчому експедиційному маршруті та у творчих майстернях. Традиційно на Всеукраїнському зльоті представлені 6 напрямів краєзнавчих досліджень, одним із яких є географічне

краєзнавство; до складу команди входять 8 учасників віком 13–17 років – учнівська молодь закладів загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) освіти та закладів вищої освіти I, II рівнів акредитації.

Методики досліджень з географічного краєзнавства з програм зльотів свого часу вже були презентовані в університеті [4] та викликали певний інтерес навіть у зарубіжних колег [3]. Оскільки на Полтавщині обласний зліт юних-туристів-краєзнавців у 2021 р. був проведений Центром дистанційно у зв'язку з обмеженнями, спрямованими на протидію поширенню коронавірусної інфекції, низка завдань уже була адаптована до онлайнформату заходу.

Таким чином, студенти отримали змогу апробувати на власному досвіді широке коло методик краєзнавчої роботи, які вони надалі зможуть використовувати у практичній педагогічній діяльності вчителя географії чи керівника туристсько-краєзнавчого гуртка. Водночас вони порівнювали аматорські й фахові краєзнавчі методики та інструменти для проведення досліджень. Допомогу в цьому надав інший зовнішній стейкхолдер – випускник кафедри географії, методики її навчання та туризму ПНПУ, інженер-гідрохімік Полтавського обласного центру з гідрометеорології О. С. Риндюк.

У підсумкових звітах з практики більшості студентів відзначено, що залучення зовнішніх стейкхолдерів до проведення навчальної практики справило позитивний вплив на професійну підготовку. Зокрема, у групі студентів денної форми навчання, де ми викладаємо дисципліну «Методика організації туристично-краєзнавчої роботи», на це вказали 12 студентів із 13. Викладачі кафедри географії, методики її навчання та туризму ПНПУ також констатували, що ознайомлення з методиками, які заклад позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого профілю використовує в роботі з учнівською молоддю, є продуктивним для

підготовки майбутніх фахівців у педагогічному виші [5]. З огляду на це, плануємо продовжувати співпрацю в означеному напрямі.

З іншого боку, зацікавленість методиками досліджень з географічного краєзнавства, передбачених програмами зльотів, засвідчує затребуваність відповідних напрацювань, їхнього подальшого узагальнення та систематизації – адже завдання зльотів юних туристів-краєзнавців не лишаються незмінними.

Література

1. Андрощук І. В. Співпраця закладів вищої освіти із стейкхолдерами як умова підвищення ефективності підготовки майбутніх педагогів / І. В. Андрощук, І. П. Андрощук // Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. – Вип. 29 (2-2020). – К. : Міленіум, 2020. – С. 215–226.

2. Гевко І. В. Взаємодія стейкхолдерів із закладами вищої освіти в умовах оптимізації освітнього процесу / І. В. Гевко, В. В. Борисов // Вісник ЧНУ імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». – Вип. № 3. – Черкаси, 2020. – С. 57–63.

3. Копилець Е. В. Географическая составляющая Всеукраинских слетов юных туристов-краеведов / Е. В. Копилець // География в школах и вузах Казахстана. – 2018. – № 2. – С. 43–45.

4. Копилець Є. В. Завдання з географії на Всеукраїнських зльотах юних туристів-краєзнавців / Є. В. Копилець // Освітні й наукові виміри географії : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції / відп. ред. С. М. Шевчук. – Полтава : ТОВ «АСМІ», 2016. – С. 291–294.

5. У співпраці із зовнішніми стейкхолдерами підведено підсумки навчальної практики магістрантів ОП «Середня освіта (Географія)» // Кафедра географії, методики її навчання та туризму ПНПУ імені В. Г. Короленка : офіційний сайт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://geography.pnpu.edu.ua/?p=2335&fbclid=IwAR2CoWM8SpnohNmiEHSt1YXMQErw2nzVxEepfyvYzWqXXMziS97743t5-dM>

УДК 378.37.001.08

ПРОФЕСІЙНІ СТАНДАРТИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Корнілова Т.Б.,

*викладач кафедри педагогіки й
андрагогіки КЗ «Житомирський*

Анотація. У статті розглядаються проблеми та умови впровадження змісту професійних стандартів педагогічних працівників в контексті розроблення та реалізації освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників у закладах післядипломної педагогічної освіти як нормативних документів організації освітнього процесу для певної категорії слухачів.

Ключові слова: підвищення кваліфікації, професійні стандарти, освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

В умовах впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» [8] важливим завданням стало вдосконалення післядипломної педагогічної освіти як можливості забезпечення соціальних запитів держави щодо ефективного виконання посадово-функціональних обов'язків, всебічного розвитку загальних та професійних компетентностей та фахового самовдосконалення слухачів курсів.

Практичними орієнтирами в цьому процесі є професійні стандарти педагогічних працівників як затверджені в установленому порядку вимоги до кваліфікації працівників, їх компетентностей, що визначаються роботодавцями і слугують основою для формування професійних кваліфікацій.

Серед професійних стандартів педагогічних працівників на сьогодні є актуальними такі:

- «Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [4],
- «Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» [5],
- «Професійний стандарт практичного психолога закладу освіти» [6],

– «Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти» [7],

– «Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» [8].

Ці документи мають широкі можливості практичного застосування для підвищення кваліфікації педагогічних працівників; як основа для визначення критеріїв оцінювання педагогічної діяльності під час атестації і сертифікації; для саморозвитку й визначення, що на наступному етапі потрібно опрацювати, в яких сферах вдосконалюватися.

У Концепції розвитку педагогічної освіти зазначено, що чітке визначення трудових функцій, професійних компетентностей, знань, умінь та навичок педагогів дозволяє використати ці вимоги для розроблення освітніх програм підвищення кваліфікації педагогічних працівників [3].

Неформальні програми, до яких відносяться освітні програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників, спрямовані на здобуття практичних знань, професійних умінь, вдосконалення професійних компетентностей, тому з метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників в КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЖОР саме професійні стандарти педагогічних працівників використовуються як основа.

Це стосується організації освітнього процесу на різних рівнях: освітніх програм, навчальних планів, індивідуальних завдань, оформлення документів про підвищення кваліфікації (свідоцтв, сертифікатів), в яких зазначені професійні компетентності відповідно до професійних стандартів. А саме, відповідно до категорії слухачів:

з/п	Професійні стандарти	Категорії слухачів	Курсів	Професійні компетентності (за трудовою дією або групою трудових дій)
-----	----------------------	--------------------	--------	--

	педагогічних працівників	підвищення кваліфікації	
	Професійний стандарт «Практичний психолог закладу освіти»	Практичні психологи закладів освіти та/або установ освіти ЗЗСО; практичні психологи, соціальні педагоги ЗДО	<ul style="list-style-type: none"> – здатність визначати актуальні напрями і завдання психологічної профілактики з урахуванням моніторингу та аналізу соціально-психологічної ситуації в закладі освіти; – здатність планувати, організовувати та визначати ключові показники ефективності психологічної профілактики; – здатність обирати та практично застосовувати методи психологічної діагностики.
	Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)	<ul style="list-style-type: none"> – Вчителі (викладачі) ЗЗСО; – вихователі ЗЗСО; – асистенти вчителів; – педагоги -організатори; педагогічні працівники ЗПО; педагогічні працівники ІРЦ, керівники (директори) ІРЦ 	<ul style="list-style-type: none"> – предметно-методична компетентність; – інформаційно-цифрова компетентність; – психологічна компетентність; – інклюзивна компетентність; – здоров'язбережувальна компетентність; – прогностична компетентність – оцінювально-аналітична компетентність; – рефлексивна компетентність.
	Професі	Директори ЗЗСО,	– нормативно-правова

	<p>Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»</p>	<p>заступники директорів з НВР, заступники директорів з ВР</p>	<p>компетентність;</p> <ul style="list-style-type: none"> – компетентність стратегічного управління закладом освіти; – компетентність забезпечення якості освітньої діяльності та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти; – лідерська компетентність; – здоров'язбережувальна компетентність; – інклюзивна компетентність; – інноваційна компетентність; – інформаційно-цифрова компетентність.
	<p>Професійний стандарт «Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»</p>	<p>Завідувачі (директори) та вихователі-методисти закладів дошкільної освіти, які за суміщенням або сумісництвом працюють вихователям</p>	<ul style="list-style-type: none"> – проектувальна компетентність; – організаційно-методична компетентність; – здатність до навчання впродовж життя; – інформаційно-комунікаційна компетентність; – емоційно-етична компетентність; – нормативно-правова компетентність.
	<p>Професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти»</p>	<p>Вихователі, музичні керівники, інструктори з фізкультури, керівники гуртків ЗДО</p>	<ul style="list-style-type: none"> – прогностична компетентність; – організаційна компетентність; – оцінювально-аналітична компетентність; – здоров'язбережувальна компетентність; – психо-емоційна компетентність; – здатність до навчання впродовж життя; – інформаційно-комунікаційна компетентність.

Всі освітні програми підвищення кваліфікації розроблені відповідно до актуальних нормативних документів [1,3,4,5,6,7,8], а також з урахуванням освітніх потреб педагогів, які можуть обрати підвищення кваліфікації за програмами тематичних, інтегрованих, суто предметних/функціональних курсів. Освітні програми підвищення кваліфікації підвищення кваліфікації, кожна з яких оприлюднена на веб-порталі і Інституту, містить інформацію про розробника (-ів), найменування, мету, напрям, зміст, обсяг, форму підвищення кваліфікації, перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться/набуватимуться, строки виконання, місце виконання програми, вартість/безоплатність надання освітньої послуги, документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації [2]. Зміст кожної програми складається з психолого-педагогічного, предметно-методичного, інформаційно-цифрового, контрольньо-аналітичного модулів.

Як окремий вид підвищення кваліфікації використовується можливість педагогічних працівників взяти участь у семінарах, практикумах, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо, тематику яких вони можуть обрати самостійно, виходячи із тем занять тематичної освітньої програми підвищення кваліфікації «Розвиток індивідуальної професійної траєкторії педагогічного працівника» (за Концепцією «Нова українська школа») та своїх професійних потреб.

Таким чином, реалізація професійних стандартів педагогічних працівників у контексті освітніх програм підвищення кваліфікації закладів післядипломної педагогічної освіти забезпечує виконання державної політики в сфері післядипломної педагогічної освіти, розвиває загальні та професійні компетентності, сприяє розвитку особистості педагогічного працівника.

Література

1. Закон України "Про освіту" <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Корнілова Т.Б. Освітня програма курсів підвищення кваліфікації як основа розвитку професійної компетентності педагога // збірник наукових праць Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Наукові записки. Серія: Педагогічні науки», випуск 177, ч.1.- 2019.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.07. 2018 р. № 776 «Про затвердження концепції розвитку педагогічної освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>
4. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/78704/
5. Наказ Міністерства економіки України від 17.09.2021 № 568-21 «Про затвердження професійного стандарту "Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>
6. Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 24.11.2020 № 2425 «Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-profesijnij-standart-praktichnij-psiholog-zakladu-osviti>
7. Наказ Міністерства економіки України від 28.09.2021 № 620-21 «Про затвердження професійного стандарту "Керівник (директор) закладу дошкільної освіти»
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-kerivnik-direktor-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
8. Наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21 «Про затвердження професійного стандарту " Вихователь закладу дошкільної освіти»
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
9. Постанова КМ України від 21.08.2019 N 800 " Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників." [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
10. Розпорядження КМ України від 14.12.2016 № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>

УДК 37.048

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ ПАРАДИГМИ НАВЧАННЯ

Кравчук Р. О.,

*учитель Новогуйвингської гімназії,
с.мт. Новогуйвингськ Житомирської обл.*

Завдання сучасної школи полягає у формуванні особистості творчої, конкурентоспроможної, здатної самостійно здобувати знання і застосовувати їх, приймати нестандартні рішення. Завдання педагога – допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчутти радість від подолання труднощів, дати зрозуміти, що задарма в житті нічого не дається, скрізь необхідно докласти зусиль. І успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям.

Проблема створення середовища, яке ефективно впливає на формування пізнавальної активності учнів, займає одне з найважливіших місць у психолого-педагогічних дослідженнях.

У сучасній практиці навчання інновації розглядаються як необхідна умова інтелектуального, творчого і морального розвитку учнів. Нагальною потребою сучасної освіти є пошук нових, більш дієвих педагогічних технологій навчання. Розвиток індивідуальних якостей особистостей стає найважливішим завданням сучасної освіти.

Інноваційні моделі освіти покликані стимулювати пізнавальну діяльність учнів, у тому числі і на уроках біології. Поняття «інновація» стосується не просто до створення і поширення нововведень, але до таких змін, які носять істотний характер, супроводжуються змінами в образі діяльності, стилі мислення. У цій роботі в якості інноваційного підходу розглядається моделі, які перетворюють характер навчання щодо таких його інструментальні значущих властивостей, як цільова орієнтація, характер взаємодії педагога та учнів, їх позиції під час навчання. Таким чином, STEM-технології загалом дадуть зрозуміти, що можна навчатися цікаво, захоплююче, не просто зубрити параграф із книжки, а робити багато корисних речей, які нам ще кілька років тому й

не снилися. Вивести на цифровому мікроскопі структуру листочка, а потім переслати її на смартфон учнів, щоб і вони подивилися – це наша реальність!

Використання інформаційних технологій у навчальному процесі буде сприяти формуванню позитивної мотивації до навчання та передачі пізнавальної інформації, засобом здійснення яких є комп'ютер.

Одним із перспективних напрямків у сучасній освіті є розвиток єдиного інформаційно-освітнього простору, що має забезпечити ефективну взаємодію осіб навчального процесу, розвиток сучасних освітніх технологій та інформаційної культури як умови реалізації принципів доступності й неперервності освіти, забезпечення якості освіти.

Інформатизація у викладанні предмету біологія вимагає від вчителя високого рівня інформаційної компетентності, яка є однією з ключових в процесі професійного зростання і проявляється, насамперед, у діяльності при вирішенні різних завдань із залученням засобів ІКТ і Інтернету.

Єдиний інформаційний простір створюється заради того, щоб учень міг отримати передові знання, вмів їх застосовувати, раніше соціалізуватися, легше адаптуватися до світу і при цьому встигав читати книги, відвідувати секції, виставки. Щоб зацікавити кожного учня, організувати його діяльність, переконати в необхідності отримувати знання, шукати інформацію, необхідно використовувати інформаційно-комп'ютерні технології.

Сьогодні у викладанні біології існує цілий ряд проблем: важкий виклад матеріалу, перенасиченість біологічними поняттями й термінологією, недостатня кількість часу, відведеного на виконання лабораторних і практичних робіт. Пізнавальна активність може динамічно розвиватись, якщо вчитель активно й цілеспрямовано працює в цьому напрямі. Використання сучасних методів навчання дозволяє

формувати й розвивати креативну мислячу особистість, яка зможе розв'язати проблеми, що виникають у житті кожної людини. Актуальним постає впровадження STEM – освіти, при якій в навчальних програмах посилюється природничо – науковий компонент у комплексі з інформаційними технологіями.

STEM-освіта – це категорія, яка визначає відповідний педагогічний процес (технологію) формування і розвитку розумово - пізнавальних і творчих якостей учнів, рівень яких визначає конкурентну спроможність на сучасному ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач(проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності.STEM-освіта розвиває креативний напрямок, утілює синтез мистецтва та науки.

Освітні сайти, віртуальні лабораторії, імітаційні тренажери роблять проведення дослідних експериментів доступними, а процес навчання творчим. Так, використання якісних освітніх інтернет – ресурсів, з одного боку, створює позитивну мотивацію до опанування учнями STEM-дисциплінами, а з іншого – сприяє колективній навчальній діяльності усіх суб'єктів освітнього процесу.

Працюючи в групах учні вільно висловлюють власну думку, відстоюють її, вчаться правильно формулювати та презентувати свою роботу. Чим більше вони займаються практичною діяльністю, тим більше розкриваються власні здібності та більше проявляють зацікавленість до предмету.

Особливою формою STEM-підходів на уроках біології є інтегровані уроки/заняття, які спрямовані на встановлення міжпредметних зв'язків, що сприяють формуванню в учнів цілісного, системного світогляду, актуалізації особистісного ставлення до питань, що розглядаються на уроці. У процесі вивчення різних тем окремі діти або групи розробляють

навчальні проекти. Учитель здійснює управління такою діяльністю і спонукає до пошукової діяльності дітей, допомагає у визначенні мети, завдань навчального проекту.

Під час виконання навчальних проектів вирішується низка виховних і розвивальних завдань. Використання засобів STEM-підходів дає можливість учням здійснювати проектну та дослідницьку діяльність, засвоювати науково-технічні знання, розвивати навички критичного мислення. Засоби STEM- навчання – це сукупність обладнання, ідей, явищ і способів дій, які забезпечують реалізацію дослідно-експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності у навчанні. Така діяльність передбачає інтегровану та творчу співпрацю учнів, спрямовану на отримання самостійних результатів під керівництвом вчителя. На уроках біології такий підхід здатен:

- Стимулювати пізнавальний інтерес до природничих дисциплін, допомагає працювати у віртуальних лабораторіях, проводити комп'ютерні експерименти за допомогою моделюючих програм;

- Зробити уроки різноманітнішими, яскравішими, привабливішими, використовуючи наочність, анімацію, музику, відеоматеріали;

- Користуватися різноманітними довідковими системами, електронними бібліотеками та іншими інформаційними ресурсами на уроці, що підвищує інформаційну компетентність учнів;

- Надавати навчальній роботі проблемного творчого дослідницького характеру, що допомагає розвивати розумові здібності учнів, швидкість їхнього мислення, пам'ять;

- Уроки збагачуються емоційним забарвленням, бо урок біології перетворюється на світ незвіданих таємниць, коли всі біологічні явища і хімічні процеси в природі можна спостерігати за допомогою мультимедіа.

У світовому співтоваристві зараз популярна і проектна освіта, і мейкерство, коли дітей вчать робити щось самостійно.

Добре відомо, що ніщо так не привертає увагу й не стимулює роботу, як цікаве. Як варіант – відтягнута відгадка. На початку можна загадати учням загадку (цікавий факт), відгадку на яку (ключ до розуміння) буде відкрита на уроці під час роботи над новим матеріалом.

Завдяки анімаційним ефектам такі складні процеси, як біосинтез білка, дихання, фотосинтез, обмін речовин, можна зробити наочними і зрозумілими.

Те саме стосується й цитології: демонстрація мікрофотографій і малюнків клітинних органел, їх розташування в клітині значно полегшує сприйняття й запам'ятовування складної для розуміння учнів навчальної інформації, а використання анімації дає змогу поетапно розглянути всі стадії поділу клітини.

На уроках біології часто застосовуються міжпредметні зв'язки. Наприклад, під час вивчення теми «Зорова сенсорна система» учні згадують розділ фізики «Оптика». Такий урок можна провести інтегрований з учителем фізики, а урок «Опорна рухова система. М'язи» - з учителем фізкультури. Можливе використання евристичних питань, що містять міжпредметний зв'язок з хімією.

Наприклад:

- При вивченні ракоподібних спостерігали процес «линьки» ракоподібних;
- Моделі дихання;
- Хвороби різних органів та систем органів;
- Використання наочності;
- Розв'язування задач з генетики близьких до життя;
- Відслідковування генетичних ознак у власному генеологічному дереві;

➤ Створення таблиці «Значення дихання в метаболізмі»

Важливе місце в навчально-виховному процесі займає робота в групах. На етапі засвоєння нових знань мені й моїм учням подобається робота у творчій лабораторії: «Вітаміни – помічники», «Харчування і здоров'я». У ході проведення таких уроків учні демонструють випущену газету(робота в малих групах), створюють сторінки буклету про травлення(парна групова робота). На наступному уроці робота продовжується, і весь клас представляє блок про травлення в шлунку, кишечнику тощо.

Під час вивчення теми «Сільськогосподарські, лікарські, декоративні рослини» учні отримують випереджувальне завдання зібрати найбільше інформації про ці групи рослин. Клас можна поділити на групи, і кожна група буде представляти свій матеріал у вигляді презентації, повідомлень.

Мережеві інформаційні технології та Інтернет технології дають змогу створити новий навчальний інформаційний простір, який здатний підвищити якість викладання шкільного курсу біології:

- використання електронних підручників, освітніх ресурсів мережі Інтернет як наочних посібників;

- розробка навчальних проектів, керування дослідною діяльністю учнів;

- використання програмних ресурсів для створення вчителем власних навчальних розробок з допомогою мультимедійних програм.

Для досягнення цієї мети слід навчати учнів самостійно мислити, знаходити й розв'язувати проблеми, використовуючи задля цієї мети знання з різних сфер науки, техніки, технології, творчих ділянок, розвивати здатність прогнозувати результати й можливі наслідки різних варіантів розв'язання проблем. Саме тому дієвим інструментом постає

проектна діяльність. Це стає важливою складовою фахової та методичної компетентності на уроках, як важливий чинник соціалізації учнів.

Тож, модернізація професійної діяльності вчителя в сучасних освітніх умовах є важливим чинником стимулювання освітньої діяльності учасників освітнього процесу.

Література

1. Безіна О. В., Казакова Л. Л. Використання елементів STEM-технологій на уроках природничо-математичного циклу. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/58197/ (дата звернення: 03.11.2020).

2. Гринюк О. С. Впровадження stem-освіти на уроках біології й екології як важливий чинник інноваційної особистості. url: <https://lib.iitta.gov.ua/723781/1/%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E.%D0%A1.%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8%D0%A4%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BC%202020%D1%80.%D0%A1.318-321.pdf>

УДК 373.2.091.12:005

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Купрієвич В.О.,

*доцент кафедри професійної і
вищої освіти ДЗВО «Університет
менеджменту освіти», кандидат
педагогічних наук, доцент*

Анотація. Сучасний педагог закладу професійної освіти має бути професіоналом своєї справи, який досконало володіє педагогічною майстерністю, здатний до системного сприйняття педагогічної реальності, дії у ній, до взаємодії зі всіма учасниками освітнього процесу, до вільної орієнтації в сучасній дидактиці та технологіях. У тезах звернено увагу на науково-методичному супроводі розвитку професійної компетентності педагогів закладів професійної освіти у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: професійний розвиток, компетентність, педагогічні працівники, післядипломна освіта, освіта впродовж життя.

Проблема професійного розвитку, формування професійної компетентності фахівця в будь-якій галузі знаходиться в полі зору

багатьох наукових дисциплін: соціології, культурології, психології, історії, філософії, професійної педагогіки тощо.

Нові пріоритети у державній політиці, педагогічній науці та освітній практиці спонукають звернутися до переосмислення суті, структури та змісту, виявлення дієвих методологічних підходів, пошуку умов, ефективних засобів, методів, технологій науково-методичного супроводу професійно-особистісного зростання педагогів закладів професійної освіти у системі післядипломної освіти.

Питання науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників розкриті в працях таких науковців, як В. Бондар, Л. Даниленко, О. Зайченко, А. Зубко, Г. Єльнікова, Л. Колосова, Н. Клокар, С. Литвиненко, В. Луговий, В. Маслов, В. Олійник, Н. Островерхова, Л. Покроєва, В. Пуцов, В. Сидоренко, С. Сисоєва, Т. Сорочан та ін. У проаналізованих нами джерелах методичний супровід професійного зростання педагога визначається як технологія, або певний метод, окрема функція, напрям діяльності, елемент культури, виходячи з того, яким є мета та наслідки його застосування.

Інноваційною технологією для неперервного професійного розвитку педагогічних працівників закладів професійної освіти у системі післядипломної освіти є науково-методичний супровід, що дозволяє подолати відірваність курсового і післякурсного періодів підвищення кваліфікації як єдиного андрагогічного циклу, створити диференційовані умови для опанування педагогом позиції суб'єкта професійного самовдосконалення і самореалізації, засвоєння інноваційних професійних ролей і функцій на рівні вітчизняних і світових стандартів. Створення науково-методичного супроводу є необхідною педагогічною умовою професійного розвитку педагога [3, с.68].

Під науково-методичним супроводом слід розуміти педагогічну технологію, яка полягає у створенні мережевого диференційованого

акмеологічного освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія рівноправних партнерів на принципах людиноцентризму, гуманізму, фасилітативності, індивідуалізації, відбувається неперервний професійний розвиток педагогічних працівників за індивідуальними освітніми траєкторіями [5, с.12].

О. Савченко, Т. Сорочан, О. Часнікова та ін. науково-методичний супровід інтерпретують як педагогічну систему, що гарантує досягнення певної мети через чітко визначену послідовність дій, змісту, методів, спроектованих на розв'язання проміжних цілей і наперед визначений кінцевий результат, забезпечує максимальну активність слухачів в освітньому процесі, відповідає інтересам і запитам на знання.

Сутність науково-методичного супроводу професійного зростання педагогів закладів професійної освіти в системі післядипломної освіти полягає в тому, що це – професійна педагогічна взаємодія суб'єктів підвищення кваліфікації, умовами якої є добровільність і партнерство, визначальними ознаками – особистісний і професійний розвиток педагогів, а результатом – нова якість професійної діяльності керівників та педагогічних працівників закладів професійної освіти, яка виявляється у професійній компетентності.

Науково-методичний супровід професійного зростання педагога закладу професійної освіти у курсовий та міжкурсний період спрямовано на поєднання сучасних здобутків науки і практики з питань професійної освіти.

Методичний супровід професійного розвитку педагогів закладів професійної освіти в системі післядипломної освіти здійснюється в коучинговому, професійно-кваліфікаційному, соціальному, інформаційно-комунікаційному, методичному, моніторинговому, психолого-мотиваційному та інших напрямках та дозволяє створити мережевий диференційований акмеологічний освітній простір в якому

забезпечується позитивна динаміка формування та розвитку професіоналізму особистості педагога.

Література

1. Купрієвич В.О. Методичні аспекти професійного самовдосконалення керівника професійно-технічного навчального закладу. Пріоритетні напрямки вирішення актуальних проблем виховання і освіти: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 22-23 липня 2016 року). Харків: Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень», 2016. 112 с. С.46–49.
2. Купрієвич В.О. Методичні рекомендації щодо професійного самовдосконалення керівників закладів професійної освіти. Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 2-3 березня 2018 року). К.: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2018. Ч. 1. С. 96–100.
3. Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у системі післядипломної освіти: науково-методичний посібник / Єрмоленко А.Б., Набок М.В., Шевчук С.С., Масліч С.В., Кулішов В.С. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2021. 101 с.
4. Сидоренко В.В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти. Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком. Київ : РА «Освіта України». 2016. № 7-8(48). С. 22-29.
5. Толочко С.В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти: монографія. Ніжин: Вид-во імені Миколи Гоголя, 2019. 358 с

УДК 349:004

ЗАХИСТ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ГРОМОДЯН В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

*Курепін В.М.,
старший викладач кафедри
методики професійного навчання
кандидат економічних наук,
Миколаївський національний
аграрний університет*

Анотація. Сьогодні в умовах переходу українського суспільства до новітніх інформаційних технологій спостерігаються бурхливі процеси розвитку інформаційних відносин. Ці процеси несуть як позитивний ефект, так і потенційну небезпеку зловживання певною інформацією та заподіяння шкоди інформаційним правам та інтересам громадян.

Ключові слова: персональні дані, захист, права та свободи, воєнний стан, загроза.

Кожен громадянин має персональні дані, які стають все більш цінними та є невід'ємною частиною суспільного життя людини. Персональні дані знаходять все ширше використання в найрізноманітніших сферах: від отримання приватних послуг, допомоги в роботі та побуті до бізнесу та політики. Їх використання стає багатоаспектнішим [3, 72]. Такі дані можуть слугувати для деякого інструментом порушення прав та свобод людини, зокрема права на приватність.

У зв'язку з цим, найбільш актуальним завданням українського суспільства на сучасному етапі, в умовах дії правового режиму воєнного стану, стоїть розвиток системи захисту персональних даних. Захист персональних даних є не просто обов'язком держави і предметом державно-правового регулювання, це захист прав та свобод людини, в тому числі захист права на повагу до приватного життя.

Конфіденційність особистих даних завжди була важливою та набуває все більшого значення [1, 96]. Європейська інтеграція нашої держави змушує уряд України виконати міжнародні зобов'язання [5,36], щодо створення дієвої системи захисту персональних даних. Володіючи інформацією про персональні дані громадян, потрібно зберігати та обробляти її максимально конфіденційно, щоб персональні дані залишалися максимально захищеними.

Навички та можливості для отримання різних типів персональних даних розвиваються надзвичайно швидко. Несанкціонована, необережна або неосвічена обробка персональних даних може завдати великої шкоди [2,44]. Слід розуміти, що метою захисту персональних даних є не просто захист даних певної особи, а захист основних прав та свобод людей, які

мають відношення до цих даних. Захищаючи особисті дані, можна гарантувати, що права та свободи людей не будуть порушені.

З часу запровадження в Україні правового режиму воєнного стану, в з'являються повідомлення про певні випадки незаконного збирання персональних даних, не лише з метою шахрайства, а й для стеження за певними категоріями громадян (військовими, волонтерами, службовцями, тощо). Тому необхідність захисту прав суб'єктів персональних даних в умовах дії правового режиму воєнного стану вкрай висока [4,22]. Недотримання правил захисту персональних даних у цей час може призвести до жорстких ситуацій, коли можливо спричинити загрозу для життя та здоров'ю людини.

Конституції України та відповідне законодавство визначає спрямованість на створення якісної системи правового захисту персональних даних. Навіть в умовах бойових дій кожен громадянин має право на життя, право на повагу до гідності, право на свободу та особисту недоторканність. Але згідно Указу Президента України від 24.02.2022 року «Про запровадження воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України, на період дії правового режиму воєнного стану, конституційні права і свободи людини і громадянина можуть бути обмежені.

У зв'язку з можливістю обмеження права на невтручання у особисте і сімейне життя, доступ до персональних даних на території України в період дії режиму воєнного стану супроводжується встановленням окремих обмежень, але такі обмеження встановлені лише в нормах законів України і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Сьогодні багато волонтерів, активістів працюють при волонтерських штабах, надають гуманітарну, консультаційну допомогу вимушеним переселенцям, вони повинні діяти згідно законодавства України аби з

одного боку убезпечити себе, а з іншого боку, щоб правильно в умовах воєнного стану дотримуватись вимог при збиранні персональних даних.

Для громадських активістів і волонтерів це питання сьогодні дійсно є актуальним, адже вони мають справу з персональними даними людей. Це різні випадки: анкетування, фокус-групи, ведення списків на різні запити допомоги, списки на евакуацію. Це якась внутрішня звітність або для міжнародних організацій, які передають допомогу тощо.

Правила щодо захисту даних необхідні для забезпечення справедливої та зручної для громадян процедури надання послуг від час воєнного стану. Дотримання правил захисту персональних даних унеможлиблюють ситуацію вільного продажу персональних даних, а це означає, що люди мають більший контроль над тим, хто та які товари та/або послуги їм пропонує та отримує.

З початком широкомасштабного вторгнення в Україну, велика кількість людей з-поміж іншої допомоги також потребує і правовий супровід, як на території України, так і за кордоном. За законодавством України ніхто не має права обробляти персональні дані особи без отримання відповідної згоди на це. Важливою умовою правомірної обробки персональних даних у період дії правового режиму воєнного стану є забезпечення громадянам належного рівня захисту їхніх прав, пов'язаних з персональними даними.

Будь-які дії з персональними даними можуть здійснюватися виключно за наявності підстав, передбачених законодавством України. Конфіденційність персональних даних - це не лише турбота особисто громадянина, це турбота держави.

Отже, важливою умовою правомірної обробки персональних даних у період дії правового режиму воєнного стану є забезпечення громадянам належного рівня захисту їхніх прав, пов'язаних з персональними даними.

Література

1. В. М. Курепін. Кадрова безпека як складова частина економічної безпеки підприємств аграрного профілю // *Modern Economics*. 2020. № 24. С. 94-99. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V24\(2020\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V24(2020)-15).
2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Кібербезпека як запорука корпоративної стійкості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості: матеріали доповідей за результатами проведеного спільного «круглого столу» обліково-фінансовий факультет, інженерно-енергетичний факультет, м. Миколаїв, 9 грудня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 42-45. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/10687>.
3. Іваненко В.С. Фактори дотримання кадрової безпеки на підприємствах аграрного профілю // *Економіко – правові дискусії* : матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції студентів, аспірантів та науковців, м. Кропивницький, 30 квітня 2022 р. – Кропивницький : ЛА НАУ, 2022. – С. 71 – 74.
4. Костюк А.С. Бізнес у воєнний час: як змінилося законодавство // *Актуальні проблеми трудових відносин під час воєнного стану* : тези доповідей здобувачів вищої освіти інженерно-енергетичного факультету та інших учасників освітнього процесу за результатами тематичного «круглого столу» на інженерно-енергетичному факультеті, м. Миколаїв, 27 квітня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 21-24.
5. Русавська В. І. Адаптація національного трудового законодавства до законодавства Європейського Союзу // *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції м. Миколаїв, 23-24 червня 2021 р. Миколаїв : МНАУ, 2021. С. 36-39. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9821>.

УДК 378.1 (368)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В НАУКОВИХ ПРАЦЯХ НАПН УКРАЇНИ

Кушнір В. В.,

молодший науковий співробітник

відділу наукового інформаційно-

аналітичного супроводу освіти

Державної науково-педагогічної

бібліотеки України імені

В. О. Сухомлинського, м. Київ

Анотація. У тезах зроблено спробу розкрити основні психолого-педагогічні аспекти мистецької освіти по результатам аналізу наукових праць учених НАПН України. Зокрема приділено увагу актуальним проблемам розвитку психології та педагогіки мистецтва, до яких віднесено такі чинники, як: реалізація виховного, пізнавального і розвивального потенціалу мистецтва у становленні громадянина України, модернізація психолого-педагогічного змісту вітчизняної мистецької освіти, впровадження інтеграційних особистісно орієнтованих технологій навчання у

мистецьку освіту.

У результаті практикологічного аналізу та узагальнення отриманих висновків щодо виявлених психолого-педагогічних факторів запропоновано зробити акцент на застосуванні засобів розвитку творчої активності у суб'єктів набуття мистецької освіти.

Ключові слова: мистецька освіта, психологія, педагогіка.

Важлива роль у сучасних процесах держави належить мистецькій освіті – специфічному напрямку в освітній галузі. Саме через неї реалізуються актуальні завдання збереження духовної спадщини народу, формується естетична культура особистості людини нової генерації в умовах глобалізаційних трансформацій суспільства. Зміни, що нині відбуваються у сучасній освіті, інтеграція вітчизняних надбань педагогіки і психології у світовий культурний простір, вирішення проблем духовного розвитку молодого покоління на засадах передового досвіду мистецької освіти зумовлює актуальність дослідження психолого-педагогічних аспектів у цьому контексті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій дає змогу констатувати, що вивченню проблем мистецької освіти, зокрема психолого-педагогічних її аспектів, приділено значну увагу такими науковцями, як: Ю. Афанасьєв, І. Бех, В. Бітаєв, Л. Левчук, В. Лічковаха, В. Мазепа, О. Оніщенко, Т. Сідлецька, В. Чернець, С. Уланова. В їхніх працях порушено проблему естетичного виховання та гуманізації розвитку особистості людини, а також здійснено аналіз теоретичних основ психолого-педагогічного впливу мистецтва, його культуротворчий і виховний потенціал, що є важливим у формуванні естетичних якостей у людини. Вони наголошують на значущості розвитку духовної культури та світоглядної позиції особистості засобами психологічної дії мистецтва. У педагогічних дослідженнях І. Зязюна, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, О. Рудницької, О. Щолокової запропоновано психолого-методологічні засади мистецько-освітньої проблематики та зазначено неперевершену

роль мистецтва у здійсненні психолого-педагогічної практики, а значить й мистецької освіти у становленні культурно розвиненої особистості з відповідним сьогоденню духовним потенціалом.

Слід зазначити, що поняття «мистецька освіта» більшість учених – педагогів і психологів – розглядають у міцному взаємозв'язку із набутою людиною впродовж життя освітою, не виділяючи особливостей професійної мистецької освіти та її структурних складових. Також у розрізі мистецької освіти виникає напрям – мистецтвознавство, якому присвячено чимало праць таких дослідників, як: С. Волков, І. Ляшенко, О. Майорова, О. Малозьомова, С. Нікуленко, О. Овчарук, Л. Соколюк, Л. Савицька, Р. Шмагал, В. Шульгіна, К. Шамаєв та ін. Багатогранність їх праць стосується питань історії мистецької освіти, аналізу психолого-педагогічних проблем діяльності окремих видів мистецьких закладів освіти, позашкільної освіти, підготовки мистецьких кадрів у сфері музичної, художньої, хореографічної, театральної освіти тощо.

Значущим у цьому векторі дослідження є науковий доробок НАПН України щодо психолого-педагогічного обґрунтування розвитку мистецької освіти в Україні. Відтак, цим питанням охоплюється певна кількість інституцій НАПН України, зокрема колектив Інституту проблем виховання НАПН України на чолі з І. Бехом (<https://ipv.org.ua/>). Слід зосередити увагу, наприклад, на працях таких його дослідників, як: О. Комаровська, С. Коробецька, Н. Миропольська, С. Ничкало та ін.

На меті нашого оповідання постає питання щодо визначення основних психолого-педагогічних аспектів розвитку мистецької освіти в наукових працях учених НАПН України. У такий спосіб, на засадах аналітичного вивчення здобутку Інституту проблем виховання НАПН України нами зроблено певне тезування.

По-перше, мистецька освіта – це соціальне явище, яке є предметом постійної уваги науково-теоретичних досліджень. Її засобами

забезпечується збереження і передача новим поколінням знань і досвіду через мистецькі вартості духовної культури, а також відбувається збагачення індивідів необхідними знаннями про природу, суспільство, характер взаємодії між індивідом і суспільством [3].

По-друге, художньо-творча діяльність є напружена пізнавальна справа, яку спрямовано на постійне самооновлення та вдосконалення особистості. Відтак, в образотворчій практиці виокремлюється низка факторів, що зрушують процес творчості та визначають форми і методи розвитку пізнавального та творчого натхнення [1].

На нашу думку, у векторі мистецької освіти, до основних психолого-педагогічних аспектів її розвитку можуть бути віднесені:

Аспект 1. Активізація пізнавальних та емоційно-вольових чинників (відчуття, сприйняття, уявлення, увага, пам'ять, мислення, уява, емоції та почуття, воля, мотивація), які мають саморозвиваючу базову структуру механізмів для розвитку творчого та критичного мислення особистості. Тим самим відбувається стимулювання творчого процесу [4].

Аспект 2. Реалізація виховного, пізнавального і розвивального потенціалу мистецтва у становленні громадянина України в умовах закладів дошкільної, загальної середньої, професійної, вищої, позашкільної освіти. Тобто включаються всі ресурси формальної, неформальної та інформальної освіти. Формується і розвивається національна ідентичність українців. Ведеться компетентна за вимогами часу підготовка мистецьких кадрів. До того ж, основне теоретичне підґрунтя навчальних предметів у всіх мистецьких закладах освіти становить академічне мистецтво. Адже, суспільна практика засвідчує безумовну життєздатність академічної системи мистецької освіти. Зауважимо, що здійснюючи реформування вищої освіти у світлі Болонського процесу, варто у ході системної модернізації освітньо-кваліфікаційної структури мистецької освіти обов'язково враховувати

вітчизняний конкурентоздатний досвід, у тому числі не забуваючи про її психолого-педагогічне значення.

Таким чином, багаторічний досвід виховання творчих особистостей з врахуванням сучасної психолого-педагогічної практики в умовах мистецької освіти та на основі запровадження інноваційних тенденцій, інтеграції її в культурний простір Європи [2; 5] уможлиблюється як збереження власних вітчизняних мистецьких традицій, так і позиціонування національної специфіки, найкращих вітчизняних здобутків у підготовці мистецьких кадрів у світову практику.

Аспект 3. Модернізація змісту вітчизняної мистецької освіти, впровадження інтеграційних особистісно орієнтованих технологій навчання у мистецьку освіту на засадах наукового психолого-педагогічного та інформаційно-аналітичного супроводу [4].

Таким чином, в рамках наукового дослідження відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського на тему «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» (<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0120U002095/>) нами здійснено певний аналіз репозиторію Електронної бібліотеки НАПН України щодо наукового доробку у контексті нашої проблеми дослідження та зроблено такі загальні висновки:

1. У системі НАПН України переважну роль у створенні наукового доробку щодо забезпечення психолого-педагогічного контексту для впровадження у мистецькі заклади освіти України здійснює певна низка інституцій, зокрема – Інститут проблем виховання НАПН України.

2. У працях учених НАПН України, зокрема згадані вище інституції представлено доробок за напрямками:

– тенденції та виклики суспільства до мистецької освіти в реаліях

дистанційного навчання майбутніх митців;

- актуальність естетико-мовних комунікацій навчанні мистецтву;
- формування картини світу дошкільнят та молодших школярів засобами живопису;
- сучасні проблеми та перспективи навчання підприємництву в системі дизайнерської підготовки;
- методики мистецької освіти на засадах психологізації;
- символізм естетико-філософського підґрунтя мистецтва модернізму;
- психолого-педагогічні основи розвитку художньої та дизайнерської творчості;
- психологія креативу мистецької освіти в умовах цифрової творчості;
- психолого-педагогічні основи формування художніх уподобань здобувачів мистецької освіти;
- методичне забезпечення модернізації психолого-педагогічного змісту освітнього процесу в контексті позашкільної освіти;

3. Застосування засобів психолого-педагогічних технологій у формуванні й розвитку творчої активності суб'єктів мистецько-освітнього процесу з врахуванням досвіду науковців інституцій НАПН України має рацію у цьому сенсі.

Література

1. Зязюн І. А. (2000). Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. Київ: МАУП, 312 с.
2. Комаровська О. А. (2016). Мистецька освіта: глибина й багатогранність. *Мистецтво та освіта*. Вип. 1. С. 6-9.
3. Навчальні матеріали онлайн. URL: https://pidru4niki.com/86780/kulturologiya/predmet_zavdannya_pedagogiki_mistetstva_mi_stetska_osvita_suspilne_yavische (дата звернення 12.06.2022).
4. Падалка Г. М. (2016). Розвиток мистецької освіти: модернізаційні аспекти. *Теорія художньої освіти та виховання*, Вип. 3(81), С. 2-6.
5. Сідлецька Т. І. (2012). Становлення і розвиток мистецької освіти в Україні. *Знання. Освіта. Освіченість*: зб. матер. 1-й Міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця:

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

*Литвин О. В.,
старший викладач кафедри
технологій та організації туризму
і готельно-ресторанної справи,
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини*

Анотація.

Розглянуто роль інтерактивних методів навчання на необхідність їх впровадження у навчальний процес при підготовці фахівців сфери обслуговування.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання, інтерактивні технології, сфера обслуговування,

Зміни, які відбуваються сьогодні у суспільстві набувають глобальних масштабів та вимагають впровадження та використання інтерактивних методів навчання у підготовці фахівців різних галузей економіки, в тому числі сфери обслуговування. Особливо необхідне впровадження інтерактивних технологій, що приводить до зміни цілей, завдань та умов набуття знань, умінь та навиків здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців.

Система вищої освіти має включати поєднання як традиційних так і нетрадиційних тобто інтерактивних технологій навчання, які передбачають докорінну зміну методичних стереотипів, що сформувалися у викладачів та сприяти підвищенню навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Вони дають можливість активно обмінюватися інформацією, базуючись на

безпосередній взаємодії учасників навчального процесу. При цьому розглядаються три сторони спілкування, а саме:

- інформативна (обмін);
- інтерактивна (взаємодія і координація спільних дій);
- перцептивна (адекватне сприйняття і розуміння один одного).

В цьому випадку суть інтерактивної технології полягає в такій організації процесу, коли всі учасники залучені до нього, коли вони розуміють і рефлексують з приводу того, що вони знають і що думають і до чого прагнуть [1, с. 211]. В процесі заняття розвиваються комунікативні вміння та навички, поповнюється власна інформаційна база, розвивається здатність до аналізу та постановки власних завдань і прийняття спільних рішень, формуються навички творчої роботи.

Характерними ознаками інтерактивних технологій навчання є:

- побудова навчання як серії взаємопов'язаних проблемних ситуацій;
- переважно групова робота студентів на парах;
- опора на студентський досвід і навіть мінімальне знання з теми;
- відкритість (незавершеність) навчання, відсутність раз і назавжди визначеного рішення;
- співробітництво різних рівнів (викладач-група, викладач-студент, студент-група, студент-студент);
- швидкий зворотній зв'язок – студент бачить реакцію викладача, може проконсультуватися в будь-який момент навчання;
- емоційне піднесення, розкутість; діалог як основний елемент навчання.

Інтерактивні методи навчання – методи, що передбачають активну співпрацю студентів у процесі розв'язання пізнавальних і практичних проблем. Основними складовими інтерактивного методу є активність та співпраця [2].

Під час підготовки фахівців сфери обслуговування у процесі роботи викладачем можуть бути організовані тематичні заняття, дискусії та обговорення спірних питань. Для вирішення навчальних завдань викладач може впроваджувати такі інтерактивні форми: використання кейс-технологій; проведення відео конференцій; «круглий стіл»; «мозковий штурм»; дебати; фокус-групи; ділові і рольові ігри; навчальні групові дискусії, що дозволяє налагоджувати контакт зі студентами та активно залучати слухачів до колективної роботи. Важливою складовою проведення занять з використанням інтерактивних технологій є вправи і завдання, які виконуються студентами. Тому, організовуючи навчальний процес, що спирається на використанні інтерактивних методів навчання, треба враховувати залучення до процесу пізнання всіх студентів групи. Спільна їх діяльність означає, що кожен вносить свій особистий індивідуальний внесок, у процесі роботи йде обмін знаннями, ідеями, засобами діяльності.

Отже, використання інтерактивних методів навчання при підготовці фахівців сфери обслуговування надають можливість підвищувати якість професійної підготовки здобувачів вищої освіти та максимально наближати їх до професійної діяльності.

Література

1. Мізюк Б.М. Інтерактивні технології підготовки фахівців у сфері туризму. *Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції* : Матеріали міжн. наукової конференції (м. Львів, 10-11 травня 2018 р.). Львів: ЛТЕУ, 2018. С.210-212.

2. Ципко В.В. Інтерактивні методи навчання в туристичній освіті. URL: <http://publications.ntu.edu.ua/eut/2018-06/167-173.pdf> (дата звернення 6.06.2022 р.)

УДК 373.3:005.336.2

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

*Литвинчук Н. В.,
вихователь групи*

Анотація. У статті розглядається проблема розвитку soft skills – м'яких навичок здобувачів освіти в умовах посиленої конкуренції на ринку праці. Розглянуто продуктивні методи та форми розвитку даної компетентності. Акцентовано увагу на ефективності використання проектно-дослідницької діяльності в умовах освітнього процесу.

Ключові слова: soft skills, проектно-дослідницька діяльність, здобувач освіти.

Сучасний ринок праці висуває нові вимоги до спеціалістів. Усе більше дослідників, представників різних галузей наукового знання (економіка, психологія, педагогіка та ін.) відзначають значимість soft skills (гнучкі метанавички) задля досягнення конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці. Учені зазначають, що стрімке проникнення комп'ютерних технологій вестиме до переорієнтації потреб ринку праці на компетенції, які не можуть компенсувати цифрові технології.

Трактування поняття soft skills було актуалізовано авторами: О.Глазуною [1], О. Жмаєм [2], Л. Івановою [3] та ін. У своєму дослідженні ми дотримуватимемося визначення soft skills запропонованого К. Коваль [4]. Soft skills визначаються автором «як соціально-трудова характеристика сукупності знань, умінь, навичок та мотиваційних характеристик працівника у сфері взаємодії «людина – людина», вміння грамотно управляти своїм часом, переконувати, вести переговори, схильність до лідерства, проявів емоційного інтелекту, необхідних для успішного виконання роботи, які відповідають вимогам посади та стратегічним цілям організації». Це характеристика потенційної якості, що дозволяє описати практично всі елементи готовності персоналу до ефективної праці у заданій ситуації на робочому місці у трудовому колективі.

Сьогодні в цифровому світі «м'які» навички поділяють на чотири групи. Базові комунікативні навички (комунікативна грамотність: уміння слухати, переконувати та аргументувати, вести переговори, проводити презентації, публічні виступи, самопрезентація, командна робота, націленість на результат, тощо), які сприяють розвитку відносин з людьми, допомагають ефективно вести себе в критичних ситуаціях при спілкуванні з оточуючими. Посилання на літ дж, можна також інтернет-джерело

Навички self-менеджменту (управління емоціями, стресом, власним розвитком, планування та цілепокладання, тайм-менеджмент, енергія, ентузіазм, ініціативність, наполегливість, рефлексія, використання зворотного зв'язку тощо), які допомагають ефективно контролювати свій психологічний стан, час, процеси розвитку.

Навички ефективного мислення, або інтелектуального мислення (системне, критичне, креативне, структурне, логічне, проектне, тактичне та стратегічне мислення, пошук та аналіз інформації, вироблення та прийняття рішень), які відповідають за управління життєвими процесами, допомагають зробити власне життя та роботу більш системними.

Управлінські навички, або форсайт-управління (управління виконанням, планування, постановка завдань, мотивування, контроль реалізації завдань, менторинг, коучинг, подача зворотного зв'язку, управління проектами, змінами), які відповідають за планування, мотивування, управління власними змінами тощо.

У зв'язку з цим і з огляду на високу конкуренцію серед молодих фахівців на ринку праці, випускники закладу вищої освіти повинні вміти виділятися на фоні інших претендентів, демонструвати не лише високий рівень професійних компетенцій, але й розвинені індивідуальні якості,

які дозволять їм ефективно та гармонійно взаємодіяти з іншими людьми, швидко оцінювати ситуацію, бути мотивованими та організованими.

Розвиток soft skills сьогодні оцінюють як процес динамічного перетворення особистості протягом її життя. Продуктивність життєдіяльності та життєздатність людини передбачає наявність умов, які б сприяли мотивованому перетворенню наявних у неї особистісних властивостей і якостей пропорційно середовищу та оточуючих її людей. При цьому спостерігається розрив між навчальними програмами підготовки спеціалістів та вимогами роботодавців.

Аналіз спеціальної літератури показав, що основними методами розвитку soft skills є:

- самонавчання – самостійне вивчення інформації про моделі успішної поведінки (читання літератури, самостійне вивчення різних матеріалів (статті, блоги, мануали тренінгів), прослуховування вебінарів [1];

- пошук зворотного зв'язку – отримання зворотного зв'язку від однокурсників, викладачів, наставників та роботодавців про успішність своєї поведінки в аспекті розвитку конкретної навички;

- навчання на досвіді інших і ментворкінг – виділення та вивчення моделей успішної поведінки того, хто має високий рівень розвитку даної компетенції, робота з наставником;

- спеціальні завдання (фонові тренінги) – самостійні вправи, що розвивають певні компетенції, виховують обрані особисті якості або, навпаки, утилізують шкідливі звички;

- вирішення кейсів – дослідження конкретних ситуацій з пропозицією оптимальних шляхів вирішення [2];

- «навчання через розгортання сюжетних ліній на основі бінарних тематичних опозицій» [3] – вивчення навчального матеріалу у вигляді

зв'язного оповідання, історії шляхом виявлення його емоційно-особистісної значущості;

- розвиток у процесі роботи – пошук та освоєння більш ефективних моделей поведінки під час вирішення завдань, що входять до професійного функціоналу.

О. Глазунова вважає, що однією із ефективних форм розвитку soft skills здобувачів освіти є проєктно-дослідна діяльність [1] – це спосіб організації самостійної роботи студентів у рамках проєктних груп, спрямований на вирішення проблеми, актуальної у суспільстві, що дозволяє навчитися аналізувати накопичені знання, формувати запит на поглиблене вивчення спеціальних областей, вибирати та використовувати методи, що відповідають досліджуваній проблемі та лежать у галузі методології різних наукових дисциплін. Слід підкреслити, що проєктно-дослідницька діяльність у закладі вищої освіти – це вид навчальної роботи, який передбачає отримання конкретного, усвідомлюваного результату, котрий може бути презентований іншим – одногрупникам, викладачам, експертній спільноті.

Проєкт розвитку soft skills представляє собою комплексне завдання щодо вирішення практичної проблеми, що стоїть перед бізнесом або проблеми, актуальної в сучасному суспільстві. Мета реалізації проєкту полягає у формуванні нових знань та компетенцій на міжпредметній та метапредметній основі, через вирішення поставленої проблеми.

Такий підхід до розвитку soft skills здобувачів освіти спрямований на формування у них усіх чотирьох видів компетентностей.

Література

1. Глазунова О. Розвиток "soft skills" у майбутніх фахівців з інформаційних технологій: методи, засоби, індикатори оцінювання // Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2019. Вип. спецвип. С. 93-106
2. Жмай О. В. Формування емоційного інтелекту як необхідна складова процесу розвитку soft skills// Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2018. Т. 17, вип. 2. С. 119-132.

3. Іванова Л. В. "Soft skills" як важлива складова конкурентоспроможності фахівця з інформаційних технологій // Молодий вчений. 2018. № 12(1). С. 83-87

4. Коваль К. О. Розвиток "soft skills" у студентів - один з чинників для їх працевлаштування// Вісник Вінницького політехнічного інституту. 2015. № 2. С. 162-167.

УДК 336.221.2:17.023.35-029:3

ПОДАТОК – СУСПІЛЬНЕ БЛАГО

Лобач О.М.,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри

загальнотеоретичного

правознавства і публічного права

Національного університету «Києво

– Могилянська академія»

Анотація. Податок є вилученням частини майна приватних осіб в державні скарбниці, якими розпоряджається держава. Як сприймається податок його платниками, чи є з їх боку розуміння, що податок – це необхідне в людському суспільстві явище з огляду на наявність в людей спільних інтересів, які мають бути під захистом держави? В тезах висвітлено категоріальні виміри податку, що формувалися продовж віків, та сучасне розуміння податку як суспільного блага.

Ключові слова: податок – економічна категорія, податок - правова категорія, податок - філософська категорія, податок – суспільне благо.

Суспільним благом податок сприймався не завжди, довгий час він уявлявся неминучим злом в суспільному житті. Форм податків було багато і первісно вони відображали інтереси верховної влади, саме це й закріпило в суспільстві судження, що податок – це зло [1, с. 3, 21]. Історія свідчить, що часто податки були несправедливими, часом стягувалися по декілька разів з одного платника за один і той самий об'єкт оподаткування, використовувалися переважно на обслуговування потреб окремих осіб (правителів) тощо. Про податкові форми, часом дивні та немислимі в сучасному бутті, можна дізнатися на каналі YouTube: Податковий калейдоскоп, автором якого та інших численних досліджень у сфері оподаткування є український вчений М.П. Кучерявенко.

В різні часи метою звернення дослідників до категорії «податок» і категорій / відносин, що з ним пов'язані, було та залишається з'ясування впливу податку (як складової економіко-правової конструкції «податкова система») на суспільне життя та виконання державою своїх функцій щодо суспільства. В результаті нині в усьому світі податок розглядається як економічна, філософська, правова та соціально-суспільна категорії.

Всією історією людства доведено, що податок є елементом суспільного буття. Поняття «податок», як зазначає Т. Ф. Юткіна, бере своє коріння в глибині віків, несе в собі економічний та філософський смисл і водночас представляє собою конкретну форму правових взаємовідносин, що закріплюються в законодавчому порядку задля наповнення бюджету держави [1, с. 10, 13]. Як економічна категорія податок представляє собою фінансові відносини між державою і платниками податків з приводу примусового відчуження частини доходів останніх в загальнодержавне користування. Як правова категорія податок втілюється в організаційно-правові відносини між названими суб'єктами з приводу порядку його справляння [1, с. 35]. Опосередкування економічних (за своєю первісною суттю) податкових відносин нормами права робить податок правовою категорією, а економічні відносини оподаткування набувають характеру регульованих державою податкових правовідносин. Так, І. Є. Криницький підкреслює, що вирішального значення дефініція податку набуває саме в праві [2, с. 14 - 15]. Цю позицію поділяють й інші правники - дослідники податку та правового механізму оподаткування [3, с. 93], визначаючи на доктринальному рівні податок «як форму примусового відчуження результатів діяльності суб'єктів, які реалізують свій податковий обов'язок, що на підставі закону (або акта органу місцевого самоврядування) вноситься до бюджету відповідного рівня (або цільового фонду) і виступає як обов'язковий, безумовний, нецільовий,

безоплатний, безповоротний грошовий платіж» [3, с. 94; 4, с. 51]. Як і в багатьох країнах світу, сучасне податкове законодавство України закріплює правове поняття податку (а також збору (плати, внеску)): податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до Податкового кодексу України; збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій [5, ст. 6].

З розвитком ринкових відносин податки стають фінансовим інструментом державного регулювання економічних відносин – Л.А. Швайка серед іншого обов'язковою складовою економічної політики держави визначає фіскальну політику, що визначає механізми часткового вилучення доходів суб'єктів господарювання для формування державного бюджету¹[6, с. 43 - 44]. Нині основні напрями економічної політики зафіксовані в Господарському кодексі України, серед яких «Податкова політика², спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів» [7]. На даний час перевага фіскальної (економічної) функції податку –

¹ На наш погляд, ці механізми варто розглядати ширше, адже не тільки суб'єкти господарювання є платниками податків, легальне визначення останніх закріплено в Податковому кодексі [5, ст. 15]. Крім того, бюджетна система України включає, крім Державного бюджету, також місцеві бюджети, джерелом формування яких є місцеві податки та збори, що прямо закріплено в Податковому кодексі [5, ст. 10].

² Як бачимо, у Господарському кодексі, предметом регулювання якого є відносини господарювання, законодавець використовує більш ширшу конструкцію «податкова політика», аніж «фіскальна політика», враховуючи при розкритті змісту податкової політики інтереси не тільки суб'єктів господарювання, а й фізичних осіб – платників податків, які не мають статусу підприємців.

наповнення бюджету – для українського суспільства є очевидною, тому функціонування податкової системи³, яка є однією з основ економіко-фінансової системи держави та її національної безпеки, враховує податок передусім як економічну категорію. Разом з тим, неперевершене, об'єктивно необхідне значення має й правове регулювання податкової системи країни, визначальним елементом якої виступає податок, який має бути соціально справедливим⁴. Правове регулювання визначається вченими одним із методів державного регулювання економіки, включаючи фіскальну сферу, при цьому ними звертається увага на недосконалість та неефективність правових методів регулювання ринку [6, с. 45 - 47]. Цю проблему держава має долати удосконаленням правової бази оподаткування, дотриманням основоположних принципів здійснення податкової справи (які, до-речі, не усі набули прямого закріплення в Податковому кодексі України), зокрема, розумним поєднанням інтересів платників податків з інтересами держави на основі принципу верховенства права. Саме з такого ракурсу варто подивитися на філософію податку.

Щодо податку як філософської категорії Т.Ф. Юткіна зазначає, що вже на зорі людської цивілізації філософи трактували податок як суспільно необхідне та корисне явище, не дивлячись навіть на варварські податкові форми тих часів (військові трофеї, використання праці рабів, принесення в жертву тощо), і робить об'єктивний висновок, що із зміною податкових форм внаслідок суспільного розвитку, наближенням їх до сучасного їх змісту, залишається незмінним смисл поняття «податок» - опосередковувати процес усупільнення необхідної для суспільства частини індивідуальних доходів (багатств) [1, с. 10]. В цьому власне і

³ Податкову систему України в Податковому кодексі визначено як сукупність загальнодержавних та місцевих податків та зборів, що справляються в установленому цим Кодексом порядку [5, ст. 6].

⁴ Принцип соціальної справедливості закріплено у ст. 4 Податкового кодексу як одну з засад податкового законодавства України [5, ст. 4].

полягає суть податку як філософської категорії. Більше того, вчена впевнена, що існуюча як така можливість перерозподілу надлишків доходів на суспільно необхідні цілі є тою аксіомою, яка дозволяє сприймати податкові відносини як неодмінну умову розвитку цивілізації, а відтак, податок – це, безумовно, суспільне благо [1, с. 24]. Філософію податку ця автор визначає як світоглядне вчення про сприйняття податку як усвідомленої необхідності [1, с. 32].

На ґрунті економічної та філософської суті податку в сучасному світі він розглядається й як суспільно-соціальна категорія: держава використовує податок як інструмент для врівноваження соціального добробуту – через сплату податків реальні доходи конкретних платників зменшуються, але при отриманні від держави суспільних благ та трансфертних платежів реальний добробут покращується [8, с. 15 - 16]. В суспільному аспекті податок представляє собою соціально-економічні розподільчі та перерозподільчі відносини, він устанавлюється державою для фінансового забезпечення виконання нею своїх функцій і соціально-економічної підтримки населення та господарчих структур [9, с. 42 - 44]. Вчені зазначають, що така підтримка в західній науці про податки отримала назву суспільних благ і надається вона за рахунок бюджетних коштів органів державної влади. Класичними чистими суспільними благами виступають національна безпека, охорона законності та порядку, служба погоди, які не виробляються приватною економікою, а забезпечуються тільки державою. Інші блага – освіта, охорона здоров'я, наука, культура – мають змішаний приватно-державний характер. Управління справами суспільства в цілому з боку держави вважається діяльністю, яка породжує суспільну корисність у формі суспільних благ, які мають і економічну, і політичну природу, оподаткування ж виконує роль фіскального ціноутворення на суспільні блага, споживачами яких є

платники податків, заявляючи про свій попит на них через законодавчо-політичні процедури [10, с.22].

В підсумок зазначимо, що усвідомлення всіма учасниками податкової справи податку як суспільного блага має призвести до формування в українському суспільстві такої податкової культури, що створить умови для розбудови справедливої (для платників податків), ефективної та самодостатньої (для держави та суспільства) податкової системи, а держава Україна буде характеризуватися податковою повною мірою, в якій не буде місця таким явищам як бідність, відсталість, репресивність, дотаційність, яка не буде чекати на спонсорську субсидію чи філантропічну допомогу будь-кого. Податкова держава є власністю усіх її громадян – платників податків, які забезпечують її своїм коштом [11, с. 6-8], а відтак, податок – це однозначно суспільне благо.

Література

1. Юткина Т. Ф. Налоги и налогообложение: Учебник. – М.: ИНФРА-М, 2000. 429 с.
2. Криницький І. Є. Правове регулювання налогообложения имущества: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2001. 201 с.
3. Податкове право України: Кредитно-модульний курс: Навч. посібник [для студ. вищ. навч. закл.] / [Л. К. Воронова, М. П. Кучерявенко, Н. Ю. Пришва та ін.]; за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенко. К.: Правова єдність, 2009. 485 с.
4. Податкове право України: підручник / [О. О. Головашевич, А. М. Котенко, Є.М. Смичок та ін.] ; за ред. М. П. Кучерявенка. – Харків: Право, 2018. 512 с.
5. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-IV від 02.12.2010. Офіційний вісник України від 10.12.2010 р., № 92. Том 1, стор. 9, стаття 3248, код акта 53775/2010
6. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки: Підручник. – К.: Знання, 2008. 462 с. – (Вища освіта XXI століття).
7. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003. Офіційний вісник України від 28.03.2003, № 11, стор. 303, стаття 462, код акта 24635/2003
8. Гарасим П. М., Десятнюк О. М., Журавель Г. П. та ін. Система оподаткування та її інформаційно-облікове забезпечення: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2006. 736 с.
9. Деєва Н. М., Редіна Н. І., Дулік Т. О. та ін. Оподаткування в Україні: Навч. посіб. / за ред. Н.І. Редіної. К.: Центр учбової літератури, 2009. 544 с.
10. Податкова система: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / [Лютий І. О., Демиденко Л. М., Романюк М. В. та ін.]; За ред. І. О. Лютого. К.: Центр учбової літератури, 2009. 456 с.

11. Андрущенко В. Л., Тучак Т. В. Податкова держава: [монографія] К.: Алерта, 2016. 304 с.

УДК 159.922.27:32.019.5

**РЕАЛЬНИЙ ТА ВІРТУАЛЬНИЙ ПРОСТІР ЯК ОСНОВИ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ
ПІД ЧАС ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ**

*Мамченко С.М.,
професор кафедри
Національної академії
Служби безпеки України*

Анотація. Інформаційне протистояння України та російської федерації потребує використання всього арсеналу інформаційної зброї. Екзистенційний характер національно-визвольної війни України 2022 року визначає зміну парадигми української держави. Яким чином досягти парадигмальної мети та не зруйнувати її через тактичні дії, у тому числі й у інформаційному просторі, присвячений даний виступ.

Ключові слова. Державна інформаційна політика, реальний простір, віртуальний простір, інформаційна війна, інформаційно-психологічна війна.

Реальна військова агресія російської федерації проти нашої держави породила нову реальність світового протистояння демократії та інших систем соціальної організації. Її наслідком стала початком поляризація країн світу із визначенням позиції щодо участі у протистоянні. Для нашої країни вибір вектору розвитку був визначений раніше, однак тотальна військова агресія, руйнування наших міст, ракетні атаки по всій території України, переміщення біля 10 мільйонів українців з місць свого постійного проживання визначає важливу ознаку – війна на знищення країни, нації. Отже ми вступили у екзистенціональну війну.

Вказане вимагає зміни державної інформаційної політики. Ці зміни мають гарантувати Україні зайняти активну позицію не тільки в обороні та захисті територіальної цілісності, а й займати активну наступальну позицію не тільки для звільнення тимчасово окупованих територій, а й

для відбудови держави після перемоги і розбудови нової, у сенсі економіки, політики та місця серед країн світу, держави. Мова йде про стратегію місії та її реалізації. Таким чином збройний конфлікт має бути рушійною силою, що трансформує Україну, а початком цієї трансформації стане формування національної концепції, ідеї, місії, стратегії тощо.

Слід зазначити, ця нова за часом парадигма України має простиратися не тільки до перемоги у національно-визвольній війні України 2022 року, а й відновлення. Оголошення цієї парадигми потрібно довести до всієї цивілізації, оскільки вона має сприйняти та підтримати аж до досягнення кінцевої мети.

Такі важливі проекти мають принципові положення особливо для громадян держави де відбуваються зміни, оскільки громадяни проводять постійну верифікацію зазначених положень із реальністю в яких відбуваються зміни та події. Таким чином, на тактичному рівні мають бути відповідним чином погоджено співвідношення реальності та зазначеного майбутнього, який назвемо віртуальним простором. Ще раз зазначимо, що наша мета – перевести віртуальну реальність у реальний простір.

Тема нашого виступу звужує проблематику співвідношення реального та віртуального простору до збройового конфлікту. Тобто предмет виступу значно вужче ніж парадігмальний підхід до визначення віртуального простору. Однак зазначені нами вимоги обмежують на визначають тактичні задачі побудови віртуального простору на сьогодні.

Тактичні завдання щодо формування елементів державної інформаційної політики визначаються вирішенням проблемних ситуацій, що є на сьогодні. У цьому випадку державні структури проводить акції та операції інформаційного протистояння або інформаційної війни. При цьому допустимим та навіть необхідним є використання методів

введення в оману противника, тобто використання технологій, методів та способів когнітивного перетворення реальності у інформаційно побудовану віртуальну реальність, де з визначеною метою противника вводять в оману. Зрозуміло, що метою є намагання змісити противника прийняти помилкове рішення та здійснити дії, що призведуть його до програшу. На перший погляд все інтуїтивно зрозуміло та виправдано. Противник має програти. Разом з тим, постає питання побічних мінусів за рахунок викривлення дійсності та введення в оману власних громадян, які також занурюються у нашу віртуальність. Мова йде у цьому випадку про збереження довіри наших громадян до інформаційних повідомлень влади. У випадку досягнення позитивного результату у протистоянні із противником та досягнення поставлених цілей дезінформування і як результат його програш у реальному просторі позитивні емоції компенсують відчуття введення в оману. Однак, в іншому випадку відчуття омани буде посилювати відчуття програшу та формувати відчуття недовіри до інформаційних повідомлень керівництва держави.

Закріплення недовіри до рішень та інформаційних повідомлень власної сторони формує недовіру, а разі сталого процесу, до більш стратегічних положень державної інформаційної політики. Починається процес руйнації наративів та парадигми державної інформаційної політики щодо майбутнього. Отримуємо ситуацію, коли тактичні програші перекреслюють стратегічні та мотивацію населення на перемогу.

Зрозуміло, що вирішення даної проблематики носить не тривіальний характер. Розрахувати можливу шкоду від трансформації реальності заради побудови тактичного віртуального простору дуже складно, однак зрозуміло, що тактична віртуальний простір має бути підсистемою стратегічного віртуального простору. Це є необхідною умовою побудови складних трансцендентних тактичних просторів. За достатньої умови

пропонується використовувати систему моніторингу суспільної думки щодо довіри населення державним рішенням як у реальному просторі, так і у віртуальному просторі, оскільки населення побудовану віртуальну реальність сприймає як реальну.

Викладені положення акцентують увагу на поєднанні та співвідношенні тактичних та стратегічних цілей та побудованих відповідних просторів з метою проведення послідовної державної політики у збройному протистоянні України та російської федерації у національно-визвольній війні України 2022 року. Розробка технологій, методів та способів вирішення описаних проблемних ситуацій дозволить вирішувати поточні завдання інформаційного протистояння на наносячи шкоди парадигмальним основам української державності.

Література

1. Почепцов Г.Г. Пропаганда и контрпропаганда / Г.Г. Почепцов. – М.: Изд-во «Центр», 2004. – 256с.
2. Зеленін В.В. Основи міфодизайну: Психотехнології керування медіа реальністю. Навчально-методичний посібник. – К. : Вид-во «Гнозіс», 2017. – 168с.
3. Ленглі С. Театральний менеджмент і продюсерство. Американський досвід / Пер. з англ. І.Д. Безгіна. – К.: ВВП «Копмас», 2000. – 640с.

УДК 37.01/.09.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ У ПЕРЕДОВИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Маршицька В.В.,

доцент кафедри філософії і освіти

дорослих ДЗВО «Університет

менеджменту освіти»,

кандидат педагогічних наук,

доцент

Анотація. Наслідком інтегрування національної системи освіти у європейський і світовий освітній простір є необхідність пошуку та реалізації новітніх підходів до забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки педагогічного персоналу на

засадах збереження національних надбань та використання кращих зразків світового досвіду.

Ключові слова: професійний розвиток педагогічних працівників, педагогічна освіта, професійна підготовка педагогів, освіта дорослих.

Спостерігаємо, що з прискоренням глобалізації, посиленням міжнародної взаємодії та конкуренції, інноваційними змінами у світі, набувають поширення нові форми організації різних сфер суспільного життя. До таких сфер найперш належать освітня і дослідницька, що відповідають за творення майбутнього людства, формування людського капіталу, суспільного прогресу.

Основою пошуку та реалізації новітніх підходів до забезпечення якісно нового рівня професійної підготовки педагогічних працівників є збереження національних надбань та використання прогресивних здобутків країн, що демонструють високий рівень професійної підготовки педагогів. Серед країн, що демонструють такий рівень професійної підготовки, мають багаті історичні традиції педагогічної освіти, значний досвід у галузі неперервного професійного розвитку педагогічних працівників у різних соціокультурних умовах, Велика Британія, Канада, Німеччина, Австрія, Сингапур, Фінляндія, Японія ін.

Так, ключовими особливостями професійної підготовки педагогів у зазначених країнах, зокрема, є: 1) розширення компонента педагогічної практики у підготовці педагогів; 2) зростання кількості і варіативності напрямів підготовки, за допомогою яких можна опанувати професію педагога; 3) наявність декількох альтернативних шляхів підготовки педагогів; 4) розвиток системи неперервного професійного розвитку від закладу освіти і до завершення кар'єри перебуває на різних етапах становлення, проте у більшості країн це завдання визнається пріоритетним; 5) розробка програм інternатури або курсу введення у професію, що передуює сертифікації або організовується після отримання права на викладання; 6) актуалізація змісту програм професійної

підготовки педагогів (у багатьох країнах програми професійної підготовки педагогів (навіть на рівні бакалаврату) містять суттєвий дослідницький компонент); 7) перенесення програм професійного розвитку у школи, що передбачає взаємодію педагогів безпосередньо у колективі; 8) посилення правил відбору на педагогічні спеціальності; 9) делегування повноважень щодо атестації та підвищення кваліфікації педагогів (професійні асоціації, професійні спілки, центри педагогічної майстерності, школи професійного зростання) [2; 3].

До загальних тенденцій професійного розвитку педагогів дослідники відносять: 1) організаційно-структурні – «університетизацію» педагогічної освіти; 2) сутнісно-визначальні: гуманізація та гуманітаризація у методах і змісті педагогічної освіти; інтернаціоналізація змісту професійної підготовки; посилення ролі неформальної освіти у професійному розвитку вчителів; 3) змістовно-процесуальні: інформатизація навчального процесу, інтеграція змісту педагогічної освіти, моніторинг якості педагогічної освіти; 4) запровадження соціального партнерства або консенсусного підходу до управління педагогічною освітою; 5) поширення інтерактивної моделі підвищення кваліфікації, що передбачає забезпечення реальної взаємодії педагога з іншими колегами у процесі підвищення кваліфікації в умовах щоденного шкільного життя[1;2;3].

Як особливі тенденції професійного розвитку вчителів у країнах Європейського Союзу та США дослідники виокремлюють, зокрема: розширення доступу до здобуття педагогічної професії (Угорщина, Словенія), децентралізацію управління (Австрія, Болгарія, Угорщина, Франція), централізований тип управління (Велика Британія, Польща, Італія, Румунія, Греція), пошук оптимального співвідношення між централізованим і децентралізованим управлінням (Німеччина); широке

використання альтернативних шляхів набуття педагогічної професії (США, Швейцарія) [1].

Аналіз зарубіжного досвіду розвитку педагогічної освіти дає змогу окреслити можливості використання прогресивних ідей у модернізації національної системи педагогічної освіти, а саме: удосконалення управління педагогічною освітою, оновлення змісту і форм професійної підготовки, удосконалення технологічного та навчально-методичного забезпечення підготовки майбутнього педагога.

Література

1. Отамась І. Г. Педагогічна підтримка професійного розвитку викладачів: аналіз європейського досвіду // Розвиток професійної культури майбутніх фахівців: виклики, досвід, стратегії, перспективи: зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф. Університет ДФС України, м. Київ, Україна – м. Ірпінь, Україна, стор. 237-239.

2. Післядипломна освіта в умовах євроінтеграції: сутність, зміст, технології, готовність до змін: навчально-методичний посібник/ Пуховська Л.П., Артющина М.В., Базелюк В.Г., Лушин П.В., Снісаренко О.С., Сніцар Л.П., Солодков В.Т., / за наук. ред. Л.П. Пуховської – К.: Педагогічна думка, 2012. – 122 с.

3. Сучасні моделі професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: порівняльний досвід: монографія / В. О. Радкевич, Л. П. Пуховська, О. В. Бородієнко, О. П. Радкевич, Н. В. Базелюк, Н. М. Корчинська, С. О. Леу, В. В. Артемчук; за заг. ред. В. О. Радкевич. – Київ: ПТОО НАПН України, 2018. – 223 с.

УДК 37.013.43 : 37.017.4 (043.2)

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКІ ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІД ЧАС ВІЙНИ

*Масол Л. М.,
професор кафедри філософії
і освіти дорослих ЦІПО ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти» НАПН України,
кандидат педагогічних наук*

Анотація. Висвітлено культурно-мистецькі чинники трансформації освітнього середовища в умовах воєнного стану в Україні та особливості впливу мистецтва на національну ідентифікацію особистості. Визначено сутність і механізми естетизації освітнього середовища, наведено приклади актуалізації видів і жанрів українського мистецтва (мурал, плакат, карикатура, пісня) в культурних та освітніх реаліях

сьогодення.

Ключові слова: мистецтво, естетизація освітнього середовища, національна ідентичність.

Впровадження концептуальних принципів Нової української школи передбачає підвищену увагу до удосконалення освітнього середовища, забезпечення його комфортності як для здобувачів освіти, так і для професійної діяльності педагогічних працівників і колективів.

У широкому сенсі освітнє середовище трактується в педагогіці як сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних і матеріальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Воно охоплює низку чинників, які справляють істотний вплив на перебіг навчального процесу і його результати. Освітнє середовище - це система впливів, умов і можливостей розвитку особистості, що містяться в соціально-педагогічному і просторово-предметному оточенні.

Вимоги до модернізації освітнього середовища включають такі загальні характеристики:

- уникнення насильства і дискримінації,
- наявність достатніх освітніх ресурсів, зокрема цифрових, які мотивують і стимулюють процес навчання,
- забезпечення емоційного благополуччя учнів і педагогів,
- інклюзивність щодо учнів з особливими потребами,
- комфортність за атмосферою взаємодії,
- естетичність, універсальність і креативність.

Останній параметр з наведеного переліку належить предусім до візуальних трендів модернізації освітнього простору - екстер'єрів приміщень і навколишніх територій, дизайну інтер'єрів навчальних класів і кабінетів тощо. Його суттєвий вплив на емоційно-мотиваційну складову здобувачів освіти перетворює естетизацію середовища на вагомий загальнокультурний чинник.

Естетизацію освітнього середовища розглядаємо як комплекс спеціально організованих і спрямованих художньо-педагогічних заходів, акцій, засобів і технологій, які змінюють якісні параметри освітнього процесу і простору закладу, впливають на життєдіяльність здобувачів освіти, сприяють їхньому входженню в енергетичне поле культурно-мистецьких цінностей, посилюючи емоційний резонанс. Цей комплекс стимулює культуротворчість людини, перетворюючи художні цінності на провідних репрезентантів універсального естетичного маркера буття, який не лише позитивно впливає на освітній процес, а й пронизує та інтегрує дотичні сфери культурного кола особистості та активно взаємодіє з навколишнім соціокультурним середовищем, зокрема з медіа.

В сучасних умовах інформаційного суспільства освітнє середовище інтенсивно і безперервно оновлюється під впливом техногенних факторів. Проте в умовах війни така трансформація середовища відбувається набагато швидше внаслідок руйнувань і під впливом активної взаємодії із соціокультурними актуалітетами, насамперед з медійним простором. Медіа-засоби щоденно наповнюються екстремальними новинами, зокрема на культурному фронті, де мистецтво виступає як своєрідна духовна зброя.

Під час широкомасштабного вторгнення Росії в Україну зруйновано понад тисячу об'єктів освітньої і культурно-мистецької інфраструктури. Частина з цих архітектурних споруд можна відновити в майбутньому, але чимало зруйновані вщент, що зумовлює неможливість їх швидкого відновлення чи якісної реконструкції загалом. З-поміж них - такі унікальні пам'ятки національної культури, як будинок мецената Василя Тарновського в Чернігові (музей українських старожитностей), краєзнавчий музей в Іванкові на Київщині, де зберігалися картини легендарної української мисткині Марії Примаченко. (Експонати, на щастя, вдалося врятувати; одну з картин продали за 500 тисяч доларів, і

рідні художниці відмовилися від отриманих коштів та передали всі гроші на потреби ЗСУ). Відгуки на подію були миттєвими: за мотивами картин М. Примаченко український бренд Oliz випустив жовто-блакитну патріотичну колекцію виробів. У Латвії створюють мозаїчні репліки-парафрази з робіт М. Примаченко з метою передати їх у музей в Іванкові.

Внаслідок авіаударів і бомбардувань зазнали різного ступеня ушкоджень чимало церковних споруд, зокрема Свято-Успенська Лавра у м. Світлогірськ Донецької області.

Руйнування архітектурно-мистецької спадщини, втрата мистецьких артефактів, які є знаковими для нації, безперечно негативно впливає на культурно-ціннісний контекст освіти. Водночас українське мистецтво стає активним чинником формування національної ідентичності здобувачів освіти різного рівня через різноманітні прямі й побічні впливи середовища.

Формування ідентичності або ідентифікація - це динамічний процес змін від розмитого дифузного стану, коли індивід ще не пройшов стадію самоаналізу, не зробив усвідомленого вибору і знаходиться під зовнішнім впливом, до рівня досягнення самоідентифікації, коли світоглядна позиція виявляється у практичній самореалізації на основі єдності й спадкоємності цілей, мотивів, смисложиттєвих установок. Національна ідентичність завжди персональна, виражається у суб'єктивних відчуттях належності до певної нації, держави. Національна ідентичність передбачає самоідентифікацію з певною політичною (національна держава) і культурною (національна культура) спільнотою. Українська національна ідентичність - це історично сформована адаптивно-еволюційна система ознак і властивостей, які вирізняють українську людину та українську спільноту з-поміж інших людей і спільнот. Основними чинниками буття українства як великої соціальної групи є мова, історія, традиції, релігія, а також - мистецтво.

Особливості й механізми впливу мистецтва на ідентифікацію особистості охоплюють багатокomпонентний і поліфункціональний синтез:

- ейдетичність, метафоричність, символічність,
- чуттєво-емоційну насиченість,
- полімодальність і багатозначність,
- неформальність, інтуїтивність, уявність, асоціативність,
- ізоморфність, конкретність і водночас узагальненість,
- естетичність, емерджентність.

В реалізації цього потужного освітньо-виховного потенціалу мають бути задіяні культуротворчі можливості й чинники середовища формальної, неформальної та інформальної освіти.

Хвиля патріотизму і небачена підтримка українців у всьому світі детермінувала появу нового тренду - активізацію неакадемічних форм сучасного мистецтва, щонайперше, стріт-арту, який швидко, мобільно відреагував на воєнні події. Не лише в Україні, але й у багатьох містах Європи виникли муралі з актуальною патріотичною тематикою, які доносять зрозумілі кожному меседжі: Україна переможе! Жовто-блакитними кольорами українського прапора замайорили вулиці й майдани європейських столиць, у ці кольори «вдягнулися» знамениті архітектурні споруди, як наприклад, світлові інсталяції Бранденбурзьких воріт у Берліні та ратуші у Брюсселі, будинки з муралами у Парижі, Празі та інших європейських столицях. Ці кольори стали лейтмотивами благодійних концертів і масштабних флешмобів на підтримку України, вони також пронизали середовище навчальних закладів різного рівня у нашій країні та за кордоном.

Не лише монументальний живопис, а й інші види мистецтва «відреагували» на історичні події. Насамперед, такі демократичні візуальні жанри, як карикатура і плакат. Яскравим прикладом є численні

художні інтерпретації військових подій у відомій тепер на весь світ Чорнобаївці.

Музично-патріотичні рефлексії на війну емоційно не менш дієві: українська пісня «Ой, у лузі червона калина» потрапила у топові світові рейтинги, а хіт сьогодні «Байрактар» Тараса Боровка конкурує за популярністю з піснею-переможцем Євробачення-2022 «Стефанією». Ці твори увійшли до навчального репертуару українських закладів освіти.

Таким чином, мистецтво під час війни стало емоційно-образним чинником трансформації освітнього середовища, яке позитивно впливає на формування української національної ідентичності здобувачів освіти.

Література

1. Личковах В. А. Філософія етнокультури. Теоретико-методологічні та естетичні аспекти історії української культури / В. А. Личковах. К. : Вид. ПАРАПАН, 2011. 196 с.

2. Руденко Ю. Ю. Консолідаційна модель національної ідентичності: від теорії суверенітету до теорії політичної модернізації: монографія. К. : «Вид. Людмила». 2020. 364 с.

УДК 37.091.3 : 376 (043.2)

СЕНСОРНА ІНТЕГРАЦІЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

*Мирошніченко О.О.,
старший викладач кафедри
філософії і освіти дорослих ДЗВО*

Анотація. Інтегрований сенсорний досвід означає здатність організувати, ідентифікувати, відчувати та належним чином поглинати подразники стосовно себе. У деяких дітей з обмеженими можливостями ця здатність порушується, і в тому числі були розроблені практичні та допоміжні засоби для терапії. Терапія застосовується після встановлення відповідного діагнозу фахівцем, терапевтом сенсорної інтеграції.

Сенсорна інтеграція - це комплексний та безпечний терапевтичний метод, який роками допомагає дітям із порушеннями сенсорної інтеграції у всьому світі. Сенсорна інтеграція необхідна, коли здатність дитини до сенсорної інтеграції порушена.

Кожна людина має певний сенсорний профіль. Цей профіль стосується специфіки отримання сенсорних подразників. Порушення прийому та інтеграції сенсорних подразників можуть бути труднощами, які негативно впливають на повсякденне життя людини.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивна освіта, сенсорна інтеграція, відчуття.

В сучасному світі, який інтенсивно розвивається, все більшої уваги приділяється вивченню теорії сенсорної інтеграції, яка набула широкого розповсюдження не тільки для роботи з дітьми з особливими потребами, а й з дітьми які розвиваються відповідно до віку. Так, в другій половині ХХ століття американська психологиня Дж. Айрес зі штату Оклахома, проводячи різні практико-орієнтовані дослідження помітила проблему, яка заважає у розвитку, щонайменше кожної десятої дитини. Ба більше, до цього така проблема залишалась поза увагою науковців. Так, Дж. Айрес наголошувала, що більшість дітей, які мають проблеми з навчанням, поведінкою, комунікацією - мають порушення у роботі сенсорних систем.

А.Б. Заплатинська зазначає, що поняття сенсорного розвитку та його дослідження розвивались завдячуючи працям М. Монтесорі. Спираючись на роботи відомої італійської педагогині, автор вказує, що «дитина розвивається шляхом соціального наслідування. Тому сенсорна культура - це результат засвоєння дитиною культури створеної суспільством; це загальноприйняті уявлення про предмети, їх колір, фактуру, розмір, кількість і ін.».

Американська дослідниця Л.-Дж. Міллер, предметом дослідження якої

було порушення обробки сенсорної інформації (S*D - Sen*o*y Process*ngDisorder), вказує, що загалом порушення у обробці сенсорної інформації зустрічаються щонайменше у 5-15 % дітей, що проживають на території США. Ґрунтовне дослідження Л.-Дж. Міллер, проведене разом із колегами на початку ХХІ ст. показало ще більш вражаючі результати - кожна двадцята дитина має труднощі в буденному житті через SPD.

На думку Т.В. Кондратьєвої, сутнісна особливість явища сенсорної інтеграції є зрозумілою, оскільки «жодна з частин нервової системи не працює сама по собі: інформація передається від однієї її частини до іншої. Дотик допомагає зору, зір - тримати рівновагу, рівновага - відчувати положення тіла у просторі і рухатись, рух допомагає навчанню». Таким чином, нашому мозку конче необхідна стимуляція, оскільки вона «збуджує» мозок та створює в ньому функціональну активність, завдячуючи чому ми можемо дихати, їсти, говорити чи читати.

Так, завдячуючи достатній стимуляції - підвищується кількість нейронних зв'язків між клітинами головного мозку. Отримуючи сенсорні сигнали із зовнішнього та внутрішнього простору наш мозок організовує її, структурує, відбувається селекція головної інформації та другорядної, тощо. Але, загалом весь цей процес визначає і забезпечує розвиток всієї нервової системи дитини.

В.С. Спасібухова зазначає, що «сенсорно-інтегративна терапія спрямована на підвищення здатності мозку сприймати й організовувати сенсорну інформацію, що створює умови для формування адаптивних реакцій, розвитку моторних і психічних функцій, освоєння практичних навичок та видів діяльності відповідно до психоневрологічних потреб дитини».

А.Б. Заплатинська вказує, що «сенсорно-інтегративна терапія - це надання дитині такої кількості та інтенсивності відповідних стимулів (сенсорних, вестибулярних, пропріоцептивних, тактильних), що створить умови стимуляції центральної нервової системи шляхом формування

її діяльності і покращення функціонування синаптичних з'єднань».

Дослідники зазначають, що у випадку коли дитина народжується здоровою, то її сенсорна стимуляція є достатньою, а, отже, проблеми у формуванні та розвитку мовлення, рухових функцій чи поведінки також відсутні. Але зараз, не зважаючи на розвиток медицини та загалом системи охорони здоров'я, кількість дітей, які народжуються з бодай найменшими патологіями розвитку є вражаючою. Так, гіпоксія, яка знаходиться на одному з перших місць серед захворювань новонароджених впливає на порушення у роботі інтеграційної системи мозку. В таких випадках є значний ризик розвитку у дітей різних порушень, які можуть спричинити дисфункціосенсорної інтеграції.

Важливо зазначити, що те, як дитина переробляє інформацію, яка поступає із зовнішнього та внутрішнього світу впливає на розвиток її чуттєвої сфери, мислення та поведінки. А отже, будь-які порушення які впливають на інтеграцію отриманої інформації головним мозком буде впливати на те, як дитина оволодіває побутовими навичками, як навчається та комунікує з дорослими чи однолітками. Таким чином, важливим завданням для розвитку повноцінно функціонуючої особистості є приділення уваги у формуванні системи інтеграції.

Сенсорна інтеграція (сенсорна інтеграційна терапія) - процес, під час якого нервова система людини отримує інформацію від рецепторів всіх відчуттів (дотик, вестибулярний апарат, відчуття тіла або пропріоцепція, нюх, зір, слух, смак), потім організовує їх і інтерпретує так, щоб вони могли бути використані в цілеспрямованій діяльності. Іншими словами, це адаптаційна реакція, що служить для виконання певної дії, прийняття відповідного положення тіла, і т. п.

При виникненні порушень обробки сенсорних сигналів з'являються дисфункції в моторному, пізнавальному розвитку, а також в поведінкових характеристиках дитини.

Більшість з нас не думає, як виконувати певні дії, ми не аналізуємо, як наш мозок обробляє та інтегрує сенсорну інформацію, наші сенсорні системи працюють автоматично, що дозволяє нам, наприклад, ходити, хапати, підтримувати рівновагу. На жаль, згадані автоматизми трапляються не у всіх, що призводить до проблем у повсякденному функціонуванні.

Найбільшу ефективність методика дає в корекції дітей з синдромом Дауна, затримкою психічного розвитку, ДЦП, аутизмом. Дитина поступово вчиться інтерпретувати сенсорні відгуки і адаптуватися на нових і нових, більш досконаліх рівнях. Окрім цього, метод є надзвичайно корисним дітям з нормальним розвитком для покращення уваги та концентрації, грубої та дрібної моторики, зорових і слухових здібностей, самосвідомості та самооцінки.

Комплекс вправ з сенсорної інтеграції створюється на основі сенсорної діагностики індивідуально для кожного пацієнта. Методи сенсорної інтеграції можуть і навіть повинні включатися як складові частини в заняття за будь-якими іншими методиками. Недооцінити значення стимуляції сенсорного сприйняття світу неможливо. Через розвиток сенсорики ми даємо дитині механізм пізнання світу.

Метою терапії сенсорної інтеграції (СІ) є посилення, балансування і розвиток обробки сенсорних стимулів центральною нервовою системою.

Симптоми порушення СІ:

- надмірна або недостатня чутливість до тактильних, зорових, слухових стимулів, а також руху, наприклад, уникнення торкання деяких фактур (пісок, каша);
- уникнення занять з пластиліном, малювання пальцями;
- проблеми з маніпулюванням, використанням столових приборів, ножиць;

- неправильне захоплення олівця;
- надчутливість до звуків, до світла;
- труднощі у навчанні письма і читання;
- проблеми з навчанням їзди на велосипеді;
- уникнення катання на гойдалках, каруселях або надмірне захоплення цими іграми;
- утруднення при переписуванні з дошки, пропускання букв, складів;
- труднощі в розрізненні правого та лівого боків, особливо, коли у дитини немає часу, щоб задуматися;
- низький поріг чутливості до близькості іншої особи;
- занадто високий або занадто низький рівень рухової активності, розлади м'язового тонусу;
- слабка рухова координація (ці проблеми можуть стосуватися великої або дрібної моторики);
- рухова незграбність;
- труднощі в концентрації, імпульсивність;
- швидка стомлюваність;
- відмова від соціальних контактів;
- затримка розвитку мови, рухового розвитку, а також труднощі в навчанні;
- слабка організація поведінки, відсутність планування.

Розглянемо більш детально, яку саме сенсорну інформацію «інтегрує» наш мозок:

- інтероцептивні - відчуття, які поступають від внутрішніх органів (ЧСС, частота дихання, відчуття голоду чи збудження і т.п.);
- тактильні - відчуття від дотиків, тиску, тощо;
- пропріоцептивні - відчуття положення тіла у просторі, відчуття, які отримуємо від м'язів, зв'язок і т.п.;

- вестибулярні - відчуття руху, сили тяжіння та рівноваги.

Окрім вказаних сенсорних зон, людина отримує інформацію ще й від органів чуттів - зір, слух, нюх, смак.

На думку Дж. Айрес, головною системою, яка забезпечує нормальну роботу та функціонування нервової системи є саме вестибулярна, яка є головним «диригентом» відчуттів, які поступають з інших сенсорних каналів інформації. Саме вестибулярна система задіяна в оволодінні мовленням, координації рухів, м'язовій активності, відповідає за невербальну комунікацію та ін. У разі зниження активності вестибулярної системи наслідком можуть бути порушення артикуляції та затримка мовленнєвого розвитку. Чому це відбувається - через те, що діти не можуть ідентифікувати сенсорну інформацію, яка надходить від артикуляційних органів, що в результаті спричиняє проблеми у рухах, які необхідні для артикуляції.

Корекційна робота з інтеграції сенсорних сигналів відбувається поступово. Рівні сенсорної інтеграції побудовані таким чином, щоб від простих сенсорних сигналів та стимулів переходити до більш складних, які загалом включені у формування різних навичок у дітей.

Сенсорна інтеграція є довготривалою роботою, яка потребує розуміння особливостей стану дитини, створення сприятливих умов і послідовності виконання. Дослідження показують, що регулярні заняття змінюють функцію нервової системи й покращують здатність обробки різних відчуттів. З досвіду проведеної роботи очевидна ефективність співпраці між командою фахівців і батьками. Саме вона дає змогу забезпечити наступність та безперервність роботи з розвитку і корекції сенсорних процесів дітей раннього віку з ООП. Координовані дії міждисциплінарної команди фахівців дозволяють сформувати необхідний розвивальний простір для дітей з ООП, що забезпечує реалізацію корекційної роботи, які є взаємообумовленими та

взаємопов'язаними. Внаслідок залучення батьків до корекційно-розвивальної роботи сім'я та дитина отримують скоординовану, сплановану, всебічну кваліфіковану допомогу.

Отже, формування та розвиток сенсорних відчуттів завдяки методу сенсорної інтеграції є підґрунтям для всебічного та гармонійного розвитку дитини.

Література

1. Авдєєв Л.Г. Стан та перспективи розвитку професійної орієнтації в Україні : наук.-метод. посіб. для працівників служби зайнятості. Київ : ПК ДСЗУ, 2002. 64 с.
2. Заплатинська А.Б. Становлення поняття «сенсорна інтеграція» у педагогіці. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2013. Вип. 23(1). С. 48-57.
3. Молчанов Д. Теорія сенсорної інтеграції Джин Айрес та її застосування у дитячій нейрореабілітації. *Здоров'я України*. № 18. 2012. С. 42.

УДК 159.92

ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДИТИНИ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

Мінчук Г. З.,

вчитель фізичної культури

Новогуївинської гімназії

Анотація. Емоційний інтелект представляє собою дуже важливу інтегральну характеристику особистості, яка реалізується в здібностях дитини розуміти емоції, узагальнювати їх зміст, регулювати та сприяти за допомогою позитивних емоцій успішній когнітивній пізнавальній діяльності.

Ключові слова: емоційна сфера, стилі виховання, професійний розвиток.

«...без спрямовуючої сили емоцій,

інтелект не має ні своєї сили,

ні могутності.»

Роберт Соломон

Емоційність – це один із важливих компонентів у розвитку структури особистості дитини. Емоційна сфера молодшого школяра є

досить складною. У психічному розвитку дітей молодшого шкільного віку відбуваються зміни: довільність пізнавальних процесів, зміни у поведінці та у формуванні моральних поглядів. Особливу роль у розвитку дитини відіграють стосунки в сім'ї та у школі. А також важливими засобами впливу на емоційний розвиток дитини є телебачення, реклама й інформаційні технології.

У працях Л. Виготського зазначено, що під час переходу від дошкільного віку до шкільного дитина стає важкою у вихованні та змінюється її ставлення до оточуючих. Вступ дитини до школи створює різкі зміни у її житті та діяльності. Молодший школяр втрачає свою безпосередність.

У цьому віці з'являються певні риси та властивості: народження «соціального Я» дитини: вона відкриває для себе нові соціальні позиції, позиції учня, пов'язані з виконанням навчальної роботи, що високо цінується дорослими; переоцінка цінностей: поява нових мотивів, гра перестає бути основним змістом життя; узагальнення переживань і виникнення внутрішнього життя дитини: емоції перестають бути мимовільними, ситуативними; виникають усвідомлені переживання, з'являється логіка почуттів; зміна структури поведінки: набуває значення орієнтовна основа вчинку, який опосередковує зв'язок між бажаннями й дією; втрачається дитяча безпосередність поведінки: дитина зовні вже не така, як внутрішньо.

Як стверджує П. Якобсон, одні емоції та переживання у дитини виникають часто, а інші – рідко або взагалі їй незнайомі. Молодший школяр, особливо першокласник, бурхливо реагує на важливі для нього ситуації, явища, які мають значення та викликають яскравий емоційний відгук.

На думку А. Валлона, існує чотири поняття, які забезпечують психологічний розвиток дитини: «емоції», «моторика», «наслідування»

та «соціум». Дитина здатна до психічного життя завдяки розвитку емоційності. Емоційність об'єднує дитину з соціумом, відбувається симбіоз органічного та психічного розвитку.

Дослідники (М.Лісіна, Е.Насонова, І.Дудик) підкреслюють, що любов, турбота, увага з боку батьків є для дитини необхідним, своєрідним, життєво важливим стимулом, що дає їй відчуття захищеності, забезпечує емоційну рівновагу та підвищує самооцінку.

Д. Баумринд запропонував основні стилі сімейного виховання: авторитарний, опікувальний, потуральний, хаотичний, демократичний, які впливають на емоційний розвиток дитини, її поведінку та успішність у школі.

На думку Л. Божовича, для зміцнення емоційного позитивного ставлення учнів до школи слід приділити увагу індивідуальним можливостям та відмінностям, пам'ятаючи, що серед них є діти, які намагаються проявляти активність, демонструючи цим ставлення до школи і вчителя, але є такі, які прагнуть бути непоміченими у класі, чітко не виражають своє ставлення до школи.

Вивченню взаємодії дітей та підлітків з комп'ютерами присвячено багато досліджень (М. Коул, С. Пейперт, О. Беляев, С. Новоселова, Ш. Текл). Науковці стверджують, що захоплення дітей кібернетичним простором сприяє переживанню тих емоцій, які вони не завжди отримують у реальному житті.

Період молодшого школяра можна назвати віком пізнання емоцій, які є головним механізмом внутрішньої регуляції психічної діяльності та поведінки, котра направлена на задоволення власних потреб. Ці емоції у свою чергу роблять стимулюючий вплив на пізнавальні, а також інші психічні процеси, виробляють у дитини індивідуальне ставлення до реального світу речей і явищ, сприяють розвитку креативності.

Література

1. Кочерга О. В. Психофізіологія учнів початкової школи : прикладні аспекти. *Початкова школа*. 2009. № 2. С. 55–59.
2. Огаренко І. В. Особливості прояву емоцій у молодшому шкільному віці. *Сучасна психологія : актуальність проблеми й тенденцій розвитку*. Запоріжжя : КПУ, 2011. С. 15–17.
3. Поліщук С. А. Вольовий розвиток дітей молодшого шкільного віку : навч. посібник. Суми : ВДТ «Університетська книга», 2005. 158 с.

УДК 371.11: 373.2

ПРИНЦИП ВІДКРИТОСТІ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ: МОЖЛИВОСТІ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Мосякова І. Ю.,
докторант МДПУ
ім. Б. Хмельницького,
кафедра дошкільної освіти та
соціальної роботи;
директор Центру творчості дітей
та юнацтва «Шевченківець»
м. Києва,
кандидат педагогічних наук,
заслужений працівник освіти
України*

mosyakova@ukr.net

Анотація. Стаття присвячено обґрунтуванню принципу відкритості в управлінні закладом позашкільної освіти задля забезпечення якості освітнього процесу в умовах підвищених ризиків сучасності. Аналіз наукових джерел, практика управлінської роботи у багатопрофільному закладі позашкільної освіти надає можливість розкрити цей принцип з позицій системного та середовищного підходів, а ґрунтуючись на тому, що саме відкритість є синергетичним концептом – з позицій синергетичного підходу. Розглядаючи процес управління у закладі позашкільної освіти з урахуванням доктрини людських взаємин, автор фокусує увагу на вивченні різних вимірів феномену «відкритість» – історичного, психологічного, соціально обумовленого. Аргументовано, що в сучасний період переосмислення і трансформації системи управління закладом позашкільної освіти вирішальним

чинником для його функціонування постає відхід від «меж» одного закладу та одного колективу, наявність широкої співпраці.

Ключові слова: освітній менеджмент, багатопрофільний заклад позашкільної освіти.

Для становлення демократичного суспільства, де відбувається дотримання конституційних прав та свобод людей, важливим є забезпечення розробки та впровадження нових принципів управління. Одним із принципів демократичного управління є принцип відкритості. Проте в сучасних умовах до такого еталону важко дійти відразу, адже ми спостерігаємо кризу у багатьох галузях, що значно знижує рівень культури громадянського суспільства.

Ми згодні із думкою В. Олійника про пріоритетність відкритості у освіті, її значної ролі для соціалізації кожної людини. Вчений вважає необхідним розвивати системи відкритої освіти, які зумовлені відповідними причинами, як-от: висока динамічність змін на ринку праці, високі темпи розвитку ІТ-технологій, зміни свідомості кожної людини, яка розуміє, що саме освіта стає головною опорою для виживання [3]. В сучасних умовах, коли у нашій країні проголошено воєнний стан, саме остання причина виходить на перший план.

Слід додати, що сама ідея відкритості в управлінні має глибоке історичне коріння і упродовж багатьох століть була наповнена особистісними витоками відкритості представників влади, їх індивідуальними психологічними рисами [1]. «Відкритим» протистоять «закриті» люди, які мають особливий погляд на процес управління, намагаються створити інформаційний вакуум, що не надає можливості іншим приймати самостійні рішення.

Відкритість, як синергетичний концепт, презентується у дослідженні Н.Кочубей [2]. За її думкою, цей концепт має особливе значення. Відкритість (або «незамкненість») пов'язується вченою з такими поняттями, як «межа», «середовище» і означає «властивість

системи мати напівпроникну або розмиту межу» [2, 27]. Коли мова йде про управління закладом освіти, як системою, ми можемо підтримати таку тезу, адже у такому разі через прийняття відкритості ми краще розуміємо поведінку суб'єктів позашкільної освіти, процеси функціонування самого закладу, можемо схарактеризувати те середовище, в якому відбувається освітній процес.

Сучасні зміни у позашкільній освіті зобов'язують підходити по-новому як до навчання за відповідними напрямками, так і до процесу управління. Вважаємо, що якісних змін можливо досягнути лише за умов таких технологій освітнього менеджменту, які допоможуть бути більш відкритими всім суб'єктам позашкільної освіти.

Вказане обумовлює необхідність появи швидкої реакції з боку адміністративних працівників на процес управління закладом позашкільної освіти із урахуванням нових викликів, запитів і потреб здобувачів. Саме це потребує налагодження відкритого діалогу, відкритої комунікації у системі «здобувач-батьки-педагог-адміністрація». Така система надає можливість осмислити сутність освітнього менеджменту як інструменту для трансформації всіх вузлових моментів функціонування закладу позашкільної освіти.

Використання принципу відкритості в управлінні закладом позашкільної освіти базується на доктрині людських відносин, чим обумовлює специфіку перебігу освітнього процесу. Ми підкреслюємо особливу актуальність такого завдання, як забезпечення якості освітнього процесу у закладах позашкільної освіти, що має відбуватися завдяки створенню нових авторських програм відповідно напрямів за потребою здобувачів, розбудові для них індивідуальних освітніх траєкторій, які б передбачали врахування вже набутих ними компетентностей.

Принцип відкритості у процесі управління позашкільним закладом освіти передбачає також і можливість розроблення спільних із колегами, що працюють у різних регіонах, навчально-методичних матеріалів за кожним напрямом, створення цікавих програм за запитом здобувачів, та, відповідно, їх узгодження на адміністративному рівні між різними закладами. У даному руслі слід зважати і на забезпечення можливості обміну досвідом як педагогів, так і представників адміністрації закладу позашкільної освіти, накопичення банку інформації про участь працівників у різноманітних програмах – як національних, так і міжнародних, враховуючи пропозиції, які надає дистанційний формат.

Також слід звертати увагу і на систематичний моніторинг можливостей суб'єктів позашкільної освіти – партнерів з різних закладів освіти, різних наукових установ та підприємств, інклюзивно-ресурсних центрів тощо.

Відкритість має бути головною рисою у процесі ухвалення управлінських рішень, адже для закладу позашкільної освіти це є ключовим видом діяльності представників адміністрації. Як вважає І. Шавкун, відкритість є однією із атрибутивних рис «морфологічних конструкцій менеджменту» [4, 8]. За її думкою, саме управлінські рішення мають слугувати успішному розвитку організації, адже вони є «найбільш ефективним показником управлінських навиків і умінь, найбільш істотним внеском, який кожен менеджер може зробити у професійну організацію будь-якого типу» [4, 18].

Принцип відкритості в управлінні позашкільним закладом освіти надає можливість розробляти і впроваджувати різні моделі співпраці, а це і організація та проведення літніх шкіл у партнерській взаємодії, і спільне використання освітніх ресурсів, і розробка унікальних освітніх програм відповідно до кожного напрямку. Також даний принцип сприяє пошуку нових форм діяльності у закладі позашкільної освіти, спрямовує

на пошук взаємодії із іноземними педагогами (наприклад, носіїв іноземних мов) для викладання, проведення спільних заходів (наприклад, спільні виставки, організація флеш-мобів, конкурсних програм тощо). Такий принцип відкриває додаткові можливості щодо залучення здобувачів до навчання за цікавими онлайн-курсами, які б розвивали нові компетентності, адже саме такі курси дозволяють по-новому побачити себе, свої перспективи.

Не слід оминати і презентації можливостей педагогів, що працюють за відповідними напрямками, які можна демонструвати на відкритих онлайн платформах закладу. Отже, принцип відкритості в управлінні закладом позашкільної освіти передбачає широке поле діяльності в освітньому менеджменті.

Відкритість в управлінській діяльності позашкільних закладів освіти передбачає наявність різних видів контролю, у тому числі, і громадського. Це передбачає комплекс різноманітних процедур організаційного характеру, серед яких, наприклад, можна назвати відкриті зустрічі, звітування, прес-конференції.

Відкритість в управлінні закладом позашкільної освіти зумовлює необхідність обміну інформацією як із зовнішнім, так і внутрішнім середовищем. Ступінь відкритості в управлінні таким закладом залежить від наявності взаємної довіри між суб'єктами позашкільної освіти. У тому випадку, коли відсутня взаємна довіра, втрачається сенс від дій як з боку адміністрації, так і з боку педагогічного персоналу. Тільки через узгодження цілей всіх працівників, що взаємодіють між собою, є можливим самоорганізація і кооперація, подальший поступовий розвиток. Ми вбачаємо певну закономірність – застосування принципу відкритості у процесі управління закладом позашкільної освіти цілком залежить від вільного руху інформації, наявності злагодженої комунікації.

Отже, міркування щодо використання даного принципу в системі управління закладом позашкільної освіти доводить, що у майбутньому ми маємо очікувати на системні зміни, що спричинює відхід від меж. Ці зміни мають спричинити всебічне впровадження нових технологій освітнього менеджменту, які б, враховуючи доктрину людських взаємин, допомогли у процесі управління закладами позашкільної освіти забезпечити надання якісних освітніх послуг за різними напрямками. Ми бачимо очевидність того, що сучасна позашкільна освіта має бути більш відкритою, набувати глобального характеру та виходити за кордони лише одного закладу та одного колективу.

Література

1. Відкритість. Суспільство. Влада : від Нантського едикту до падіння комунізму : пер. з фр. / авт.-уклад Еманюель Ле Руа Ладюрі. Київ : Ніка-Центр, 2008. 266 с.
2. Кочубей Н.В. Синергетичні концепти в нелінійних соціально-культурних контекстах: автореф. дис. ... д-ра філософ. наук : 09.00.09 / Н.В. Кочубей ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 36 с.
3. Олійник В. В. Роль та місце відкритої освіти в інформаційному суспільстві // Відкрита освіта: інноваційні технології та менеджмент [колективна монографія]; за наук. ред. М. О. Кириченка, Л. М. Сергеевої. Київ : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2018. С. 38–52.
4. Шавкун І.Г. Менеджмент як соціокультурне явище: соціально-філософський аналіз: автореф. дис... д-ра філософ. наук: 09.00.03 / І.Г. Шавкун ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. Київ, 2008. 35 с.

УДК 37.013.77 : 316.485.26 (043.2)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Осадчук Н.О.,

*завідувач навчально-методичного
кабінету психологічної служби
системи освіти Комунальний
заклад «Житомирський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради*

Анотація. В країні останні місяці почастишали випадки надзвичайних та кризових ситуацій різного характеру, які гостро ставлять питання розробки та удосконалення моделей надання психологічної допомоги населенню та системи міжвідомчої взаємодії.

Ключові слова: психологічний супровід, кризові ситуації, кризовий стан, психологічна допомога, педагогічна діяльність.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я: кризова ситуація - загроза тілесної цілісності чи життя, зміни у сімейній організації або статус, зміна ролі індивіда в групі людей, загроза нації та культурі [ВООЗ, 1994]. Аналізуючи наукові праці у галузі психології криз багатьох зарубіжних вчених, можна стверджувати, що кризові ситуації часто викликають зміни в системі ціннісних орієнтацій, життєвого сенсу, що криза має функцію, яка трансформує, тому, що вона ставить людину та суспільство перед необхідністю пошуку, набуття вже нових способів взаємодії [1].

Кризи виділяють: власне психологічні, пов'язані з особистісними змінами, та кризи, витоками яких є не внутрішні трансформації, а зовнішні стимули – переїзди, війни, революції, катастрофи.

Зазвичай людина володіє соціальними та особистісними ресурсами, які дозволяють їй впоратися з ситуацією, проте якщо їх недостатньо, то можуть виникнути кризовий стан або дезадаптація поведінки. Під кризовим станом розуміється психічний (психологічний) стан людини, яка раптово пережила суб'єктивно значущу психологічну травму, що дуже важко переживається [5].

Важливим кроком психологічного супроводу педагогів в кризових умовах є своєчасна та якісна психодіагностика та психологічна допомога.

Основними напрямками у психодіагностиці кризових станів є:

- Психодіагностика актуального стану (безпосередньо в момент переживання кризи при зверненні за допомогою,

ретроспективно, відтворення стану в період переживання, осіб з ознаками прогностично несприятливого переживання кризи, у процесі динаміки психічного стану в період переживання кризи).

- Вивчення наступних індивідуально-особистісних характеристик, що впливають на перебіг кризи, тобто психологічних факторів (що провокують кризу, впливають на інтенсивність та особливості емоційного забарвлення переживання криз, сприяють безпечному перебігу та позитивному виходу із криз, прогностично значимих для несприятливих результатів психологічних криз).

Психологічним завданням особистості у разі кризової ситуації є інтенсивна внутрішня робота, пов'язана з переоцінкою та переосмисленням життєвих цінностей, пріоритетів та цілей. Звичайно, що змінюється і емоційний стан людини, а також те, що в період цієї дезорганізації вона не завжди може пояснити свої дії. Таке завдання виникає у зв'язку з неможливістю продовжувати колишній звичний спосіб дії. Потрібно, щоб до людини повернулося суб'єктивне відчуття управління шляхом власного життя, щоб величина невизначеності та тривоги стала керована [2].

Нині спектр методів, застосовуваних психологами на допомогу у кризових ситуаціях досить широкий:

- тілесна терапія та танатотерапія - це методи допомагають вирішувати психологічні проблеми, через тілесні відчуття та прийоми;
- психодрама та гештальттерапія - засновані на проживання травматичних переживань наново, програвши ці ситуації з різних позицій та усвідомлюючи минулий досвід по-новому;

- символдрама та емоційно-образна терапія - засновані на вирішенні психологічних проблем за допомогою активної уяви;
- арттерапія - метод заснований на вирішенні психологічних проблем у вигляді мистецтва (малюнку, ліплення з глини тощо);
- ребефінг та холотропне дихання – методи засновані на вирішенні психологічних проблем за допомогою дихальних вправ [4].

Основні завдання практичного психолога закладу освіти: допомога у подоланні кризової ситуації, збереження психологічного здоров'я, зниження професійного вигорання працівників освітнього процесу, підвищення їхньої психологічної компетентності у питаннях взаємодії з дітьми, що пережили психотравмуючу подію, допомога в актуалізації та формуванні ресурсів та владної поведінки у кризовій ситуації [3].

Кризова ситуація в закладі освіти зачіпає більшою чи меншою мірою всю його систему: здобувачів освіти, батьків, педагогів, адміністрацію установи та інших його працівників. Кордони компетенцій фахівців залежать від реакцій на психотравмуючу подію, їх інтенсивності, сукупності та динаміки. Ефективність психологічної допомоги обумовлена здійсненням внутрішньовідомчої та міжвідомчої взаємодії. Лише комплексний підхід до надання психологічної допомоги є ефективним.

Література

1. Баранова Н. П. Тренінги для вчителів з педагогічної майстерності. – Х. : Вид. група «Основа», 2011. – 159 с.: іл., табл. – («Тренінги в педагогічній практиці).
2. Перша психологічна допомога : посібник для працівників на місцях. – Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. – 64 с.
3. Підготовка вчителів до розвитку життєстійкості/стресостійкості у дітей в освітніх навчальних закладах : навч.метод. посіб. / Богданов С. О. та ін. ; заг. ред.:

Чернобровкін В. М., Панок В. Г. – Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2017. – 208 с.: іл., табл.

4. Професійні захворювання та їхня профілактика / [упоряд. А. В. Флобойм]. – К. : Шк. Світ, 2011. – 104 с. – (Бібліотека «Шкільного світу»).

5. Шевченко О. Т. Психологія кризових станів : навч. посіб. / О. Т. Шевченко. – К. : Здоров'я, 2005. – 120 с.

УДК 159.9316.4

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НЕНАСИЛЬНИЦЬКОГО СПІЛКУВАННЯ З МЕТОЮ ПРОФІЛАКТИКИ МОБІНГУ

*Павленко М. С.,
старший викладач кафедри
психології та соціально-
гуманітарних дисциплін Київського
інституту водного транспорту
імені Петра Конашевича-
Сагайдачного, аспірантка ХНУ*

Анотація. Методологія ненасильницького спілкування (ННС) або ненасильницької комунікації (англ., Nonviolence communication, NVC) Маршала Розенберга [2] застосовується у всьому світі з метою вирішення конфліктних ситуацій, проведення медіації, переговорів, фасилітації діалогів, відновленні відносин після конфліктів, налагодженні стосунків тощо. Використання методу ненасильницького спілкування під час проведення психокорекційної роботи з метою профілактики цькування у освітньому середовищі допомагає вибудовувати нові стратегії вирішення конфліктів на основі зміни поведінки.

Ключові слова: мобінг, цькування, підлітки, ненасильницьке спілкування, профілактична програма.

Ненасильницьке спілкування – навичка, яка може стати провідною під час формування культури безпечного освітнього середовища закладу освіти. Оволодіння та активне застосування методів та технік ННС всіма учасниками навчального процесу сприятиме попередженню виникнення конфліктних ситуацій та непорозумінь.

Однією з причин появи цькування, мобінгу у освітньому середовищі є наявність серед здобувачів освіти підвищеного рівня агресії, котра не була вивільнена прийнятними шляхами, також це агресія, котра може бути

проявом реакції на життєві ситуації, проявом ставлення до себе та оточуючих. Агресивні прояви у поведінці дітей та підлітків можуть бути намаганням вибудувати особисті психологічні кордони, а також бути засобом самозахисту. Провідними чинниками, що сприяють виникненню агресивних реакцій у дітей є: характеристики спрямованості та самосвідомості особистості (низький рівень сформованості моральних уявлень, неадекватні самооцінка і рівень домагань), індивідуально-психологічні (емоційна нестабільність, високий рівень особистісної тривожності, низький рівень розвитку інтелекту, несформованість навичок самоконтролю поведінки та функцій прогнозування її наслідків) та соціально-психологічні передумови функціонування особистості, які можна об'єднати у відповідний симптомокомплекс особливостей дітей, схильних до агресивних реакцій (статус підлітка у колективі однолітків, низький рівень соціальної адаптації, несприятливий емоційний мікроклімат в сім'ї, характер і система виховання, вплив засобів масової інформації та комп'ютерних ігор тощо).

Основним змістом профілактично-корекційної роботи Л.С.Виготський визначає створення зони найближчого розвитку особистості і діяльності підлітка. При цьому, корекція повинна плануватись як процес цілеспрямованого формування психологічних новоутворень, що є характерними для підліткового віку. Специфікою корекції психічного розвитку неповнолітнього є активно формуюча функція, що передбачає активний вплив на генезис і становлення психологічних новоутворень. [1]

Важливу роль у визначенні шляхів корекції агресивності неповнолітніх відіграє виділення чинників, що сприяють виникненню у них агресивних реакцій. Кожний окремий прояв агресивної реакції обумовлений як правило, складною взаємодією біологічних, фізіологічних, психологічних та соціальних детермінант, при цьому значну роль у

зародженні і формуванні готовності до агресії, а також у її реалізації відіграють ситуативні фактори.

Головним завданням роботи, спрямованої на профілактику появи мобінгу (цькування) у освітньому середовищі є:

- навчання дітей соціально прийнятним способам вираження гніву та прояву реакцій на негативну ситуацію в цілому;

- навчання неповнолітніх навичкам самоконтролю і управління власним гнівом (навичкам саморегуляції);

- формування у неповнолітніх конструктивних форм поведінки та основ комунікації у проблемній ситуації;

- усунення надмірного емоційного напруження й особистісної тривожності неповнолітніх за допомогою використання методу ненасильницького спілкування;

- розвиток позитивної самооцінки неповнолітніх;

- формування здатності усвідомлення власного емоційного світу та почуттів інших людей, розвиток емпатії.

Під час планування проведення психокорекційної роботи з метою профілактики мобінгу у освітньому середовищі важливо враховувати закономірності процесу зміни поведінки, який включає стадії переосмислення, обмірковування своєї поведінки, підготовку до її зміни, реалізацію і підтримання нового стилю поведінки. Просвітницькі та психотерапевтичні дії повинні бути спрямовані на зміни у пізнавальній сфері особистості дитини через переконання, навіювання, прояснення та інтерпретацію мало усвідомлюваних переживань. На нашу думку практичним у застосуванні та ефективним для проведення психокорекційної роботи з особистістю або колективом є застосування методу ненасильницького спілкування розроблений американським психологом Маршаллом Розенбергом та ґрунтується на емпатії. Емпатія в свою чергу є основою педагогіки та відповідає принципу дитиноцентризму.

ННС – це чуйне ставлення та вміння подивитися на ситуацію очима іншого з позиції серця та показує шлях для знаходження спільних точок дотику та рішень.

Згідно принципів методу його основною ціллю є зміна звичної стратегії мислення і поведінки у конфліктних ситуаціях із реактивної на усвідомлену й співчутливу. Навчальний процес передбачає постійну потребу у налагодженні комунікації, яка має потужний вплив на всіх учасників освітнього процесу, зростає необхідність у побудові простору довіри та підтримки, відповідно коректності потребують тон і сам стиль взаємодії та спілкування. Головними принципами методу ННС є розуміння того, що всі людські потреби є універсальними і їх можливо задовільнити, але люди є відмінними відповідно до стратегій задоволення потреб. На думку автора метода, всі конфлікти відбуваються на рівні стратегій, а не потреб, важливим є навчання побудові здорових стратегій, які будуть попередженням виникнення конфліктів. Наступним принципом методу є усвідомлення того, що людська діяльність ґрунтується на потребах, відповідно діяльність людини походить із мотивів задоволення потреб і важливим є усвідомлення того, чого нам не вистачає і, що необхідно зробити з метою задоволення потреби. Наступними постулатами концепції ННС є розуміння того, що емоції є результатом задоволення або незадоволення потреб, а справжня емпатія є вмінням вислухати та спробувати, яка свідчить про те, що причина більшості конфліктів полягає в тому, що чийсь потреби є задовільнені або не задоволені і метою вирішення непорозуміння буде визначення потреб опонента. [3]

Методика ненасильницького спілкування заснована на впевненості в тому, що будь-який конфлікт можна вирішити в мирний спосіб, якщо знайти золоту середину, де потреби кожного частково (або повністю) будуть задоволені. Основними базовими кроками у налагодження ненасильницької комунікації є:

-Спостереження. Дайте відповіді на запитання: Що сталося? Які є факти?

-Почуття. Дайте відповіді на запитання: Що я відчуваю? Що відчуває співрозмовник?

-Потреби. Дайте відповіді на запитання: Що для мене важливо? Яка моя потреба? Що важливого для співрозмовника? Яка його потреба?

-Прохання\Стратегія. Дайте відповіді на запитання: Чого я хочу? Яке моє прохання? Яке рішення я пропоную? Чого хоче співрозмовник? Яке його рішення чи прохання? [3].

Метод ненасильницького спілкування навчає дітей та підлітків пошуку альтернативних (соціально-прийнятних) способів задоволення потреб та набуття навичок конструктивної взаємодії з оточуючими, розвиває здібність адекватно сприймати себе й оточення, надає можливість вільного самовираження й самопізнання. Майстерність педагогів та психологів полягає у тому, щоб з'ясувати, які потреби стоять за певною поведінкою школяра, допомогти йому усвідомити свої потреби та вирішити проблемну ситуацію, яка виникла між учасниками освітнього процесу або у групі. Ненасильницьке спілкування навчає всіх учасників освітнього процесу поваги до кожної людини і до себе зокрема. Це метод нових стратегій. Спочатку він вимагає зусиль для опанування, оскільки заважають наші установки, стереотипи, критичний погляд на себе та інших, звичка все оцінювати. Проте докладені зусилля учасників освітнього процесу винагороджуються дуже цінними подарунками – міцними зв'язками і мудрістю у відносинах, добротою і радістю взаєморозуміння.

Література

1. Выготский Л. С. Диагностика развития и педологическая клиника трудного детства : собр.соч. в 6 т. М., 1983. Т. 5. 321 с.
2. Розенберг М. Б. Маршалл Ненасильницьке спілкування : мова життя. Харків : Вид-во «Ранок», 2020. 256 с.

3. Український центр Ненасильницького спілкування та примирення «Простір Гідності». URL : <https://dignityspace.org> (дата звернення : 16.09.2022).

УДК 351:378

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ВАЖЛИВИХ ЯКОСТЕЙ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Панченко В.С.,

*голова циклової комісії гуманітарних
та природничих дисциплін
ВСП «Житомирський торговельно-
економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
кандидат історичних наук, викладач
вищої категорії, викладач-методист*

Анотація.

У статті автор на прикладі вчителів-істориків висвітлює формування професійно-важливих якостей фахівців у системі післядипломної освіти. Особливу увагу зосереджено на формах і засобах подальшого розвитку предметної, дослідницької, комунікативної та творчої компетентностей.

Ключові слова: післядипломна освіта, історична освіта, компетентність, підвищення кваліфікації, андрагогіка.

Актуальність проблеми. Соціально-економічні, політичні, культурні зміни, демократизація сучасного суспільства, породжують нові вимоги до фахівця та його професійних якостей, а також актуалізують потребу вивчати і розширювати можливості післядипломної освіти.

Мета дослідження – дослідити формування професійно важливих якостей фахівців у системі післядипломної освіти на прикладі вчителів-істориків.

Виклад основних результатів. На сучасному етапі становлення та розбудови незалежної демократичної держави збільшується інтерес до історії. Закономірно зростає і потреба у підвищенні кваліфікації вчителя історії. Мета державної політики полягає не тільки у вихованні фахівця, а й у створенні умов для розвитку особистості та творчої самореалізації

кожного громадянина України, формування покоління людей, здатних ефективно працювати й навчатися. Суспільство потребує від педагога-історика постійного оновлення знань [4].

Зважаючи на специфіку практичної діяльності, педагог-історик повинен глибоко володіти предметом, вміти працювати із першоджерелами, мати широкий кругозір, що пов'язано із вивченням суміжних дисциплін та політичних процесів сучасності, володіти методикою наукової роботи та основ соціологічних досліджень, розвивати аналітичне мислення, комунікативні та творчі навички. Всі ці професійно важливі якості мають вдосконалюватись у безперервній післядипломній освіті.

Однією з визначальних рис, які становлять професійну компетентність вчителя історії, є володіння ним своєю дисципліною. Це важливо, оскільки історія постійно розвивається, уточнюється, змінюються наукові підходи, розсекречуються архіви, з'являються нові джерела, що змінюють загальну наукову парадигму. Тому вчитель історії має тримати «руку на пульсі» сучасності та постійно знайомитись із напрацюваннями вчених, брати участь у наукових дискусіях, зустрічах із відомими дослідниками, грантових програмах. Разом із тим, педагог повинен і сам долучатись до науково-дослідної роботи, працюючи із архівними матеріалами, даними соціологічних опитувань та статистики.

У Національній стратегії розвитку освіти України закладено концептуальні ідеї участі педагогічних працівників у науковій діяльності й інтеграції наукових досліджень з освітнім процесом [1]. Проведене ж нами у грудні 2021 р. анкетування вчителів Житомирщини (560 респондентів), дозволяє констатувати: 60% опитаних вважає, що науково-дослідна діяльність актуалізує самореалізацію і творчий розвиток особистості; 12% - зв'язують дослідження з можливістю підвищення статусу навчального закладу; 28% - із професійно-

кваліфікаційним ростом учителя-дослідника; 4% - із можливістю одержати якісно нове знання. Основною перешкодою до наукових пошуків названо слабе володіння методологією дослідження, нестача методичної, наукової, спеціальної літератури (64%), брак часу (23%), консервативність мислення і небажання змін (12%). Тому післядипломна освіта має спрямовуватись в першу чергу на популяризацію основ наукових досліджень, забезпечення доступу педагогів до новітньої галузевої літератури, а також пробудження інтересу, мотивації до подібної діяльності.

Процес підготовки вчителя до науково-дослідної діяльності має задовольняти наступні вимоги: наступність усіх етапів багаторівневої педагогічної освіти; формування в педагогів творчої активності і мотиваційно-цілісного ставлення до досліджень; взаємозв'язок методологічної, спеціальної, загально-педагогічної, психологічної і методичної підготовки вчителя; здійснення міжциклових і міждисциплінарних взаємодій, інтеграція знань у руслі загальних проблем наукових досліджень; формування у педагогів науково-дослідної культури, сприйнятливості до нового; забезпечення педагогічної практики у єдності з дослідницькою підготовкою [3, с. 101].

Ефективними засобами розвитку дослідницьких навиків стануть: створення у колективі сприятливої творчої атмосфери; стимулювання участі в науковій роботі; координація зусиль окремих інноваторів, дослідників чи груп, а також загальної спрямованості ідей інноваційних проєктів; піклування про матеріально-фінансове забезпечення наукової роботи; забезпечення розповсюдження позитивного досвіду вчителів-дослідників, сприяння ефективному використанню результатів їх творчих пошуків; розробка методичних рекомендацій щодо підготовки педагога до здійснення наукової діяльності.

Закономірним результатом професійної підготовки виступає комунікативна компетентність особистості. Науковці виділяють такі її складові: орієнтованість у різноманітних ситуаціях спілкування, яка заснована на знаннях і життєвому досвіді індивіда; спроможність ефективно взаємодіяти з оточенням завдяки розумінню себе й інших при постійній видозміні психічних станів, міжособистісних відносин і умов соціального середовища; адекватна орієнтація людини у ситуації спілкування, власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера тощо; готовність і вміння будувати контакт з людьми; внутрішні засоби регуляції комунікативних дій; знання, вміння і навички конструктивного спілкування; внутрішні ресурси, необхідні для побудови ефективної комунікативної дії у визначеному колі ситуацій міжособистісної взаємодії [2]. Враховуючи це, найбільш дієвими способами розвитку комунікативних навиків педагогів-істориків будуть тренінги, майстер-класи, лекції відомих психологів, ораторів, публічних людей.

Не менш важливою є творча компетентність педагога, яка теж потребує постійного розвитку та вдосконалення. Творчість – це оригінальне розв'язання будь-якого завдання, пов'язаного з працею вчителя. Тільки креативний педагог, здатний подолати шаблон і формальність у навчанні, спроможний творчо підходити до навчання сучасних дітей та розвивати їхні креативні здібності. Отже, треба сформувати в освітньому закладі таке середовище і таку систему взаємин, які стимулювали б творчу діяльність педагога. Наступним кроком є створення проблемних педагогічних задач, які б мотивували вчителя до творчого пошуку, експериментування із поєднанням форм і методів педагогічної діяльності, розробки нестандартних занять.

Висновки. Отже, освітня практика висуває до професіоналізму педагога низку вимог, які конкретизуються в розвитку компетентностей – передусім предметної, дослідницької, комунікативної, творчої.

Завдання системи післядипломної освіти – застосувати весь доступний інноваційний інструментарій для підвищення кваліфікації вчителів та реалізації ідеї безперервного фахового росту та вдосконалення. Оскільки високий професіоналізм педагогічних кадрів є запорукою забезпечення сучасного рівня якості освіти, затребуваного суспільством та державою.

Література

1. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення 16.09.2022).
2. Василичук О. В. Шляхи формування професійної компетентності сучасного вчителя історії. URL : http://trmk-conf2017.blogspot.com/2017/01/blog-post_20.html (дата звернення 16.09.2022).
3. Химинець В. В. Формування загальних і фахових компетенцій учителя в умовах післядипломної освіти. *Компетентнісний підхід в управлінні закладом освіти*. Ялта, Кацівелі. 2010. С. 100–102.
4. Шутов Д. Структура та складові професійної компетентності вчителя історії профільної школи. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2019. № 4. С. 3–14.

УДК 37.091

ВІРТУАЛЬНІ ОБМІНИ В ОСВІТІ: ВІЗУАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОГО ЛАНДШАФТУ

*Панченко Л. Ф.,
професор кафедри соціології КПІ
ім. Ігоря Сікорського,
доктор педагогічних наук,
професор*

Анотація. В дослідженні окреслюється проблемне поле публікацій Scopus з питань використання віртуальних обмінів в освіті. Побудовані частотні розподіли публікацій за роками, видом документа, університетами. Візуалізовані ключові слова публікацій засобами VOSviewer. Пропонується використовувати результати дослідження у підготовці PhD та як альтернативну форму захисту випускних робіт курсів підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: віртуальні обміни, освіта, аналіз бібліометричних даних, візуалізація, науково-педагогічні працівники.

Віртуальний обмін (VE) – це педагогічна практика, яка складається з технологічних, освітніх програм або заходів, у яких відбувається

регулярна колаборація між групами учнів, студентів, які географічно віддалені або відрізняються культурним походженням, за підтримки вихователів або фасилітаторів [1].

Мета дослідження окреслити проблемне поле досліджень з віртуальних обмінів в освіті, шляхом бібліометричного аналізу, який включає пошук в наукометричних базах даних та візуалізацію засобами VOSviewer [2]. В дослідженні ми використовували розширений пошук Scopus з ключовими словами «virtual exchange, education» для пошуку документів з 1991 по 2022 р. Ми розглядали документи, які знаходяться у відкритому доступі, а також у доступі Gold Open, Hybrid Gold, Bronze, Green. В результаті пошуку знайдено 959 документів. На рис.1 наведено їх розподіл по роках.

Рис. 1. Розподіл документів Scopus з тематики віртуальних обмінів по роках

Аналіз результатів свідчить, що число документів зросло до 113 в 2021 році у порівнянні з 1 документом у 1991 р. Спостерігаємо також скачок кількості в часи пандемії (2019-2021 рр.)

Ми обмежили далі наш пошук категоріями «соціальні науки» та «мистецтво та гуманітарні науки», а також розглядали документи англійською мовою. В результаті отримали 417 документів, розподіл яких за типом документів представлений в таблиці 1.

**Розподіл документів Scopus з тематики віртуальних обмінів
за типом документу**

Тип документу	Число документів	% докумен-тів
Стаття	209	49,9
Стаття в матеріалах конференції	122	29,1
Глава книги	46	11,0
Огляд матеріалів конференції	24	5,7
Огляд	9	2,1
Книги	5	1,2
Замітки	3	0,7
Редакторські матеріали	1	0,2

Приблизно половину документів, 49,5%, складають статті в журналах, біля 30% - статті в матеріалах конференцій, 11% - глави в книгах.

Серед 5-ти університетів з найбільшою кількістю документів: Університет Леона (12), Відкритий університет (UK) (5), Університет Барселони (5), Університет технологій Сіднея (5), Університет штату Нью-Йорк, Бінгемтон (4).

Ключові слова документів свідчать про зв'язок віртуальних обмінів з електронним навчанням, віртуальною реальністю, інтерактивною комп'ютерною графікою, глобалізацію, навчанням, освітнім середовищем, автономією навчання, трансфером технологій, стабільністю тощо.

Візуалізація ключових слів дозволяє побачити 4 кластери, пов'язані: 1) з електронним навчанням; 2) віртуалізацією навчання; 3) інтеркультурним обміном та 4) міжнародної кооперацією та співробітництвом.

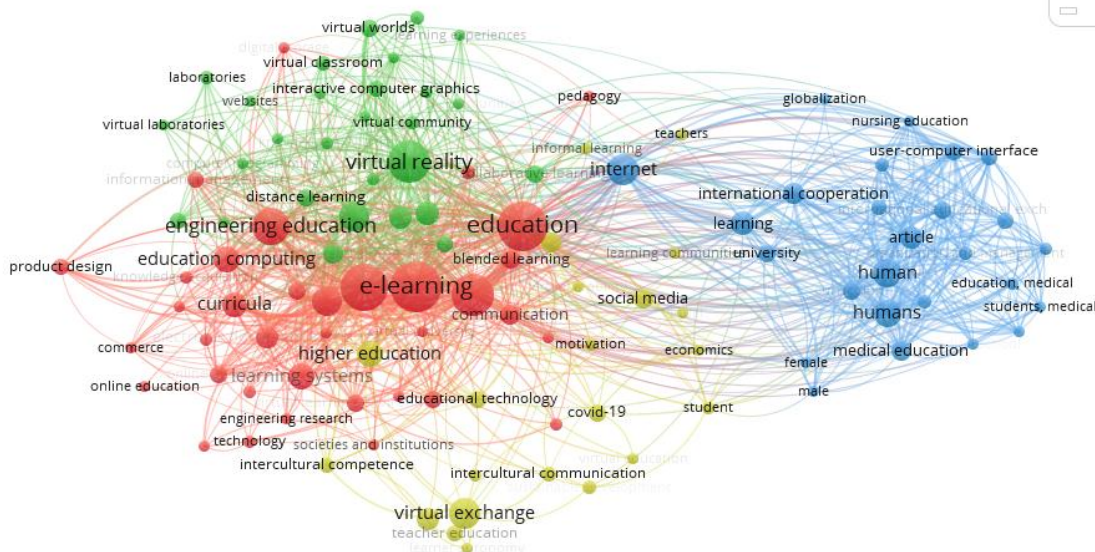

Рис. 2. Візуалізація ключових слів документів Scopus з тематики віртуальних обмінів

Таким чином, візуалізація пошуку в наукометричних базах дозволяє побудувати картину наукового ландшафту проблеми, зокрема актуальної проблеми використання віртуальних обмінів в освіті. Перспективним вважаємо застосування такої технології у підготовці магістрів та PhD в галузі наук про освіту, соціальних наук, а також можливість використовувати як альтернативну форму для захисту курсових робіт на курсах підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Література

1. FVEP Open Training 2022. <https://unicollaborationtraining.org/>
2. Van Eck, N.J., Waltman, L., Dekker, R., & Van den Berg, J. (2010). A comparison of two techniques for bibliometric mapping: Multidimensional scaling and VOS. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 61(12), 2405–2416.

УДК 37.01

ЗНАЧЕННЯ ОСВІТНІХ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Педан Н. В.,

Худяківський ЗЗСО

*Черкаського району,
Черкаської області,
вчитель математики,
спеціаліст вищої категорії*

Анотація. Розглянуто перелік основних Інтернет-ресурсів для освітян та окреслено роль кожного у забезпеченні професійного розвитку вчителя. Відмічено переваги онлайн-інструментів підвищення кваліфікації вчителів. Наголошено, що сертифікати чи свідоцтва, отримані педагогами на освітніх Інтернет-ресурсах, відповідають вимогам Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: професійний розвиток, Інтернет-ресурси, вебінари, онлайн-курси, підвищення кваліфікації, сертифікат

Згідно статті 59 Закону України «Про освіту», професійний розвиток педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші види і форми професійного зростання. Підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) [1].

Важливу роль у забезпеченні професійного зростання вчителя відіграють Інтернет-ресурси, які дозволяють отримати необмежений доступ до професійної інформації, здійснити обмін передовим педагогічним досвідом, отримати сертифікат про підвищення кваліфікації.

Сучасний Інтернет пропонує для освітян безліч різноманітних ресурсів. В табл. 1 виділені основні з них та вказана їх роль у забезпеченні професійного розвитку вчителя.

Інтернет-ресурси та їх роль у забезпеченні професійного розвитку вчителя

Інтернет-ресурс	Значення ресурсу для професійного розвитку вчителя
Сайт МОН України	Ознайомлення із законодавчо-нормативними актами в сфері освіти
Офіційна сторінка МОН України в Фейсбук	Отримання актуальних новин, обговорення подій в освітньому середовищі
Освітній ресурс «На Урок»	Наявність відеоматеріалів з проведених конференцій, вебінарів; професійні статті; можливість користуватись бібліотекою авторських методичних розробок (презентацій, добірок вправ, конспектів, тестів); матеріали для підвищення кваліфікації; сертифікація розробок вчителів
Всеукраїнське освітнє середовище «Єдина школа»	Можливість для вчителів імпорту та експорту даних, спрощена система роботи зі шкільним журналом, формування уроків в електронному вигляді
Академія цифрового розвитку	Унікальні дистанційні курси, тренінги, відеоінструкції, відкриті курси, вебінари, майстерки
Дистанційна Академія ВГ «Основа»	Унікальні авторські матеріали; можливість навчатися у зручний час у будь-якому місці; супровід тьютора протягом усього періоду навчання
Український громадський проект масових відкритих онлайн-курсів «Prometheus»	Безкоштовні онлайн-курси від викладачів провідних університетів України та світу, можливість отримання сертифікатів за виконані завдання
Вебінари з mozaBook та mozaWeb від EdPro	Навчальний курс з відеолекціями, домашніми завданнями та сертифікатами
Сервіс Canva for Education	Використовується для дистанційного та змішаного навчання, містить шаблони навчальних презентацій
Професійні Фейсбук-спільноти та Вайбер-групи, наприклад, «Математики України»	Місце для обміну передовим педагогічним досвідом і розробками
Українські блоги для вчителів (Освіторія, EdEra, Всеосвіта та ін.)	Матеріали для удосконалення професійних якостей педагога (онлайн-курси, підручники та спецпроекти)

Джерело: узагальнено автором

Як бачимо, у кожного із зазначених Інтернет-ресурсів свої завдання в напрямі забезпечення професійного зростання вчителя. Одне із основних призначень офіційного сайту МОН України – надання освітянам можливості ознайомлення із законодавчими та нормативно-

правовими актами в сфері освіти. Офіційна сторінка МОН України у Фейсбук – це ресурс для обговорення подій в освітньому середовищі, отримання актуальних новин.

Унікальним Інтернет-ресурсом є освітній проект «На Урок». Наповнення сайту проекту включає вебінари, конференції, конкурси, бібліотеку авторських методичних розробок (презентацій, добірок вправ, конспектів, тестів)[3].

Різноманітні сервіси та освітні середовища надають вчителям навчальні курси з відеолекціями, рекомендації та інструменти проведення дистанційного та змішаного навчання, можливість імпорту та експорту даних.

Українські блоги для вчителів містять матеріали про освітні технології, про домашнє та адаптивне навчання, огляди міжнародних конференцій.

На багатьох освітніх Інтернет-ресурсах за проходження курсів чи надання розробок вчителі отримують відзнаки та сертифікати про підвищення кваліфікації («На Урок», «Всеосвіта», «Академія цифрового розвитку», «Prometheus»). Слід відзначити, що сертифікати чи свідоцтва, отримані педагогами на освітніх Інтернет-ресурсах, повністю відповідають вимогам пункту 13 Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженому Постановою КМУ від 21.08.2019 р. № 800[2]. Наприклад, на сайті ТОВ «Всеосвіта» в цьому можна переконатися, перевіривши офіційність документа за його номером [4].

Важливо відмітити переваги онлайн-інструментів підвищення кваліфікації вчителів, вони полягають у можливості:

- власного вибору часу проходження навчання;
- вибору зручного темпу навчання;
- супроводу тьютора протягом усього періоду навчання.

Отже, за проведеним оглядом можна зробити висновок про наявність значної кількості різноманітних вітчизняних Інтернет-ресурсів, створених з метою забезпечення професійного розвитку вчителів. Вони містять матеріали для професійного зростання, найновіші знання і методи викладання, що дає можливість педагогам підвищувати свою професійну майстерність та ефективність викладання. Разом з тим, слід наголосити, що успішне використання освітніх Інтернет-ресурсів передбачає, що вчитель володіє інформаційно-цифровою компетенцією, тобто здатністю орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, ефективно використовувати наявні цифрові ресурси.

Література

1. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення : 16.09.2022).
2. Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 800. URL : <http://nvgl.school.org.ua/kabinet-ministriv-ukraini-postanova-%E2%84%96800-18-16-55-05-11-2020/> (дата звернення : 16.09.2022).
3. На Урок. URL : <https://naurok.com.ua/> (дата звернення : 16.09.2022).
4. Всеосвіта. URL : <https://vseosvita.ua> (дата зверненн : 16.09.2022).

УДК 316.485.26 : 378 (043.2)

ВІЙСЬКОВА АГРЕСІЯ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ

*Петренко Л. М.,
професор кафедри професійної
і вищої освіти ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти», доктор педагогічних
наук, професор*

Анотація. Проаналізовано стан національної системи освіти у зв'язку з російською широкомасштабною агресією. Акцентовано увагу на освітніх втратах, які віддзеркалюються не тільки на економіці країни, але і на майбутньому сучасних здобувачів освіти – втрата однієї третьої року ефективного навчання для учнів за

період пандемії COVID19 знизилася ВВП країн світу в середньому на 1,5% на решту століття. За прогнозами експертів Світового банку, освітні втрати в Україні внаслідок воєнного стану можуть становити більше одного року. І лише цей чинник може зменшити ВВП нашої країни більше ніж на 4,5%, а для українських школярів можуть становити понад 10% їхнього майбутнього прибутку/заробітку. Розглянуто місію університетської науки та проаналізовано небезпечну ситуацію для неї під час воєнного стану і в післявоєнний період. Виокремлено шляхи професійного і наукового розвитку науково-педагогічних працівників.

Ключові слова: університетська освіта, освітні втрати, російська агресія в Україні, професійний розвиток, науковий розвиток, науково-педагогічні працівники, небезпечна ситуація.

Зло під назвою «руський мир», яке віроломно вторглося в Україну 24 лютого 2022 року, принесло в життя українців безпрецедентні руйнування, призвело до внутрішнього переміщення 8 мільйонів людей і ще майже 8 мільйонів осіб перетнули міжнародні кордони [2]. Серед них чимало науково-педагогічних і наукових працівників. Слід зауважити, що цього разу відбулась вимушена еміграція – не в пошуках більших заробітків і кращого життя, а в пошуках безпечного умов для життя і роботи. Сьогодні не можна сказати, скільки наших учених повернеться до України, а скільки залишиться за кордоном. Наразі різні країни світу оголосили безпрецедентну допомогу українським ученим: стипендії, гранти, проекти. Але необхідно говорити про відтік людського капіталу. Руйнівні наслідки російської агресії в Україні для національної системи освіти відображаються на спеціально створеному сайті МОН України, дані якого свідчать, на сьогодні 1819 закладів освіти в Україні пошкоджені та 209 зруйновано повністю [1]. Безпрецедентному руйнуванню піддано заклади професійної освіти (професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти – коледжі), які здійснюють підготовку кваліфікованих робітників, молодших спеціалістів і молодших бакалаврів для національної економіки. Потужний удар задано по системі вищої освіти. У Харківській області зруйновано і пошкоджено 34,5%, а в Чернігівській області – 27,3% закладів вищої освіти. Варто зазначити, що в цих даних не враховані

заклади вищої освіти галузевого підпорядкування [5, с. 1].

Очевидно, що втрати системи освіти в умовах воєнного стану не обмежуються фізичними руйнуваннями. Очевидно, що освітні втрати можуть вплинути на економіку країни. І хоча сьогодні ці процеси залишаються не дослідженими, фахівці Світового банку орієнтуються на результати закриття шкіл у 2020 році внаслідок пандемії COVID19. Втрата однієї третьої року ефективного навчання для учнів, знизилася ВВП країн у середньому на 1,5% на решту століття. За їх прогнозами освітні втрати в Україні внаслідок воєнного стану можуть становити більше одного року. І лише цей чинник може зменшити ВВП нашої країни більше ніж на 4,5%, а для українських школярів можуть становити понад 10% їхнього майбутнього прибутку/заробітку [4].

Головним драйвером створення та розвитку інноваційної економіки є людський капітал. Його серцевина – це провідні вчені, викладачі, менеджери та вчителі. Вони генерують ідеї, формують сприятливі умови для інноваційного процесу і високої якості життя [5, с. 8].

Однак, як зауважує С. Утевський, сьогодні мова йде про небезпечну ситуацію з університетською наукою і науково-педагогічними працівниками, «існування яких відзначають не наукові публікації в міжнародних журналах і відкриття світового значення, а кількість студентів» [3]. Учений цілком обґрунтовано прогнозує, що «цей показник незабаром суттєво знизиться, що призведе до скорочень серед викладачів» [там саме], а в подальшому до масових звільнень і подальшої деградації університетів. Такий досвід маємо після окупації Кримського півострову, окремих районів Донецької і Луганської областей. У пошуках ефективних моделей університетської освіти в цій критичній ситуації він пропонує вжити деякі заходи: тимчасово відмінити або скорегувати формули співвідношення студентів і викладачів на два або три роки; продумана, а не спонтанна реорганізація

та оптимізація зі збереженням всього цінного і життєздатного, що було створено протягом століть існування української університетської системи освіти; змінити оплату праці науково-педагогічних працівників, яка би передбачала винагородження за наукову роботу, а плата за навчальної роботу може визначатись кількістю студентів і навчальних годин; розвивати партнерські зв'язки між державою і університетами шляхом справжнього діалогу і спільного пошуку найкращих стратегій, уникаючи диктату та простих і недалекоглядних рішень; запровадити мотиваційні механізми – стипендії, гранти, проєкти на регіональному і державному рівні тощо [3].

У розвиток слухної думки С. Утєвського зауважимо, що ці питання порушуються в нашому суспільстві не вперше. За фразою «уникаючи диктату та простих і недалекоглядних рішень» скоріше за все скривається побоювання кадрових скорочень. Однак, з огляду на руйнівні наслідки повномасштабної війни в Україні, можна спрогнозувати, що українську університетську освіту очікує структурна реорганізація. Надання Україні статусу кандидата на вступ в ЄС наближає національну університетську освіту до запровадження моделі сучасного європейського університету – повну автономію. А це відокремлення від держави, багатоканальне фінансування, розвиток науки за рахунок інвестицій, проєктної діяльності, грантової підтримки тощо. Прикладом може бути наукова діяльність на кафедрах [Masarykova univerzita](https://www.masarykova.univerzita.cz/), м. Брно, Чеська Республіка (університет з початком військової агресії в Україні, прийняв на роботу 31 ученого з України). Аналіз діяльності кафедр педагогічного інституту засвідчив, що кожен науково-педагогічний працівник виконує свій проєкт (фінансується університетом, регіоном, державою, ЄС або іншими фондами та організаціями) терміном на 1–3 роки. Проєктна діяльність – це не тільки наукові результати, імідж ученого, його достойна оплата праці, це ще й

додаткові робочі місця, кошти для розвитку, для наукових експедицій, експериментів, стартапів, персональних стипендій тощо.

Скажімо, що подібні механізми введені і в Україні з 2014 року. Проте проектів викладачі виграють мало. На наш погляд, основних причин цьому дві – по-перше, з боку держави виділяється недостатнє фінансування проектів через МОН України та НФДУ; по-друге, для керівників і учасників проектів вводяться жорсткі вимоги, невідповідність яким зумовлена низькими показниками публікаційної активності; відсутністю досвіду роботи в проектній діяльності (формулювання актуальної теми, вибір команди, наявність публікацій з теми проекту на момент подання на конкурс); формальна міжнародна наукова діяльність (відсутність партнерів з європейських університетів), невпізнанність українських учених науковою спільнотою європейських країн та інших країн світу, зокрема із соціогуманітарних дисциплін. Сьогодні ми стикаємося з такою проблемою, що методичні семінари з участю в конкурсах на отримання проекту відвідують багато керівників і науково-педагогічних працівників, а заявок подається мало, як і мало проектів виграється.

Сьогодні в Україні створені міжнародні експертні групи з розроблення стратегій розвитку окремих галузей економіки, передбачаються заходи з розвитку людського потенціалу – отримання нової громадянської освіти, психологічна і соціальна реабілітація, розвиток ветеранського підприємництва.

Отже, для уникнення кризових ситуацій в університетській освіті зараз і в післявоєнний період доцільно вже сьогодні розробляти нові стратегії розвитку університетської освіти і починати треба з вибору ефективної моделі, правильного і економного використання ресурсів, розширення автономії і підготовки науково-педагогічних працівників до роботи в нових умовах.

Література

1. Освіта під загрозою. URL : saveschools.in.ua (дата звернення : 16.09.2022).
2. Організація об'єднаних націй. URL : un.org (дата звернення : 16.09.2022).
3. Утевський С. Чи діждемося плану Маршалла для українського університету? URL : <https://u.to/1fpКНА> (дата звернення : 16.09.2022).
4. Освітній омбудсмен України. URL : eo.gov.ua (дата звернення : 16.09.2022).
5. Petrenko L. Russia's military aggression against Ukraine: the current state of the national education system and educational costs. *Conference: Variable models and technologies of transformation of professional development of specialists in conditions of open education*. 2022. July. DOI : 10.13140/RG.2.2.15362.96969

УДК 338.488.2:640.4]:338.46-044.325

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБСЛУГОВУВАННЯ СПОЖИВАЧІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

*Поворознюк І. М.,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини,
кафедра технологій та організації
туризму і готельно-ресторанної справи,
к.е.н., доцент*

Анотація. У тезах досліджуються психологічні особливості обслуговування споживачів на підприємствах індустрії гостинності. Визначено, що контактний персонал має бути максимально орієнтований на вивчення прихильності та задоволеності споживачів. Обґрунтовано, що на підприємствах індустрії гостинності мають бути вироблені свої критерії поділу відвідувачів на типологічні групи та класи. Це необхідно для правильного спілкування з кожною групою, застосування різних підходів, технологій та прийомів обслуговування.

Ключові слова: індустрія гостинності, споживач, послуга, контактний персонал, обслуговування.

Сьогоднішні реалії життя, вимагають від підприємств індустрії гостинності індивідуального підходу обслуговування, так як існує велика конкуренція і необхідно, щоб кількість споживачів підприємств індустрії гостинності залишалася сталою і мала тенденцію до зростання.

Одним із основних факторів впливу якісного обслуговування споживачів є вплив психологічних факторів.

Психологія (від грец. *psyche* – душа, дух, свідомість і *logos* – вчення) – це наука про внутрішній, душевний світ людини: про відчуття і сприйняття, уявлення та уяву, думки і почуття, свідомість та волю, про неповторний психічний склад особистості кожної людини [2, с. 6].

Щоб забезпечувався цей неповторний психічний склад кожного споживача на підприємствах індустрії гостинності необхідно, щоб споживач відчував себе комфортно, а його психіка була в стані спокою та задоволення.

Комфортність – податливість людини у спілкуванні тиску окремої особи або групи, що виявляється у зміні її поведінки та поглядів.

Кожен одиничний випадок роботи зі споживачем є у своєму роді унікальним, тому на підприємствах індустрії гостинності потрібні працівники, які готові піти на труднощі та вміють справлятися з ними тут і зараз, які можуть передбачити складні ситуації задовго до того, як вони стануть реальними проблемами. Як відомо, головним завданням індустрії гостинності є задоволення запитів та потреб споживачів, розроблення стратегії покращення обслуговування з урахуванням вимог зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства.

Слід, відзначити і те, що, незважаючи на всеосяжну нормативно-правову базу, покликану полегшити створення вимог до якості обслуговування, на практиці існує безліч різноманітних проблем, пов'язаних з обслуговуванням кожного конкретного гостя. І в цьому випадку на перший план висувається проблема професійних навичок кожного працівника зайнятого в обслуговуванні підприємств індустрії гостинності.

Як відомо, кожен працівник компетентний тією мірою, як виконується ним робота, чи відповідає вона вимогам, що висуваються до кінцевого результату цієї професійної діяльності; оцінка або вимір кінцевого результату – це єдиний, на нашу думку, науковий спосіб

судити про компетентність. У гостинності критерієм професіоналізму, заснованого на автоматизмі навичок, вважається здатність працівника вільно і конструктивно вирішувати професійні завдання.

Поряд з якістю роботи, зовнішній вигляд, стиль поведінки, манера спілкування персоналу, емоційна складова як прояв уваги та доброзичливості чи байдужості та роздратування, впливають на прийняття рішення про купівлю та на ступінь задоволеності отриманого споживачем послуги.

Індустрія гостинності – це сфера економіки, що динамічно розвивається, головним завданням якої є задоволення потреб споживачів, а організація обслуговування в індустрії гостинності – це важливий чинник, що зумовлює вплив якісного процесу обслуговування на фінансово-економічну ефективність функціонування та процес управління підприємством.

Одним з найважливіших ресурсів організацій сфери послуг є контактний персонал, який, будучи залученим до безпосереднього контакту з клієнтами, впливає на продаж та безпосередньо причетний до підвищення якості послуг, відповідно, до досягнення основної мети підприємства.

Категорія «контактний персонал» притаманна виключно підприємствам сфери послуг. Слід особливо наголосити, що роль контактного персоналу є вирішальною не тільки на операційному рівні, але і на стратегічному, оскільки зібрана інформація використовується при розробленні та коригуванні організаційної стратегії підприємства.

Контактний персонал причетний до вирішення наступних завдань:

– дослідження мотивів поведінки споживачів, що дозволяють здійснювати сегментування споживацьких груп, зокрема, з психологічних факторів;

- акумулювання фактичних даних про стан попиту, затребуваності чи, навпаки;
- стимулювання споживчої поведінки споживачів у вигляді впливу їх на вибір послуги;
- перетворення процесу обслуговування на захоплюючу процедуру, що викликає прагнення споживача до повторного замовлення;
- встановлення зворотного зв'язку, що дає можливість отримати інформацію про результати впливу системи управління, шляхом порівняння фактичного стану із запланованим.

На підприємствах різних видів сервісу мають бути вироблені свої критерії поділу відвідувачів на типологічні групи та класи. Це необхідно для правильного спілкування з кожною групою, застосування різних підходів, технологій та прийомів обслуговування. Особливу значимість, поряд з опитуванням та статистичними даними, набуває безпосередній контакт-персонал з клієнтами, що дозволяє виявити їх потреби, дізнатися, що саме вони очікують отримати від процесу обслуговування, та надати їм бажане. Крім того, це є важливою оцінкою споживачами процесу обслуговування, що дає об'єктивне уявлення про недоліки в роботі підприємства.

Контакт-персонал має бути підготовлений до взаємодії зі споживачами на основі таких ефективних методів, як особистий обмін думками, опитування, пропозиції, роз'яснення, консультації, переговори та ін., та бути готовими спілкуватися з клієнтом з питань, що не належать безпосередньо до процесу обслуговування.

Це, по-перше, дає більш повне уявлення про потреби споживачів, а по-друге, формує їхню позитивну думку про підприємство, її співробітників та про те, наскільки їм можуть тут допомогти. Очевидно, що демонстрація зайнятості, прояв неувважності персоналу до проблем та потреб споживача розцінюються як ознака неякісного обслуговування та

викликають його незадоволення і роздратування, що впливає на психологічний стан споживача.

Отже, менеджмент сервісних підприємств повинен чітко орієнтувати контакт-персонал на їхню поведінку, що враховує характер послуги, яка надається, їх специфіку та функціональну природу. Процес взаємодії зі споживачем значно відрізняється у сфері виробничих послуг та у сервісі для населення, де найбільш значущими складовими є: емоційна складова та індивідуальність запиту.

Емоційна складова має ширший діапазон: від радості очікуваної подорожі, щасливої події (туристична агенція, фірма організації урочистостей) до переживань, пов'язаних із втратами (бюро ритуальних послуг).

Персонал, що працює в контакті зі споживачем повинен розуміти визначальну поведінку споживача, їхні мотиви, ступінь їх важливості для повсякденного життя людини, соціальний статус, здоров'я, враховувати поведінку споживача у процесі обслуговування.

У процесі вивчення запитів споживачів підприємствами індустрії гостинності відпрацьовується управління сервісним обслуговуванням. Поведінка контакт-персоналу по відношенню до споживачів повинна стати головним об'єктом уваги управлінського персоналу. Топ менеджерами підприємства повинні бути вироблені управлінські принципи та поведінкові настанови.

Змістовний зворотний зв'язок зі споживачами допоможе сформувати ефективну споживчу поведінку працівників підприємства, закріпить у зобов'язуючих, рекомендованих та забороняючих нормах поведінки. Формалізація правил та настанов, дозволить менеджерам навчати персонал та контролювати його роботу з позицій успішних контактів зі споживачами.

Особливу увагу слід приділити корпоративній культурі на підприємстві, що повинна включити крім норм поведінки зі споживачами, взаємовідносини усередині колективу. Все це буде змотивовувати обслуговуючий персонал і, зрештою споживачів. Атмосфера взаємодопомоги, що складеться в колективі, командний дух, будуть сприяти досягненню загальної мети – ефективного обслуговування споживачів.

Література:

1. Поворознюк І. М. Особливості управління персоналом контактної зони підприємств індустрії гостинності. *Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект*: матер. Між нар. наук.-практ. онлайн-конф., 05 травня 2022 р. Чернівці : Технодрук, 2022. С. 220–223.

2. Психология делового общения в туризме и гостеприимстве : учебное пособие / коллектив авторов под общ. ред. Е. С. Сахарчук. М. : Федеральное агентство по туризму, 2014. 192 с.

УДК 372.41.2

НАВЧАЛЬНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ПРОВІДНА ФОРМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВЧИТЕЛІВ ЗСО У КОНТЕКСТІ ВИМОГ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Пометун О.І.,

головний науковий співробітник

Інституту педагогіки НАПН України,

доктор педагогічних наук, професор

Анотація. Тези присвячено запровадженню у практику підвищення кваліфікації вчителів навчального тренінгу. Висвітлено основні характеристики навчального тренінгу та його переваги у контексті реформування української освіти.

Ключові слова: навчання впродовж життя, навчальний тренінг

У Концепції Нової української школи зазначено, що найбільш успішними на ринку праці в найближчій перспективі будуть фахівці, які вміють навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному

середовищі та володіти іншими актуальними вміннями. [2]. Розв'язання цих завдань вимагає переосмислення структури професійної підготовки вчителів, оновлення й модернізації змісту та форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Таке переосмислення стосується політики, процедур і процесів, спрямованих на розширення можливостей вчителів з опанування знаннями, розвитку їхніх умінь, здібностей і ставлень.

У зв'язку з цим, у системі підвищення кваліфікації значного поширення набувають *навчальні тренінги* як одна з найбільш ефективних форм навчання дорослих. І не дивно, адже основне завдання навчального тренінгу – не лише сприяти опрацюванню учасниками теоретичної інформації, а й сформувати у них нові вміння і навички, розвинути особистісні й професійні якості. Розв'язуючи під час тренінгу різні змодельовані ситуації і проблеми, аналізуючи їх, учасники опановують нові моделі професійної поведінки і набувають відповідного досвіду. Це сприяє підвищенню їхньої мотивації до саморозвитку та професійного зростання.

Водночас констатуємо, що в практиці післядипломної освіти можна зустріти випадки, коли під словом тренінг розуміють навіть лекційні заняття з досить пасивною позицією учасників. Частково це пов'язано із недостатньою розробленістю організаційно педагогічних засад використання навчального тренінгу у професійному розвитку вчителів, зокрема потрібні: ґрунтовний опис моделі навчального тренінгу, характеристика методики його проведення, методології розробки і проектування тренінгових програм, вимог до діяльності викладача-тренера. [3]

Метою даної публікації є висвітлити деякі з названих питань.

Тренінг – це активна форма отримання людиною нової інформації у поєднанні з практичним опануванням і перевіркою умінь та навичок із

застосування цих знань у безпечному середовищі. Це стосується насамперед розвитку професійних навичок, якими мають оволодіти вчителі для реалізації ефективного освітнього процесу. [4]

Більшість навчальних тренінгів для вчителів — *методичні тренінги* – призначені для опанування певною сукупністю професійних знань і умінь у конкретній сфері навчання, наприклад: формуванні ключових компетентностей, розвитку наскрізних умінь учнів тощо.

Останнім часом стрімко набувають поширення методичні тренінги з розвитку у вчителів так званих «м'яких навичок», до яких належать здатність мислити критично і креативно, аналізувати проблеми і генерувати рішення, ефективно спілкуватися і налагоджувати взаємини, попереджувати та конструктивно розв'язувати конфлікти, володіти собою і керувати стресами. [1] Однак ці навички складно розвинути в рамках традиційних форм підвищення кваліфікації, тому тренінги набувають дедалі більшої популярності.

Тренінгові і традиційні форми навчання вчителів мають істотні відмінності. Традиційне навчання здебільшого орієнтоване на правильну відповідь, а тренінг — на запитання та пошук. На відміну від традиційних, тренінгова форма навчання повністю охоплює увесь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності (соціальної, емоційної та розумової), самостійність, спроможність до ухвалення рішень, взаємодії тощо. Це звісно не означає, що традиційні форми перепідготовки є чимось негативним, проте у світі стрімких змін і безперервного оновлення вимог і викликів до освіти вони мають звужені рамки застосування. [5]

На тренінговому занятті перевага віддається діяльності не викладача, а учасників, особистий досвід яких стає основою для навчання. Тренер-викладач на тренінгу відіграє роль фасилітатора (від англ. *facilitate* — допомагати, полегшувати, сприяти). Він скеровує

діяльність та взаємодію учасників на вивчення теми та досягнення мети тренінгу. Дуже важливими є, щоб зміст тренінгу був:

- зорієнтований на досягнення оголошеної мети (оволодіння учасниками певною сукупністю знань і умінь і формування мотивації на їх систематичне застосування);
- актуальним і відповідав рівню сучасних наукових досліджень;
- спрямований на реальні потреби і проблеми учасників. [4]

Під час тренінгу основна увага і час надаються практичним вправам. Потрібна інформація подається тренером у вигляді коротких презентацій, або опрацьовується учасниками у паперовому чи електронному вигляді. Це сприяє швидкому ознайомленню учасників з інформацією та вивільненню часу на її обговорення та виконання творчих завдань чи відпрацювання вміння.

Мотивація учасників тренінгів є завжди більш високою, ніж під час використання традиційних форм підвищення кваліфікації, оскільки він дає змогу учасникам створювати ситуації успіху, на добровільній основі брати участь і самостійно визначати власний темп розвитку, активно застосовувати набуті теоретичні знання на практиці, досліджувати складні питання та проблеми в умовах моделювання ситуацій, близьких до реального життя [3].

Окрім того, участь у тренінгах професійного розвитку сприяє розвитку критичного мислення вчителів, їх діалогічного мовлення, уміння доводити і застосовувати професійні знання у практиці викладання, вдосконалює педагогічний стиль і усвідомлення власного досвіду. Залучити кожного учасника тренінгу до цього виду роботи допомагають ділові ігри. У використанні ігрових методів потрібно пам'ятати: чим ближча ігрова діяльність вчителів до професійної ситуації, тим вища її навчально-пізнавальна ефективність. У процесі

рольової гри вчителі одночасно засвоюють знання самі й навчають інших учасників. У ході тренінгу ефективніше розв'язуються питання розвитку особистості, успішно формуються комунікативні компетентності. [5]

Вищевикладене підводить до висновку про значну перевагу тренінгів для використання у методичній роботі з педагогічними кадрами: процес підвищення кваліфікації вчителів вдосконалюється; його результати покращуються за рахунок максимально наближеної до практики моделі майбутньої діяльності, що відпрацьовується; вчителі залучаються під час навчання до різноманітних форм і методів пізнавальної діяльності, що активізують їхню самостійність, ініціативу, винахідливість, тобто створюють базу для розвитку творчих здібностей, творчої індивідуальності майбутнього педагога; вчителі мають змогу переносити у власну практику інтерактивні методи навчання, з якими познайомились на тренінгу.

Водночас зазначимо, що ґрунтовне розпрацювання організаційно-педагогічних умов проведення навчального тренінгу у системі післядипломної освіти не вичерпує усіх питань щодо здійснення цих занять на високому професійно-педагогічному рівні. Адже тренінги професійного розвитку вимагають розв'язання проблем, пов'язаних з методикою занять, розробкою матеріалів і ситуацій для роботи на тренінгу, забезпеченням перенесення отриманих навичок на реальний педагогічний процес та наявністю кваліфікованого тренерського складу, спеціальних приміщень, обладнання, певних фінансових витрат. Це потребує подальшого вивчення та обґрунтування для забезпечення реформи нашої освіти педагогами з якостями, адекватними вимогам як сьогодення, так і майбутнього.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ від 30.09.2020 р. № 898. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886 (дата звернення : 16.09.2022).
2. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення : 16.09.2022).
3. Підгурська В. Ю. Використання навчальних тренінгів у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Система підготовки майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи : монографія / за заг. редакцією В. Є. Литнєва, Н. Є. Колесник, Т. В. Завязун. Житомир : Вид. О. О. Євенок, 2019. С. 54–70.*
4. Пометун О. І. Навчання в дії. Як підготувати та провести семінар для вчителів з інтерактивних технологій навчання : метод. рек. для тренерів. Київ : А.П.Н., 2003. 72 с.
5. Сахно О. Тренінг – одна із форм методичної роботи із педагогами. URL : https://lib.iitta.gov.ua/715676/1/Sakhno_19_DTIP_Konf.pdf (дата звернення : 16.09.2022).

УДК [374 : 378.04] : 316.485.26 (043.2)

УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Просіна О. В.,
завідувач кафедри філософії і
освіти дорослих ДЗВО
«Університет менеджменту
освіти», кандидат педагогічних
наук, доцент*

Анотація. Ідеться про актуальні аспекти професійного розвитку педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану; запропоновано алгоритм подолання професійних проблем педагогів; акцентовано потребу посилення особистісної емоційної стійкості педагога; описано сучасні моделі професійного розвитку в освіті.

Ключові слова: професійний розвиток, відкрита освіта, педагогічні працівники, емоційна стійкість, позашкільна освіта.

Професійний розвиток, як правило, не лише забезпечує орієнтування педагогічних працівників закладів позашкільної освіти (далі ЗПО) в контексті змін, що традиційно супроводжують освітню

галузь, а набуває ролі центрального компонента адаптивних систем освіти. Ми виходимо з того, що «професійний розвиток» – цілеспрямований, пролонгований і поетапний процес фахового становлення, саморозвитку особистості (компетентного фахівця, професіонала), який характеризується безперервністю, системністю, динамізмом, циклічністю і синергізмом та передбачає інноваційний науково-методичний супровід з урахуванням освітніх потреб, мотивації, запиту тощо [3; с.87]. Слушним є також визнання професійного розвитку ключовим важелем стійкості педагога, його особистої ефективності, співпраці та лідерства в освітньому процесі.

Досвід довоєнного періоду доводить, що професійне навчання, ґрунтоване на синергії зазначених розумінь та окреслених компонентів, позитивно впливає на особистісну й професійну впевненість педагогів, посилює в них відчуття професійної самоцінності, формує здатність до рефлексії, покращує професійні стосунки, оптимізує в цілому перебування в статусі педагога.

Війна в Україні актуалізувала й посилила готовність формальних і неформальних організацій, що здійснюють підвищення кваліфікації педагогічних працівників, підтримувати на гідному рівні досягнуте раніше та створювати відповідно до вимог часу нові конструктивні умови забезпечення професійного супроводу в кризовий період. Відкрита освіта швидко реагує на особистісні запити, пропонує різноманітні курси, індивідуальні та групові проекти, лекції зарубіжних і вітчизняних спеціалістів тощо. Який запит має бути забезпечено в першу чергу? Переконані, під час війни важливо зміцнювати емоційну стійкість педагогічних працівників, посилювати оптимізм і готовність не втрачати професіоналізму в просторі руйнувань і трагічних змін у країні.

Формування змісту емоційної стійкості як поняття залишаємо науковцям-психологам. Ми виходимо з розуміння, що емоційна стійкість

– це комплекс різних емоційних характеристик особистості, спрямованих на досягнення нею мети, зокрема й у професійній діяльності. Головним критерієм емоційної стійкості вчені вважають ефективність діяльності в неспецифічній для людини ситуації, якою, безсумнівно, і є війна. Прогнозуємо, що емоційна стійкість може розвиватися ефективно в різних формах професійного розвитку педагогів.

Загальновідомо, що особистісне й професійне благополуччя педагогічних працівників (самоефективність, задоволеність роботою, умови праці та стосунки й ін.) безпосередньо впливають на мотивацію професійного розвитку. У перебігу війни кожен із цих показників набуває інших відтінків, стає іноді навіть незадовільним чи частково незадовільним. Отже, нинішній контекст перебування в професії актуалізує для освітян потребу таких навичок і знань, що забезпечать протистояння загальній широкомасштабній кризі в умовах війни, сформують навички емоційного захисту та самозбереження, запобігання руйнівному впливу суспільно-соціальних трагедій, особистих втрат. За таких обставин важливо професійно розвивати на більш високому рівні емоційну стійкість і витримку педагогів для подолання освітніх викликів. Тож на часі мобілізація професійних навчальних ініціатив на основі вже впровадженого ефективного досвіду розвитку й навчання педагогів як фахівців, науково обґрунтованих і апробованих підходів у цій освітній ланці та комплексного перетворення всього загалу знань у потужний ресурс емоційного зміцнення педагога, сприяння його ефективній співпраці чи лідерству в освітньому процесі в реаліях воєнного часу.

Відзначимо, що більшість українських педагогів сьогодні не залишають учнів без професійної підтримки, свідомо протистоять окупаційній владі, вірять у перемогу. Проте, не можемо не сказати про низку виявлених загроз у середовищі освітян: по-перше, спостерігається втрата сенсів – у країні війна, зараз не до освіти; по-друге, посилюється

почуття провини – захисники і захисниці жертвують життям заради перемоги, а педагоги займаються речами, які здаються несуттєвими; по-третє, відчутна зневіра в потребі подальшого професійного розвитку. І якщо зазначене стосується загалу педагогів у цілому, то педагогічні працівники ЗПО висловлюються іноді більш однозначно: яка позашкільна освіта в час війни? Проте, ми переконані, це – відчайдушна спроба-звернення за допомогою.

Отже, як подолати проблеми, з якими стикаються педагогічні працівники ЗПО? Пропонуємо певний алгоритм для тих, хто причетний до професійного розвитку педагогів на різних рівнях (керівник закладу, методичні служби, офіційні установи, відкрита освіта ін.): акцентувати увагу на змісті освітнього процесу; забезпечити ефективне професійне навчання на основі комплексу «сильних» предметних та навчальних компонентів, спрямованих на ефективну практичну діяльність у роботі з педагогічним та учнівським колективами; організувати активне навчання та співпрацю-взаємодію, що дозволить педагогам обмінюватися успішними практиками, розробити та апробувати освітні стратегії забезпечення адекватних сучасним умовам можливостей навчання; заохочувати педагогів ділитися ідеями, визначати актуальні спільні стратегії, працювати над спільними викликами; комплексно оновити підходи до професійного розвитку педагогічних працівників ЗПО в умовах війни, ґрунтуючись на потребах повсякденного робочого контексту діяльності педагога.

Зважаючи на специфічні потреби поточного воєнного контексту, а також реалії, опановані в період пандемії, констатуємо також, що для забезпечення професійного розвитку педагогічних працівників ЗПО важливо враховувати такі аспекти, як:

1. Педагог ЗПО має бути рушійною силою власного навчання, створення можливостей для викладачів визначати індивідуальну

траєкторію професійного зростання або впливати на зміст свого професійного навчання, що допомагає посилити ефективність процесу професійного розвитку, а також сприяє посиленню почуття цінності професії. Такий підхід позиціонує педагога як рушійну силу власного навчання, сприяє розвитку почуття лідерства, що й допомагає зміцнити емоційну стійкість. Це не означає, що педагоги залишаються напризволяще: ми пропонуємо створити умови, за яких вони будуть розуміти власні цілі розвитку, зможуть вибрати з різноманітних якісних освітніх пропозицій особисто їм необхідні ресурси і механізми підтримки, щоб повною мірою скористатися наданими перевагами. Вважаємо, що ефективності такого підходу сприятиме постійний моніторинг особистісних результатів педагогів у професійному навчанні, дослуховування до їхніх освітніх потреб, аналіз досвіду викладачів.

2. Важливо забезпечити педагогів інструментами, які відповідають їхнім конкретним освітнім потребам і контексту викладання. ЗПО – специфічний, навіть диференційований напрямок освітньої діяльності. Кожен керівник гуртка, методист, керівник закладу ЗПО має отримувати навчання згідно з визначеними конкретними потребами. Аналіз результатів підвищення кваліфікації надає підстави для висновку про те, що універсальні підходи до професійного навчання цієї категорії педпрацівників менш ефективні, ніж цілеспрямовані фахові програми. З метою чіткого виявлення та усвідомлення власних освітніх потреб, педагогічним працівникам слід запропонувати інструменти самооцінки конкретних професійних компетентностей.

3. Актуальним для сприяння розвитку співпраці між педагогами є забезпечення потрібного впливу. Що маємо на увазі? Спостереження показують, що професійне навчання, розроблене із залученням до співпраці інших колег-фахівців, є особливо ефективними для підвищення кваліфікації. Наші довоєнні дослідження, зокрема в рамках проєкту

професійного розвитку «Толока позашкільників», засвідчили, що міцна професійна взаємодія була ключовою умовою ефективної реалізації успішного професійного розвитку. Оскільки співпраця є потужним рушієм та ресурсом особистої стійкості педагогів, сприяє розвитку творчого мислення в професії, а також покращує умови праці, то припускаємо, що професійна взаємодія фахівців ЗПО із формальними і неформальними організаціями, що здійснюють підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема участь науковців у процесі мотивованого професійного розвитку, допомагає розвинути потенціал кожного з педагогічних працівників, посилює їхню професійну стійкість. Отже, триада впливу прогнозовано має такі складові: співпраця колег-фахівців, професійна взаємодія, участь науковців у процесі мотивованого професійного розвитку педагогів ЗПО.

Зазначене в цілому реалізується в просторі «управління професійним розвитком педагогічних працівників», що розуміється нами як послідовні, взаємопов'язані дії, що забезпечують цілеспрямований і систематичний вплив на педагогічних працівників за допомогою фахового навчання з метою підвищення рівня професійних компетентностей згідно із сучасними вимогами та ефективно використання їхнього особистісно-професійного потенціалу на засадах залучення факторів зацікавленості в результативній діяльності. Управління професійним розвитком педагогічних працівників – циклічний безперервний процес, що полягає в послідовному виконанні його циклів: «мета-дія-результат-нова мета». [3; с.87]

Якщо в довоєнний період ми наголошували на необхідності керівництва постійно стимулювати і підтримувати головне внутрішнє джерело розвитку системи – активність педагогічних кадрів, то в період війни перш за все важливо дбати про емоційну стійкість та адаптивність. З огляду на це, зазначимо, що функції управлінської діяльності стосовно

професійного розвитку педагогів залишаються актуальними і під час війни, тобто це функції менеджменту: планування, організація, координація, стимулювання і контроль професійної діяльності [Словник; с.87]. У цілому, реалізація нових задач управління професійним розвитком педагогічних працівників ЗПО в умовах воєнного та поствоєнного стану ґрунтується на усталених підходах, актуальність потреби формування емоційної стійкості педагогів зумовлює інноваційний пошук, адаптацію вже відомого до нових освітніх запитів.

Моделюючи процес професійного розвитку педагогічних працівників ЗПО в умовах війни, базовою нами обрано андрагогічну модель Д. Колба. Чотириетапна рефлексивна модель «Цикл навчання Колба» (1984) висвітлює рефлексивну практику як інструмент для отримання висновків та ідей з досвіду. Сутність підходу полягає в тому, щоб перенести результати пройденого навчання в новий досвід. За Колбом, у практиків є конкретний досвід; практики мають вести спостереження за конкретним досвідом, а потім здійснити рефлексію досвіду; практики повинні проаналізувати сильні сторони досвіду та сфери розвитку. Стосовно нашого аспекту, педагоги мають сформулювати розуміння того, що допомагало вихованцям у навчанні, а що заважало, також зробити висновки, що слід вдосконалити й знайти шляхи для набуття необхідних компетенцій. Після пройденого навчання педагог розглядає можливості для застосування того, чому навчився, на практиці. Абстрактні концепції для практикуючого педагога стають конкретними, оскільки він використовує їх для перевірки ідей у процесі діяльності, що народжує новий досвід. Потім цикл повторюється за цим самим методом. За Колбом, рефлексія має стимулювати зміни, ґрунтовані на аналізі перебігу й результатів освітнього процесу. Рефлексія висвітлює й розуміння власної емоційної стійкості до викликів під час війни.

Корисною вважаємо й модель Гіббса. Теоретичний підхід до розуміння рефлексії як циклічної моделі розроблено ним у 1998 році. Його модель базується на шестиетапному підході: від опису досвіду до висновків і міркувань щодо майбутніх дій. Хоча основні принципи й подібні до принципів Колба, модель Гіббса більш деталізована, спрямована на те, щоб спонукати педагога розмірковувати над власними думками й почуттями.

Вважаємо, що під час війни для стабілізації стану педагогів ЗПО потрібно акцентувати увагу саме на вміннях рефлексувати свій досвід, свої почуття.

Рис 1. Рефлексивний цикл Гіббса. [4]

Модель Гіббса є ефективним інструментом, який унаочнює й допомагає сформуванню алгоритму дій педагога, мотивованого до формування власних нових умінь, зокрема стійкості: обміркувати досвід (перші три етапи циклу стосуються того, що сталося); покращити свій досвід (останні три етапи стосуються осмислення досвіду та того, як педагог може покращити свій досвід).

Перший етап – опис досвіду. Педагог має чітко окреслити свій досвід. Це буде фактичний опис того, що відбувається під час освітнього процесу. Другий етап – відчуття – заохочує педагогів дослідити будь-які думки чи почуття, які вони відчували й переживали під час освітнього процесу. Важливо пояснити почуття й навести приклади, які безпосередньо стосуються досвіду викладання. Важливо, щоб педагог

чесно розповідав про свої почуття, навіть якщо вони негативні. Лише після визначення почуттів можна впроваджувати стратегії для подолання наявних бар'єрів. Третій етап – оцінювання, що надає можливість практикуючому фахівцю обговорити те, що було добре, і проаналізувати недоліки. Четвертий етап – аналіз – практик осмислює свій досвід. Розглядаються різні аспекти: що могло б допомогти навчанню або завадити йому. Саме на цьому етапі практик звертається до андрагогів або відповідної літератури чи досліджень за допомогою, щоб зрозуміти досвід. П'ятий етап – висновок – тепер педагоги розуміють, що їм потрібно вдосконалити, мають ідеї, як це зробити на основі власних висновків. Наостанок, шостий етап – план дій. У перебігу заключної стадії практик підсумовує попередні елементи і створює покроковий план отримання нового досвіду. Педагог визначає, що він збереже, що він розвиватиме і що буде робити по-новому. План дій має окреслювати кроки, важливі для подолання будь-яких перешкод, наприклад, запис на курс або відвідування занять у іншого колеги тощо.

Ефективному професійному розвитку й посиленню стійкості педагогічних працівників ЗПО в умовах війни сприятиме, на нашу думку, й упровадження в навчальний процес для педагогів як фахівців «Багатоповторювальної моделі професійного навчання» (The Iterative Model of Professional)

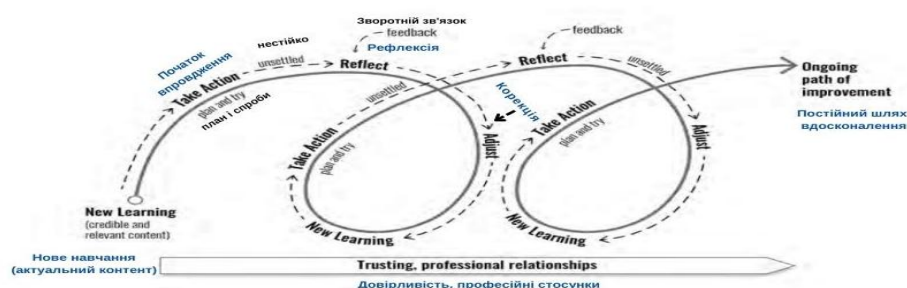

Рис 2 «Багатоповторювальна модель професійного навчання» (The Iterative Model of Professional) [5]

Зазначена модель була укладена на основі узагальнення поглядів педагогів на те, як відбувається процес їхнього професійного розвитку, тобто вона ґрунтується на життєвому досвіді вчителів шкіл, які описали свій досвід як навчання, так і практичного впровадження зі своїми вихованцями. Важливо, що одним із фундаментальних компонентів вважаються довірливі професійні відносини з наставниками, бо саме це зумовлює в процесі навчання відкритість, готовність до зворотного зв'язку. Відзначено, що коли педагоги працюють над своїми почуттями, які виникають у процесі впровадження інновацій, вони потребують розуміння й підтримки, готові бути щирими в процесі навчання лише з тим, кому довіряють. Багатоповторювальний безперервний процес забезпечує можливість зміцнити довірливі стосунки та задовольнити індивідуальні навчальні запити й особистісні потреби педагогів. Інша ключова характеристика моделі полягає в тому, що увага в навчанні зосереджується на достовірному та актуальному змісті, що посилює усвідомлення досвіду та дозволяє чуйно реагувати на освітні потреби окремих педагогів. Дослідники означеної моделі підкреслюють, що потреби педагогів не є однорідними, з чим важко не погодитися.

Отже, у процесі навчання педагогу важливо розвивати та підтримувати свободу волі у власному навчанні. Вважаємо, що емоційна готовність педагогів у кризові часи та свобода волі у власному навчанні взаємозумовлені. Означене потребує окремого наукового дослідження в аспекті професійного розвитку педагогів ЗПО, що плануємо здійснити найближчим часом.

Завершуючи, зазначимо як принципове: українська система освіти на всіх рівнях до цього часу не перебувала в умовах війни, отже цей трагічний досвід ми переживаємо вперше; за умов стабільного суспільно-державного розвитку незалежної України педагоги активно розвивали професійні компетентності, орієнтовані на демократію та

соціальний прогрес, повагу до особистості, потребу забезпечення якісної освіти молоді, мир у світі. Сьогодення не перекреслило наших прагнень, а лише згуртувало педагогічну спільноту на подолання перешкод, які ще постануть перед освітою, адже поствоєнного стану Україна також ще не проживала.

Література

1. Просіна О. В. Толока позашкільників: методичний путівник : навчально-методичний посібник. Київ : СПД Резников В.С., 2018. 76 с.
2. Prosina O. Methodology of a SWOT analysis for strategic planning of educational activities of institution of out-of-school education in the time of pandemic. Theoretical and methodical problems of children and youth education. 2020. No. 24-2. P. 141–152. URL: <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2020-24-2-141-152> (date of access: 16.09.2022).
3. Термінологічний словник. Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. Київ : НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти», 2022. 96 с., С.87
4. Gibbs G., Britain G., Unit F. E. Learning by doing: a guide to teaching and learning methods. FEU, 1988. 129 p.
5. Thompson P., Kriewaldt J., Redman C. Elaborating a model for teacher professional learning to sustain improvement in teaching practice. *Australian journal of teacher education*. 2020. Vol. 45, no. 2. P. 81–103. URL: <https://doi.org/10.14221/ajte.2020v45n2.5> (date of access: 16.09.2022).

УДК 374.7 (043.2)

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ У КРАЇНАХ ЄС: ДОРОЖНЯ КАРТА ДЛЯ УКРАЇНИ

*Пуховська Л. П.,
ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»,
кафедра філософії і
освіти дорослих,
доктор педагогічних наук, професор*

Анотація. Розглянуто особливості, характерні етапи і структура сценарних досліджень в освіті. На матеріалі міжнародних документів розглянуто сценарії розвитку освіти дорослих до 2030 р. Запропоновано напрями розвитку відкритої освіти дорослих в Україні з урахуванням міжнародного досвіду.

Ключові слова: відкрита освіта дорослих, сценарний підхід, особистісний і професійний розвиток, педагогічні і науково-педагогічні працівники

В останнє десятиріччя у світовому і європейському освітньо-наукових просторах зміцнився рух за розширене розуміння відкритої освіти з метою прогнозування її можливого впливу на викладання і навчання в сучасних умовах і в майбутньому. В науковий обіг введено низку нових понять і термінів, сформованих на засадах міждисциплінарності і міжгалузевих запозичень. Очевидним прикладом таких запозичень є поява терміну «Освіта 2.0», який виник по аналогії з терміном «Веб 2.0» у контексті нової парадигми в рамках www Сервіса Мережі. Зацікавленість світової наукової спільноти у дослідженні феномена відкритої освіти спричинила гострі дискусії під гаслом «Освіта 2.0» - модний термін чи новий зміст?». у ході обґрунтування сучасних трендів розвитку освіти, таких, зокрема, як наростання неформальної освіти та розвиток мережного співтовариства. Вчені одностайно визнають, що основою освіти в постіндустріальному суспільстві стає Інтернет і його вільні учасники. При цьому значна частина дослідників вважають, що постулати класичної освіти з притаманним їй класно-урочним навчанням є архаїкою і гальмом розвитку. На порядок денний виходить відкрита освіта в різних тлумаченнях і концепціях, а також в різних формах та інструментах впровадження. Значна увага надається сценарним дослідженням різного рівня і масштабу: від досліджень міжнародних організацій і професійних об'єднань (ЮНЕСКО, Рада Європи, Європейська Комісія, Організація економічного співробітництва і розвитку, Європейська Асоціація освіти дорослих та ін..) – до ґрунтовних колективних і персональних досліджень [1; 2; 3].

Існує багато різних визначень поняття «сценарій». Так, Дж. Огілві та П. Шварц (2004) визначають сценарії як гіпотези різного

майбутнього, розроблені спеціально для висвітлення ризиків та можливостей, пов'язаних з конкретними стратегічними питаннями. Г.Рінгленд і П.Шварц (1998) тлумачать сценарії як частину стратегічного планування, яке стосується інструментів і технологій управління в умовах невизначеності майбутнього. Ван Ноттен (2006) визначає сценарії як послідовні та узгоджені описи гіпотетично можливих варіантів розвитку подій в майбутньому, що відображають різні точки зору на минулий, сучасний та майбутній розвиток подій, а також можуть слугувати основою для планування дій тощо. Подальший огляд тлумачень цього феномена різними вченими, показує, що абсолютна більшість розглядає розробку сценаріїв в якості методології для прогнозування майбутніх подій. При цьому в сфері освіти сценарій розглядається як структурований план, який описує навчальний процес і має на меті направляти педагогів під час цього процесу. Він в основному визначає форму та зміст педагогічного досвіду, включаючи результати навчання, педагогічні теорії, спрямованість тощо. В сценарному дослідженні вчені переважно виокремлюють такі етапи: 1) визначення фокусу дослідження; 2) визначення рушійних сил макросередовища; 3) виокремлення внутрішніх характеристик (ключових факторів мікросередовища); 4) ранжування визначених зовнішніх і внутрішніх факторів за ступенем їх важливості; 5) вибір способу побудови сценаріїв на основі підготовлених даних; 6) конкретизація сценаріїв; 7) розгляд наслідків побудованих сценаріїв.

Розглянемо головні характеристики сценарного дослідження на матеріалах проекту європейських експертів (Дж.Муньйос, К.Редекер, Р.Вуорікорі, Ів Пуні), присвяченого перспективам відкритої освіти у сфері навчання дорослих в Європі 2030. Саме два феномени - відкрита освіта та навчання дорослих перебувають у фокусі сценарного дослідження під егідою Європейської Комісії, яка оприлюднила

відповідні документи [3] і розпочала низку заходів щодо вдосконалення і поширення відкритої освіти упродовж майбутнього десятиріччя. Рушійними силами макросередовища визначено провідні тенденції: а) глобалізацію; б) старіння європейського населення; в) еволюцію економічного середовища зі змінами ринку праці, що вимагають від працівників набуття спеціальних умінь, їх постійного оновлення у процесі гнучкого навчання, адаптованого до потреб дорослих учнів; г) наявність і доступність технологічних рішень через Інтернет із забезпеченням доступу до освітніх ресурсів, навчальних спільнот, глобального обміну знаннями, покращення комунікації (OER, Open Course Ware, MOOC).

Ключовими факторами мікросередовища, які можуть сформувати майбутнє навчання дорослих, експерти визначили: 1) *керівництво дорослого учня своїми навчальними цілями*; 2) *контекст навчання, пов'язаний із його соціальною інклюзивністю*; 3) *цілі навчання*; 4) *визнання результатів навчання*. При ранжуванні за ступенем їх важливості виокремлюються дві проблеми, які структурують сценарії майбутнього розвитку освіти дорослих.

Перша проблема стосується факторів керівництва навчанням та його інклюзивності. Адже нові можливості навчання у зовсім неструктурованому навчальному контексті вимагають від дорослих учнів автономних та самостійних стратегій навчання. Результативність цих процесів залежить від підтримки та педагогічного керівництва учнями. Друга проблема відкритого навчання дорослих пов'язана з різними цілями навчання (для особистісного розвитку; для підвищення кваліфікації; для руху по кар'єрі; для відповідності потребам ринку праці тощо). Потреби значної кількості дорослих учнів у визнанні результатів навчання відповідно до цілей та стандартів, які встановлюються зовні, актуалізують необхідність сертифікації навчальних програм. Способи

здійснення і отримання сертифікації у світовому освітньому просторі на сучасному етапі знаходяться в стані розробки і експериментування.

Виокремлені ключові проблеми створюють протиріччя, варіанти розв'язання яких формують осі X та Y для структурування виникаючих сценаріїв розвитку відкритої освіти дорослих.

У сценарії **«Навчання для життя»** процес навчання визначається мотивацією дорослого учня до навчання. Він вільно обирає, оцінює і комбінує навчальні ресурси на власний розсуд. Оскільки основна увага в процесі навчання приділяється отриманню знань на тему, яка глибоко хвилює учня, то, принаймні спочатку, немає необхідності у визнанні досягнень у навчанні і, імовірно, немає необхідності в керівництві. У сценарії **«Навчальне кафе»** процес навчання керується мотивацією учня до набуття знань, але без прямої потреби у визнанні результатів навчання, отриманні диплома тощо. Дорослий учень воліє шукати допомоги і керівництва, щоб орієнтуватися у багатому навчальному всесвіті. При цьому він більшою мірою покладається на спільноти, на надійні шлюзи до знань, щоб орієнтуватися в потоці інформації та дезінформації, що збиває з пантелику. Сценарій **«Моє сертифіковане навчання»** відповідає потребам у визнанні результатів навчання. У цьому сценарії учень воліє вчитися самостійно, але процес навчання визначається його бажанням і необхідністю виконати встановлений ззовні навчальний план або стандарт, щоб отримати визнання та/або сертифікацію своїх досягнень. З'являється безліч різних можливостей для навчання, і дорослі учні мають високий ступінь свободи щодо використання навчальних ресурсів (які, коли і як). Одночасно існує також деяка загальна структура, яка дозволяє учням отримати визнання (диплом, сертифікат) за результатами досягнень. Сценарій **«Відкрите навчання»** є комбінацією двох останніх сценаріїв, в яких учень вибирає для вивчення певний

предмет, пов'язаний із встановленим ззовні стандартом (навіть якщо він нечіткий) у більш структурованому навчальному середовищі співпраці. Цей сценарій може призвести до сертифікації, але отримання диплома/сертифіката за результатами навчання не є головною метою відкритого навчання.

Як показує аналіз, ймовірність розвитку того чи іншого сценарію розвитку освіти і навчання дорослих до 2030 р. в Україні буде залежати від багатьох факторів. Завдяки накопиченню великої кількості технологій і електронних навчальних ресурсів можливості самостійного навчання за максимально відкритим сценарієм «Навчання для життя» будуть невпинно збільшуватися, поєднуючи індивідуальне і спільне навчання, що розвивається спільнотами і мережами. Одночасно для значної кількості дорослого населення в сучасних умовах і на перспективу актуалізується сценарій навчального кафе з ключовими елементами керівництва і науково-методичної підтримки процесу навчання дорослих учнів без необхідних навиків саморегульованого навчання. Ці учні потребують керівництва у сенсі надійної відправної точки та фільтра для їхньої навчальної діяльності. Цією відправною точкою може бути місцева або віртуальна спільнота, професійна асоціація, інформаційна служба споживачів, громадський центр, мережа друзів або навіть організований курс чи навчальна діяльність. Одночасно мають запроваджуватися механізми забезпечення якості з певними комбінаціями критеріїв. Обидва сценарії є актуальними для особистісного розвитку і самореалізації. Однак навчання дорослих в нашій країні за вітчизняною традицією пов'язується переважно з підвищенням кваліфікації, формуванням певних навичок і нових компетентностей для кар'єрного зростання, професійним розвитком тощо. Тому можна очікувати, що для переважної кількості дорослих учнів головною метою навчання буде залишатися отримання певної

кваліфікації, сертифіката чи диплома за результатами навчання. Коли учням комфортно організувати власне навчання для досягнення чітко визначеної мети навчання за допомогою спеціально підготовлених для цього ресурсів, то для реалізації сценарію «Мое сертифіковане навчання» вирішальною стає якість доступних освітніх

ресурсів, зокрема, масових відкритих онлайн-курсів (Massive Open Online Courses – MOOC), які дозволяють учням гнучко і цілеспрямовано здобувати певний комплекс компетентностей. Хоча MOOC ще не повністю визнані, слід очікувати, що найближчим часом в Україні будуть розроблені механізми акредитації для підвищення життєздатності цієї моделі навчання. Іншим прикладом є використання відкритих електронних ресурсів (*Open Educational Resources - OER*) для підготовки до вступу до університетів чи для підготовки до іспитів, які проводяться професійними і громадськими організаціями тощо. Сценарій «Відкрите навчання» в короткочасній перспективі в Україні є малоімовірним, адже рух від ІКТ-орієнтованої до відкритої освіти в суспільстві знань потребує цілеспрямованих зусиль, консолідованої політики, наукового обґрунтування з врахуванням всіх викликів і загроз. На думку вітчизняних вчених, невідповідність побудови і функцій освітньо-наукового середовища вимогам і потребам побудови педагогічних систем вищої освіти є одним із викликів у розвитку цієї сфери. Брак освітніх практик, що спирались би на найсучасніші високотехнологічні рішення, недостатньо вивчені теоретико-методологічні підходи до проектування хмарно-орієнтованих методичних систем, засобів і сервісів, добору освітніх електронних ресурсів стримує розвиток педагогічних систем вищої освіти та перешкоджає подальшому поліпшенню їх якості. Одночасно розвиток науково-методичної бази реалізації принципів відкритої освіти в Україні на сучасному етапі

забезпечується проведенням експериментальної роботи в різних галузях навчання і досліджень [4].

Невідповідність будови і функцій освітньо-наукового середовища вимогам і потребам щодо побудови педагогічних систем вищої освіти є одним із сучасних викликів розвитку цієї сфери.

Теоретичні результати та практична спрямованість досліджень, проведених в Інституті інформаційних технологій і засобів навчання (ІІТЗН) НАПН України, в основному підпорядковані визначеній освітній парадигмі, яка спрямована на розвиток науково-методичної бази реалізації принципів відкритої освіти і науки.

Важливо підкреслити, що проаналізовані сценарії розвитку освіти дорослих в країнах ЄС не є взаємовиключними. Навпаки, вони висвітлюють різні версії відкритості, які повинні співіснувати, дозволяючи дорослим учням робити вибір і плавно рухатися між сценаріями відповідно до своїх потреб, здібностей та соціально-економічних вимог. Для цього усі дорослі учні мають отримати так звані «компетентності відкритої освіти», які б охоплювали навички самостійного навчання, цифрові компетентності та здатність робити вибір і підтримувати мотивацію щодо отримання користі від відкритої освіти.

Література

1. OECD Back to the Future of Education : Four OECD Scenarios for Schooling, *Educational Research and Innovation*. Paris, 2020. Sept. DOI : <https://doi.org/10.1787/178ef527-en>.
2. OECD Four Future Scenarios for Higher Education. 2007. URL : <http://www.foresightfordevelopment.org/sobipro/55/294-four-future-scenarios-for-higher-education> (дата звернення : 16.09.2022).
3. Muñoz J., Redecker C., Vuorikari R., Punie Y. Open Education 2030: planning the future of adult learning in Europe. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*. 2013. Vol. 28. Issue 3. P. 171–186. DOI : <https://doi.org/10.1080/02680513.2013.871199>.
4. Биков В. Ю., Вернигора С. М., Гуржій А. М., Новохатько Л. М. Проектування

і використання відкритого хмаро орієнтованого освітньо-наукового середовища закладу вищої освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. № 74 (6). С. 1–19.

5. Пуховська Л. П. Європейські стратегії, підходи і моделі розвитку освіти. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2021. Вип. 2 (20). С. 51–62.

УДК 159.96

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПЕДАГОГІВ

Рідкоус О. В.,

старший викладач кафедри

педагогіки й менеджменту освіти

КВНЗ «Херсонська академія

неперервної освіти»

Анотація. У статті розкрито питання особливостей формування стресостійкості у педагогічних працівників під час відкритого військового конфлікту. Подано класифікації стресу та визначено соматичні й психофізіологічні наслідки стресу. Розкрито етапи адаптивної саморегуляції.

Ключові слова: стресостійкість, стрес, саморегуляція, педагогічні працівники, військовий конфлікт.

Сучасні умови життя і діяльності висувають підвищені вимоги до адаптивних механізмів людини, до подолання стресів, формування стресостійкості. Наша країна опинилася в зоні відкритого військового конфлікту, що обумовлює різні види інтенсивного стресового впливу, які викликають різні форми дезадаптації, нервово-психічні і психосоматичні порушення, посттравматичні стресові розлади. Інтенсивний стрес-вплив на людину може бути настільки сильним, що особистісні властивості вже не відіграють вирішальної ролі в розвитку посттравматичного стресового розладу, який може розвинутися практично в кожній здоровій і емоційно стійкої людини. Тому обрану тему можна вважати актуальною.

Над цією проблемою працювало чимало вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків. Зокрема, П. Анохін, Ф. Березін, К. Бернар, Ц. Короленко, А. Маслоу, В. Медведєв, Ф. Перлз, К. Роджерс, В. Розов,

Г. Сельє, Т. Холмс та інші.

Але досліджень щодо формування стресостійкості під час війни, окупації не так і багато. Тому *метою* нашого дослідження є дослідження особливостей формування стресостійкості педагогів.

По перше, пропонуємо класичне визначення стресу, яке надав Г. Сельє ще в 1936 році. Він вважав, що стрес (від англ. stress – тиск, напруга) – поняття для позначення великого кола станів, котрі обумовлені виконанням діяльності в особливо складних умовах і виникають у відповідь на різноманітні екстремальні впливи-стресори [2]. У фізіології цим поняттям позначали неспецифічну реакцію організму («загального адаптаційного синдрому») у відповідь на будь-який несприятливий вплив, пізніше воно стало використовуватися для опису станів людини в екстремальних умовах на фізіологічному, психологічному і поведінковому рівнях. Залежно від виду стресора і характеру його впливу виділяються різні види стресу.

Існує чимало класифікацій стресу. Пропонуємо їх до розгляду у табл. 1.

Таблиця 1

Класифікації стресу

За критерієм впливу на людину	<ul style="list-style-type: none">• <i>Емоційно-позитивний стрес</i>, викликаний позитивними подіями. У людей з ослабленим здоров'ям навіть цей вид стресу може спровокувати негативні наслідки.• <i>Емоційно-негативний стрес</i> спричиняється негативними подіями. Він менш контрольований людиною, і тому більш небезпечний для здоров'я.
За походженням і механізмом розвитку	<ul style="list-style-type: none">• <i>Фізіологічний стрес</i>, для якого характерне опосередкування стресорів гомеостатичними фізіологічними механізмами. Він викликається такими стрес-чинниками, як біль, холод, спека, голод, спрага,

	<p>фізичні перевантаження тощо.</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Психологічний стрес</i> опосередковується психологічними процесами оцінки передбачуваної погрози стресового стимулу і пошуком адекватної відповіді на цей стимул. Його викликають: обман, образа, погроза, небезпека, інформаційне перевантаження тощо. Він зазвичай поділяється на: <ul style="list-style-type: none"> а) <i>емоційний стрес</i>, що має місце в ситуаціях, які загрожують безпеці людини (злочин, аварія, війна, важка хвороба), соціальному статусу, економічному благополуччю (утрата роботи), міжособистісним відносинам (сімейні проблеми тощо); б) <i>інформаційний стрес</i> виникає під час інформаційних перевантажень, коли людина, котра має велику відповідальність за наслідки своїх дій, не встигає приймати правильні, відповідні рішення.
<p>Залежно від терміну тривання:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Короткочасний (гострий) стрес</i>, якому властива швидкість і несподіваність виникнення. • <i>Довгостроковий (хронічний) стрес</i>. Він може бути наслідком гострого стресу, але часто виникає через незначні, слабо інтенсивні, але постійні множинні чинники.

У нашому випадку воєнних дій і окупації територій ми виділяємо такі види стресу, що частіше проявляються: емоційно-негативний, фізіологічний, психологічний та довготривалий, що виникають у людей, в тому числі і педагогів. Важливо звернути увагу і на ознаки стресу. Науковці визначають такі ознаки стресу, що проявляються так само і у педагогів:

1. *Фізіологічні ознаки*: хекання, частий пульс, підвищення артеріального тиску, почервоніння чи збліднення шкіри обличчя, збільшення адреналіну в крові, збільшене потовиділення, постійне

відчуття недоїдання, часте стомлення, підвищений тремор, розширення зіниць.

2. *Психологічні ознаки:* зміна динаміки психічних функцій, уповільнення розумових операцій, розсіювання уваги, ослаблення функції пам'яті, зменшення сенсорної чутливості, сповільненість процесу ухвалення рішення, дратівливість, зниження настрою, знижена мотивація міжособистісних і сексуальних контактів, ослаблення волі, зниження самоконтролю, зниження здатності до творчих рішень, підвищена сугестивність, страх, тривога, занепокоєння [4].

Не менш важливими ми вважаємо розгляд наслідків стресу. Зокрема науковцями розглядаються такі:

1. *Соматичні й психофізіологічні наслідки стресу.* Вплив стресу на організм є індивідуальним. Встановлено, що під час стресу, як правило, виникає напруга в шлунку, сухість у роті, частішають подих і серцеві скорочення, підсилюється потовиділення, спостерігаються вегетосудинні реакції (почервоніння, збліднення обличчя), розширюються зіниці, напружуються м'язи, підвищується артеріальний тиск, підсилюється кровообігу м'язах, підвищується кількість адреналіну в крові, змінюється шкірно-гальванічна реакція. Позитивний адаптивний зміст цього полягає в тому, що організм готується до стресової ситуації, одержує додаткові сили для її подолання. Загальновідомо, що в стресовій ситуації у людини можуть проявитися такі адаптивні резервні можливості, про які вона і не мріяла. Сукупність негативних емоцій викликає більш сильні фізіологічні реакції. Тобто вплив стресу на організм може бути і негативним, дезадаптивним. У результаті тривалого стресу підвищується ймовірність виникнення дезадаптивних психосоматичних хвороб, які називають психогенними, тобто «хворобами стресу»: виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки, гіпертонічна хвороба, інсульт, інфаркт міокарда, мігрень, бронхіальна астма, виразковий коліт, нейродерміт,

підвищена нервозність, наявність істеричних реакцій, непритомність, афекти, досить часто з'являються болі (голови, спини, шлунку), безсоння, артрит та інші. «Хвороби стресу» виникають через невідповідність адаптивних здібностей людини вимогам навколишнього середовища і діяльності [1].

2. *Особистісні наслідки стресу.* У процесі адаптації в умовах стресу формуються нові адаптивні механізми, що регулюють взаємини людини із зовнішніми умовами і формують діапазон стійкості до дії стресорів. Доведено, що тривалий чи інтенсивний вплив стресорів може породжувати кілька форм особистісних змін:

- *Перша форма* особистісних змін під час стресу пов'язана з замкнутістю, відособленістю, відчуженням, відчуттям неадекватності, непевністю, поганою соціальною пристосованістю, психастенічністю та шизоїдністю.

- *Друга форма* характеризує афективні реакції, підвищену чутливість, незадоволеність сформованими взаєминами.

- *Третя форма* особистісних змін містить тенденцію до заперечення психологічних конфліктів, оптимізм, товариськуність та інші адаптивні властивості.

- *Четверта форма* належить до явищ невротичної декомпенсації [1].

Під час тривалого стресу відбуваються також мотиваційні зміни. Це явище одержало назву «стресове інвертування мотивів» і полягає у перебудові значущості мотивів. Ті мотиви, що спонукали діяльність, починають її гальмувати, а ті, які гальмували діяльність, починають її спонукати. У стресових умовах відбувається блокування зовнішніх мотивів діяльності в результаті так званої «стресової інтерналізації особистості». Стрес змінює продуктивні мотиви, мотиви досягнення на мотиви уникнення та мотиви збереження гомеостазу. Замість того, аби

продуктивно працювати, людина починає турбуватися тільки про власне здоров'я.

У результаті стресу зростає особистісна тривожність, замкнутість, нерішучість, байдужність. У такий спосіб тривала чи інтенсивна дія стресових умов погіршує результати діяльності, призводить до порушення міжособистісних відносин, викликає різні зміни в психофізіологічній організації, є причиною неадаптивних особистісних змін, зокрема, емоційної і мотиваційної сфер суб'єкта. Важкий стрес може бути причиною розладів адаптації. Тому виникає гостра потреба у формування стресостійкості людини, що опинилися в скрутних обставинах війни, окупації.

Розглянемо деякі напрями досліджень проблеми адаптивної саморегуляції і стресостійкості, їх сутності. Адаптивну саморегуляцію розглядають як опосередковану ланку в структурі адаптивності, що являє собою розвиток системи біологічних і психологічних контурів регуляції, мимовільних і довільних механізмів, що взаємно перетинаються.

Основною умовою формування адаптивної саморегуляції є дотримання послідовності етапів. Цілеспрямоване формування системи адаптивної саморегуляції містить чотири основних етапи. Їх характеристики розглянемо у табл. 2.

Таблиця 2

Система адаптивної саморегуляції

Етап 1. Формування мотиваційного компонента адаптивної саморегуляції	Складається зі становлення і розвитку потребнісно-мотиваційного компоненту адаптивної саморегуляції і включає розвиток валеогенної мотивації: усвідомлення біологічного і соціального змісту здоров'я, усвідомлення його значимості, індивідуальної відповідальності за нього. Це передбачає розуміння можливості і ступеня впливу на свій стан і здоров'я за допомогою методів саморегуляції. Одним із критеріїв сформованості мотивації є позитивне
--	---

	емоційне ставлення до адаптивної саморегуляції.
Етап 2. Формування пізнавального компонента саморегуляції	Спрямований на формування цілісної образно-концептуальної моделі, що містить систему уявлень: про стан, про саморегуляцію й адаптацію, про методи і прийоми довільної адаптивної саморегуляції і можливості прямого й опосередкованого впливу на стан.
Етап 3. Формування операційно-психотехнологічного компонента адаптивної саморегуляції (основний)	Включає оволодіння конкретними способами саморегуляції. Виділяються підетапи: <ul style="list-style-type: none"> • оволодіння методами саморегуляції біоенергетичного компонента стану; • оволодіння методами саморегуляції психофізіологічного компонента стану; • оволодіння методами саморегуляції когнітивного компонента стану; • оволодіння методами саморегуляції особистісного і соціально-психологічного компонента стану тощо. Критерієм сформованості операційно-психотехнологічного компонента саморегуляції є наявність автоматизованої навички адаптивної саморегуляції різних компонентів цілісного стану.
Етап 4. Контрольно-оцінковий етап	Передбачає оволодіння методами: <ul style="list-style-type: none"> • контролю і самоконтролю стану; • діагностики й оцінки станів; • оцінки адаптивності; • оцінки валеогенних властивостей особистості; • самоспостереження за проявами стресу тощо. Його функція складається з виявлення невідповідності між еталоном (адаптивним станом, станом загального комфорту) і контрольованої складової (реальним станом). Усвідомлення невідповідності між еталоном і реальним станом обумовлює необхідність у виборі релевантних завдань і виду стану індивідуальних способів адаптивної саморегуляції.

Форми і методи навчання адаптивної саморегуляції доцільно поділяти залежно від рівнів цілісного адаптивного стану. Такими рівнями є: біоенергетичний, психофізіологічний, когнітивний, особистісний, рівень сну і сновидінь, діяльнісний та поведінковий.

Фізичний тренінг спрямований на розвиток функціональних резервів організму, вдосконалювання соматичної організації, регуляцію маси тіла, розвиток гнучкості, витривалості, спритності, розвиток механізмів фізіологічного і біоенергетичного регулювання. З цією метою можуть використовуватися різні системи фізичних вправ, системи загартовування тощо. Психосоматичний тренінг. Окремі його форми склалися і розвивалися в системі східної філософії.

Психосоматичний тренінг: можна тренування за системою Йога, тренінг прогресивної м'язової релаксації, аутогенне тренування, медитативний тренінг, тілесно-орієнтований тренінг, трансперсональний тренінг холотропного дихання (ребефінг, вайвейшн). Основне завдання полягає у формуванні прийомів і способів психофізіологічної саморегуляції.

Психотренінг орієнтований на розвиток і корекцію психічних процесів і станів, формування здатності саморегуляції станів фрустрації, тривоги, страху. Відомими видами психотренінгу є когнітивний тренінг (наприклад, методи NLP), мотиваційні психотренінги, психотренінг розвитку спостережливості, мнемотехнічний тренінг, тренінг мислення, уяви тощо.

Соціально-психологічний тренінг: розрізняють поведінковий тренінг, тренінг умінь, тренінг сензитивності, перцептивний тренінг, рольовий тренінг, відео-тренінг, тренінг упевненості, тренінг асертивності тощо. Вони спрямовані на розвиток соціально-психологічної компетентності, що розглядається як здатність людини

ефективно взаємодіяти з оточенням у системі міжособистісних відносин. Порушення міжособистісних відносин може бути патогенетичним чинником розвитку граничних нервово-психічних розладів. Тому зміна системи установок, соціальних орієнтацій, очікувань і стереотипів, формування комунікативних умінь, розвиток упевненості і є метою соціально-психологічного тренінгу в контексті розвитку адаптивної саморегуляції.

Таким чином, головним завданням адаптивної саморегуляції є розвиток довільного контуру саморегуляції й удосконалювання мимовільного. Розглянемо докладно методи і методики розвитку адаптивної саморегуляції.

Метод антистресового харчування подібний методу аутофітотрегуляції стану, оскільки й у першому і в другому регуляційні механізми енергетичного балансу включаються за рахунок надходження біологічно активних речовин. Цей метод діє пролонговано і застосовується в тому випадку, якщо немає потреби у швидкій, терміновій зміні стану. Але у стані воєнного часу і окупації застосування цього методи викликає певні труднощі.

Антистресова фітотрегуляція пов'язана з застосуванням антистресових лікарських рослин. Нині лікарські трави використовуються не лише для лікування різних захворювань, але і як метод нормалізації фізіологічних функцій і психофізіологічного стану здорових людей. Лікарські трави можливо застосовувати для регуляції біоенергетичного і фізіологічного компонента стану в ситуації гострого стресу чи тривалого впливу стресорів, у періоди максимального стресового навантаження, травматичного стресу, задля відновлення сил в екстремальних умовах, підвищення працездатності, для профілактики. Вони можуть бути корисними для профілактики і корекції станів стресового виснаження і стресової напруги.

Фізична активність дозволяє підтримувати оптимальний енергетичний стан, відреагувати на стрес, розвивати фізичні якості, що підвищують опір організму хворобам. З цією метою корисними стають всі циклічні вправи: оздоровчий біг, ходьба на лижах, плавання. Корисні також вправи на розтягування м'язів, вправи на розвиток гнучкості опорно-рухового апарату. Усі вправи рекомендується виконувати, усвідомлюючи кожен рух і відчуття, що вони викликають. Фізичні вправи сприяють також вивченню, самопізнанню біоенергетичного і фізичного компонента стану. Для підвищення усвідомленості власного соматичного стану і фізичної активності можна виконувати такі вправи.

Вправа «Усвідомлення фізичної активності». Необхідно оцінити скільки разів на тиждень ви робили ранкову зарядку, бігали, плавали, ходили пішки, їздили на велосипеді, танцювали, грали в теніс, займалися аеробікою чи яким-небудь іншим видом спорту. Можливо, ви поралися на дачі, на городі, в гаражі тощо. Слід звернути увагу на відчуття і думки, що у вас виникають при виконанні цієї вправи. Якщо вони негативні, подумайте: «Чому?» [3].

Вправа «Усвідомлення фізичного стану». Слід зайняти зручне положення і закрити очі. Усвідомте своє дихання. Зазначте, як видихаєте, як рухається тіло під час дихання. Тепер зосередьтеся на обличчі. Усвідомлюємо чоло, віки, очі, щоки, вуха, ніс, губи, язик, зуби. Потім переходимо на шию, хребет, плечі, плечові суглоби, м'язи спини, куприк, руки, лікті, передпліччя, зап'ястя, кисті рук, пальці. Далі починаємо усвідомлювати серце, легені, діафрагму, шлунок і підшлункову залозу, печінку, нирки, селезінку, тонкий кишківник, товстий кишківник, сечовий міхур, анус, статеві органи. Тепер переходимо на ноги, стегна, коліна, ікри, щиколотки, стопи, п'яти, пальці. Потім слід усвідомити і прийняти власне тіло як єдине ціле. Вправи на усвідомлення свого фізичного «Я» рекомендується виконувати разом із виконанням

фізичних вправ [3].

Досить ефективними і простими є *техніки мобілізаційного і розслаблюючого дихання*. Дослідження свідчать, що вдих підвищує збудження деяких центрів головного мозку, а видих знижує. Отже, для того щоб досягти мобілізації необхідно подовжити вдих, а для того щоб розслабитися – подовжити видих. Схема мобілізаційного дихання: 2:2:2:0; 4:2:4:0; 4:2:5:0; 4:2:6:0; 4:2:7:0; 4:2:8:0; 8:2:5:0; 9:4:5:0; 10:5:5:0. Перша цифра у формулах позначає тривалість вдиху в секундах. Друга – тривалість дихальної паузи після вдиху. Третя – тривалість видиху. Четверта тривалість паузи після видиху. Схема розслаблюючого дихання: 2:0:2:2; 4:0:4:2; 4:0:6:2; 4:0:7:2; 4:0:8:2; 4:0:9:2; 5:0:9:2; 5:0:10:2; 6:0:10:2. Розслаблююче дихання полягає у відносному укороченні вдиху, подовженні видиху і паузи після нього [1].

Вправа «Споглядання предмета». Необхідно вибрати який-небудь предмет для споглядання. Це може бути все, що завгодно: годинник, свічка тощо. Зосередити на цьому предметі всю увагу. Предмет розглядайте так, начебто бачите його вперше. Ви цілком поглинені цим предметом. Як тільки ви будете помічати, що увага вислизає, відволікається, йде у бік, потрібно буде це про себе зазначити (на що відволікається увага, про що ви зараз подумали) і легко, м'яко повернути увагу до предмета. Споглядати предмет необхідно вільно, не напружуючи очі і м'язи очей [3].

Вправа «Побудова ресурсного стану» є технікою НЛП. З ресурсними станами можна проекспериментувати також як і з примірюванням одягу, вибираючи його за розміром. Для цього існує три способи:

1. Вибір рольової моделі. Рольовою моделлю може бути реальна людина чи вигаданий персонаж. Виберіть один чи кілька персонажів, у яких є ті якості, той стан, який вам хотілося б мати.

2. Фізіологія. Дійте так, начебто у вас уже є ресурси, включіть ресурсні відчуття. Це можна зробити, піднявшись, подивившись наверх, глибоко зітхнувши і посміхнувшись. Ці рухи вмикають гарні відчуття.

3. Спогад про приємну подію. Згадайте яке-небудь дійсно приємне переживання. Подумки поверніться в ту ситуацію. Знову подивіться на неї власними очима, прислухайтеся до будь-яких звуків, що там були. Приємні відчуття теж повернуться. Наш мозок реагує на спогад про подію так само, як він реагує на реальну подію. Створіть якір для цього приємного переживання, щоб ви могли переносити його в сьогоднішнє в будь-який необхідний для вас час. Найкраще використовувати те, що природним чином пов'язане з цим спогадом: картинка, мелодія тощо [3].

Вправа «Я стійкий до стресу». Необхідно за допомогою уяви створити картину того, яким ви хотіли б бути. Ваш нинішній образ «Я» сконструйований із ваших минулих уявлень про самого себе, що виникли на основі інтерпретацій подій і пережитих вами фактичних подій і ситуацій. Вам потрібно використовувати той самий метод для створення адекватного образу власного «Я». Знайдіть придатне місце, де б ви могли побути одні, де б вам ніхто не заважав. Улаштуйтеся зручніше і розслабтеся. Потім закрийте очі і дайте простір уяві. Можете уявити, що сидите перед великим екраном і дивитеся кінофільм, героєм якого ви є. Дуже важливо, щоб цей фільм був якомога яскравим. Приділяйте увагу деталям: звукам, кольору, запахам, окремим предметам. Ви повинні бачити себе дієвим, реагувати у стресових умовах упевнено, безпомилково, спокійно, урівноважено. І так ви будете діяти завтра, післязавтра... Коли наступить ця ситуація ваша нервова система сама подбає про це, якщо ви будете сумлінно виконувати цю вправу. Під час створення такого фільму скажіть собі: «Я дію так тепер і буду діяти так завтра». Уявіть, як би ви себе почували, якби вже стали такою людиною, якою намагалися стати. У фільмі ви маєте бачити себе сміливим,

стійким, спокійним, урівноваженим, і відчутти з огляду на це задоволення собою. Ця вправа закладає в пам'ять дані, що допомагають створити новий образ власного «Я». Після деякого тренування ви з подивом довідаєтесь, що вже не намагаєтесь, а дієте інакше, більш менш автоматично і невимушено. Ваш внутрішній механізм буде автоматично працювати на основі позитивної інформації про себе. Для цього знадобиться 30 хвилин щодня [3].

Проблема профілактики і запобігання дезадаптивних станів, що викликані стресом, формування стресостійкості з аспектом стану війни і окупації є нині актуальною і потребує не тільки теоретичних досліджень, але і практичних надбань. Розвиток адаптивних механізмів довільної і мимовільної саморегуляції, розвиток такої базової властивості людини, як адаптивність, стресостійкість вимагає інтеграції знань із різних галузей науки і практики, системного мислення.

Література

1. Наугольник Л. Б. Психологія стресу: підручник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. 324 с.
2. Психологія: підручник. / Ю. Л. Трофімов та ін. за заг. ред. Ю. Л. Трофімова. Київ : Либідь, 1999. 558 с.
3. Розов В. І. Адаптивні антистресові психотехнології : навч. посібн. Київ : Кондор, 2005. 278 с.
4. Розов В. І. Формування і розвиток механізмів адаптивної психофізіологічної саморегуляції у студентів. *Проблеми вищої школи*. 1994. Вип. 81. С. 87–92.

УДК 37.011.3-051:17.022.1

ПРОФЕСІЙНИЙ ІМІДЖ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Ремех Т.О.,

завідувачка відділу

суспільствознавчої освіти

Інституту педагогіки НАПН України,

кандидат педагогічних наук,

старший дослідник

Анотація. Тези присвячені поняттю, структурним компонентам, характерним особливостям іміджу педагога. Наголошено на важливості формування професійного іміджу сучасного педагога в умовах реформування системи освіти.

Ключові слова: професійний імідж, соціально-психологічний феномен, педагог.

Ключовою фігурою освітньої реформи, основним ресурсом системи освіти виступає педагог, який у щоденній професійній діяльності втілює ідеї ініціаторів реформи. Він є носієм основних освітніх цінностей та агентом змін, який працює на випередження й розвиток розумових і особистісних якостей учнівства [5, с.11].

Одним із основних напрямків оцінювання освітніх і управлінських процесів освітнього закладу та внутрішньої системи забезпечення якості освіти є педагогічна діяльність педагогів закладу, що здійснюється за такими критеріями: ефективність планування педагогічними працівниками своєї діяльності, використання сучасних освітніх підходів до організації освітнього процесу для набуття учнями ключових компетентностей; постійне підвищення рівня своєї професійної компетентності й майстерності; співпраця з учнями, їхніми батьками (законними представниками) та працівниками закладу освіти; організація педагогічної діяльності на засадах академічної доброчесності [4]. У виборі інструментарію, що забезпечує ефективну діяльність педагога, належне місце відводиться його особистісно-професійному іміджу.

Нині індивідуальне самовираження визнають однією з провідних цінностей особистості, а особистий успіх – її першорядним завданням. До засобів, що забезпечує успішну професійну діяльність сучасного педагога, належить професійний імідж. Його трактують як 1) комплексну характеристику, що інтегрує особисті та професійні якості педагога; 2) універсальний, ефективний засіб, за допомогою якого педагог регулює власну поведінку, підтримує життєвий тонус, вибудовує конструктивні взаємовідносини з іншими людьми, впливає на суб'єктів освітнього

процесу, вдосконалює професійну діяльність та забезпечує її результативність [1, с.186].

Професійний імідж є своєрідним соціально-психологічним феноменом з присутньою йому низкою особливостей як-от: формується в процесі безпосередньої / опосередкованої взаємодії людей; залежить як від якостей свого прототипу, так і від особливостей людей з оточення; має символічну форму; виступає як узагальнений образ / представлення, що поступово набуває форми соціального стереотипу; потребує спеціальних зусиль з боку його носія; несе інформацію про певну сукупність ознак, притаманну об'єкту; знаходиться в динаміці, оскільки залежить багатьох чинників, що можуть змінюватися.

Атрибути професійного іміджу перетворюються й видозмінюються відповідно до змін у його носії або груповій свідомості. Характерною особливістю іміджу є його активність – здатність впливати на свідомість, емоції, діяльність та вчинки як окремих людей, так і їхніх груп. Стрижень формування професійного іміджу педагога – це можливість передати через певні імідж-сигнали інформацію про себе, свої істинні, глибинні (особистісні і професійні) погляди, ідеали, плани, діяльність.

Професійний імідж – це якісна характеристика особистості, що виявляє її внутрішні установки, особистісні якості, життєву позицію, знання, професіоналізм через зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування тощо, які суттєво впливають на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця [3].

До структурних компонентів професійного іміджу уналежнюють: зовнішній вигляд, майстерність вербального і невербального спілкування, стиль поведінки, вміння створювати відповідне середовище тощо [2, с.128]. Це цілеспрямоване створення педагогом візуально-

аудіального образу, який уможлиблює вигідний і привабливий вияв найкращих його особистісно-ділових якостей як фахівця (таблиця 1).

Таблиця 1.

Основні складники професійного іміджу

складник	компоненти, вияви
зовнішній вигляд	здатність демонструвати свій інтелект; спроможність розкривати професійні навички і здібності; вияв любові до дітей і турботи про них; вміння правильно одягатись.
внутрішній образ	культура педагога; установки, погляди, характер; емоційне ставлення до дійсності; професійно педагогічне спілкування.

На складниках професійного іміджу педагога відбиваються його життєві установки, моральні й особистісні якості, вихованість і освіченість, професійність і майстерність [2, с.128]. Важливо, що компоненти іміджу, впливаючи один на одного, існують в єдності та взаємодії.

Формування позитивного професійного іміджу педагога не самоціль, утім він складає суттєву особистісну і професійну характеристику людини та має глибокий практичний зміст. Унікальність та особливість професії педагога полягає в тому, що він постійно перебуває в центрі уваги здобувачів освіти, батьків, колег, виконуючи важливу соціальну місію. Відтак імідж – це своєрідний людський інструментарій, що уможлиблює побудову конструктивних взаємин з оточенням і навколишнім світом.

Література

1. Довга Т. Особистісно-професійний імідж учителя початкової школи як інструмент суб'єкт-суб'єктної взаємодії. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. Випуск 132. Кіровоград, 2014. С. 184–188.

2. Куземко Л. В. Формування іміджу педагога як складник його особистісно-професійного розвитку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і*

загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / редкол. А. В. Сущенко та ін.. Запоріжжя : КПУ, 2020. Вип. 71. Т. 2. С. 127–131.

3. Мареева Т. Позитивний професійний імідж майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: актуальність та перспективи наукових досліджень. URL : <https://ird.npu.edu.ua/files/mareeva.pdf> (дата звернення : 11.06.2022).

4. Порядок проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України 09.01.2019 р. № 17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (дата звернення : 12.06.2022).

5. Смагін І. І. Нормативний образ сучасного ідеального вчителя. *Народна освіта : електронне наукове фахове видання*. 2019. Випуск № 1(37). С. 11–17.

УДК 378.093.2:[304.4:005.336.2] 811.161.2

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗВО

*Рогульська О. О.,
Хмельницький національний
університет,
кафедра іншомовної освіти та
міжкультурної комунікації,
доктор педагогічних наук, доцент*

Анотація. У тезах розглядаються особливості розвитку соціокультурної компетентності як складової мовної підготовки фахівців у вищих навчальних закладах, окреслюються умови, які сприяють розвитку соціокультурної компетентності майбутніх філологів.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, мовна підготовка, підготовка фахівців, заклади вищої освіти.

Уміння спілкуватись у рамках діалогу культур вимагає цілої низки вмінь: вміння ставити себе на місце інших учасників спілкування, вміння проявляти ініціативу міжкультурного контакту, вміння прогнозувати соціокультурні недоліки, які можуть призвести до непорозуміння, вміння брати на себе відповідальність за усунення міжкультурного непорозуміння, вміння проявляти дипломатичність, вміння бути гідним представником власної культури, вміння існувати у багатокультурному середовищі. Однією із ключових компетентностей підготовки майбутніх

філологів є соціокультурна, яка охоплює загальнокультурний розвиток студентів, вміння адаптуватися до життя в певному соціальному середовищі, знання традицій, реалій, звичаїв, духовних цінностей не лише свого народу, але й інших націй, вміння спілкуватися іноземною мовою в сучасному світі, оперуючи культурними поняттями і реаліями різних народів [1].

Розвиток соціокультурної компетентності майбутніх філологів можливе за певних умов, а саме:

- комунікативне спрямування навчального процесу через доцільне використання мовного і мовленнєвого матеріалу та створенням на заняттях сприятливої атмосфери наближеної до умов реального спілкування комунікативною поведінкою викладача, який, використовуючи різні методи, форми, засоби і види навчальної діяльності, надає можливість студентам сформувати навички й вміння іншомовного спілкування у межах тем, окреслених навчальною програмою;

- урахування індивідуальних особливостей студентів, рівня їхньої мотивації та готовності до оволодіння іноземною мовою, їхніх інтересів, навчального та життєвого досвіду;

- ситуативне спрямування навчального процесу, що сприяє усвідомленню студентами реальних соціальних умов, вмотивовуючи та стимулюючи їхню мовленнєву діяльність;

- комплексне виконання цілей соціокультурного навчання на заняттях з іноземної мови, а саме: практичне опанування іноземної мови, тобто оволодіння усіма мовними засобами для здійснення іншомовного міжособистісного спілкування в основних видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі (практична мета); збагачення духовного світу особистості, отримання та розширення знань про культуру країни, мова якої вивчається, також рідної країни, а саме про

історію, літературу, живопис, музику, звичаї, традиції тощо; про будову іноземної мови, що вивчається, її систему, характер, особливості (освітня мета); виховання студентів у процесі навчання іноземної мови забезпечується: підбором навчального матеріалу, у якому відображені загальнолюдські моральні цінності, застосуванням у процесі навчання проблемних завдань, вирішення яких потребує висловлювання своїх почуттів, поглядів, критичної оцінки і своєї власної думки (виховна мета); розвиток індивідуально-психологічних характеристик особистості студента, які впливають на успішність оволодіння іншомовною мовленнєвою діяльністю (це фонетичний та інтонаційний слух, гнучкість артикуляційного апарату, обсяг оперативної і довготривалої слухової та зорової пам'яті, мовна здогадка тощо) та розвиток спеціальних навчальних умінь (розвивальна мета);

- комплексне поєднання традиційних та нових підходів, зокрема актуальним є особистісно-орієнтований підхід, в основу якого покладено врахування індивідуальних особливостей, цінностей та інтересів кожного окремого студента, комунікативний підхід, тобто вивчення мови у вигляді процесу, що максимально наближений до реального спілкування тощо;

- комплексна реалізація принципів. Процес навчання іноземній мові має базуватися на дидактичних принципах системності, доступності, науковості, послідовності, проблемності та свідомому вивченні матеріалу, контрастивності (принцип системності базується на вивченні мови, як структури, елементи якої взаємопов'язані та взаємозалежні; принцип доступності вимагає підбирати доцільний матеріал враховуючи індивідуальні особливості студентів; принцип науковості, який передбачає об'єктивне висвітлення фактів, акцентування уваги на причинно-наслідкових зв'язках, використання певної термінології тощо; принцип послідовності наголошує на поетапному викладенні матеріалу,

від простого до складнішого, пов'язувати матеріал, що вивчається з життям студентів, вказувати на можливостях його практичного застосування, що стимулюватиме інтерес та зацікавленість у навчанні; принцип проблемності, що сприяє розвитку творчих здібностей, креативного мислення, дає можливість студентам самостійно знайти вихід із певної ситуації; контрастивний принцип, який базується на міжмовному порівнянні та сприятиме кращому засвоєнню та чіткому розмежуванню мовних явищ у рідній та іноземній культурах.

- виконання завдань проблемного, творчого та пошукового характеру, які забезпечують розвиток креативного мислення, об'єктивного оцінювання та переосмислення свого досвіду, вироблення власної траєкторії та власних стратегій навчання;

- використання міжпредметних зв'язків, що сприяє розвитку навичок порівняння, систематизації, узагальнення й усвідомлення цілісності освіти;

- використання прийомів візуалізації навчальної інформації, які допоможуть зробити процес навчання усвідомленим, сприятимуть вихованню толерантного ставлення й поваги до культури, звичаїв, способу життя інших народів, мова яких вивчається [2].

Таким чином, соціокультурна компетентність спрямована на розвиток світогляду студентів і їхню підготовку до сприйняття себе як носія національних цінностей; усвідомлення обов'язків як члена суспільства і відповідальності за майбутнє своєї країни; знання культурних норм поведінки іншомовного суспільства, загальноприйнятих форм самовираження і використання їх під час спілкування; засвоєння етичних норм ведення дискусії; розвиток умінь використовувати набуті соціокультурні знання, уміння і навички відповідно до ситуацій спілкування під час комунікації; розвиток потреби в самоосвіті.

Література

1. Киливник В. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в системі педагогічного коледжу. URL: https://vspu.edu.ua/content/specialized_academic_council/doc/2019/Kilivnick_V/dis.pdf (дата звернення : 23.06.2022).
2. Рогульська О. О. Підготовка майбутніх учителів іноземних мов в умовах інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти: теорія і практика : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2019. 511 с.

УДК 37.048

ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЯКОСТЕЙ УЧАСНИКІВ ВОКАЛЬНОГО ГУРТКА У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ДУХОВНОГО ПІСНЕСПІВУ

Рудяк М. Д.,

керівник гуртка вокального мистецтва

Центру позашкільної освіти

Надвірнянської міської ради

Анотація. Духовність і патріотизм – невід’ємні складові виховного процесу на заняттях гуртків у закладах позашкільної освіти.

У час гострої, як ніколи, потреби у вихованні справжнього патріота нашої держави, у сучасних умовах глобалізації, яка супроводжується інтеграцією України у світовий культурний процес – зберігаємо та популяризуємо піснеспівами духовну спадщину українського народу, його традиції та звичаї.

Ключові слова: виховання, духовність, патріотизм.

Духовність – категорія нашого буття, що зумовлює його трансцендентний та комунікативний характер, виражає здатність людини до творення культури й самої себе. Духовність означає, що людина може не тільки пізнавати чи відобразити навколишній світ, але й творити його. [4].

Одним із зовнішніх виявів духовної складової людської істоти постає літургійний спів. Протягом століть цей скарб формували, розвивали та плекали різні покоління. Читаємо у Літописі Нестора про те, що посланці Великого Князя Володимира розійшлися по різних краях, щоби ознайомитися з різними церковними традиціями, та коли

вони потрапили у величні храми Візантії, саме церковний спів хорів зачарував їх настільки, що вони відчували себе на небесах серед хорів ангельських, котрі прославляють Господа Бога. Відтоді наша традиція плекає свій спів як найбільшу та найважливішу цінність та скарб. Тисяча років минула з того часу, а літургійний спів на наших землях за цей час унікальним чином став частиною національної свідомості, ввібравши в себе українські культурні особливості. [2.4]

Таким чином, невід'ємною складовою української музичної культури є сакральна музика, яку можна умовно розділити на дві основні гілки. До першої належать хорові твори, написані на канонічні церковні тексти, які виконуються переважно під час богослужінь, рідше – на концертах духовної музики. Це твори таких відомих українських композиторів світового значення, як М. Березовський, Д. Бортнянський, М. Леонтович та інші. Розучування, тобто «спілкування» з художньо-естетичними релігійними музичними творами видатних вітчизняних композиторів, та їх виконання сприяє розвитку моральних та естетичних почуттів вихованців, підвищенню їхньої духовності та патріотизму.

До другої гілки української сакральної музичної культури належать народні духовні твори, такі як кантати, псалми, колядки та щедрівки. Вони мають релігійну основу і в той же час у цих творів є глибоке народне коріння, яке тісно переплетене з народною пісенною творчістю. Це проявляється як у їх змісті, так і в самій мелодії, в якій одразу пізнаються характерні народні українські мотиви. Саме такий спів є своєрідним ідентифікатором приналежності до української народної музичної культури.

Церковна музика, що несе в собі морально-етичні настанови, неминуче має стосунок до сьогочасної проблематики становища культури. Внутрішній зв'язок моралі та культури застрягнув у кризовій ситуації. Відколи завершилася епоха Просвітництва, етика та сучасна

культура дедалі сильніше відокремлювалися одна від одної. Відродження та реформація свідчать про першу кризу цього взаємозв'язку моралі та культури. Проте лише в епоху Просвітництва відбувається справжня «культурна» революція, рішуча емансипація культури від етики. Їхні шляхи розходяться, незважаючи на те, що ХХ століття ще наскрізь пронизане їхнім жвавим взаємообміном [3, 143].

Втім, для сучасної культури це відчуження від релігійної основи не минуло безслідно. Вона теж була загнана на бездоріжжя, на якому усе менше була спроможна розповісти про власне *quo vadis*. Вона видається непотрібною у сучасному світі, роблячи із нужди чесноту, вона прямо дає собі ось таке визначення: мистецтво – це те, що не виконує жодних функцій, а просто собі існує. У цьому є частка правди, але самого заперечення ніколи не вистачить для того, щоб відкрити для якогось-небудь феномену простір у структурі буття людини і світу. У царині музики стає особливо зрозуміло, в яку безвихідь потрапило мистецтво з вини всеохопного богохульства. Музиці, як і будь-якому іншому вияву культури, завжди були притаманні різні рівні – від щирого, однак правдивого, співу простого люду, і аж до високомайстерної досконалості. Але тепер відбулося щось геть нове. Музика розкололася на два світи, між якими мало спільного. З одного боку перебуває масова музика, яка етикеткою з написом «поп» прагне вдавати з себе популярну музику, музику народу. Ця музика перетворилася на товар промислового виробництва, який вимірюється ринковою вартістю, але нічого не вартий в контексті національно-патріотичного чи етико-морального виховання молоді. З іншого боку – раціонально побудована, штучна музика з найвищими технічними вимогами, яка навряд чи спроможна вийти за межі невеликого елітарного гуртка. А посередині між цими двома крайнощами знаходимо втечу в минуле, перебування у прихистку

музики, яка існувала до цього поділу, зворушувала людей і все ще спроможна зворушувати та виховувати їх сьогодні [3, 145].

У вищесказаному мова йшла переважно про класичні музичні твори та традиційні духовні піснеспіви як зразок духовної музики, яка несе в собі українську культуру, завдяки багатолітній асиміляції. Однак, зауважу, що важливе місце в нашому репертуарі займає виконання української монодії. Зразки монодії є своєрідним музичним «типосом», який може слугувати для творчого опрацювання і літургійних інтерпретацій, дає можливість подивитися на нашу духовно-музичну традицію в контексті наших джерел, сприяє творчій уяві вихованців гуртка з усвідомленням глибини і краси духовного співу. В теперішньому часі щораз більше звучать українські монодії під час тематичних духовних концертів і на фестивалях древньої музики.

Великого виховного значення, за свідченням прогресивних діячів минулого, надавалося духовним піснеспівам у справі єднання освітніх закладів і Церкви як глобальної державної проблеми. Така думка виникла із протиріччя – якщо на Сході питання музичної естетики розглядалося переважно у працях святих отців в богословському контексті, то в західній традиції музика розглядалася, передусім, як наука і стала предметом обговорення переважно в теоретичних трактатах. Саме тому поєднання двох різних підходів створило простір для росту людської особистості та свідомості [1, 109].

Духовність і патріотизм – невід’ємні складові виховного процесу учасників гуртків у закладах позашкільної освіти. Адже з усього вищесказаного можна дійти висновку, що патріотизм в Україні традиційно завжди мав духовне коріння, насичене християнською вірою, що нас вчить любити свою Батьківщину. Церква завжди підносила воїнів, що захищали Україну ціною власного життя, до сану мучеників і святих.

І саме зараз пліч-о-пліч «витають» між нашим народом, а особливо серед дітей та молоді, молитва за Україну «Боже Великий, Єдиний» (церковний гімн) та «Ой, у лузі червона калина» (гімн українських січових стрільців).

Спів – це наш меч, який завжди можемо занести над розчаруванням, сумнівом, болем. Натомість, коли людина щаслива, ми кажемо: «Душа співає». Спів духовних пісень та піснеспівів – один із найбільш ефективних засобів до того, щоб оселити духовну істину в дитячому серці. Саме зараз, коли не може бути іншої альтернативи, як дії для охорони спокою, радості, внутрішньої гармонії і творчості кожної дитини. Діти – носії світла.

Отже, запорукою майбутнього нашої держави, збереження звичаїв та традицій українського народу і його духовної спадщини є виховання морально-етичних якостей вихованців.

Література

1. Лазаревич Є. Літургійний спів «західної» традиції: естетичний аспект та проблема музики в сучасній літургії. *Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені Миколи Лисенка*. 2017. № 40. С. 106–118.
2. Миронюк М., Ярошенко Р. Гласопісонець. Івано-Франківськ : Івано-Франківська Теологічна Академія, 2010. 220 с.
3. Рацінгер Й. Нова пісня Господеві. Львів : Місіонер, 2011. 266 с.
4. Хамітов Н. В. Духовність. Енциклопедія Сучасної України. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=19642 (дата звернення: 02.06.2022).

УДК 378.091.12

ТРАЄКТОРІЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ НАУКОВО- ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА vs ОСВІТНІ ВИКЛИКИ ТА ПАРАДИГМИ

*Салагуб Л. І.,
старший викладач кафедри
вітчизняної та зарубіжної історії
Горлівського інституту іноземних*

*мов ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»;
провідний фахівець Навчально-
наукового центру сучасних
технологій формування
професійної компетентності
Горлівського інституту іноземних
мов ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет»*

Анотація. У розвідці сфокусовано увагу на ключових аспектах у контексті професійного зростання науково-педагогічного працівника. Чільне місце – висвітленню проблематики щодо особливостей організації освітнього процесу, зважаючи на сучасні виклики та парадигми. Проаналізовано використання трендових методів, прийомів і технологій навчання. Закцентовано увагу на візуалізації різновекторного контенту. Визначено можливості онлайн-сервісів / платформ для роботи. Націлено увагу на механізми формування елементів медіаграмотності та впровадження набутих умінь і навичок у науково-педагогічну практику. Зміщено акцент на широкому спектрі можливостей, які надає робота з контентом віртуальних бібліотек. Деталізовано проблематику щодо організації групової роботи, зважаючи на принципи «time management» та загальнолюдські цінності. Висвітлено перспективність використання нових напрямів у межах поступу історичного наративу. Стрижнево проходить ідея нагальної потреби у наскрізній реалізації інтегрованого підходу в контексті навчання. Увагу зосереджено на проблематиці самоосвітньої діяльності науково-педагогічного працівника з використанням онлайн-застосунків із Мережі Інтернет. Висвітлено наративи щодо його мотиваційних парадигм, подолання проявів прокрастинації та реалізації навчання впродовж життя,

Ключові слова: професійне зростання, освітні виклики, парадигма, медіаграмотність, віртуальні бібліотеки, самоосвіта, прокрастинація.

Est quoque cunctarum novitas carissima rerum.

Новизна – найдорожча річ із усіх речей.

Ми живемо в період прогресивної діяльності, пов'язаної з децентралізацією та стрімким реформуванням освіти. «Est quoque cunctarum novitas carissima rerum», що в перекладі з латинської означає: «Новизна – найдорожча річ із усіх речей». Цей вислів якнайкраще підходить до наших сучасних освітніх реалій. У

цьому контексті доцільно визначити кілька викликів, у вирі яких має орієнтуватися науково-педагогічний працівник.

Одне з чільних місць посідає формування особистості нової генерації, у житті та діяльності якої ключовим буде дотримання загальнолюдських цінностей та демократичних принципів життя в громадянському суспільстві. Реалізація низки освітніх векторів, зазначених вище, залежать від особистості науково-педагогічного працівника та його ціннісно-освітніх орієнтирів!

До вивчення окремих аспектів проблематики дослідження долучилися багато науковців. О. П. Бодик проаналізував технологію взаємонавчання (peer-to-peer learning) як ефективний спосіб розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів іноземних мов [1]. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії дослідив С. О. Терно [5]. О. І. Пометун висвітлила концептуальні засади критичного мислення як педагогічного феномену [2]. О. В. Просіна націлила увагу на інтегрований підхід у формуванні естетичних цінностей учнів засобами мистецтва [3]. О. В. Тараненко репрезентувала особливості формування навичок із медіаграмотності як протидії медіатравмуванню [4].

Мета розвідки – зважаючи на контент з проблематики дослідження, закумульований плеядою вітчизняних науковців, визначити та проаналізувати спектр освітніх викликів та парадигм, які наразі впливають на формування траєкторії професійного зростання науково-педагогічного працівника, та запропонувати можливі шляхи їхнього подолання.

У методичному «арсеналі» переважної більшості освітян є улюблені інтерактивні технології, які допомагають організувати взаємодію учнів / студентів під час освітнього процесу. Серед них чільне місце займають ті, що сприяють розвитку критичного мислення через аналіз

подій, процесів, явищ, оціночних суджень, діяльність видатних осіб тощо. Поряд зі стандартними методами, технологіями та формами роботи, освітній процес мусить реалізовуватися через упровадження інтерактивних і творчих «лайфхаків», що сприятимуть розвитку критичного мислення та формуванню чіткої життєвої позиції. Трендовий формат – створення проєктів, під час яких розвиватимуться дослідницькі навички, елементи групової комунікації тощо. Залишаються на часі турнірні та дебатні технології. Вони передбачають формування навичок із надання відповідей на контраверсійні (бінарні) запитання; створюють умови, під час яких учасники освітнього процесу можуть акцентувати увагу на актуальних проблемах сьогодення.

Непересічне місце має надаватися груповим методам організації роботи. Візуалізації доцільно домінувати в методичному «арсеналі» науково-педагогічного викладача XXI ст. (використання технології «Скрайбінг», оформлення структурно-логічних схем, самостійне створення мемів, тематичних мотиваторів / демотиваторів, перегляд (із обов'язковим обговоренням за допомогою методу «Прес») фільмів, реклами, документального онлайн-контенту, фотографій тощо). Ці «акції» сприятимуть розвитку різних типів мислення. Стрижневим серед них, зважаючи на сучасні реалії життя, є критичне.

Для того, щоб якнайкраще змотивувати учнів / студентів / дорослих (аспект андрагогіки) до активності під час освітнього процесу варто зосередити увагу на їхньому життєвому досвіді, надати їм змогу «вживитися» у сутність певної особистості, явища, процесу тощо (метод «Вживлення»). Під час організації роботи з дорослими (когорта освітян) слід акумулювати їхню спільну діяльність завдяки створенню педагогічних альтанок, постійно діючих семінарів, віртуальних наукових студій тощо. Результат – створення колективних онлайн-кейсів (контентів) із корисними ресурсами (науковими «смаколиками»),

системою завдань, орієнтовними відповідями та порадами щодо роботи з візуальним / аудіальними / аудіовізуальними кейсами.

На часі – презентувати процес «кристалізації» (визрівання) ідей державотворення, боротьби за рідну землю через призму діяльності історичних постатей, ідей, що вони продукували, подій / явищ / процесів, сутнісну складову історичних документів у межах історичної ретроспективи. Отже, реалізація діяльності в контексті науково-пошукової та краєзнавчої роботи сприятиме підвищенню рівня самоорганізації освітянина та фаховості його доробку на вітчизняній та світовій педагогічній «ниві». Спільними для всіх ключових компетентностей є наскрізні вміння як підстава для інтеграції. Одним із основних підходів у межах викладання широкого спектру дисциплін є інтегративний. Він надає змогу закумуляувати комплексне бачення світу завдяки вивченню постаті, явища, події через різні тематико-спектральні парадигми дисциплін та сконструювати загальне уявлення. О. В. Просіна звернула увагу на те, що інтегрований підхід до формування естетичних цінностей учнів є ефективним засобом впливу на школярів, дозволяє дітям відчувати промені естетичної радості, сприяє формуванню людини творчої, з великим багажем знань мистецтва, культури народів світу, справжнім шанувальником краси [3, с. 107]. Вагоме значення – розробленню інструментарію щодо поєднання векторів інтеграції з іноземними мовами, зважаючи на трендовість активної командної роботи в умовах онлайн-навчання. Зокрема, О. П. Бодик сфокусував увагу на «технології взаємного навчання». Він зазначив, що вона ґрунтується на принципово іншій стратегії, ніж традиційне навчання, і полягає у розумінні трьох основоположних принципів, побудованих на стику сучасних відкриттів фізіології, психології, кібернетики та дидактики: 1) приведення у відповідність образної та логічної компоненти мислення здобувачів освіти у пізнавальній діяльності завданням принципу

одночасності їх функціонування; 2) визнання рівноправними компонентами змісту особистісний досвід студента та предметну представленість, а умовою їх зрівноваженого існування вважати організовану взаємодію; 3) заміщення традиційного послідовно-паралельного способу розгортання змісту на інформаційно-емний, оптимальний, позначений як паралельно-взаємний [1, с. 242].

У вирі процесів суцільної діджиталізації варто не забувати про системне навчання в межах набуття нових умінь та навичок у контексті роботи з онлайн-сервісами (генератори / застосунки зі створення ребусів, «QR-кодів», мемів, мотиваторів та демотиваторів, вебквестів, буктрейлерів тощо). Вагоме значення – колективній організації рефлексії (як стрижневому елементу «фідбеку»). У ній мають бути задіяні всі учасники освітнього процесу. Вона повинна базуватися на набутому досвіді та бути «активно-візуалізованою».

Розвиток критичного мислення учнів – вимога XXI ст. С. О. Терно акцентує увагу на тому, що в умовах упровадження особистісно-орієнтованого навчання слід рішуче відмовитися від знаннєвої парадигми освіти, тобто такого бачення сутності освіти, коли провідною метою виступає сукупність знань, умінь та навичок. Відмова від традиційної знаннєвої парадигми зовсім не означає, що слід відмовитися від повноцінного опанування знаннями; знання за особистісно-орієнтованого підходу стають засобом діяльності, у процесі якої відбувається розвиток і становлення особистості [5, с. 59].

Освітній процес має реалізуватися в парадигмі технології діяльнісного (активного) навчання. Вона передбачає не отримання знань у готовому форматі, а «добування» їх у процесі власної діяльності. О. І. Пометун зауважила, що розвиток критичного мислення може бути забезпечений лише тоді, коли в процес навчання вміщено розв'язання

реальних проблем і прийняття учнями рішень у різноманітних ситуаціях [2, с. 95].

У вирі «інформаційного наративу» доцільно розрізняти якісний контент від несвідомого. О. В. Тараненко зазначила, що найбільш ефективним засобом профілактики медіатравми є формування навичок критичного мислення, на яких базується медіаграмотність особистості [4]. У нагоді може стати масив наукових досліджень, розміщений у змістових кейсах онлайн-бібліотек. Свідоме ставлення до джерельної бази, використаної в роботах науковців, долучення до самостійної роботи в архівах – механізми дій щодо боротьби з «фейками». Віртуальні бібліотеки («Чтиво», «Діаспоріана») сприяють ознайомленню з широким контентом досліджень науковців, які є представниками української діаспори. Серед інформаційного комплексу можна виокремити ті сайти, на яких розміщена джерельна база, сформована з архівних документів, матеріалів, що є результатом комплексного аналізу різних точок зору науковців. У нагоді стане використання інформаційних ресурсів, контент яких має перевірену інформацію з урахуванням останніх розвідок дослідників. Серед них:

- Український інститут вивчення Голокосту «Ткума», що має потужну бібліотеку;
- Український інститут національної пам'яті;
- сайт Інституту історії України (окрім потужного масиву літератури, він «оснащений» низкою проєктів: «Історія з м'ясом», «Розсекречена історія», «ЛікБез. Історичний фронт», «The MAPA: Digital Atlas of Ukraine» (МАПА: Цифровий Атлас України), «Голодомори в Україні (1921–1923 рр., 1946–1947 рр.) та ін.»);
- Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського;
- офіційний вебпортал Державної архівної служби України (розділ «Документальні виставки онлайн») тощо.

Отже, сучасні реалії вимагають від нас бути громадянами з критичним мисленням. Формування цілісної історичної свідомості потребує наявності аналітичного мислення.

У вирі соціально-освітніх перипетій міцних позицій набуває концепт щодо реалізації навчання особистості впродовж життя. Він акумулює в собі стрижневі аспекти формальної (освіта, яка здобувається згідно з освітніми ліцензованими програмами закладів післядипломної освіти; метою є досягнення заздалегідь визначених результатів навчання), неформальної (освіта, яка здобувається в межах освітніх програм; вона не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та / або присудженням часткових освітніх кваліфікацій) та інформальної (освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям) освіти. У цьому контексті доцільно зацентувати увагу на «self-менеджменті» – свідомому регулюванні своїх пріоритетів. Кожну складну та довготривалу роботу варто розподіляти на широкий спектр невеликих завдань. Це надасть змогу реалізувати «високе завдання». Тут якнайкраще допоможе «мистецтво маленьких кроків» (глобальні цілі викликають у нас відчуття страху, ми вагаємося...; завдяки маленьким (легким крокам) можна реалізувати мету). Виклик – «прокрастинація» (психологічний термін, що означає схильність людини відкладати неприємні завдання на потім, тяжіння до справ, що приносять більше задоволення або швидший результат). Із нею якнайкраще допоможе впоратися правило, зазначене вище. Кожному науково-педагогічному працівникові доцільно сформулювати та систематично осучаснювати свою «практичну теорію» (орієнтовна модель – у таблиці «Моя практична теорія»).

Таблиця «Моя практична теорія»

Отже, сучасні виклики вимагають від науково-педагогічного бути «генератором» ідей, мати сміливість, нестримну жагу та наснагу для формування цікавих та доцільних навчальних «кейсів» із трендовими порадами, зважаючи на суцільну діджиталізацію освітнього процесу.

Г. С. Сковорода вважав, що основою щастя є «сродна праця», тобто та, до якої людина має природний хист... Це справді так!

«Споріднитися» з «освітньою нивою» може тільки та людина, яка від душі бажає навчати, творити та постійно самовдосконалюватися!

У майбутньому доцільно зосередити увагу на реалізації таких векторних орієнтирів:

- упровадження тренінгових технологій навчання;
- формування елементів «медіаграмотної свідомості»;
- застосування ІТ-технологій, онлайн-сервісів під час організації освітнього процесу;

- упровадження технологій та прийомів візуалізації геопросторових, хронологічних та соціально-економічних зв'язків під час реалізації науково-педагогічної діяльності;

- осучаснення методів у межах взаємодії за траєкторіями: «педагог – студент / учень; педагог – педагог; студент / учень – студент – учень»;

- «популяризувати» інтеграцію різних дисциплін для формування цілісної картини світу та певних наративів.

«У єдності – сила» (лат. – «VIRIBUS UNITIS»). Долучаюся! Тільки спільними зусиллями ми зможемо подолати сучасні виклики в освіті!

Бережімо якісний освітній процес! Бережімо наш інтелектуальний скарб!

Матеріали розвідки можна використовувати під час написання статей та монографічних досліджень / у межах презентаційних виступів.

Література

1. Бодик О. П. Технологія взаємонавчання (peer-to-peer learning) як ефективний спосіб розвитку професійних компетентностей майбутніх учителів іноземних мов. *Актуальні проблеми науки та освіти: зб. матеріалів XXIV підсумкової наук.-практ. конф. викладачів МДУ / За заг. ред. М. В. Трофименка. Маріуполь: МДУ, 2022. С. 242–247.*

2. Пометун О. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 89–98.*

3. Просіна О. В. Інтегрований підхід до формування естетичних цінностей учнів засобами мистецтва. *Науковий вісник Національного еколого-натуралістичного центру. Серія: Педагогічні науки. 2015. Вип. 1. С. 102–108.*

4. Тараненко О. В. Формування навичок з медіаграмотності як протидія медіа травмуванню. *Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти*: матеріали Всеукр. наук. конф., 20–21 червня 2017 р. Київ; уклад. Чаплінська Ю. С. URL : <http://mediaosvita.org.ua/book/taranenko-o-v-formuvannya-navychok-z-mediagramotnosti-yak-protydiya-mediatravmuvannya/> (дата звернення : 17.09.2022).

5. Терно С. О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 275 с.

УДК 378.147

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Самойленко О.О.,

доцент кафедри філософії і освіти

дорослих ДЗВО «Університет

менеджменту освіти»,

доктор педагогічних наук, доцент

Анотація. Ідеться про актуальні аспекти інформаційна безпека педагогічного працівника в умовах воєнного стану. Запропоновано алгоритм протидії поширенню фейкам в інформаційному просторі за допомогою критичного мислення та сервісів фактчекінгу.

Ключові слова: інформаційна безпека, критичне мислення, фактчекінг, фішинг, вішинг.

Інформаційна безпека, у широкому розумінні, це стан захищеності національних інтересів людини, суспільства і держави в інформаційній сфері, за якого унеможливлено завдання шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується, негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання, порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. Виокремлюють три рівня забезпечення інформаційної безпеки [2]:

- рівень особи (формування раціонального, критичного мислення на основі принципів свободи вибору);

- суспільний рівень (формування якісного інформаційно-аналітичного простору, плюралізм, багатоканальність отримання інформації, незалежні потужні ЗМІ, які належать вітчизняним власникам);

- державний рівень (інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності державних органів, інформаційне забезпечення внутрішньої і зовнішньої політики на міждержавному рівні, система захисту інформації з обмеженим доступом, протидія правопорушенням в інформаційній сфері, комп'ютерним злочинам)

Базуючись на інтегративному та синергетичному підходах ці рівні тісно пов'язані між собою. Так без реалізації інформаційної безпеки суспільства неможливе забезпечення на державному рівні, а реалізація на суспільному рівні неможлива без відповідної підготовки учасників інформаційного простору шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Розглянемо більш детально інформаційну безпеку на рівні особистості [1].

З 2014 року російська федерація веде інформаційну війну проти України. З 24 лютого 2022 р. ця інформаційна війна вийшла на новий рівень у своїй жорстокості та абсурдності. Окреме місце посідає пропаганда, яка побудована на дезінформації, фейках та маніпуляціях свідомістю, пропагандистських наративах. Мільйони українців щодня слідкують за новинами та можуть потрапити у інформаційну пастку, беручи інформацію з соціальних мереж, месенджерів та сайтів, які маскуються під українські. Небезпека полягає в тому, що в таких публіках присутні наративи пропаганди російської федерації. Задача наративів – сформувати певний світогляд. Саме наратив є стратегічно найважливішим, бо меседжі можна модифікувати, а наратив – це статичне явище. Наративи базуються на меседжах – чіткі посили, які містять, як правило, сталений набір псевдо-аргументів. В свою чергу меседжі складаються з фейкової інформації, перекручених фактів та

маніпулюванні свідомістю [3]. Виникає цілком логічне питання: чи можна захиститись від великого потоку інформації? Відповідь лежить на поверхні. По-перше, треба скоротити час «споживання» інформації. По-друге, сприймати її критично, здійснювати аналіз отриманої інформації та користуватися ресурсами з перевірки фактів (фактчекінг). Серед українських фактчекінгових організацій станом на 2022 варто відзначити такі організації як VoxUkraine, Антологія Брехні від VoxCheck, Детектор медіа, По той бік новин, БезБрехні, StopFake, БезБрехні, Інтерньюз-Україна, Інститут масової інформації, та Антологія Брехні. Здійснюючи перевірку фактів важливо звернути увагу на:

- емоційне забарвлення самого повідомлення (елемент соціального інжинірингу, негативні новини читає значно більша кількість людей);
- маніпуляційний характер повідомлення («не будьте байдужими», «не підводьте, перешліть» тощо);
- наявність граматичних, орфографічних та синтаксичних помилок
- чи не було воно опубліковане раніше (перевіряємо засобами пошукової системи).

Інформаційна безпека педагогічного працівника багато в чому залежить від уважності при роботі у мережі. Небезпеку складає виловлювання персональних даних довірливих користувачів через такий прийом як фішинг та фармінг. Через неухважність існує ризик повідомити третім особам такі персональні данні як фінансовий номер, логіни та паролі до аккаунтів та соціальних мереж, до інтернет банкінгу та кодів банківських карток. Розповсюдженим способом є розсилка по електронній пошті листів з повідомленнями, які мають спровокувати дію користувача. А саме заповнення на підставному сайті персональних даних. Лист від банку має відповідати чотирьом умовам:

- повідомлення має бути оформленим у звичному для користувача дизайні, написане без помилок;

- звернення в листі має бути на ім'я та прізвище користувача - це значить, що відправник знає, з ким спілкується;

- електронна адреса відправника повинна містити правильний домен банку. Наприклад, у ПриватБанку це @pb.ua;

- обов'язково в листі має вказуватися номер телефону установи.

З початку військової агресії з боку РФ збільшилось таке явище як смішинг – це розсилка повідомлень на мобільні телефони із цікавими пропозиціями або попередженнями, з якими можна ознайомитися, перейшовши за посиланням або передзвонивши. Рекомендовані методи захисту:

- перевірити номер відправника через пошукову систему або, наприклад, відповідний сервіс <http://kto-zvonil.com.ua>;

- якщо вже перейшов за лінком – то, обов'язково потрібно перевірити адресний рядок браузера на відповідність оригіналу;

- передзвонити на офіційний номер представника компанії, який вказаний на офіційному сайті;

- іноді браузер повідомляє, що сайт підробний, або небезпечний. Для цього постійно підтримувати актуальну версію браузера, тобто слідкувати за оновленнями + антивірус, який вбереже від потрапляння на гачок неправдивої інформації.

Особливої уваги заслуговує таке явище як вішинг - це телефонне шахрайство, метою якого є отримання неправомірної вигоди шляхом отримання реквізитів банківських карток або будь-якої іншої конфіденційної інформації. Головне в такому повідомленні – застати зненацька. Рекомендовані методи захисту:

- Не панікувати. Потрібно обов'язково передзвонити на номер і розпитати про обставини та навіщо потрібні гроші. Зазвичай шахраї не вдаються в деталі і кидають слухавку.

- Розголошувати персональні дані в жодному разі не можна. (фото картки, паспортні дані). Справжні банківські працівники ніколи не запитують особисті дані клієнта, їм це суворо заборонено.

Окремою темою є використання педагогічними працівниками логінів та паролів. Не можна придумати один складний пароль і використовувати його у всіх сервісах. Тому що не всі сервіси зберігають паролі належним чином. Тобто їх інколи зламують і викладають паролі у відкритий доступ. Щоб перевірити за своєю електронною поштовою скринькою чи було опубліковано ваш пароль у мережі достатньо зайти на сервіс haveibeenpwned.com. У випадку, якщо за результатами перевірки було виявлено публікацію пароля у мережі, потрібно змінити пароль на даному сервісі. Обов'язковою рекомендацією є включення двофакторної аутентифікації. Це додаткова перевірка до основного паролю. Це може бути смс, або код у додатку, біометричний відбиток пальця, або технологія Face Id. Більш безпечним способом є використання спеціальних додатків, бо сім-карту можна підробити, якщо вона не прив'язана до паспорта громадянина. Таких додатків багато, наприклад, Google Authenticator. Його можна прив'язати до сервісів Instagram, Facebook, поштових сервісів [4].

Підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що інформаційна безпека педагогічного працівника залежить, у першу чергу, від уважності. Саме від можливості розпізнати підставний ресурс, повідомлення або лист. Для того щоб мінімізувати вплив маніпуляцій з інформацією треба цікавитись джерелом інформації, застосовувати критичне мислення. Аналізувати, порівнювати, ставити запитання, робити власні висновки. У другу чергу, інформаційна безпека педагогічного працівника залежить від обізнаності з технічною стороною цього питання. Відповідні навички можна отримати під час проходження курсів підвищення кваліфікації.

Література

1. Парфенюк І. Інструментарій інформаційних війн: традиційні та новітні засоби. Вісник Книжкової палати. 2019. № 1. С. 7–10.
2. Про інформацію : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12> (дата звернення: 20.06.2022).
3. Як розпізнати фейк. StopFake. URL: <https://www.stopfake.org/uk/yak-rozpiznaty-fejk> (дата звернення: 16.06.2022).
4. Bhan Ramesh. Information War: (Dis)information will Decide Future Wars. Educreation Publishing, 2017. 200 p.

УДК 378.371

АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

*Стрельбицька С. М.,
старший викладач кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
КЗВО «Одеська академія неперервної
освіти Одеської обласної ради»,
кандидат педагогічних наук, PhD*

Анотація. Розкрито сутність поняття «акмеологічні технології». Обґрунтовано важливість акмеологічних технологій особистісно-професійного саморозвитку педагога. Подано класифікацію акмеологічних технологій педагога, які впливають на його особистісно-професійний саморозвиток.

Ключові слова: акмеологія, «акме», технологія, професійний розвиток, професіоналізм, відкрита освіта.

Процеси цифровізації та інформатизації усіх сфер суспільної життєдіяльності, модернізація та трансформація системи освіти, розвиток і впровадження інноваційних технологій спричинили підвищення вимог до рівня професіоналізму педагогів, актуалізували важливість створення оптимальних умов освітнього середовища та оцінки факторів, які впливають на особистісно-професійний саморозвиток фахівців освітянської галузі, особливо в умовах реалізації відкритої освіти. Актуальність проблеми професійного саморозвитку

сучасного педагога обумовлена, зокрема процесами гуманізації, демократизації, студентоцентризму освіти, за якими центром і цінністю є здобувач, його здібності, готовності та можливості їх реалізації у реаліях сьогодення. Відтак, сьогодні пріоритетним завданням системи освіти виступає формування професійно зрілого, креативного педагога, який нестандартно і конструктивно вирішує різні педагогічні ситуації, відповідального за результати власної діяльності, мобільного, уміє працювати в команді, готового до постійної самоосвіти і самопізнання, володіє гуманістичними цінностями, особистісно-значущими сенсами та здатністю до акме-розвитку. Поставлене завдання особливо актуальне в реаліях сьогодення, оскільки від особистісно-професійного саморозвитку педагога, його акме-потенціалу залежить ефективність і успішність виконаних ним професійних обов'язків, і, зокрема якість формування ціннісно-сміслових позицій у здобувачів закладу освіти. Сьогодні, відкрита освіта створила умови і можливості для неперервного особистісно-професійного саморозвитку педагога, який здатний і готовий на навчання впродовж усього життя. Відкрита освіта в Україні має потужні технології й інструменти, до яких належать засоби забезпечення доступу до навчальних матеріалів (електронні бібліотечні системи, е-платформи та е-курси), засоби візуалізації, інструменти колективної роботи з різноплановим освітнім контентом, а також широкий спектр засобів аудіо- і відеозв'язку для забезпечення сучасного дистанційного навчання [2, 60].

Теоретичні та прикладні аспекти означеної проблематики широко висвітлюються у працях провідних українських і зарубіжних учених, так низка ґрунтовних праць присвячена проблемам відкритої освіти, розуміння її сутності, організації, реалізації та перспектив розвитку (В. Биков, Дж. С. Браун, Т. Вдовичин, О. Висоцька Т. Пійосі). В свою чергу, проблема професіоналізму висвітлена ученими, які досліджували:

закономірності формування педагогічної майстерності, розвиток професійно важливих якостей викладачів і їх професійно-педагогічну підготовку (О. Дубасенюк, І. Зязюн, З. Курлянд, С. Сисоева); акмеологічні засади професіоналізму, особистісного та професійного розвитку (В. Гладкова, І. Ніколаєску, Л. Рибалко, Г. Яворська). Відтак, акмеологічний підхід розглядає особистісно-професійний розвиток педагога зорієнтований на високий рівень професіоналізму та професійних досягнень, який здійснюється за допомогою освіти, виховання та саморозвитку у процесі професійної діяльності і професійної взаємодії. Саморозвиток педагога як фахівця відбувається під впливом професійної діяльності, і водночас індивідуальна неповторна особистість педагога впливає на процес і результат педагогічної діяльності. Отже, з позицій акмеологічного підходу становлення і саморозвиток учителя розглядається як досягнення професійного акме педагога, а саме: підвищення рівня самосвідомості, самопізнання, свідоме володіння прийомами самоосвіти та самовиховання на основі продуктивної позитивної «Я»-концепції, що характеризується рухом від «Я»-реального до «Я»-ідеального та усвідомленим керуванням розвитком «Я» на основі самоспостереження, рефлексії, саморегуляції. Визначений підхід дозволяє проектувати етапи професійно-особистісного сходження від однієї вершини до іншої [1, 26]. Отож, сучасні акмеологічні дослідження розглядають широкий спектр психолого-педагогічних проблем професійного та особистісного саморозвитку педагога, різні моделі його руху до самоудосконалення та самореалізації. Концепції особистісно-професійного саморозвитку педагога виявили увагу до психолого-педагогічних проблем професійного зростання, досягнення власного «акме», реалізації здібностей особистості під час здійснення професійної діяльності за допомогою саме акмеологічних технологій. Зауважимо, що попри

достатню кількість праць з даної проблеми, до сих пір недостатньо дослідженими залишаються акмеологічні технології саморозвитку педагога в умовах відкритої освіти.

Відтак, метою акмеологічних технологій саморозвитку педагога є створення спеціальних умов для комплексної активізації резервних можливостей його особистості, які приховані у побуті та є недоступними для використання через існуючі психологічні бар'єри, котрі пов'язані з негативними переживаннями, проблемами у міжособистісній взаємодії та/або внутрішніми конфліктами. Зауважимо, що акмеологічні технології саморозвитку допомагають педагогу долати психологічні бар'єри тільки за наявності високої мотивації для чогось, наприклад досягнення конкретної мети. Відтак, акмеологічні технології саморозвитку можна розглядати, як сукупність методів і засобів за допомогою яких відбувається організація та реалізація підштовхування особистості до вершин самореалізації та самоактуалізації у професійній діяльності. Акмеологічні технології виступають у якості цілісної системи активних і взаємопов'язаних між собою засобів групової та індивідуальної роботи, що забезпечують оптимізацію особистісних та діяльнісних ресурсів всебічного саморозвитку педагога, його самопізнання, саморозвитку, самоактуалізації та самореалізації у професійній діяльності. Насамперед, акмеологічні технології спрямовані на розвиток внутрішнього акме-потенціалу педагога, підвищення рівня його професіоналізму та адаптаційних можливостей. Наголосимо, що класифікація акмеологічних технологій відбувається за спрямованістю, умовами реалізації та особливостями їх технологічної структури. Так, акмеологічні технології можна класифікувати на такі види: розвивальні акме-технології (самопізнання, саморозвитку, самореалізації, самопрограмування, саморегуляції, самопрезентації), психотехнології (розвиток мотиваційної, когнітивної, емоційної та моральної сфери), соціально-

перцептивні (комунікативні, когнітивні, рефлексивні, комплексні), корекційно-розвивального навчання, технології управління часом, технології раціоналізації особистої праці, ігрові акме-технології (ділова гра, організаційна гра, бліц-гра, комунікативна гра, інтелектуальна гра, рефлексивна гра, дидактична гра, ігромоделювання), тренінгові акме-технології (особистісного зростання самопізнання, комунікативності, пасторальний, акмеологічний тренінг програмно-цільової спрямованості), дискусійні, технології психоконсультування, розвитку аутопсихологічної компетентності. Зауважимо, зазначений перелік акмеологічних технологій саморозвитку педагога не є вичерпним.

Підсумовуючи, зазначимо, цінність акмеологічних технологій саморозвитку полягає в усвідомленні кожним педагогом закладу освіти себе суб'єктом власного життя та обраної ним професійної діяльності, повсякденного спілкування, особистісного розвитку та сукупного результату життєдіяльності. Відтак, щоб в умовах відкритої освіти педагог перетворився на справжнього суб'єкта саморозвитку та самоосвіти, необхідне його постійне збагачення досвідом індивідуально-особистісної творчості, формування механізмів самореалізації та самоудосконалення особистісно-професійного потенціалу у професійній діяльності.

Література

1. Дубасенюк О. А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ : 2015. Вип. 84. С. 25–31.
2. Кондратова Л. Г. Розвиток педагогічної майстерності вчителя у системі відкритої освіти. *Відкрита та дистанційна освіта: від теорії до практики*. К. : ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2016. С. 60–61.
3. Теорія і практика професійної акмеології : монографія / О. В. Вознюк та ін. Житомир : Вид-во ПП «Євро-Волинь», 2020. 392 с.
4. Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти : монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій. Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с.

ОПЕРАЦІЙНИЙ ЦЕНТР БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Суховірська Л.П., завідувач
кафедри фундаментальних
дисциплін, Донецький національний
медичний університет, кандидат
педагогічних наук, доцент*

Болілий В.О.

*доцент кафедри математики,
статистики та інформаційних
технологій,*

*Центральноукраїнський державний
педагогічний університет імені
Володимира Винниченка, кандидат
фізико-математичних наук,
доцент*

Анотація. Інвентаризація та контроль інфраструктури, консолідація інформації про інциденти інформаційної безпеки, координація та автоматизація реагування на інциденти, аналіз даних забезпечуються операційними центрами безпеки. Розглядаються технології операційних центрів безпеки, які надають аналітикам можливості захисту від атак. Проаналізована платформа, яка здатна виявляти складні і цільові атаки в системі, сервері, будь-якому комп'ютерному пристрої і швидко на них реагувати.

Ключові слова: операційний центр безпеки, технології SOC, системи моніторингу, UEBA, EDR.

Політики або засоби управління інформаційною безпекою (ІБ) не гарантують повний захист інформації, інформаційних систем, служб або мереж. Після того як засоби управління безпекою були реалізовані, існує можливість того, що залишилися уразливості, які можуть стати причиною зниження ефективності ІБ і виникнення інцидентів ІБ. Дана

обставина потенційно може мати прямий і непрямий вплив на бізнес-діяльність організації.

Організації слід впроваджувати операційні центри безпеки – SOC, які забезпечують: інвентаризація та контроль інфраструктури; консолідація (зміцнення, об'єднання, інтеграція) інформації про інциденти інформаційної безпеки; координація та автоматизація реагування на інциденти; аналіз даних, які були отримані з джерел зовні.

Операційний центр безпеки також контролює мережі і кінцеві точки наявності вразливостей, щоб захистити конфіденційні дані і дотримуватися галузевих або урядових постанов.

Технології SOC – це можливості, які необхідні для забезпечення видимості та надання аналітикам можливості для захисту від атак. Зловмисники, що володіють високою кваліфікацією в області інформаційних технологій і володіють різними методами злому здатні реалізувати складні атаки на IT-інфраструктуру. Це можуть бути масові атаки (подібні хакерським атакам на сайти банків та державних установ України 14 січня, 15-16 лютого та 23 лютого 2022 року) або цільові, спрямовані на конкретну компанію або галузь.

Для вирішення цих проблем використовують системи моніторингу подій – security information and event management (SIEM). Основними задачами SIEM є: збір та обробка даних; цілодобова реєстрація інцидентів в режимі реального часу; оперативна оцінка захищеності критично важливих ресурсів; аналіз подій безпеки; формування звітів.

Таким чином можливості SIEM-системи дозволяють перетворити величезні обсяги даних в важливу інформацію на основі якої далі приймаються рішення. Використання таких систем на практиці допомагає зробити більш ефективним обмін інформацією про загрози та ризики інформаційної безпеки підприємства.

На базі даних зібраних SIEM-системами також проводиться аналіз поведінки користувача в мережі – user and entity behavior analytics (UEBA).

UEBA – тип процесів в кібербезпеці, який враховує нормальну поведінку користувача та виявляє аномальну поведінку або випадки відхилення від «нормальних» моделей.

Для того щоб детектувати події на кінцевих вузлах користувачів і серверах в IT-інфраструктурі, також може бути використано засіб класу endpoint detection and response (EDR). EDR – це платформа, яка здатна виявляти складні і цільові атаки в системі, сервері, будь-якому комп'ютерному пристрої (кінцеві точки) і швидко на них реагувати.

В даній роботі було описано засоби управління безпекою та основні проблеми при впровадженні SIEM-систем, розглянуто етапи впровадження SIEM-проекту.

Література

1. Crowley C., Pescatore J. The Definition of SOC-cess? SANS 2018 Security Operations Center Survey. URL : <http://surl.li/chcprn> (дата звернення : 18.09.2022).

2. Lewis S. Security operations center (SOC). URL : <http://surl.li/chcpr> (дата звернення : 18.09.2022).

3. Francis A. Growing Threats, Shrinking Talent Pool: Is SOC as a Service the Answer? URL : <http://surl.li/chcpu> (дата звернення : 18.09.2022).

УДК: 373.3.016:7.37.014.3(477)

**ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НАВИЧОК
СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ОБ'ЄКТАМИ ПРИРОДИ В
ІНТЕГРОВАНОМУ КУРСІ
«Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

*Телецька Л. І.,
професор кафедри педагогіки і
методики початкового навчання
педагогічного факультету НПУ
імені М.П. Драгоманова,*

Анотація. Тези присвячені одній з актуальних проблем – формування у молодших школярів навичок спостереження за об'єктами природи в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Зокрема, розкриваються педагогічні умови їх формування.

Ключові слова: спостереження, формування, навички

Спостереження за об'єктами та явищами природи пробуджують в молодших школярів пізнавальний інтерес, розвивають мислення, сприяють оволодінню природоохоронними навичками. Спостереження розкриває перед дитиною реальний світ природи, дає багато знань про неї, розвиває її розумові здібності і кмітливість, критичність і самостійність думки, цілеспрямовану увагу та спостережливість.

В контексті Нової української школи, необхідно вдосконалити процес формування навичок спостереження, враховуючи особливості методики навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Важливо впровадити в освітній процес педагогічні умови, які б позитивно вплинули на розвиток мотивації до формування навичок спостереження молодших школярів. Необхідно вибудувати систему успішного функціонування всіх компонентів освітньої системи, залежно від цілей, завдань, змісту, форм і методів, тобто забезпечити необхідні педагогічні умови. До педагогічних умов розвитку спостереження молодших школярів можемо віднести: створення емоційно-ціннісної основи спілкування школярів з природою в процесі проведення екскурсій, уроків на природі та міні-проектів на свіжому повітрі ; використання спостереження у процесі споглядально-ігрової діяльності учнів початкових класів . Розглянемо більш детально суть і особливості кожної педагогічної умови.

У сучасній школі проведення таких екскурсій, уроків на природі та міні-проектів на свіжому повітрі створюють емоційно-ціннісні основи спілкування молодших школярів з природою. Під час таких уроків діти

проявляють потужну активність, але важливою умовою є періодичність проведення таких уроків, якщо подібні уроки проводити повсякденно, то у дітей знизиться рівень зацікавленості у вивченні курсу. Тому нестандартні уроки потрібно проводити з певною періодичністю щоб не перенавантажити незвичайністю. [1,4].

Майстерність педагога в проведенні такого виду уроків проявляється у вмінні організувати освітній процес так, щоб учні вільно почувалися але при цьому, успішно засвоювали навчальний матеріал. На таких заняттях вчитель може організувати діяльність класу так, щоб учні в міру можливості працювали самостійно, а він керував цією діяльністю, забезпечуючи їх необхідними дидактичними матеріалами.

Метою кожного розробленого уроку є загальне розуміння учнями сутності теми, яку вивчають; усвідомлення того, для чого і навіщо вивчати дану тему. Для цього вчитель має узагальнено пояснити значення нового в їх житті і організувати спостереження за більш глибоким і більш диференційованим вивченням того чи іншого об'єкта чи явища природи. Важливо організувати освітній процес та продумати етапи вирішення навчальних завдань. Для цього організуються спостереження, які конкретизують теоретичний матеріал, диференціюють і представляють проблему не в абстрактному, схематичному вигляді, а у чуттєвому, наочному вигляді. На даному етапі і в зв'язку з розкриттям узагальнено-теоретичних відношень широко використовується спостереження. Розібравши суть даної проблеми теоретично, потрібно створити сприятливі умови для спостережень, які повинні підтвердити і конкретизувати дану проблему. Очевидно, шлях, який веде до конкретизації і уточнення проблеми, лежить через систему узагальнених знань [2,14].

Підсумковий етап містить узагальнення природничих знань, набутих навичок і вмінь, отриманих в результаті спостереження.

Молодші школярі оцінюють і співставляють на цьому етапі отримані результати з поставленими цілями і завданнями, аналізують проведені ними спостереження, визначають успішність та ефективність виконаного завдання. Результати спостереження учні аналізують та роблять висновки наскільки успішно вони досягли поставленої мети.

В процесі формування навичок спостереження важливу роль відіграє усвідомлення психологічних механізмів засвоєння природничих знань учнями. Саме усвідомлення психологічних механізмів виступає внутрішньою необхідною складовою будь-якого процесу навчання і розвитку у молодших школярів активності, усвідомленості і довільності.

За рахунок використання спостереження у процесі споглядально-ігрової діяльності учнів реалізувалася друга педагогічна умова. Розвиток навичок спостереження відбувається у певній послідовності: сприйняття об'єкта чи явища природи в цілому, а далі сприймання окремих естетично значущих властивостей природи, і як результат – поєднання їх у цілісне уявлення природи з характерною для них гармонійною завершеністю. Сутністю чуттєвого сприймання навколишнього середовища є готовність і здатність учня емоційно сприймати явища чи об'єкти природи. Роль учителя на цьому етапі полягає в тому, щоб привернути, спрямувати увагу учня на емоційні аспекти навколишнього середовища [3,17].

В учнів початкової школи закладена схильність до спостережень, під час екскурсій та уроків на природі; вони виявляють вміння насолоджуватися природою, милуватися нею, оцінюють її красу. Якщо протягом молодшого шкільного віку не працювати над розвитком навичок учнів милуватися красою природи, то з часом діти втратять вміння використовувати їх на практиці та будуть байдужими до краси природи. Щоб цього не трапилося потрібно вчасно звертати увагу на наявність у дитини навички спостереження. Цінувати красу природи

можна лише за умови її пізнання, спостереження за її життям, та визнання її краси.

Діти повинні вміти аналізувати предмети або явища спостереження. Використовуючи епітети, метафори та інші художні засоби вони мають описувати свої враження та переживання від власних спостережень. План спостереження та його мета і завдання сприяє формування в учнів навички вдумливо, уважно вдивлятися в навколишню природу, споглядати її подумки та робити відповідні висновки.

Не перебуваючи на природі та не спостерігаючи за нею, дитина не може уявити всю красу весняного лісу, пахучих трав, яскравість кольорів квітів, блакитне небо, як би вчитель не намагався передати це словом, він не зможе викликати ті переживання які б отримала дитина від спостереження.

Ще однією умовою формування навичок сприйняття прекрасного є спостереження за явищами природи (снігопад, дощ, веселка, схід чи захід сонця, цвітіння садів, дозрівання плодів, туман, іній, народження нового дня тощо). Усвідомлення учнями краси навколишнього світу відбувається не відразу, а потребує клопіткої роботи педагога. Цього можна досягнути лише в результаті тривалої, цілеспрямованої, систематичної діяльності учнів початкової школи, спрямованої на осягнення природи в усій різноманітності її проявів. Маючи на меті сформувати навички спостереження вчитель може розробити ігри-спостереження, наприклад: «Знайти на дотик», «Хто більше побачить», «Хто обідав у пташиній їдальні?» тощо. Використання таких ігор на уроці сприяє реалізації мети, яка полягає в тому щоб навчити дітей систематизувати свої спостереження, встановлювати зв'язки і залежності між ними, розрізняти ознаки, співвідносити одне з одним, формувати висновки, аргументувати свої думки. [5,52].

Уявлення учнів про загальну картину навколишнього середовища

сприяють вирішенню поставлених завдань. Пояснюючи та презентуючи учням елементарні, доступні усвідомленню, зв'язки між предметами, явищами природи і суспільства, школярі мають розуміти, що в світі все знаходиться в тісній взаємодії з людиною, а та, руйнуючи цю взаємодію, на жаль, не завжди враховує закони природи, в наслідок чого руйнується цілісна система «природа-людина», яка виражається у формі екологічних катаклізмів.

Література

1. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. № 9. С. 1–4.

2. Бех І. Д. Виховання особистості: особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ: Либідь, 2004. 277 с.

3. Біда О. А. Підготовка майбутніх вчителів до здійснення природознавчої освіти у початковій школі: теоретико-методичні засади: монографія. Київ: Науковий світ, 2002. 322 с.

4. Бондар В. І. Дидактика: ефективні технології навчання студентів. Київ: Вересень, 2006. 129 с.

5. Бондаренко Г. Уроки мислення як засіб формування творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2009. № 5. С. 51 – 53.

УДК 378

ПРОФЕСІЙНА МОБІЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІВ

Ткаченко В. І., викладач

Миколаївського юридичного

фахового коледжу

Національного університету

«Одеська юридична академія»,

кандидат педагогічних наук

Анотація. У статті обґрунтовується актуальність проблеми професійної мобільності педагогів як складову професійного розвитку. Розглядається поняття «мобільності» та «професійної мобільності» педагога. Розкрито чинники та критерії формування професійної мобільності педагога.

Ключові слова: освіта, педагог, педагогічна майстерність, професійна мобільність, професійний саморозвиток.

Сьогодні змінюється вектор підготовки майбутніх педагогічних фахівців. Відтак постає необхідність розгляду нових підходів професійного саморозвитку педагогів. Вимога сьогодення – це конкурентоспроможний фахівець, орієнтований на безперервний саморозвиток та самовдосконалення. Оскільки педагог перебуває у постійному контакті зі студентами, то стає об'єктом прикладу до наслідування. Вони поступово переймають особливості зовнішнього вигляду, спілкування, ставлення до роботи, до інших людей, до навколишнього світу тощо. Разом з цим збільшується і відповідальність викладача за результат своєї роботи.

Актуальним залишається питання професійної компетентності, професіоналізму та педагогічній майстерності. Отже, виникає необхідність розгляду питання професійної мобільності педагога.

Р. Пріма розглядає поняття мобільності як «інтегративну якість особистості, що характеризує її здатність швидко змінювати свій статус або становище в соціальному, культурному або професійному середовищі» [3, с.101].

Професійна мобільність – це «здатність швидко змінювати вид праці, переключатися на іншу діяльність у зв'язку із змінами техніки і технології виробництва, проявляється у володінні системою узагальнених прийомів професійної праці та застосуванні їх для успішного виконання будь – якого завдання на суміжних за технологією ділянках виробництва. Передбачає високий ступінь розвитку узагальнених професійних знань, а також готовність до оперативного відбору і реалізації оптимальних способів виконання виробничо-технічних завдань» (4, с. 195).

Серед чинників, що впливають на формування професійної мобільності науковці визначають зовнішні і внутрішні. До зовнішніх чинників належать: економічна ситуація в країні, соціальний запит, зміна

місця проживання, професії, місця роботи чи посади, стан здоров'я. До внутрішніх чинників належать: інтереси та мотивація особистості до вдосконалення своїх професійних знань, умінь та навичок; індивідуальні якості, що впливають на вміння ставити і досягати мети, керувати собою, бути здатним вчити себе і студентів, здатність до осмислення і правильного оцінювання своїх професійних та особистих вмінь; творче ставлення до професії.

На думку І. Дичківської у професійній мобільності можна виділити вертикальну та горизонтальну [2, с. 100]. Вертикальна професійна мобільність – це зміна соціального статусу, висока конкурентоспроможність, отримання нової посади (завуч, директор тощо), повна професійна реалізація.

Горизонтальна професійна мобільність передбачає підвищення педагогічної майстерності, отримання нових кваліфікаційних категорій (вчитель вищої категорії), звань (заслужений учитель), участь у конкурсах (наприклад «Вчитель року»), наукових ступенів (кандидат педагогічних наук) тощо.

Висококваліфікований педагог повинен володіти низкою якостей: вміння навчатися протягом життя, креативно мислити, швидко пристосовуватися до навколишніх змін та приймати рішення.

Професійна мобільність надає кожному педагогу можливість створити

професійний стиль відповідно своїх поглядів, принципів та орієнтацій; постійно здійснювати пошук оптимальних освітніх форм навчання; брати участь у різноманітних громадських заходах; використовувати інноваційні технології; креативно та творчо підходити до будь-якої справи; здійснювати педагогічні експерименти, вивчати й узагальнювати досвід інших педагогів; ділитися власним досвідом роботи.

Сучасний педагог повинен досконало володіти своїм предметом; знати і використовувати різні педагогічні технології, обґрунтовувати вибір навчальних програм, підручників, посібників та дидактичних матеріалів до них; розробляти методичне забезпечення, створювати цикли занять з одного або кількох предметів; вміло використовувати знання з вікової психології, враховувати індивідуальні особливості та інтереси студентів, межі психологічного навантаження; гнучко спілкуватися з різними віковими групами; вміти зацікавити студентів предметом та сприяти його поглибленому вивченню; володіти організаторськими навичками для організації управління роботи колективу тощо. Також, викладач повинен проявляти й свої артистичні здібності: мати гарну дикцію, вміти перевтілюватися, володіти художнім словом, бути переконливим. Такий педагог власним прикладом підвищує мотивацію до навчання студентів.

Серед критеріїв сформованості компонентів професійно-педагогічної мобільності педагога виділяють:

- «– мотиваційно-ціннісний – професійно-педагогічна спрямованість;
- креативний – творча активність;
- діяльнісний – технологічна готовність;
- рефлексивний – здатність до самопізнання» [2, с. 18].

Отже, однією з основних характеристик професійної мобільності є готовність до змін. Підвищення професійної мобільності педагогів є запорукою покращення та розбудови освіти, підготовки висококваліфікованих конкурентноспроможних фахівців, а відтак і розвитку економіки, міжнародних відносин, культури суспільства тощо.

Література

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
2. Музиченко Ю. Професійна мобільність учителя в умовах формування загальноєвропейського освітнього простору. *Шлях освіти*. 2007. № 3. С. 17–20.
3. Пріма Р. М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя

початкових класів : теорія і практика : монографія. Д. : ІМА-прес, 2009. 368 с.

4. Професійна освіта : словник : навч. посіб / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 380 с.

УДК 377.018.48

СВІТЧЕРСТВО ЯК ТРЕНД В УКРАЇНІ

Ткаченко О. М.,

професор кафедри комп'ютерної

інженерії,

Державний університет

телекомунікацій,

доктор технічних наук

Анотація. За останні роки попит на ІТ-професії помітно збільшився. Технічні спеціальності стають дедалі популярнішими, а дефіцит кадрів у галузі посилюється. Найпопулярнішими серед світчерів є професії з нижчим порогом входу: нижчі вимоги до освітнього бекграунду (не обов'язкова вища технічна освіта) та коротші терміни навчання.

Ключові слова: світчерство, інформаційні технології, освіта, професія

В усьому світі все частіше спостерігається тенденція дорослих людей змінити свою професію. Цей процес називається «світчерством» – зміною професії у будь-якому віці та з будь-якої сфери. Найпопулярнішою сферою для світчерства є галузь інформаційних технологій (ІТ).

При цьому існує міф, що «увійти в ІТ» можливо лише завдяки технічним навичкам. Насправді безліч професій у ІТ та digital не вимагають знань програмування. У цій галузі можна працювати рекрутером, SEO-фахівцем (займається просуванням сайтів), PPC-фахівцем (спеціалізується на контекстній рекламі), менеджером з продажу, бізнес-аналітиком, копірайтером - цей список складається з десятків різних професій. Особливою популярністю користуються ASO-фахівці - це абсолютно нова професія, яка передбачає просування мобільних додатків [1].

За прогнозами деяких компаній світчерство стане головним трендом найближчих років. Насамперед це торкнеться українців, адже через війну вже мільйони людей втратили роботу. Всім їм доведеться шукати іншу роботу в Україні, але можливо вже зовсім в інших сферах.

Цей тренд торкнеться також і ринків інших країн, оскільки значна частина населення України залишила свої будинки у пошуку притулку у різних країнах. Усі вони шукатимуть роботу у країнах свого тимчасового проживання. Українці можуть погоджуватися на меншу оплату та низькокваліфіковану роботу, що вплине на витіснення місцевого населення із цього сегменту. Тож для багатьох людей зміна професії також може стати справді актуальною.

Світчерство може бути пов'язане не лише з економічною ситуацією у всьому світі. Найчастіше такі катастрофічні потрясіння, як війна, впливають на перегляд цінностей. Чи можу я провести все життя на цій нелюбимій роботі? Заради чого справді варто жити? Такі питання люди часто ставлять собі у кризових ситуаціях. Тож мотивацією для зміни професії можуть стати й соціальні причини, а не лише економічні.

Для того, щоб освоїти сучасну професію, яка дозволить працювати в ІТ, вже не потрібно витратити роки навчання. В середньому для зміни професії потрібно від 3 до 6 місяців, все залежить від індивідуальних зусиль. Також це залежить від того, який саме шлях світчерства обирає для себе кожен. Це може бути самонавчання завдяки безкоштовним платформам, курси спеціалізованих шкіл або програми навчання від конкретних компаній. Все безпосередньо залежить від власного бажання та завзятості [2].

Література

1. Куденко Д. Увійти в ІТ і не тільки. Хто такі світчери та як «потрапити до клубу». URL : <https://speka.media/robota/uviti-v-it-i-ne-tilki-xto-taki-svitceri-ta-yak-potrapiti-do-klubu-jv48ep> (дата звернення : 18.09.2022).
2. Крамаренко Я. Світчерам в ІТ. URL : <https://dou.ua/lenta/columns/epistle-to-switchers/> (дата звернення : 18.09.2022).

УДК 378.147(045)

**ТЕХНОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ
ГУМАНІТАРНИХ ПРЕДМЕТІВ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ:
ІДЕЯ РОЗВИТКУ**

Харченко Г. І.,

викладач кафедри методики викладання

навчальних предметів

КЗ «ЖОІППО» ЖОР, м. Житомир

Анотація. У статті автором обґрунтовано важливість вивчення технологій професійного розвитку вчителів гуманітарних предметів в умовах інноваційного розвитку освіти України з метою переходу вітчизняної освіти на етап стійкого розвитку, що дозволить освіті відповідати вимогам інноваційного соціально орієнтованого розвитку країни.

Ключові слова: освітній процес, професійна підготовка, професійні цінності, суб'єктний досвід, саморегуляція діяльності.

Освіта формує модель «нового» суспільства, будучи важливим фактором, який впливає на соціальні технології в усіх сферах людської взаємодії. Зміни соціокультурної ситуації в українській освіті ведуть до трансформації уявлень про професіоналізм педагогів та технології його формування в умовах безперервної освіти. Формування нового педагогічного професіоналізму як головного фактора досягнення нової якості освіти, позначено як пріоритетний напрям у низці державних документів: Законі України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018) тощо, в яких визначено потребу освіти у фахівцях, які здатні навчатися впродовж життя, критично мислити, ставити цілі та досягати їх, працювати в команді, спілкуватися у полікультурному середовищі та виявляти сформованість інших сучасних компетентностей. До найбільш вагомих із них належить уміння педагога навчатися впродовж життя, здатного до пошуку та засвоєння нових знань, набуття нових умінь і навичок,

організації освітнього процесу шляхом ефективного керування ресурсами й інформаційними потоками, вміння визначати освітні цілі та способи їхнього досягнення, вибудовувати індивідуальну професійну траєкторію, оцінювати й прогнозувати результати діяльності. Зауважимо, що дистанційне та змішане навчання не тільки передбачає зміну технології викладання й застосування різних інновацій, а й впливає на професійну культуру вчителя освітнього закладу.

Проблема розробки індивідуалізованих стратегій та технологій професійного розвитку педагогів в умовах неперервної освіти є в центрі уваги багатьох сучасних дослідників (В.Андрущенко, В.Кремень, В.Луговий та ін.). Ідею взаємозв'язку професіоналізму та розвитку особистості педагога розглядали В.Бондар, С.Гончаренко, Н.Ничкало, О.Савченко та ін).

Актуальність постановки проблеми технологій професійного розвитку педагогів в умовах неперервної освіти полягає у необхідності вирішення протиріч між вимогами, що висуваються інноваційною освітньою політикою до якості педагогічного професіоналізму, та недостатньою розробленістю технологій неперервної освіти. Крім того, важливе місце у процесі професійного зростання вчителя гуманітарних предметів займає розробка індивідуалізованих стратегій супроводу професійного розвитку педагогів, яка має міждисциплінарний характер та спирається на можливості консультаційного підходу (технології консультування, коучингу) (І.Зязюн, А.Кузьмінський, Л.Лук'янова, Н.Ничкало, В.Олійник, О.Пехота, О.Савченко, С.Сисоєва та ін.), який дозволить забезпечити фахівця комплексом знань та вмінь, необхідних для активної творчої діяльності, здатного до неперервного самонавчання упродовж усього життя.

Сьогодні програми оновлення системи освіти враховують неперервність педагогічної освіти. І йдеться тут не про здобуття освіти, а

більшою мірою, про здатність викладача самостійно розвиватися з урахуванням вимог професії та суспільства. Тому професійний розвиток педагогів розглядаємо як особливий спосіб взаємин людини й суспільства і водночас, як регулятор педагогічної діяльності та оцінки її результатів. Професійний розвиток вчителя гуманітарних предметів виявляється в таких емоційно-поведінкових проявах, як емпатія, радість за успіхи учнів, задоволеність результатами своєї праці, докори сумління за власні прорахунки й помилки в освітньому процесі тощо.

Консультаційний підхід у неперервній освіті спеціалізується на супроводі професійного зростання вчителя гуманітарних предметів, наданні аналітичної, організаційно-управлінської, науково-методичної підтримки. Технологію консультування як одну з ефективних технологій професійного зростання вчителя гуманітарних предметів розглядаємо як активну взаємодію, спрямовану на виявлення «моментів росту» та подолання ситуацій професійного виснаження.

Професійний саморозвиток передбачає власну відповідальність за процес професійного розвитку та вмінням його регулювати, сприймати себе як суб'єкта професійного розвитку, що виявляється в здатності постійно аналізувати та вдосконалювати власне професійне зростання, прагнення до самостійності у виборі методів та прийомів організації освітнього процесу. Саморозвиток особистості може набувати форм самореалізації, самоактуалізації, самовизначення, самоздійснення та самовдосконалення.

Тому оптимальним механізмом, який забезпечує ефективність професійного розвитку педагогів, є цілеспрямована взаємодія консультантів, коучів та вчителів, спрямована на формування позиційного самовизначення. В основі вирішення завдань професійного розвитку лежить базова схема проектування, що включає послідовну зміну ситуацій розвитку: ситуація актуалізації та проблематизації,

ситуація концептуалізації, ситуація оптимізації організаційно-управлінських зв'язків та ситуація рефлексії. Доказом ефективності такої технології консультативного супроводу є професійний розвиток педагога, що є інтегральною характеристикою рівня сформованості професійної позиції, що виявляється у рефлексії та продуктивній діяльності.

Література

1. Роль цифрових технологій у розвитку екосистеми stem-освіти / Л. М. Гриневич та ін. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 83 (3). С. 1–25.
2. Калугіна Т. В. Сутнісна характеристика понять «розвиток» і «саморозвиток» педагога в умовах модернізації української освіти. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 151. Т. 2. С. 27–32.
3. Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти : практичний посібник / М. П. Вовк та ін.. К. : Талком, 2019. 320 с
4. Theall M., Franklin J. Assessing Teaching Practices and Effectiveness for Formative Purposes. *A Guide to Faculty Development*. San Francisco, CA. 2010. P. 56–86.
5. Vlasenko O., Pavlenko V., Chemerys O. Audit of Digital Civic Space in the Modern School: from Teacher to Creative Leader. *Brain-broad research in artificial intelligence and neuroscience*. 2021. 12 (3). P. 214–235.

УДК 37.011.3-051:159.98+37.042-056.2/4

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ВЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ

*Цімболинець М.А.,
методист кабінету методики
дошкільної та початкової освіти
Закарпатського інституту
післядипломної педагогічної освіти*

Анотація У статті розглядаються різні підходи до визначення поняття «психологічний супровід». Окреслено його основні завдання. Акцентовано увагу на психологічному супроводі, як одному з видів психологічної допомоги сучасному вчителю. Охарактеризовано деякі ситуації із високою емоційною напругою, які виникають у вчителя під час роботи в класі з інклюзивним навчанням.

Ключові слова: психологічний супровід, інклюзивна освіта, вчитель, інклюзивна компетентність.

Під час реформування освіти особлива увага надається вчителям початкової ланки – саме вони є «першою сходинкою» реалізації Концепції НУШ, а головною рушійною силою в ефективних змінах освітнього процесу Нової української школи є особистість учителя і його готовність сприймати нове та діяти по-новому.

Основна проблема сучасної школи - неготовність вчителя забезпечити якісний навчальний процес для дітей з особливими освітніми потребами. Хоч насправді наявність у школі таких учнів підвищує кваліфікацію педагога. Щоб допомогти вчителеві подолати страх перед роботою з дітьми з ООП потрібно в першу чергу змінити його ставлення до інклюзивного навчання, надавши психологічний супровід у подоланні емоційних труднощів.

Інклюзивна компетентність вчителя Нової української школи трактується як рівень знань і вмінь, необхідних для виконання професійних функцій в умовах інклюзивного навчання. В. Пелагейченко вважає, що єдність теоретичної і практичної готовності вчителя до виконання професійних функцій є його професійною компетентністю [1].

Інклюзивне навчання – це виклик вітчизняній системі освіти. Виклик вчителям, які ніколи раніше не проводили уроки з дітьми з ООП, тож не знають, як адаптувати план уроку та як розподілити обов'язки з асистентом та командою супроводу. Але все це тимчасові труднощі, які необхідно подолати на шляху докорінних змін — не лише застарілої системи освіти, а й свідомості українського суспільства, забезпечення доступності навчання, роботи та повноцінного життя дітей з особливими освітніми потребами.

Успішність педагогічної діяльності можлива за умови, коли педагогам допомагають усвідомити практичну значущість різних

інновацій системи освіти не лише на професійному рівні, а й на особистісному. Кожного дня в роботі вчителя в класі з інклюзивним навчанням виникає багато різноманітних ситуацій із високою емоційною напругою. Найпоширенішими з них є:

- недостатня обізнаність педагога щодо роботи з дитиною з особливими освітніми потребами;
- небажання вдосконалюватися в цьому напрямі;
- нестача часу на вивчення проблемних питань роботи з дитиною (потреба у витрачанні власного, позаробочого часу, що прийнятно далеко не для всіх педагогів);
- необхідністю розв'язання нестандартних конфліктних ситуацій.

Педагогічні працівники витрачають багато зусиль та енергії, щоб встановити довірливі стосунки з учнями, колегами по роботі, керівництвом закладу освіти, а також щоб зберігати спокій та управляти власними емоціями під час роботи. Тому для відновлення емоційного ресурсу їм особливо необхідний психологічний супровід. Оскільки, саме він передбачає формування готовності у вчителя мотиваційно-ціннісного ставлення до діяльності, володіння ефективними способами та засобами досягнення цілей, здатності до творчості й рефлексії.

На думку О. Казакової, психологічний супровід це комплексний метод, в основі якого – єдність чотирьох функцій:

- діагностика суті виниклої проблеми;
- інформація про суть проблеми й шляхи її розв'язання;
- консультація на етапі ухвалення рішення й вироблення плану вирішення проблеми;
- первинна допомога на етапі розв'язання проблеми [2, с.24-36].

Основна мета психологічного супроводу – створення максимально комфортних умов, які дають змогу повною мірою реалізувати потенціал

вчителя, сформувати адекватну оцінку своєї роботи й прагнення до самовдосконалення своєї роботи, при цьому не підлягати професійному вигоранню.

В освітньому просторі виділяють такі основні завдання психологічного супроводу:

- постійна інформаційна підтримка вчителя із різних питань в організації роботи вчителя в умовах інклюзії ;
- забезпечення педагогів максимально простими, зрозумілими й дієвими алгоритмами для практичної діяльності;
- надання та гарантії постійної психологічної підтримки [4, с.104].

Психологічний супровід щодо професійної діяльності педагога, має бути спрямований на:

- Формування позитивного мікроклімату в педагогічному колективі.
- Створення сприятливих умов для активізації та мотивації педагогів у роботі.
- Допомогу «молодим вчителям» щодо адаптації в педагогічній діяльності.
- Підвищення психологічної культури педагогів.
- Розвиток стресостійкості та профілактика емоційного вигорання.
- Розвиток здатності до саморефлексії в професійній діяльності тощо [3].

Отже психологічний супровід є одним із видів психологічної допомоги, який має на меті створення необхідних умов для ефективної адаптації до навчальних умов, взаємодії між всіма ланками навчально-виховного процесу, допомагає педагогам швидше адаптуватися до нових умов освітнього процесу.

Література

1. Пелагейченко В. Відкритий урок : розробки, технології, досвід. *Науково-методичний журнал*. Київ : 2008. № 10. С. 12–18.
2. Казакова Е. И. Толерантность – путь к развитию. СПб : Изд-во Ютас, 2007. 36 с.
3. Костенко І. Психологічний супровід професійного розвитку педагогів. URL: <http://kaniv.cprpp.org.ua/psihologichna-pidtrimka-pedagoga-13-30-17-01-09-2021/> (дата звернення : 18.09.2022).
4. Четверікова Н. Інклюзивний клас у школі : психолого-педагогічні аспекти роботи педагогів. Київ : «Видавнича група «Шкільний світ». 2018. 136 с.

УДК: 376.1-056.37

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ПРАКТИЧНІ КРОКИ

Чеботарьова О.В.,

завідувачка відділу освіти дітей з

порушеннями інтелектуального

розвитку ІСПП імені Миколи

Ярмаченка НАПН України,

доктор педагогічних наук,

старший науковий співробітник

Анотація. У статті розкривається актуальність проблеми організації дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану в країні. Автором представлено алгоритмічні кроки підтримки дітей на початковому етапі дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, діти з особливими освітніми потребами, психофізичний розвиток, алгоритм підтримки.

На сучасному етапі військових подій в Україні одним із головних завдань системи шкільної освіти дітей з особливими освітніми потребами є забезпечення вільного та відкритого доступу до отримання знань з урахуванням потреб, здібностей та інтересів учнів.

Дистанційне навчання – це індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціальному середовищі, яке

функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

У наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників з окресленої проблематики йде про вагомість інформаційно-комунікаційних технологій для дистанційного навчання учнів з особливими освітніми потребами, в результаті якого стає можливим подолання обмежень та розширення меж навчання та супроводу (Аркадьєва, 2015; Дітковська, 2013, Качуровська, 2007, Легкий, 2000, С. Чупахіна, 2021 та ін.).

Дистанційне навчання, яке стало здебільшого основною формою навчання у спеціальних та інклюзивних закладах загальної середньої освіти в умовах війни в країні, зумовило низку нових вимог до педагогів, школярів, батьків дітей з особливими освітніми потребами.

Відтак, для доцільної організації роботи та попередження негативних наслідків навчання, батькам дітей та педагогам пропонуються наступні методичні поради організації та проведення занять, які представлено у 10-ти важливих алгоритмічних кроках [2:10].

Крок 1. Дотримання режиму дня (чергування інтелектуального навантаження з фізичним). Щоб допомогти дитині адаптуватись до нових умов навчання, необхідно створити оптимальний режим дня, який буде подібним до попереднього. Потрібно планувати день разом із дітьми.

Крок 2. Складання розкладу уроків, занять тощо. Для того, щоб ефективно організувати навчальний процес вдома, потрібно включити навчання в режим дня учня. Необхідно оформити режим дня разом з дитиною у формі плакату (з фотографіями дій, піктограм та інших символів тощо) та прикріпити у кімнаті. Він допоможе дитині зрозуміти послідовність виконання дій та вивчення різних навчальних предметів.

Крок 3. Використання цікавих прийомів поетапного досягнення результату. Якщо дитині, яка навчається в початковій школі, важко впоратися з певним обсягом роботи, запропонуйте їй намалювати на аркуші кола, які відповідають кількості необхідних завдань, і будуть по черзі розфарбовуватись чи закреслюватись. Виконано одне завдання – і закреслюється коло.

Крок 4. Організація робочого простору. Для ефективного навчання необхідно забезпечити дитину комфортним та зручним робочим місцем. Адже навчання на дивані або лежачи в ліжку буде відволікати і шкодити здоров'ю дитини. Тому необхідно вибрати окремих куточок (навчальну зону) у будинку та обладнати його.

Крок 5. Попереднє ознайомлення з процесом дистанційного навчання. Необхідно пояснити, як буде проходити заняття вдома, що учень буде бачити на комп'ютері, хто буде на зв'язку, кого він буде бачити та чути, коли ввімкнеться відео, для чого поруч будуть батьки і яку допомогу вони будуть надавати, як будуть працювати разом. Психологічне налаштування дитини на ефективну спільну роботу та взаємодію сприятиме ефективності навчання.

Крок 6. Організація навчання. Необхідно чергувати онлайн-навчання з іншими видами навчальної діяльності: читання книг, створення проєктів, спостереження, експериментування, розвиваючі ігри, малювання, ліплення, конструювання тощо. Навчальний матеріал необхідно вивчати невеликими змістовими блоками, відповідно можливостей учня, що сприятиме кращому запам'ятовуванню та відтворенню інформації.

Крок 7. Усунення бар'єрів та труднощів у навчанні. Якщо учень зустрічається з психологічними труднощами під час роботи з новою формою викладу матеріалу, технічними труднощами при роботі з обладнанням, потрібно допомогти йому справитися з цим, надати йому

психологічну підтримку та допомогу, у разі необхідності – звернутися до педагога за консультацією.

Крок 8. Підтримка інтересу до навчання. Важливо мотивувати дитину до успіху. Мотивація може бути різною – зовнішньою (заохочення, як-то дозвіл погратися на комп'ютері, купити іграшку тощо) та внутрішньою – власне пізнавальний інтерес дитини (який підвищується від підтримання допитливості дитини, похвали за її досягнення тощо). Слід пам'ятати: заохочення та підтримка показують дитині, що дорослий пишається її роботою і її зусилля не залишаються непоміченими.

Крок 9. Дотримання здоров'язбережувального режиму під час дистанційного навчання. Урахування ризиків, які виникають при роботі з комп'ютером: (гіподинамія, порушення зору, навантаження на руки, вплив на центральну нервову систему та ін.). Необхідно робити паузи під час навчання, перерви після кожного відео-уроку чи заняття, виконувати рекомендовані фахівцями вправи для очей, дихальну гімнастику, розвантажувальні фізичні вправи, фізкультхвилинки у процесі роботи за комп'ютером. Проводиться також гімнастика для зняття стомленості.

Крок 10. Позитивне оцінювання діяльності. Прагнення дитини до виконання завдань повинно оцінюватись позитивно та підкріплюватись словами дорослого. «Молодець», «У тебе все вийде», «Ти дуже старався», «Сьогодні тобі вдалося це зробити краще». Це впливає на підвищення самооцінки дитини, її віри у отримання позитивного кінцевого результату, ставлення до виконаної роботи з різних видів діяльності. Важливо пам'ятати, що оцінювати потрібно не дитину, а діяльність, яку вона здійснює або намагається здійснити при певній допомозі дорослого [3].

Підводячи підсумки вищесказаного, зазначимо, що дистанційне навчання є важливим напрямом навчання дітей з особливими освітніми

потребами в умовах сучасних кризових викликів, вкрай необхідним для розвитку сучасної освіти, а його впровадження потребує реалізації організаційно-педагогічних умов та дотримання представлених нормативно-правових та навчально-методичних рекомендацій, технологій та прийомів ефективної взаємодії усіх учасників процесу.

Література

1. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної освіти : Наказ МОН України від 08.09.2020 р. № 1115). URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (дата звернення : 20.09.2022).
2. Чеботарьова О. В. Порадник батькам: практичні рекомендації під час дистанційного навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник. Київ: ІСПП імені Миколи Ярмаченка НАПН України. 2020. URL : <http://ispukr.org.ua/?p=5762#.Xz1pztQS9H0http> (дата звернення : 20.09.2022).
3. Чеботарьова О. В. Дистанційне навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку: реалії та перспективи. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2021. 102 (2). С. 20–30. DOI : <https://doi.org/10.33189/ectu.v102i2.68>.

УДК 378.09

СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ХХІ СТ.

Чуркіна В.Г.,

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри виховання й

розвитку особистості,

КВНЗ «Харківська академія

неперервної освіти»

Анотація. В статті охарактеризована роль синергетичного підходу до неперервної освіти. Визначено наступні позиції щодо сучасної соціокультурної ситуації в освіті в умовах російської агресії. Актуалізується розвиток особистості, набуття нею знань щодо життєдіяльності в умовах цифрового глобального суспільства. Зміни, що відбуваються в світі спрямовані на подолання нерівності та забезпечення права на освіту, постійне духовне вдосконалення особистості.

Синергетичний підхід в умовах неперервної освіти відтворює погляд на двоїсту природу світу і людини, на матеріальні та духовні цінності, що об'єднані енергоінформаційною єдністю. Синергетика передбачає звернення до релігії, до народної мудрості, до мистецтва, усвідомлення їх ролі та місця в духовному розвитку особистості. Синергетичний підхід до освіти – гештальтосвіта: духовно-розвинута

цілісна особистість, людина високого рівня культури, людина-творець, громадянин світу.

Ключові слова: синергитичний підхід, освіта, особистість, духовність.

В умовах гібридної війни, в умовах цифрового суспільства, вдосконалення інформаційних та медіа-технологій та впливу багатьох інформаційних потоків необхідно формувати особистість, що зможе взаємодіяти в складній системі глобальної цифрової цивілізації XXI ст. Інтернет, нанотехнології, біотехнології та багато інших інновацій впливають на розвиток сучасного наукового знання і є основою нових освітніх парадигм в яких визначаються цілі та зміст освіти актуальні для сучасного вітчизняного суспільства. Процеси модернізації української освітньої системи, що інтегрується до європейської обумовлює зміни на всіх рівнях, тому актуалізуються питання розробки моделей інноваційного розвитку освіти, в яких зростає значення європейських цінностей, художньо-естетичної та мистецької практик, формування м'яких навичок та навичок синергетичної взаємодії особистості тощо.

У сучасній соціокультурній ситуації в умовах російської агресії, в умовах навчання під обстрілами, все більшого значення набуває цінність розвитку особистості, набуття знань щодо життєдіяльності в умовах цифрового глобального суспільства. Зміни, що відбуваються в світі в сфері освіти спрямовані на подолання нерівності та забезпечення права на освіту людини незалежно від її особливих освітніх потреб. З впровадженням Концепції НУШ актуалізується завдання формування ключових компетентностей, соціалізації нащадків, неперервного здобуття знань, духовного розвитку.

Якісні зміни педагогічної системи початку XXI ст., спрямовано на вдосконалення існуючої педагогічної теорії та технологій з метою саморозвитку, самовираження, самореалізації особистості.

Синергетичний ефект науковці розглядають як додатковий результат, отриманий від узгодженої взаємодії окремих елементів системи [2]. Засобом трансляції інновації в сучасній синергетичній освіті є відкритість, інтегрованість, особистісна спрямованість навчання – відзначає В. Цикін [7, с.170]. Різноманітні побудови, їх модернізація пов'язані з осмисленням освітньої діяльності, її цілей, норм і цінностей, процесів взаємини систем освіти і культури з метою інтеграції.

Освітній простір – педагогічний феномен взаємодії людини з навколишнім освітнім середовищем, рівнем цивілізації (культури), що спирається на логіку і пізнання в процесі генералізації педагогічної практики. Погоджуємось із висновками Н.В.Лінник, П.І Занадрук, що «завдання освіти в цьому контексті є залучення особистості до соціального й гуманістичного шляху її можливого розвитку» [5].

В умовах глобалізації актуалізуються процеси «діалогу культур» та «відкритої освітньої системи», тому значущими є гуманітарні дисципліни-культурологічні, історичні, політологічні, правові, естетичні тощо. А так само знання на стику наук, досвід і ціннісні орієнтації особистості, мораль і естетика, те що дозволить осягнути людині різноманіття світу, впроваджувати ідеї інклюзії, недискримінації тощо. Соціальний зміст духовних потреб людини обумовлено специфікою відповідних їм духовних практик. Таку діяльність можуть здійснювати ті особистості, які безпосередньо займаються мистецькою та художньо-естетичною практикою. В умовах «діалогу культур» відзначаємо явища «фрактальних вкладень» з гуманітарних дисциплін художньо-естетичного та мистецького циклу. Ці процеси регулюються синергетичним принципом, в процесі моделювання інноваційного освітнього простору. Існує кілька підходів до розуміння синергетики, самоорганізації, модернізації в дослідженнях І. Пригожина, Г. Хакена, Ф. Варела, Е. Ласло, К. Майнцера, Б. Мандельброта, Е. Морана та ін.

Найбільшого поширення набули ідеї синергетики як теорії самоорганізації (Г. Хакен), і упорядкування засобами флуктуації (І. Пригожин)[6].

Важливим є основні ідеї синергетики: порядок народжується з хаосу, існує глибинний взаємозв'язок хаосу і порядку; флуктуація (коливання) є основою організації, випадковість грає в еволюційних процесах конструктивну роль; розмаїтість є основою стійкого розвитку систем; еволюція нелінійна (багатоваріантна); розвиток систем як в історичній ретроспективі, так й у перспективі нелінійний, має альтернативи; світ і наукове знання про нього системні, цілісні; розвиток об'єктів всіх рівнів матеріальної і духовної організації протікає за загальними закономірностями.

Дослідження в галузі синергетики сприяють визначенню внутрішніх зав'язків між природничими та гуманітарними науками; східним і західним світосприйняттям; досягненнями науки в умовах техногенної інформаційної цивілізації XXI в та культури «осьових цивілізацій»; наукою й мистецтвом; наукою та філософією. Значущими є принципи синергетики: для самоорганізації система має бути відкритою, тобто такою, що обмінюється зі своїм оточенням речовиною, енергією, інформацією; самоорганізація завжди пов'язана з кооперативним процесом, колективним погодженням частин системи. Випадковість, є конструктивним початком, основою для процесу розвитку, процес самоорганізації відбувається в результаті взаємодії випадковості та необхідності й пов'язаний з переходом від нестійкості до стійкості; навколишній світ еволюціонує за нелінійними законами, тобто шляхом вибору альтернатив. Таким чином, синергетика виявляє синтетичну цінність.

Синергетичний підхід відтворює погляд на двоїсту природу світу і людини, який пов'язаний з феноменом самої людини, що містить у собі

одночасно і матеріальне і духовні цінності, об'єднаний енергоінформаційною єдністю. Синергетика передбачає звернення і до релігії і до народної мудрості, усвідомлення їх ролі та місця в духовному розвитку особистості, вивчення та використання досвіду, накопиченого світовим духовно-релігійними практиками з метою піднесення духовності особистості. Спираючись на принципи від складного до простого, синергетичний підхід до людини - це холістичний підхід. Його компонентами є професійна компетентність і творчий потенціал в процесі самоорганізації особистості, глобалізованого та цифрового освітнього простору. Синергетичний підхід до освіти - гештальтосвіта. Його складниками, є духовно-розвинута цілісна особистість, людина високого рівня культури, людина-творець, громадянин світу. А. Швейцер, В. Вернадський, І. Пригожин, В. Андрущенко, С. Барда, І. Бех, О. Вознюк, А. Євтодюк, С. Кримський, А. Кисельов, І. Зязюн, В. Кремень, С. Кара-Мурза, К. Корсак та ін., акцентували увагу на феномені духовності, «ноосферного» світогляду громадянина Землі та Всесвіту [1-4].

Сьогодні з позиції синергетики вченими проаналізовано значення художньо-естетичної складової в освіті ХХІ ст., виявлено ряд паралелей і «точок перетину» між різними видами мистецтва і життєдіяльністю людини [2:7]. Доведено, що предмети гуманітарного циклу сприяють співтворчості вчителя і учня (викладача і студента), емпатії, формуванню особистісно-індивідуального ставлення до художньої діяльності, розуміння багатогранності життя, полікультурності світового простору.

Література

1. Андрущенко В. Духовна сутність освіти //Вища школа України. – 2007. – 31 (24). – С. 5-10.
2. Барда С. І. Синергетичний підхід у контексті професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Imperatives of civil society development in promoting national competitiveness : Proceedings of the 1 st International Scientific and Practical Conference. Volume I, December 13–14, 2018. Batumi, Georgia : Publishing House «Kalmosani». 2018.– P. 200–202

3. Вознюк О. В. Синергетика освіти: розвиток, навчання, виховання // Синергетика: процеси самоорганізації технічних, технологічних та соціальних систем: Матеріали Першої Всеукраїнської наукової конференції. 17–18 червня 2003 року, м. Житомир /Ред. І. Г. Грабар. – Житомир, 2003. – С. 51– 55
4. Євтодюк А.В. Синергетичні засади моделювання освітніх систем : автореф. дис.. канд. філософ. наук : спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / А.В. Євтодюк. – К., 2002. – 20 с.
5. Лінник Н.В., Занадрук П.І. Синергетика – спільна дія викладача і студента <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/555876.pdf>
6. Хакен Г. Синергетика: Иерархии неустойчивостей в самоорганизующихся системах и устройствах: Пер. с англ. – М.: Мир, 1985. – 423 с
7. Цикін В.О. Синергетика і освіта. Синергетичне світобачення. Наукові та педагогічні аспекти./ За ред. Н.В.Кочубей. Монографія. Суми: Університетська книга. 2017. С. 170

УДК 37.091.12:005.963: 378.046-021.68

**ЗМІШАНА МОДЕЛЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ВЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН НА БАЗІ
ДИСТАНЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ
КЗ «ЖИТОМИРСЬКИЙ ОШПО»ЖОР**

Чуян І.Л.,

методист лабораторії методичного

забезпечення,

КЗ «Житомирський обласний

інститут післядипломної

педагогічної освіти» ЖОР,

кандидат історичних наук

Анотація. Виклики, які постали перед світом та Україною у 2019 - 2022 роках спонукали до пошуку шляхів та зміни акцентів проходження курсів підвищення кваліфікації вчителів регіону в умовах пандемії та російсько-української війни.

Саме це змусило колектив КЗ «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЖОР переформатувати процес підвищення кваліфікації і перевести його з режиму офлайн навчання в режим онлайн та розробити власну змішану модель підвищення кваліфікації вчителів суспільствознавчих дисциплін.

Ключові слова: змішана модель навчання, підвищення кваліфікації, післядипломна педагогічна освіта, навчально-методичний комплекс (НМК).

Пандемія COVID-19, яка постала перед світом у 2019 році, стала першим викликом для системи освіти України. Потрібно було зберегти цілісність та якість системи, але враховувати усі вимоги карантинних обмежень.

Епідеміологічна ситуація, яка протягом 2019-2022 навчальних років постійно змінювалась, в регіонах України змушувала освітні заклади постійно переходити з очної на дистанційну форму навчання та навпаки. Тому постійно потрібно було шукати оптимальні шляхи для безпечного, результативного та комфортного навчання учнів, студентів, слухачів.

Інститути післядипломної педагогічної освіти України не стали винятком. КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР одним з перших прийняв цей виклик.

Коллективу науково-педагогічних працівників потрібно було у стислий термін розробити модель підвищення кваліфікації учителів регіону (а це - чотири райони, які охоплюють територію у 29 827 км²), яка була б комфортно і для закладу освіти, і для всіх учасників освітнього процесу.

Нова модель навчання мала враховувати цілий ряд аспектів, починаючи з наявності Інтернету, гаджета, елементарних навиків використання сучасних ІКТ технологій і завершуючи власною мотивацією слухачів.

Також потрібно було врахувати:

- ✓ можливість слухача у синхронному режимі бути присутнім на занятті;
- ✓ можливість опрацювати теми курсів підвищення кваліфікації в асинхронному режимі.

Отже, це мала бути змішана модель навчання, яка б забезпечила комфортне освітнє інформаційне середовище, своєрідну систему комунікації на основі поєднання традиційних та інноваційних форм

навчання. При цьому могли бути використані сучасні форми і технології: масові відкриті онлайн курси, хмарні технології або різні електронні системи керування навчанням.

Вивчивши незначний досвід закладів вищої освіти України з дистанційного навчання, ми визначилися з навчальною платформою, яка забезпечила нам можливість створити персоналізоване навчальне середовище. Це безкоштовна, відкрита система управління навчанням – Moodle, в яку інтегроване програмне забезпечення з відкритими вихідними кодами для вебконференцій, розроблене, в першу чергу, для дистанційної освіти – BigBlueButton.

Наші фахівці почали зі зміни дизайну сайту КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР [1]. (Рис. 1). Слухач курсів повинен був мати можливість швидко зорієнтуватися, де йому шукати контент відповідно до його напрямку підвищення кваліфікації.

Тому на сайті з'явилася кнопка «Дистанційне навчання».

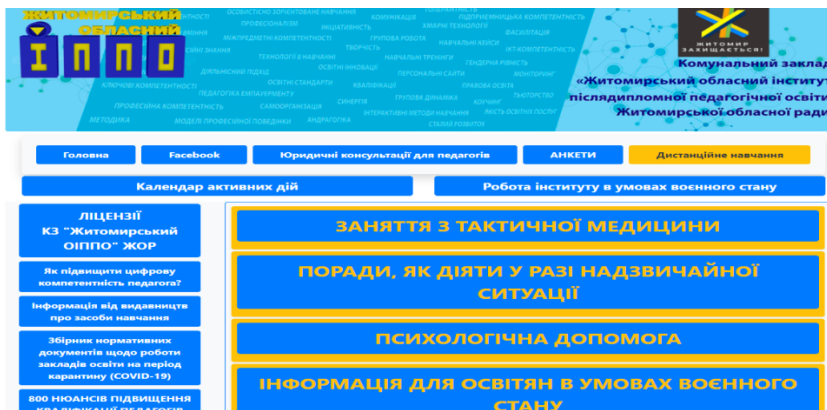

Рис. 1. Головна сторінка сайту КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР.

Щодо контенту, то його зміст формується на основі освітньої програми курсів підвищення кваліфікації, яка створюється методистами лабораторії методичного забезпечення відповідного напрямку на основі компетентнісного потенціалу Професійного стандарту вчителя [2].

Протягом поточного року під час проходження курсів передбачене анкетування слухачів, під час якого вивчаються запити щодо тем, які їх

цікавлять. Анкети узагальнюються, запропоновані теми виносяться на засідання кафедр для обговорення науково-педагогічними працівниками, а потім затверджуються Вченою радою інституту.

При визначені тематики враховується набір концептів, що включає ситуативні фактори, особисті якості, освітній контент з опорою на життєвий досвід, вибір можливостей з використанням практико-орієнтованих технологій [3].

На основі тем освітньої програми викладач готує матеріали до навчально-методичного комплексу, які відповідають вимогам Положення. Ці матеріали стають основою контенту для дистанційної платформи. НМК є інтелектуальною власністю інституту та зберігається у вигляді електронного документу в лабораторії змісту та моніторингу якості післядипломної освіти інституту підвищення кваліфікації впродовж п'яти років.

Наприклад, освітня програма курсів підвищення кваліфікації вчителів (викладачів) історії, правознавства, громадянської освіти, етики на 2022 рік містить Тему 1. «Нормативно-правове портфоліо вчителя історії, громадянської освіти, правознавства, етики». Викладач готує та розміщує матеріали на платформі MOODLE для можливості опрацювання слухачами в асинхронному режимі (Рис. 2).

[Тема 1. Нормативно-правове портфоліо вчителя історії, громадянської освіти, правознавства, етики \(викладач - Чуян Ірина Леонідівна\)](#)

Анотація

- **Глосарій**
- **Корисні посилання**
- **Бібліотека**
- **Презентація до лекційного заняття**
- **Відеозапис лекції**

Рис. 2. Перелік матеріалів до теми освітньої програми для розміщення на платформі MOODLE.

Синхронний режим роботи КЗ «Житомирський ОППО» ЖОР передбачає проведення викладачами занять відповідно розкладу. Це передбачено Наказом «Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів і установ освіти області на умовах регіонального замовлення в 2022 році» від 20.12.2021 р. № 124 [4].

Під час тематичних дискусій на курсах підвищення кваліфікації вчителі (викладачі), історії, правознавства, громадянської освіти здійснюють обмін кращими практиками, які вчителі демонструють за допомогою виступу, презентації, іноді використовують власні відео.

Результатом навчання на курсах підвищення кваліфікації є оформлення слухачами індивідуального завдання на тему: «Розвиток професійних компетентностей педагогічного працівника». У відповідному фреймі учителю потрібно визначити та вписати теми лекційних занять, на яких формувалися, розвивалися, вдосконалювалися загальні та професійні компетентності.

Таким чином, за два роки пандемії ми створили унікальну систему з власним освітнім контентом для підвищення кваліфікації вчителів Житомирської області.

Другий виклик, пов'язаний з російсько-українською війною, що призвів до міграції населення на інші території України (тимчасово переміщені особи) та за межі держави (біженці), продемонстрував актуальність нашої моделі, яка працювала навіть у період активних бойових дій. Завдяки відпрацьованому механізму роботи змішаної моделі відкритого середовища для комунікації слухачі мали та мають можливість підвищувати кваліфікацію незалежно від територіального розміщення та часу навчання.

Отже, основним призначенням змішаної моделі навчання на курсах підвищення кваліфікації вчителів суспільствознавчих дисциплін Житомирського регіону є вивчення запитів слухачів. Тому запропонована модель має бути науково-методично спрямованою, гнучкою, легко корегованою, відповідати сучасним методикам та ґрунтуватись на нормативно-правовій базі.

Література

1. Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» ЖОР. URL : <https://www.zippo.net.ua/> (дата звернення : 20.09.2022).
2. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» від 23.12.2020 р. № 2736-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення : 20.09.2022).
3. Смагіна Т. Концепти моделювання освітніх програм курсів підвищення кваліфікації вчителів закладів післядипломної освіти. *Збірник тез III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Компетентнісно орієнтоване навчання: виклики та перспективи»*. Київ, 29 березня 2021 р. К. : Педагогічна думка, 2021. 268 с.
4. Про підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів установ освіти області на умовах регіонального замовлення в 2022 році : наказ від 20.12.2021 р. № 124. URL : <https://docs.google.com/document/d/11caE9iYF54djA3K6WhZmY5g96rEyxAqioOuQmaEjvDM/edit> (дата звернення : 20.09.2022).

УДК 373.37

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ КЕЙС «SET OF COMPETENCIES» ЯК ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

*Шабала Ю. А.,
старша викладачка
кафедри філософії і освіти
дорослих ЦІПО,
ДЗВО «Університет менеджменту
освіти», м. Київ*

Анотація. Обґрунтовано поетапне створення науково-методичного кейсу «Set of competencies» як засобу професійного розвитку педагогічних працівників. Здійснено акцент на створення інтелект-карт професійних компетентностей (наявний та бажаний досвід), індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників (розробка індивідуального плану професійного розвитку) та реалізацію індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників

(самостійне удосконалення своїх компетентностей на практиці та відтворюваність у різних умовах).

Ключові слова: професійні компетентності, професійний розвиток педагогічних працівників, індивідуальна траєкторія професійного розвитку, науково-методичний кейс.

Трансформаційні процеси, які відбуваються в системі освіти зосереджують особливу увагу на актуальності проблеми якісного рівня розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників та необхідності запровадження інновацій в освітній процес.

Актуальність та необхідність цих перетворень відображена в Законах України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти, Концепції «Нової української школи», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» затвердженого наказом Міністерства освіти України від 23.12.2020 року № 2736, програмі незалежного тестування фахових знань та умінь учителів початкової школи затвердженого наказом МОН від 14.01.2019 року №33 та інших нормативно-правових документах про освіту.

В умовах модернізації системи освіти посилюється увага дослідників до проблем професійної підготовки, становлення майбутнього педагога, формування особистості вчителя, професійних компетентностей педагогів, вивчення шляхів та етапів професійного розвитку педагогів Нової української школи (Н. Бахмат, Н. Бібік, В. Бондар, М. Вашуленко, Н. Гущина, Т. Дмитренко, О. Дубасенюк, В. Желанова, О. Коваль, С. Мартиненко, Н. Ничкало, В. Огнев'юк,

О. Пехота, О. Савченко, В. Сидоренко, С. Скворцова, Т. Сорочан, Л. Хомич, Л. Хоружа, А. Черній та ін.).

Професійна компетентність учителя – це властивість особистості, що виявляється у здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення професійної діяльності; спроможність результативно діяти, ефективно розв'язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у професійній діяльності [4].

Відповідно до професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» затвердженого наказом Мінекономіки України від 23.12.2020 року № 2736 до переліку професійних компетентностей увійшли: мовно-комунікативна, предметно-методична, інформаційно-цифрова, психологічна, емоційно-етична, педагогічне партнерство, інклюзивна, здоров'язбережувальна, проєктувальна, прогностична, організаційна, оцінювально-аналітична, інноваційна, рефлексивна, здатність до навчання впродовж життя [2].

Важливими залишаються стратегії допомоги педагогічним працівникам у реалізації нових ідей професійного розвитку. Для вчителів реалізація нової ідеї — це не просте рішення, а скоріше питання з'ясування того, чи слід, коли і як включити цю нову ідею до поточної системи практики, яка вже є задовільною, а також може бути значною мірою звичною [6].

На основі науково-методичних розвідок та спираючись на власний досвід пропонуємо для позитивної динаміки професійного розвитку педагогічних працівників створити науково-методичний кейс «Set of competencies», що передбачає створення інтелект-карт професійних компетентностей (наявний та бажаний досвід), індивідуальної траєкторії

професійного розвитку педагогічних працівників (розробка індивідуального плану професійного розвитку, який включає формальну, неформальну та інформальну освіту) та реалізації індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників (самостійне удосконалення своїх компетентностей на практиці та відтворюваність у різних умовах).

Перший етап передбачає створення інтелект-карт (mind maps) компетентностей за допомогою онлайн-інструменту для створення інтелект-карт (Coggle: <https://coggle.it>): інтелект-карта професійних компетентностей (наявний досвід), що передбачає візуалізацію компетентностей, якими педагогічний працівник досконало володіє у своїй професійній діяльності та інтелект-карта професійних компетентностей (бажаний досвід), що передбачає візуалізацію компетентностей, які педагогічний працівник прагне удосконалити у своїй професійній діяльності.

Другий етап – індивідуальна траєкторія професійного розвитку педагогів, що передбачає розробку індивідуального плану професійного розвитку (формальна/неформальна/ інформальна освіта) на найближчий рік або на кілька наступних років.

Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників (затвержене Постановою Кабінету Міністрів України 29 липня 2020 р.) визначає траєкторію професійного розвитку педагогічного працівника як персональний шлях реалізації професійного потенціалу педагогічного працівника, що ґрунтується на його вільному виборі закладу освіти, установи, організації, іншого суб'єкта освітньої діяльності, видів, форм, темпу здобуття освіти та освітньої програми в межах здобуття освіти дорослих [3].

Пропонуємо педагогічним працівникам на цьому етапі: 1) визначитись із ступенем власної підготовленості до реалізації

поставлених цілей; 2) ознайомтеся із переліком рекомендованих напрямів підвищення кваліфікації; 3) ознайомитися із професійним стандартом «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»; 4) проаналізувати можливості суб'єктів підвищення кваліфікації; 5) здійснити самооцінювання; 6) за результатами самооцінювання й аналізу можливостей педагога розробляють індивідуальний план професійного розвитку щодо удосконалення професійних компетентностей на найближчий рік або на кілька наступних років, що і визначить індивідуальну траєкторію професійного розвитку педагогічних працівників.

Таким чином, професійний розвиток за індивідуальною траєкторією дозволяє педагогічним працівникам: усвідомити ступінь власної підготовленості до реалізації поставлених цілей; самостійно здійснити вибір змісту і стратегії власного навчання; виявити самостійність думки, незалежність, здатність до вибору власної позиції; визначити, розвиток яких професійних компетентностей потребує найбільшої уваги.

Третій етап передбачає реалізацію індивідуальної траєкторії професійного розвитку педагогічних працівників (самостійне удосконалення професійних компетентностей на практиці та відтворюваність у різних умовах). Цей етап передбачає презентацію набутого практичного досвіду шляхом упровадження авторських методик, креативних авторських програм, проєктів, інноваційних технологій, науково-методичних рекомендацій, підручників, посібників, новаторських концепцій; створення власного сайту, блогу, освітніх платформ тощо.

Отже, створення та впровадження науково-методичного кейсу «Set of competencies» як засобу професійного розвитку педагогічних

працівників у практику закладів освіти є результатом якісного рівня розвитку професійних компетентностей педагогічних працівників в сучасних умовах.

Література

1. Наказ МОН від 15.01.2018 №36 «Про затвердження Типової освітньої програми організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти». URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/58996/ (дата звернення 27.05.2022 р.)
2. Наказ Мінекономіки від 23 грудня 2020 р. № 2736-20 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2736915-20#Text> (дата звернення 27.05.2022 р.)
3. Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#n10> (дата звернення 28.05.2022 р.)
4. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття. *Наука і освіта*. №4. С. 93 – 96
5. Сорочан Т. М. Методична робота: підготовка вчителів до реалізації концепції «Нова українська школа». Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології: зб. матеріалів III-ї Всеукраїнської Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х частинах: Ч.1. наукова редакція, упорядкування: В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. К.: Агроосвіта, 2018. С. 135–140.
6. Kennedy M. M. (2016). How does professional development improve teaching? *Review of Educational Research*, 86, P. 945–980.

УДК 37.014:34

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ НОРМОТВОРЕННЯ

*Шабінська О. Д.,
завідувач лабораторії навчально-
організаційної роботи ФПК КЗ
«ЖОІППО» ЖОР, м. Житомир*

Анотація. Стаття розкриває питання адміністративно-правових аспектів нормотворчої діяльності Міністерства освіти і науки України як центрального органу виконавчої влади. Акцентовано увагу на комплексному дотриманні як загальних так і спеціальних принципів у процесі здійснення відомчої нормотворчості задля належного правового регулювання державної політики у сфері освіти.

Ключові слова: центральний орган виконавчої влади, нормотворча діяльність, суб'єкт нормотворення, правова норма, нормативно-правовий акт, нормопроектувальна техніка.

Міністерство освіти і науки України (далі – МОН), як центральний орган виконавчої влади, здійснює нормотворчу діяльність шляхом прийняття нормативно-правових актів на підставі й на виконання Конституції України, законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, які є обов'язковими до виконання на всій території України.

Галузь освіти сьогодні регулюється більш ніж 15 тисячами нормативно-правових актів, серед яких більш 14 тисяч – накази МОН [1].

Усі нормативно-правові акти в галузі освіти ієрархічно структуровані й тісно пов'язані як між собою, так і з іншими нормативно-правовими актами України. Так, наприклад, Закон України «Про освіту» посилається на 51 акт, а на нього посилається 3474 документи.

Управлінська діяльність у сфері освіти спрямована на розробку, прийняття і практичну реалізацію управлінських рішень, які впливають на організацію освітнього процесу у різних типах закладів освіти. Така діяльність завжди пов'язана із вирішенням низки різноманітних питань, пошуку нових форм та методів роботи.

Як правило, у більшості випадків управлінські рішення є правовим актом, співвіднесеним з компетенцією МОН та чинними правовими нормами. Такий правовий акт має бути чітко сформульований та зафіксований відповідно до чинного законодавства.

За юридичною термінологією нормативно-правовий акт є офіційним письмовим документом, який приймається уповноваженим органом, установлює, змінює або скасовує норми права [2].

При цьому виходячи з принципу верховенства права норми актів нижчої юридичної сили в обов'язковому порядку мають відповідати актам вищої юридичної сили і в жодному разі не можуть суперечити їм.

У рішенні Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року №5-рп/2005 зазначено, що «із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі» (абзац другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини) [3].

Цим Конституційний Суд України наголосив, що невизначеність, нечіткість правової норми призводить до її неоднакового розуміння та тлумачення, що в практичній площині призводить до різного застосування.

Крім того, варто зауважити, що в рамках здійснення нормотворчої діяльності суб'єктом нормотворення обов'язковим є дотримання вимог статті 19 Конституції України, згідно якої правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством, а органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [4].

Під час прийняття актів застосовується техніка нормопроекування - система правил і прийомів підготовки проектів актів, що забезпечує максимально повну і точну відповідність форми нормативних положень їх змісту, простоту викладу та доступність для розуміння, вичерпне охоплення питань, що належать до предмета правового регулювання актів [5].

При цьому відповідно до вимог нормопроектувальної техніки нормативно-правовий акт:

повинен розроблятися з урахуванням його галузевої належності, відповідати за обсягом регламентації визначеному в ньому предмету правового регулювання;

не повинен містити повторів норм права, які містяться в інших нормативно-правових актах;

не повинен дублювати однакові за змістом положення, які містяться в тексті цього нормативно-правового акта;

повинен бути ясним, чітким, зрозумілим, стислим і послідовним;

не повинен містити суперечливих норм права;

не повинен включати положень, що належать до одного й того самого предмета правового регулювання;

повинен бути внутрішньо узгодженим, мати логічно побудовану структуру.

Водночас визначальним під час підготовки проєктів нормативно-правових актів, зокрема у галузі освіти все ж є дотримання принципу верховенства права, закріпленого у статті 8 Конституції України, адже втілення його в правотворчу діяльність є обов'язком держави.

Також варто зважати, що стаття 117 Основного Закону України закріплює, що нормативно - правові акти міністерств підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом [4].

Наразі питання державної реєстрації регулюється Указом Президента України від 03.10.92 №493 «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади», Положенням про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади, органів господарського управління та контролю, що зачіпають права, свободи й законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер,

затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 1992 року.

Критерієм чинності таких актів та їх застосування є державна реєстрація нормативно-правових актів у Міністерстві юстиції України, їх офіційне оприлюднення та занесення до Єдиного державного реєстру нормативно-правових актів, який запроваджений згідно з Указом Президента України від 27 червня 1996 року № 468.

При цьому державна реєстрація полягає у тому, що нормативно-правові акти суб'єктів нормотворення, серед яких, зокрема і МОН, проходять правову експертизу на відповідність Конституції України, законам України та іншим актам законодавства.

Таким чином, усі нормативно-правові акти МОН, що зачіпають права, свободи та законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, підлягають державній реєстрації, мета якої – забезпечення охорони прав, свобод і законних інтересів громадян, підприємств, установ та організацій.

Висновки. У статті розкрито теоретичні засади нормотворчої діяльності Міністерства освіти і науки України як центрального органу виконавчої влади. Зокрема, акцентовано увагу на нормопроєктувальній техніці та встановленому законом порядку державної реєстрації нормативно-правових актів.

Література

1. Міністерства освіти і науки. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa> (дата звернення : 20.09.2022).

2. Мельничук І. М. Нормативно-правові акти міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, правові аспекти їх виконання та застосування. URL : <https://minjust.gov.ua/m/normativno-pravovi-akti-ministerstv-inshih-tsentralnih-organiv-vikonavchoi-vladi-pravovi-aspekti-ih-vikonannya-ta-zastosuvannya> (дата звернення : 03.05.2022).

3. Справа про постійне користування земельними ділянками. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 *Офіційний вісник України*. 2005. № 39. с. 95–115.

4. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80> (дата

звернення : 02.05.2022).

5. Про затвердження Правил підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2005 р. № 870. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2005-%D0%BF#Text> (дата звернення 04.05.2022).

УДК 378.01

РЕАЛІЗАЦІЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМАТИЧНИХ КУРСІВ ІЗ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ПРАКТИКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Швень Я. Л.,
доцент кафедри філософії і освіти
дорослих ДЗВО «Університет
менеджменту освіти», кандидат
психологічних наук, доцент*

Анотація. У публікаційних матеріалах висвітлено роль розвитку soft skills як ключових умінь у практиці післядипломної освіти. Зокрема, репрезентовано реалізацію впровадження тематичних курсів «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі» із відповідним науково-методичним супроводом.

Ключові слова: післядипломна освіта, науково-методичний супровід, тематичні курси, метанавички soft skills.

Завданням системи післядипломної освіти є якісний науково-методичний супровід фахівця. Матеріали публікації висвітлюються відповідно до наукової теми кафедри філософії і освіти дорослих ДЗВО «Університет менеджменту освіти» «Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти».

Аналіз джерельної бази дослідження засвідчує значний інтерес українських дослідників до професійного розвитку педагогічних працівників як освітнього актуалітету (О. Бондарчук, М. Кириченко, В. Олійник, Т. Сорочан, О. Просіна, Л. Пуховська, М. Скрипник та ін.).

Відповідно до плану науково-дослідної роботи в межах кафедри філософії і освіти дорослих ДЗВО «Університет менеджменту освіти» розроблено, апробовано в курсовій підготовці науково-методичний супровід неперервного професійного розвитку педагогічних працівників.

Відповідно до Законів України «Про освіту» та «Про вищу освіту», заклади вищої освіти мають право самостійно вирішувати питання складу та змісту навчального і науково-методичного забезпечення освітнього процесу з урахуванням вимог законодавства. Основним документом навчального і науково-методичного забезпечення тематичних, авторських курсів підвищення кваліфікації є освітньо-професійна програма, робочі програми (які є складником ОПП).

Відповідно до очікуваних результатів, кількісних та якісних характеристик наукової продукції згідно з технічним завданням – підготовлено і розроблено для підвищення кваліфікації тематичні курси «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі». У 2022 році за даним напрямком здійснюють навчання дві групи педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Мета підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів усіх типів, полягає у розвитку фахової майстерності із опанування сучасних метанавичок як інтегрованих та оновленні і вдосконаленні професійно-життєвих компетентностей протягом усього андрагогічного циклу в умовах післядипломної освіти. Завдання, які постають перед Новою українською школою у сфері її відповідальності перед кожним учнем, концентруються навколо проблем соціального виховання і розвитку. Тож, кваліфіковане вирішення цих проблем залежить, по-перше, від професійної соціальної компетентності педагога, по-друге, від його готовності до практичної реалізації в освітньому процесі формування сучасних метанавичок soft skills у учасників освітнього процесу (здатність до ефективної командної роботи в освітньому

процесі; здійснення ефективної комунікації і розв'язання проблем; спілкування і співпраця; критичне мислення; креативність; соціальний інтелект). Освітньо-професійною програмою передбачено індивідуальна освітня траєкторія слухача за 5 змістовими модулями. Результатом підвищення кваліфікації фахівців за тематичними курсами «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі» є підготовка конкурентоспроможних фахівців, які здатні розвивати у здобувачів освіти інтегральні освітні метанавички soft skills (критичне мислення, креативність, спілкування і співпрацю, цифрові навички). Професійний розвиток педагогічних працівників закладів освіти всіх типів, які навчаються за тематичними курсами «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі» передбачає організацію гнучкого освітнього простору за індивідуальною освітньою траєкторією, реалізацію інноваційних методологічних підходів.

Відповідно до програми вдосконалено навчальне і науково-методичне забезпечення підвищення кваліфікації (розроблено освітньо-професійну програму підвищення кваліфікації, навчальний та навчально-тематичний плани, оновлено й розроблено змістові модулі, спецкурси), розроблено актуальний зміст і технології професійного розвитку науково-педагогічних, педагогічних працівників.

1) Змістові модулі, спецкурси: спецкурс «Ключові вміння XXI ст.: теорія і практика втілення в освітньому процесі», семінарське заняття «Критичне мислення і розв'язування проблем: принципи і технології», спецкурс «Soft skills: розвиток сучасних освітніх мета навичок», спецкурс «Фасилітативний супровід освітнього процесу в умовах змішаного навчання», семінарське заняття «Когнітивний стиль професійної діяльності педагога», семінарське заняття «Медіація як спосіб розв'язування проблем в освітньому середовищі» (оприлюднено на сайті університету).

2) Освітньо-професійна програма: тематичних курсів підвищення кваліфікації «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі» (анотацію програми розміщено на сайті ДЗВО «Університет менеджменту освіти»: <https://cutt.ly/WX4Psng>) [1].

3) Когнітивний супровід тематичних курсів: Методичні вказівки та рекомендації розроблено у форматі мультимедійних презентації і розміщено на е-дошці Padlet (з доступом слухачів до неї): <https://padlet.com/zolotaslava1/s8cttpalqvdlq3s>, а також створено телеграм-канал: soft skills - гнучкі метанавички (<https://t.me/+SyTzicvzrMdmZWYy>). Мультимедійні презентації, електронні видання, рекомендовані до курсу, розміщено в: е-середовищі для дистанційного етапу (е-кабінет Швень Я.Л.). <http://dist.ues.net.ua/index.php/ua/cabinet-ua?cab=181>; е-бібліотеці НАПН України: <https://lib.iitta.gov.ua/view/divisions/dpeae/>; веб-бібліотеці ЦПО: <https://uvu.org.ua/veb-biblioteka-tsipo/kafedra-filosofii-i-osvity-doroslykh/shven-iaroslava-leonidivna/>.

Тож, науково-методичну систему професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників впроваджено в систему формальної освіти (курси підвищення кваліфікації) шляхом організації диференційованого освітнього простору.

Ефективний професійний розвиток у різних моделях післядипломної освіти потребує систематизації різних підходів щодо розуміння ресурсних властивостей особистості педагога в умовах воєнного стану. Актуальним постає питання аналізу готовності до професійного розвитку, що визначає відповідний процес професійної самореалізації у різноманітних освітніх моделях формальної і неформальної освіти і особистісне становлення педагога в умовах професійної спільноти.

В умовах трансформації освітніх викликів, в умовах воєнного стану актуальним є питанням професійного розвитку сучасного педагога, освітнього лідера, який самостійно моделює і зреалізовує індивідуальну освітню траєкторію в умовах післядипломної освіти, здійснює цілепокладання й конструктивну професійну саморегуляцію в принципово нових українських освітніх реаліях. Згідно з індивідуальним планом дослідження та у відповідності до технічного завдання науково-дослідної роботи кафедри упорядковано категорійний апарат дослідження; апробовано науково-методичний супровід неперервного професійного розвитку педагогічних працівників у післядипломної освіти.

Перспективним вбачаємо дослідження розвитку готовності педагогічних і науково-педагогічних працівників до професійного розвитку в умовах воєнного стану.

Література

1. Освітньо-професійна програма: тематичних курсів підвищення кваліфікації «Soft skills: розвиток гнучких метанавичок в освітньому процесі» / ДЗВО «Університет менеджменту освіти». Режим доступу: <https://cutt.ly/WX4Psng>.

2. Теоретико-методичні засади трансформації професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритого університету післядипломної освіти. Термінологічний словник. К., ДЗВО УМО, 2022. 131 с.

3. Kyrychenko M., Prosina O., Kravchynska T., Shven Y. Transmormation processes in non-formal education: a project of interregional cooperation of the ukrainian open university of postgraduate education / AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. open journal - 11/02-XXIV. P. 156-164. <https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110224/PDF/110224.pdf>

УДК 371.13:372:378

РОЗВИТОК ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІМЕННИКІВ ТА ПРИКМЕТНИКІВ

Швець Ю.Ю.,

вчитель початкових класів

Новогуйвинської гімназії

Житомирського району

Житомирської області

Об'єкт дослідження: процес вивчення іменника та прикметника в початковому курсі української мови.

Предмет дослідження: методика формування в молодших школярів поняття граматичних категорій роду, числа і відмінка іменників та прикметників для оформлення усних і письмових висловлювань.

Мета – визначення й наукове обґрунтування методики засвоєння молодшими школярами граматичних категорій роду, числа і відмінка іменника та прикметників і впровадженні націєї основи ефективної методичної системи, спрямованої на формування в учнів початкових класів необхідних граматичних знань і практичних умінь, що є основою розвитку й удосконалення зв'язного мовлення.

Завдання дослідження: Проаналізувати сучасний стан проблеми в науково-теоретичній і навчально-методичній літературі. Охарактеризувати граматичні категорії роду, числа і відмінка іменника в сучасному мовознавстві. Визначити лінгвістичні і психолінгвістичні засади вивчення категорій роду, числа і відмінка іменників у процесі мовно-мовленнєвої підготовки учнів початкових класів. Визначити особливості методики формування граматичних понять іменника та прикметника у 1–4 класах на уроках рідної мови. Розробити систему вправ і завдань на вивчення роду, числа і відмінка іменників та обґрунтувати її ефективність.

Методи дослідження: *теоретичні* – аналіз психолого-педагогічної та науково-методичної літератури за темою дослідження; рівневий та порівняльно-зіставний аналіз; теоретичний синтез та узагальнення;

емпіричні – бесіди, анкетування, спостереження за навчально-виховним процесом, педагогічний експеримент; *статистичні* – якісний та кількісний аналіз результатів експериментального дослідження.

У першому розділі розглянуто психолого-педагогічна та наукова-методична література за темою дослідження.

У другому розділі подано опис педагогічного експерименту, визначено особливості методики формування граматичних понять іменника та прикметника у 1–4 класах на уроках рідної мови. Розроблено систему вправ і завдань на вивчення роду, числа і відмінка іменників та прикметників, обґрунтовано їх ефективність. За результатами роботи зроблено висновки та пропозиції.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні методики вивчення граматичних категорій роду, числа і відмінка іменника у початкових класах, у створенні методичної системи роботи, спрямованої на формування в молодших школярів початкових теоретичних знань про рід, число і відмінок іменників, необхідних для розвитку практичних умінь оформлювати власні висловлювання, на підвищення рівня культури мовлення учнів початкових класів.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що розроблено систему вправ і завдань на вивчення роду, числа і відмінка іменників та прикметників, обґрунтовано її ефективність, їх застосування можуть з успіхом використовуватись студентами-практикантами та вчителями початкових класів на уроках української мови. Крім того, матеріали дослідження можуть бути основою для навчально-методичного посібника. **Ключові слова:** відмінок, зв'язне висловлювання, іменник, мовлення, прикметник, рід, текст, число.

Розвиток зв'язного мовлення – провідний принцип навчання рідної мови в початкових класах.

Програмою передбачається набуття учнями елементарних знань про мовлення: усне і писемне, діалогічне і монологічне; про особливості висловлювань, обумовлені їх комунікативними завданнями, ситуацією спілкування, однак значно важливішим завданням, на нашу думку, є розвиток уміння здійснювати всі види мовленнєвої діяльності, на що й наголошується в програмі. Процес породження мовлення розглядається як складна поетапно формована мовленнєва дія, що входить складовою частиною в акт діяльності. Особливого значення при цьому набуває проблема мотиву, оскільки процес створення будь-якого висловлювання проходить наступні етапи: мотивації висловлювання; створення внутрішньої смислової програми, реалізації плану та зовнішнього оформлення висловлювання [1].

Науковці Л. Виготський, І. Зимня, М. Жинкін, С. Рубінштейн, В. Синиця аналізують зв'язне мовлення як мовлення, форма якого закономірно пов'язана і визначається змістом, а зміст є вираженням відповідного бажання або думки мовця [2].

У молодшому шкільному віці формується початкова система граматичних понять. Здійснюється це не одразу. Одні граматичні поняття засвоюються учнями за кілька уроків, інші формуються протягом усіх чотирьох років навчання.

Граматичні поняття формуються внаслідок тривалої роботи над відповідним мовним матеріалом, запропонованим учителем.

Отже, потрібно методично організувати урок і розподілити зміст навчального матеріалу так, щоб на моменти підвищення уваги відводилися найбільш важливі, складні структурні етапи (вивчення й осмислення нового матеріалу), а моменти зменшення уваги збігалися з більш легкими завданнями (наприклад, на повторення, закріплення тощо).

У 3 класі при вивченні розділу «Частини мови» триває і поглиблюється робота над формуванням поняття «іменник» та «прикметник». Тут можна спертися на такі набуті учнями вміння та навички:

- ставити питання до слів;
- розпізнавати слова, які відповідають на питання хто? або що?; який?, яка?, яке? або які?;
- свідомо застосовувати у практиці аналізу термін «слова, що означають назви предметів (іменники)» та «виражають ознаку предмета (прикметник)»;
- визначати роль закінчення у слові;
- встановлювати зв'язок слів у реченні;
- користуватися словоформами іменника, прикметника у мовленнєвій практиці [3, 4].

Система роботи над вивченням теми «Іменник» та «Прикметник» має бути цілеспрямованим процесом, який передбачає послідовність ознайомлення учнів із граматичними ознаками іменників, прикметників, а також поступове ускладнення вправ, спрямованих на формування навичок точного вживання іменників та прикметників у мовленні і правильного їх написання.

Формування у молодших школярів граматичного поняття «іменник» та «прикметник» складається з кількох етапів:

1) підготовчий, який передбачає навчання розрізняти предмет і його назву, ознаку предметів, розвиток уміння класифікувати слова за певною смисловою ознакою;

2) ознайомлення учнів із граматичними ознаками слів у єдності з їх смисловим значенням і закріплення їх у терміні «іменник» та «прикметник». Ця робота потребує від учня більш високого ступеня узагальнення, ніж це було на підготовчому етапі;

3) поглиблюються знання про смислове значення іменників та прикметників, засвоєння форм роду, числа, підготовці до усвідомлення відмінків, розширенні знань про власні і загальні назви;

4) четвертий етап передбачає формування уміння відмінювати іменники та прикметників, свідомо вживати відмінкові форми для висловлення думок і правильно писати відмінкові закінчення.

Все це активізується не шляхом механічного повторення, а в ході розширення знань про предметність. Успішному формуванню граматичних понять при вивченні частин мови сприяють комплексні вправи на основі зв'язних текстів.

Дитина опановує мову для того, щоб розв'язувати найближче завдання – успішно вчитися, оскільки міцність засвоєння знань з усіх навчальних предметів залежить від уміння зв'язно, логічно, послідовно виражати ці завдання в словесній формі. По тому, наскільки змістовно, чітко і правильно учень висловлює свої думки, можна судити про його загальний розвиток.

Література

1. Бадер В.І. Удосконалення мовленнєвого розвитку молодших школярів // Педагогіка і психологія. – 1998. – №4. – С. 31-36.
2. Зимня І. Творча робота школярів на уроках мови // Початкова школа. — 1997. - № 7. - С. 48-51.
3. Саженок Б.С. Робота з розвитку зв'язного мовлення учнів. – К.: Рад. школа, 1961. – 143 с.
4. Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання). – Тернопіль: стон, 2002. – 352 с.

УДК [004.032.6 : 330] : 316.485.26 (043.2)

ДЕСТАБІЛІЗУЮЧИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВПЛИВ З БОКУ РФ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ПОВНОМАСШТАБНОЇ АГРЕСІЇ

*Шемаєв В.М.,
д.військ.н., проф.,
головний консультант відділу*

*військово-технічної
та оборонно-промислової
політики
центру безпекових досліджень
Національного інституту
стратегічних досліджень
Шемаєва Л.Г.,
д.е.н., проф.,
головний консультант відділу
економічної стратегії
центру економічних та
соціальних досліджень
Національного інституту
стратегічних досліджень*

Негативний інформаційний вплив з боку РФ про ризики військово-політичної ситуації в Україні ще на початку повномасштабної агресії призвело до розхитування національної економіки:

- призвело до відтоку капіталу з країни. З початку року продали ОВДП на 13,4 млрд грн - нерезиденти виходили з цінних паперів уряду;

- знизився кредитний рейтинг України. У січні 2022-го лише інформація про ризики конфлікту з Росією призвела до підвищення премії за суверенний ризик (5-річні кредитно-дефолтні свопи для України зросли у січні). Оскільки суверенні ризики приймаються до уваги при оцінці ризикованості українських компаній, то така ситуація погіршила можливості залучати кредитні ресурси нашим бізнесом;

- уповільнився приплив інвестицій в економіку: інформація тільки про ризики військових дій в медіа не сприяла рішенням інвесторів будувати, наприклад, виробничі потужності в Харкові;

- зменшилася капіталізація українських компаній. На кінець січня 2022 року у 6 найбільших аграрних компаній, акції яких торгувалися на закордонних фондових майданчиках, знизилася вартість акцій («Кернел» – знизилась на 0,2% до 1098 млн дол США; МХП – знизилась на 0,6% до 668 млн дол США; ІМК – знизилась на 8,4% до 213 млн дол США; «Астарта-Київ» – знизилась на 5% до 205 млн дол США; «Овостар Юніон» – знизилась на 1,5% до 98 млн дол США; «Агротон» – знизилась на 12,3% до 30 млн дол США). Падіння акцій - це зниження іміджу компанії, її надійності та інвестиційної привабливості. Сам факт такого стрімкого падіння став поганим сигналом для більшості інвесторів про ризиковість ведення бізнесу в країні;

- зростання ціни на газ і нафту у світі та Україні через ситуацію з безпекою навколо українських кордонів та загрозу вторгнення Росії спрогнозував Міжнародний валютний фонд [1]; Національний банк України у січні погіршив прогноз інфляції на 2022 рік із 5% до 7,7% [2];

- збільшився тиск на валютний курс – Національний банк України ослабив офіційний курс гривні по відношенню до дол. США на 23.02.2022 р. на рівні 28,99 грн [3]. Водночас, НБУ наголошував, що ситуація на валютному ринку, як і раніше, лишається контрольованою, оскільки Україна на цей час мала достатній обсяг міжнародних резервів (близько 28 млрд дол. США).

Отже, ситуація в економіці України на початку повномасштабної агресії РФ засвідчила цілеспрямований дестабілізуючий інформаційний вплив на економіку нашої країни, як інструмент гібридної агресії з боку РФ та намагання агресора виснажити економіку нашої країни.

Подальша повномасштабна агресія РФ проти України, що розпочалася 24.02.2022 р. призвела до тимчасової окупації частини території країни зовнішнім агресором, а також до збільшення кількості жертв серед військовослужбовців і мирного населення. Реагування на ці

виклики потребувало надзвичайних заходів і мобілізації всіх можливих економічних та інформаційних ресурсів України.

Література

1. IMF expected to downgrade global economic growth forecast. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/26/novyna/svit/prohnoz-mvf-cherez-zahrozu-vmorhnennya-rf-sviti-mozhut-zrosty-cziny-haz-ta-naftu> (дата звернення : 20.09.2022).
2. Нацбанк погіршив прогноз інфляції на цей рік. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/01/20/novyna/finansy/naczbank-pohirshyv-prohnoz-inflyacziyi-cej-rik> (дата звернення : 20.09.2022).
3. Коментар щодо ситуації на фінансовому ринку України. URL : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-schodo-situatsiyi-na-finansovomu-rinku-ukrayini-13538> (дата звернення : 20.09.2022).

УДК 37.011.3-051

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛЬНОТ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНО-ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА

Шендерук І.О.,

консультант комунальної

установи Дунаєвецької міської ради

«Центр професійного розвитку

педагогічних працівників»

Анотація. У тезах охарактеризовано діяльність педагогічних професійних спільнот як чинник розвитку фахової компетентності педагога. Визначено особливості координації професійних спільнот та напрями супроводу їх діяльності відповідно до вимог Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти закладу загальної середньої освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)».

Ключові слова: професійні спільноти, професійна компетентність, професійний стандарт, траєкторія професійного розвитку, супервізія, наставництво.

Зібратися разом – це початок.

Триматися разом – це прогрес.

Працювати разом – це успіх.

Генрі Форд

Узагальнення та систематизація, оформлення власних напрацювань як педагогічного досвіду, надання рекомендацій колегам – достатньо важливе та складне завдання для педагога сьогодні. Чи може з усім цим він впоратися самотійно? Чи не ефективніше педагогу взаємодіяти з іншими колегами?

Дані міжнародних досліджень все більше свідчать про те, що чим більше педагоги залучені до спільного професійного розвитку та спільного викладання, то частіше вони сприймають себе як ефективних учителів. Завдяки міжнародним дослідженням TALIS ми знаємо, що заходи, які передбачають роботу вчителів у групах позитивно впливають на їхню практику, а участь педагогів у професійних спільнотах допомагає не почуватися самотньо, сприяє їх професійному зростанню, дає змогу переосмислити професійну діяльність та може підвищити успішність учнів [3]. Професійні спільноти – це цінний ресурс, який дає змогу вчителям постійно ділитися досвідом, підтримувати один одного, обговорювати нові ідеї, діяти на випередження, шукати шляхи подолання професійних труднощів і водночас отримувати від цього задоволення.

Необхідно зазначити, що у Професійному стандарті за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти закладу загальної середньої освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки від 23.12.2020 р. №2736 чільне місце займає трудова функція «безперервний професійний розвиток», що має тісний зв'язок з такою професійною компетентністю як «здатність до навчання впродовж життя». Зміст цієї компетентності розкрито через здатності: визначати умови й ресурси розвитку впродовж життя та взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства й підтримки, що передбачає наставництво та супервізія. Передбачено, що

вчитель має вміти визначати ефективні форми взаємодії з професійними спільнотами та активно долучатися до їхньої діяльності [4].

На противагу методичним об'єднанням з вертикальними зв'язками, в Новій українській школі змінилися підходи до професійного розвитку освітян. Вагомого значення набули спільний пошук рішень, обмін досвідом, навчання за принципом «рівний – рівному» [1]. Вчителям, які мають право на автономію та відкриті до нового, потрібне розуміння: «Що дає їм участь у професійних спільнотах?». Їм потрібно бачити аргументацію на противагу беззаперечному наслідуванню застарілих підходів. Зважаючи на це, необхідно переосмислити накопичений досвід діяльності методичних об'єднань, щоб використовувати їх потенціал для професійного зростання освітян, підвищення їх вмотивованості, відчуття приналежності, відповідальності за діяльність закладу.

Відтак, організація якісної результативної діяльності професійних спільнот освітян визначена пріоритетним напрямом діяльності Центрів професійного розвитку педагогічних працівників. Основною метою ЦПРПП відповідно до Положення, визначено сприяння професійному розвитку педагогічних працівників, їх психологічній підтримці та консультуванню [5]. «Центри покликані організовувати консультування педагогічних працівників з питань планування та визначення траєкторії їх професійного розвитку, проведення супервізії, особливостей організації освітнього процесу за різними формами здобуття освіти, у тому числі з використанням дистанційних технологій навчання, впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, інклюзивного підходів до навчання здобувачів» [1].

Реформа шкільної освіти заклала нам нове розуміння професійної спільноти. Його визначено як товариство (об'єднання, група) педагогічних працівників, об'єднаних спільними інтересами за родом їх професійної (трудової) діяльності. Мета діяльності таких спільнот

полягає в організації систематизації та обґрунтуванні сучасних шляхів представлення вчителя як суб'єкта інноваційних процесів у контексті власного саморозвитку, методичних розробок, напрацювань, досвіду через:

- узагальнення аналітичних підходів до вимірювання професійних досягнень педагогів відповідно до вимог професійних стандартів;
- виявлення труднощів у прагненні вчителів до самовдосконалення, пошуку оптимальних шляхів їх подолання;
- можливості популяризації власного педагогічного досвіду в умовах цифрового середовища [2, 136].

Для поліпшення процесу комунікації у співтоваристві, спрямування його в потрібне русло, дотримання певних правил, свободи колег у вираженні думок роботою спільноти керує лідер-модератор, на якого покладається розподіл ролей учасників об'єднання. Адже відсутність модератора робить процес комунікації спільноти неорганізованим, стихійним, що відхиляється від своїх цілей, відповідно – знижує ефективність взаємодії.

Центром професійного розвитку педагогічних працівників Дунаєвецької міської ради зініційовано створення методичного активу фахових спільнот громади, діяльність якого реалізується через Консультативну раду Центру, основною метою якої є розбудова професійного синергетичного середовища, яке надихає та мотивує до професійного розвитку її учасників, забезпечує психологічну підтримку, створює умови для взаємодії, партнерства, методичного супроводу, обміну ідеями й освітніми практиками.

Досвід роботи свідчить, що значна кількість учасників спільнот є експертами у викладанні певного навчального предмету, бере активну участь у діяльності об'єднання, допомагає систематизувати, здійснювати обмін інформацією в професійному мережевому співтоваристві. Решта

учасників спільноти проявляють низький рівень активності, просто споживаючи запропоновану інформацію.

Моніторинг діяльності вже існуючих у нашій громаді професійних спільнот освітян показав, що учасники об'єднань визнають матеріали колег, які ділились досвідом як такі, що сприяли розвитку їх професійної компетентності, допомагали нарощувати майстерність, вивчати новинки методики. Таким чином, аналіз підходу до супроводу професійного становлення педагога в процесі його самореалізації через діяльність у складі професійних спільнот засвідчує, що в суспільстві формуються зміни вимог до професійного розвитку педагога: від професіонала, що виконує комплекс професійних функцій, від вчителя-предметника до самореалізованої особистості здатної сприяти самореалізації своїх учнів.

Маю надію, що завдяки нашим напрацюванням ідея гуртування освітян у професійні спільноти за принципом «рівний – рівному» масштабується і стане невіддільною частиною педагогічної діяльності.

Література

1. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України. 14.12.2016 р. № 988-р. URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/54258/ (дата звернення: 26.05.2022).

2. Мастеркова Т. В. Професійні спільноти як чинник розвитку фахової компетентності педагога. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (195). С. 135–139.

3. Міжнародне дослідження учительського корпусу TALIS. URL : <https://globalcentre.hse.ru/newsletter3.7> (дата звернення: 03.06.2022).

4. Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти закладу загальної середньої освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» : Наказ Мінекономіки від 23.12.2020 р. № 2736 URL : <https://nus.org.ua/news/zatverdily-try-profesijni-standart-vchytelya-dokument/> (дата звернення: 05.06.2022).

5. Положення про центр професійного розвитку педагогічних працівників : Постанова Кабінету Міністрів України. 29.07.2020 р. № 672. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/672-2020-%D0%BF#n10> (дата звернення: 30.05.2022).

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Щербань П.І.,
методист лабораторії
методичного забезпечення
комунального закладу
«Житомирський обласний
інститут післядипломної
педагогічної освіти»
Житомирської обласної ради*

Анотація. Сьогодні освіта України намагається активно взаємодіяти з освітою Європейського Союзу в умовах інтеграційних процесів, що відбуваються в Європі та світі. Такі перспективи вимагають змін у післядипломній педагогічній освіті. Реформування освіти України, реалізація Концепції «Нова українська школа» визначають нові вимоги до системи післядипломної освіти. Післядипломна освіта має створювати умови для професійного зростання педагогічних працівників, що вміють здійснювати критичний аналіз і переосмислювати власний педагогічний досвід, усвідомлювати необхідність постійного особистісного та професійного розвитку протягом життя. Тому формування педагогічної рефлексії в умовах післядипломної педагогічної освіти є одним із основних компонентів у розвитку професійної компетентності вчителя.

Ключові слова: рефлексія, педагогічна рефлексія, післядипломна педагогічна освіта, професійний розвиток, професійна компетентність, професіоналізм.

У сучасній науковій літературі рефлексія характеризується як принцип людського мислення, що спрямовує його на осмислення та усвідомлення власних форм і передумов; як критичний аналіз змісту та методів пізнання; як процес самопізнання, що відкриває особливості внутрішнього світу людини. Як форма пізнання рефлексія виступає джерелом нового знання [1].

Дослідженням рефлексії займалася досить багато науковців, зокрема, Л.С. Виготський та О.М. Леонтьєв розглядали рефлексію як компонент структури діяльності, О.С. Анісімов, О.В. Зак досліджували

педагогічний аспект рефлексії, де вона виступає інструментальним засобом організації процесу навчання, І.Д. Бех, В.Є Василюк розглядали рефлексивні знання як результат осмислення власної життєдіяльності, С.Л. Рубінштейн відмічав, що найважливішою функцією рефлексії є забезпечення усвідомленого ставлення людини до діяльності, яку вона виконує [1].

Педагогічна рефлексія характеризується як критичне осмислення вчителем власного педагогічного досвіду. Саморозвиток педагогічного працівника стає можливим лише завдяки рефлексії, так як вона виступає особливим способом усвідомлення власної педагогічної діяльності. В такому контексті рефлексія виступає найважливішим механізмом, що сприяє підвищенню професійної компетентності сучасного вчителя [6].

В умовах післядипломної педагогічної освіти, під час тренінгів, семінарів, вебінарів, курсів підвищення кваліфікації необхідно активно використовувати вправи, прийоми, методи щодо формування педагогічної рефлексії. Таку діяльність можна розділити на три етапи:

- ✓ перший етап – навчитися аналізувати власну діяльність, досвід;
- ✓ другий етап – навчитися критично аналізувати свій попередній досвід;
- ✓ третій етап – це пошук нового зразку, нової діяльності; ознайомлення із інноваційними методами навчання та вміння їх використовувати [6].

Педагогічна рефлексія є важливою складовою Нової української школи. Загальною стратегією вчителя в освітній взаємодії з учнями є залучення їх до активної діяльності, що передбачає перехід учня з позиції об'єкта до суб'єктно-суб'єктних відносин. Учень як суб'єкт навчання здатен управляти власною навчальною діяльністю. Змінюється і діяльність вчителя на уроці. Учитель спрямовує свої зусилля на керівництво діяльністю учнів. Таке управління діяльністю тих, хто

навчається називається рефлексивним управлінням і потребує від вчитель сформованих вмінь педагогічної рефлексії [1].

В умовах трансформації освіти України педагогічна рефлексія має стати ключовим компонентом змін щодо утвердження основних принципів навчання:

- ✓ принцип дитиноцентризму;
- ✓ збереження цінностей дитинства, орієнтованого на радість пізнання;
- ✓ педагогіка партнерства;
- ✓ особистісно зорієнтований та компетентнісний підходи.

Отже, педагогічна рефлексія є важливою складовою професійної компетентності сучасного вчителя і має велике значення для безперервного підвищення його професіоналізму. Педагогічна рефлексія в умовах післядипломної педагогічної освіти має стати основою у професійному розвитку вчителя.

Література

1. Андрищенко О. О. Розвиток рефлексивних умінь учителів початкових класів у системі післядипломної педагогічної освіти. URL : http://phd.znu.edu.ua/page/dis/09_2020/Andryushchenko_dis.pdf (дата звернення : 01.06.2022).
2. Гуменюк І. Б. Рефлексивна діяльність вчителя англійської мови як основний фактор безперервного професійного вдосконалення. URL : http://zipro.net.ua/data/files/KafMetNavPredm/NaukRobota/Gumenjuk_IB_Refl_di.pdf (дата звернення : 06.05.2022).
3. Каденко І. В., Щетініна А. С. Феномен професійного розвитку в сучасному освітньому середовищі. URL : http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_2/7.pdf (дата звернення : 06.05.2022).
4. Козловська Г. В. Безперервна освіта в Європі та Україні : соціологічний аналіз. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3960/Kozlovska.pdf?sequence=1> (дата звернення : 02.05.2022).
5. Мельник Н. І. Феномен «професійної компетентності» в українській та європейській педагогічній теорії : порівняльний аспект. URL : <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/189/282> (дата звернення : 06.05.2022).
6. Рябченко О. Педагогічна рефлексія як засіб формування професійної компетентності вчителя іноземної мови в початкових класах. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7231/1/20170411_Innovation_P044-048.pdf

(дата звернення : 01.06.2022).

УДК 373.3.016:7]:37.014.3(477)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В НУШ

*Янковська І.М.,
доцент кафедри педагогіки і
методики початкового
навчання педагогічного
факультету НПУ імені
М.П. Драгоманова, кандидат
педагогічних наук, доцент*

Анотація. Тези присвячені проблемі сучасного підходу навчання мистецької освітньої галузі в Новій українській школі. Розглянуто актуальність інтеграції мистецтв в освітньому процесі початкової школи, та вплив театралізованої діяльності на розвиток особистості здобувача початкової освіти, а також важливість фахової підготовки вчителя.

Ключові слова: мистецькі компетентності, інтеграція видів мистецтва, початкова школа, театралізована діяльність, театральна педагогіка.

Реформування системи освіти в Україні на всіх етапах вимагає застосування ефективних нових форм і методів роботи вчителя під час навчання та виховання здобувачів освіти. На наше переконання, ефективним шляхом модернізації початкової освіти є використання комплексу різних видів мистецтв, засоби яких мають значний вплив на розвиток особистості. Сучасні здобувачі освіти щоденно знаходяться під впливом різних видів мистецтва через телебачення, смартфони, планшети. Взаємодія мистецтв у вигляді різноманітних інформаційних носіїв сприяє зацікавленості до інформації через зорове і слухове сприйняття.

Навчання у початковій школі спрямовано на формування освітніх компетентностей з усіх галузей, які визначені Державним стандартом

початкової освіти. Саме мистецька освітня галузь передбачає формування творчих компетентностей, через зміст п'яти мистецтв – музика, образотворче мистецтво, хореографія, театральне мистецтво та екрані види мистецтв. Тому, вчитель має бути фахівцем, який обізнаний у специфіці здійснення мистецької освіти.

На доцільність методологічних пошуків в сфері мистецької освіти наголошують українські вчені Данько Н., Ковальова С., Масол Л., Михайличенко О., Отич О., Падалка Г., Рудницька О., Ніколаї Г. та інші. Вказують на важливість підготовки майбутніх учителів до здійснення ідей, мети, завдань мистецької освітньої галузі в роботі з учнями.

Формування різнобічно розвиненої особистості майбутнього вчителя, на думку Л. Ліхницької, є важливим завданням сьогодення, оскільки «сучасний педагог здатний демонструвати учневі не тільки свої творчі здібності, а також стиль педагогічного керівництва найвищого рівня у роботі з учнями» [2, с. 89].

Інтеграція видів мистецтва в навчальному процесі у підготовці майбутніх учителів дає знання та формує вміння щодо використання засобів різних видів мистецтва для гармонізації внутрішнього світу, виховання, навчання та розвитку здобувачів освіти. На нашу думку, театральне мистецтво має глибокий вплив на формування особистості самого майбутнього вчителя, на його професійні здібності.

В Новій українській школі в освітній процес впровадження елементів театральної педагогіки можливе за рахунок розвивальних дидактичних ігор, які при вдалому застосуванні стають ефективним засобом засвоєння знань, умінь, навичок та формування компетентностей молодших школярів.

Враховуючи принцип «дитино центризм», особливу увагу варто приділити саме театралізованій діяльності, ставлячи мету сприяти формуванню культурної компетентності, моделі поведінки в сучасному суспільстві, здійснювати всебічний розвиток особистості, долучаючи її до літературних творів, музики, образотворчого мистецтва, національних традицій.

У житті кожної дитини рольові ігри допомагають адаптуватися та орієнтуватися у навколишньому світі, зрозуміти батьків. Вони імпровізують з речами, предметами, ляльками, іграшками, тим самим стають акторами, режисерами, декораторами і музикантами, казкарями – сценаристами. Граючись діти копіюють дорослих, створюють модель свого світу. У кожної людини залишаються приємні спогади дитинства про перші переглянуті вистави, які стали відчуттям свята, чарівного казкового світу.

Театралізована діяльність у початковій школі дає можливість розкрити індивідуальні особливості, здібності, творчий потенціал дитини, виховувати спрямованість. Така діяльність привчає розглядати, спостерігати, знайомитися, вивчати навколишній світ. На цьому досвіді створювати художні образи своїх героїв, перевтілюватися в образи, відчувати їх стан. Театралізована діяльність сприяє розвитку творчої уяви, асоціативному і креативному мисленню. А ще більший результат впливу здійснює колективна театралізована діяльність, яка направлена на розкриття особистості дитини, на самостійну творчість, на розвиток психічних процесів, самопізнання, самовираження, на здатність комунікувати з однолітками та дорослими.

Театральна діяльність близька дітям, вона стає грою, яка адаптує до життя, спілкування. Сюжетно-рольові ігри під час навчального процесу в початковій школі стають театралізованими іграми. Ці види діяльності учнів відрізняються тільки образністю, оскільки, в сюжетно-рольових

іграх програються ситуації із життя, а в змісті театралізованих ігор закладено композиція літературного художнього твору.

Театралізовані ігри сприяють моральному вихованню учнів, оскільки втілення в образ, його програвання (проживання) різних ситуацій, виявлення свого ставлення до об'єкту створює базу особистого досвіду.

Театралізовані ігри можуть використовуватися у взаємозв'язку різних змістів предметів початкової школи, наприклад образотворча і театральна-ігрова діяльність з метою естетичного виховання; в процесі вирішення завдань математичного змісту (задач-драматизації); для розвитку логічного зв'язного мовлення.

Таким чином, можемо говорити, що театралізована діяльність молодших школярів є їх художньою діяльністю, оскільки відбувається сприймання творів театального мистецтва, а цей процес є досить ефективним засобом педагогічного впливу на індивідуальність особистості. Одночасно, театралізована діяльність сприяє активній позиції у навчальному процесі учня, стає один із ефективних видів творчості, оскільки спричинює потребу самовираження, спілкування, пізнання себе через відтворення різних образів [3, с. 23].

Методично організована театралізована діяльність молодших школярів сприяє також формуванню уявлень про театр, ознайомленню з театальною термінологією. Така ігрова діяльність, як імпровізації під час навчання сприяє формуванню елементів сценічної виразності, театральних дій, художнього досвіду, а також впливає на розвиток особистого відчуття, почуттів, сприймання та переживань дитини, що спричинює розвиток емоційної сфери особистості. Під час такої діяльності учні навчаються, співчувати персонажам, співпереживати, проживати події в їх образі, усвідомлювати події, накопичувати досвід поведінки в тих чи інших життєвих ситуаціях сценічних героїв.

«Театралізована діяльність є невичерпним джерелом розвитку почуттів, переживань і емоційних відкриттів дитини, залучає її до духовного багатства. Постановка казки змушує хвилюватися, співпереживати герою і подій, і в процесі цього співпереживання створюються певні відносини і моральні оцінки» [1, с. 5].

Театральна педагогіка досить рівномірно інтегрує різні види і форми творчої діяльності здобувачів початкової освіти в змісті освітніх галузей початкової школи. Варто зазначити про важливий момент впливу на підвищення рівня сприймання навчального матеріалу та мотивацію до процесу навчання, формування культурної компетентності молодших школярів. Театральна педагогіка на сучасному етапі навчання в НУШ стає ефективним засобом формування творчих здібностей здобувачів початкової освіти, який сприяє відповідності їхнім віковим особливостям.

Отже, узагальнення ефективного впливу театралізованої діяльності на особистість, дає можливість зазначити, що цей засіб є одним з ефективних, оскільки, здобувач освіти отримує задоволення в театралізованому процесі вистави. Загальну картину створює синтез театралізованої діяльності через ознайомлення з особливим світом театру, як з видом мистецтва і створення умов організації дитячої театральної-ігрової діяльності. Тому, можемо вважати театральну діяльність молодших школярів, як ефективний засіб навчання, виховання та всебічно розвитку особистості, який повномірно та вільно розгортає здібності та сприяє творчості. Цілеспрямована робота вчителя на розвиток особистості здобувача початкової освіти засобами театального та інших видів мистецтв направлена на вирішення завдання НУШ.

Література

1. Комаровська О. А. Театр і школа: виховують одностудії. Книга для вчителя та батьків. Ніжин: ТОВ Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 92 с.
2. Ліхницька Л. М. Методичні чинники готовності майбутніх учителів музики до

інноваційної діяльності. *Зб. матер. наук. доп. Всеукр. наук.-практ. конф. «Сучасні проблеми виконавської підготовки викладачів мистецьких дисциплін»*: Наукове видання / за ред. Козир А. В. та ін. Херсон : МПП «Видавництво ІТ», 2016. С. 89–91.

3. Ніколаї Г. Ю. Методологічні пошуки у сфері мистецької освіти. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання* : зб. наук. пр. Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. Випуск 1 (1). С. 3–17.

УДК [37.016:5]:37.015.31[043.2]

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

*Ясакова Т. Ю.,
асистентка кафедри
хімії і хімічної технології
Національний авіаційний
університет*

Анотація. Розвиток критичного мислення при викладанні природничих дисциплін студентам різних спеціальностей. Одночасність та взаємодоповнюваність розвитку критичного мислення та змісту навчальної дисципліни.

Ключові слова: критичне мислення, ситуації вибору.

Сучасний швидкоплинний світ вимагає постійного руху та розвитку, переходу із однієї сфери професійних інтересів до іншої, що вимагає зміни професійних навичок. Тому саме розвиток надпрофесійних навичок *soft skills* допомагає як професійному зростанню в усіх галузях так і в повсякденному житті. Формування та розвиток таких навичок, поряд з формуванням вузькоспеціалізованих навичок конкретної професії є завданням підготовки здобувачів вищої освіти. Однією з таких навичок є критичне мислення. Поняття «критичного мислення» розглядалось багатьма дослідниками: Дж. Д'юї, М. Ліпманом, Д. Клустером, Р. Паулем, Д. Халперн.

Вітчизняні вчені також займалися проблемами критичного мислення. Зокрема С. Терно [1, с.31] показує генезис критичного мислення: 1) цілі навчання (мотивація) – створення проблемної ситуації; 2) засіб навчання, який містить правила критичного розмірковування; 3) зміст навчання, який представлений системою проблемних задач, що поступово ускладнюються; 4) метод навчання, який передбачає системне створення для учнів ситуацій вибору; 5) форма навчання, яка забезпечує діалог у процесі розв'язування ситуацій вибору; 6) метод контролю, що передбачає письмові завдання та наступну групову та індивідуальну рефлексію (аналіз і критику, самоаналіз і самокритику); 7) стиль навчання, який надає учню право на помилку, моделює ситуації виправлення помилок.

Важливість формування та розвитку критичного мислення підкреслює О. Тягло [2, с.253]: «виховання критичного мислення можна і потрібно уводити у викладання будь-якої академічної дисципліни, тим самим підвищуючи ефективність засвоєння не тільки критичного мислення, а й відповідної дисципліни, осучаснюючи освітній процес загалом».

Засвоєння змістовної частини навчальної дисципліни та розвиток критичного мислення є одночасними та взаємодоповнюючими процесами, які не можна відокремити один від одного. Враховуючи зазначене ми використовуємо прийоми та методи розвитку критичного мислення при викладанні дисциплін природничого циклу. Тут потрібно розмежовувати викладання дисциплін природничого циклу, а саме дисципліни «Хімія» для здобувачів освіти різних спеціальностей та викладання різноманітних дисциплін хімічного та хіміко-технологічного напрямку для здобувачів освіти спеціальності 161 «Хімічні технології та інженерія». В першому випадку розвиток саме soft skills є домінуючим над вивченням фактичного матеріалу. Метою викладання не є вивчення

певних законів та правил, адже основні поняття хімії вивчалися у школі. Звичайно, звертаємо увагу на ті розділи хімії, які потрібні для формування фахових компетентностей, але переважаючими є загальні компетентності: здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність приймати обґрунтовані рішення; здатність працювати у команді. Розвиток критичного мислення є одним із компонентів кожної із зазначених компетентностей. У випадку підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Хімічні технології та інженерія» не можна відкинути важливість знання змістовної частини матеріалу та все ж вміння використовувати його у проблемних ситуаціях, вміння на основі набутих знань зробити усвідомлений вибір, уміння критично проаналізувати свою роботу та змінити її напрямок, а, можливо, повністю переглянути свої результати є надважливими. Так проблемна ситуація створюється при виконанні лабораторної роботи «Визначення невідомої речовини». Ця лабораторна робота є підсумковою роботою першого модуля «Якісний аналіз» курсу «Аналітична хімія». Всім студентам роздаються різні сухі солі, а їх завданням є використовуючи знання про якісні реакції катіонів та аніонів визначити які саме речовини вони отримали. Інструкція для виконання роботи лише загальна, кожен конкретний випадок потребує свого розв'язання та вибору шляху визначення. Даній роботі передують невеликі завдання на визначення індивідуальних катіонів та аніонів кожної групи в їх суміші. Тобто поряд з конкретними окремими об'єктами (катіонами чи аніонами), розглядаються невідомі за складом суміші кожної групи. Такий підхід дозволяє не просто познайомити з якісними реакціями на катіони та аніони, а кожного разу створювати проблемні ситуації, що потребують індивідуального розв'язку. Отже маємо одночасно розвиток критичного

мислення та краще вивчення фактичного матеріалу курсу. Ці два фактори підсилюють один одного.

Література

1. Терно С. О. Теорія розвитку критичного мислення (на прикладі навчання історії) : посібник для вчителя. Запоріжжя: Запоріжський національний університет, 2011. 105 с.

2. Тягло О. Досвід засвоєння критичного мислення в українській вищій школі. *Філософія освіти*. 2017. № 2 (21). С. 240–257.

Постерні матеріали

УДК 37.015.3:373.3/5

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ СПОЖИВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ПОСЛУГ ПЕДАГОГІЧНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

*Бойко І. І.,
завідувачка кафедри психології КЗ
«Житомирський ОІППО» ЖОР,
кандидат психологічних наук,
доцент*

Анотація.

Актуальність. Психологічна компетентність педагогічного працівника, в умовах реформування освіти під час війни РФ з Україною, набула неабиякої актуальності. Це стосується, в першу чергу, створення та збереження психологічного благополуччя і свого і учнів, готовності до звернення за психологічною допомогою до психолога, культури споживання психологічних послуг, зокрема. Практика надання психологічної допомоги в умовах війни показала, що психологічна допомога є ефективною, якщо вона надається вчасно і вчасно споживається у випадку екстреної необхідності. Позитивне розв'язання такої ситуації залежить від певних чинників, зокрема: від світоглядної позиції педагога, його інтелектуального розвитку, рівня самосвідомості, емоційної, морально-вольової сфери, статі, віку, індивідуально-типологічних особливостей та психологічної культури, яка є соціально-психологічною властивістю особистості. Психологічна культура впливає на здатність педагога диференціювати свої позитивні та негативні сторони професійної діяльності, визнавати наявність потреби у конкретній психологічній послугі, яку він диференціює як корисну/не

корисну, ефективну/неефективну тощо та на формування культури споживання психологічних послуг. *Метою* нашого дослідження є встановлення закономірностей формування готовності та розвитку культури споживання психологічних послуг педпрацівниками НУШ. Дослідження – пілотажне; методи дослідження: інтерв'ю, авторський варіант анкетування, метод наративу; вибірка склала 120 педагогічних працівників. Аналіз здійснено на когнітивному, емоційно-поведінковому рівнях. Дійшли *висновку*: на когнітивному рівні - 92% педагогічних працівників зазначають важливість та необхідність звертання до фахівця задля отримання психологічної допомоги та підтримки; емоційному – 72% проявляють позитивну тенденцію, щодо схвалення споживання психологічних послуг; на поведінковому (практична реалізація та готовність до споживання психологічної послуги) – 3% готові та споживають, 5% – не схвалюють необхідність звертання до фахівця та не готові до споживання психологічної послуги, 92% - засвідчують брак навичок, потребують формування, розвитку психологічної компетентності, формування культури споживання психологічних послуг. Загалом, потребують цілеспрямованого організованого впливу на КПК; культура споживання психологічних послуг (як професійний аспект) педпрацівниками загальноосвітньої НУШ постає як нагальна задача перед психологічною службою України.

Ключові слова: компетентність, психологічна культура, споживання психологічних послуг.

Література

1. Бойко І. І. Впровадження психолого-педагогічної науки у практику: психологічна компетентність та емоційний інтелект // *Базова освіта НУШ: процесуальне правонаступництво: зб. матеріалів регіонал. наук.-практ. інтернет-конференції, 29 березня 2021 р.* / Житомир : КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР, 2021. С. 15-20

2. Бойко І. І. Особистісний професіогенез: психологічна компетентність педпрацівника та технології акме-професіоналізму // *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників Нової української школи в умовах*

післядипломної освіти : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції (онлайн), 14 травня 2021 р. / КЗ "Житомирський ОШПО" ЖОР ; ДЗВО «Ун-т менеджменту освіти» НАПНУ, Навч.-наук. ін-т менеджменту та психології ; КНЗ КОР «Київ. обл. ін-т післядиплом. освіти пед. кадрів» та ін. Житомир : КЗ «Житомирський ОШПО» ЖОР, 2021. С. 32-35

УДК 37.018 : [373.5 : 37.02] (043.2)

**ВИКЛИКИ У СТРАТЕГІЧНОМУ ПЛАНУВАННІ ЗАКЛАДУ
ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ
КЛАСТЕРНОГО ПІДХОДУ**

*Любченко Н. В.,
доцент кафедри
менеджменту освіти та
права ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»,
кандидат педагогічних наук,
доцент*

Анотація.

Повна загальна середня освіта (далі – ЗСО) займає особливе місце в національній системі безперервної освіти як за масовістю охоплених учасників освітнього процесу, так і за масштабністю і важливістю завдань, які покликана розв’язувати. За період незалежності України ця освітня ланка зазнала кардинальних трансформацій і змін, утвердившись як демократична за характером і національна за змістом соціальна інституція, що забезпечує реалізацію конституційного права та обов’язку громадян щодо здобуття повної загальної середньої освіти. У Національній доповіді про стан про стан і перспективи розвитку освіти в Україні відзначено, що істотної трансформації зазнали цільова спрямованість освіти, її зміст, організація освітнього процесу, дидактико-методичне забезпечення, підходи до оцінювання освітніх результатів, зокрема у напрямі посилення особистісної відповідальності і

доброчесності. Це законодавчо закріплено Конституцією України, прийнятими законами України «Про освіту» (2017 р.) і «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.), іншими нормативно-правовими актами. Нинішня модернізація повної загальної середньої освіти відбувається відповідно до Плану заходів на 2017–2029 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», схваленого урядом у 2017 р. Аналітичний звіт Державної служби якості освіти України за результатами проведених інституційних аудитів 2020–2021 років визначив поступовий рух освітньої реформи, запровадження нових підходів у практику роботи керівників і педагогів, негативні та позитивні тенденції якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти. Професійним стандартом «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти» (2021 р.) визначено вимоги щодо компетентностей керівника закладу ЗСО з стратегічного управління закладом та стратегічного управління персоналом. Актуальність зазначеної проблеми стратегічного планування закладу ЗСО визначається й тим, що експерти інституційних аудитів оцінили наявність стратегії розвитку та системи планування діяльності закладу, моніторинг виконання поставлених цілей і завдань у школах, що пройшли інституційний аудит, переважно на достатньому рівні – 46 %, а на рівні, що вимагає покращення – 42 %. Аудити показали такі негативні тенденції щодо реалізації стратегічного управління закладами освіти, що передбачає наявність дієвих стратегій розвитку освіти, постійного здійснення самооцінювання та коригування освітніх процесів. Також експерти зафіксували, що частина стратегій є просто формальними документами, не затвердженими засновниками, з непередуманими та неузгодженими джерелами фінансування, що лише близько половини

документів містять компоненти, характерні для стратегічного управління (місія, візія, стратегічні та операційні цілі, джерела фінансування).

Актуальним для вирішення зазначених проблем є визначення завдань в контексті визначеної мети Стратегії людського розвитку (2021 р.) – створення умов для всебічного розвитку людини протягом життя, розширення можливостей реалізації потенціалу і свободи особистості, її громадянської активності заради формування згуртованої спільноти громадян, здатних до активної творчої співучасті у гармонійному, збалансованому та сталому розвитку держави. Таке соціальне замовлення детермінує необхідність формування та вдосконалення професійних компетентностей керівника закладу загальної середньої освіти – директора Нової української школи – лідера змін. Запровадження тематичної спрямованості підвищення кваліфікації керівників закладів ЗСО щодо кластерного підходу в системі відкритої освіти є одним із шляхів виконання завдання системного дослідницько-інноваційного супроводу усіх ланок безперервної освіти впродовж життя – дошкільної і позашкільної, початкової, базової і профільної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої, післядипломної освіти й освіти дорослих. Теоретичні й практичні аспекти дослідження розкривають зміст і результати роботи щодо запровадження технологій кластерного підходу в управлінні освітою, в управлінні професійним розвитком керівників закладів ЗСО.

Ключові слова: управління закладом освіти, кластер, кластерний підхід, стратегія розвитку закладу освіти, стратегічне планування, стратегічне управління.

Література

1. Аналітичний звіт за результатами інституційних аудитів 2020–2021 рр.: Тенденції якості освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти. Державна служба якості освіти України, 2022. 42 с. URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2022/02/Analytical-report-on-institutional-audit-2020-2021_SQE_SURGe.pdf

2. Ковбасюк Ю. В., Дегтярьова І. О. Кластерний підхід до регіонального економічного розвитку в країні : навч.-метод. матер. Київ : НАДУ, 2015. 52 с.
3. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів в управлінні освітою в умовах децентралізації влади. Вісник післядипломної освіти. Серія : Управління та адміністрування. Ун-т менедж. освіти НАПН України ; редкол. : О. Л. Ануфрієва [та ін.]. Вип. 2 (31). К.: АТОПОЛ ГРУП, 2016. С. 65–81.
4. Любченко Н. В. Технології стратегічного планування та проектного менеджменту в управлінні освітою об'єднаної територіальної громади і опорними школами. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць. НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти»; голов. ред. І. Дунаєв; редкол.: О. Алейнікова [та ін.]. Київ: Юстон, 2019. Вип. 10 (39). С. 36–59. URL: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=mJvI8KMAAAAJ&hl=ru>
5. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні: монографія / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), О. М. Топузов (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України).
6. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономіки) від 17.09.2021 р. № 568-21 URL: <https://www.me.gov.ua/documents/detail?lang=uk-ua&id=22469103-4e36-4d41-b1bf-288338b3c7fa&title=restprofesiinikhstandartiv>
7. Про Стратегію людського розвитку: Указ Президента України від 2 червня 2021 року № 225/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0036525-21#Text>
8. Самійленко Г. Інституціональний аспект дослідження кластера. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 1 (21), С. 72–81.
9. Стойчик Т. І. Управління якістю підготовки конкурентоздатних фахівців у закладах професійної освіти: теорія та практика : монографія / за наук. ред. Л. М. Сергеевої. Дніпро : Журфонд, 2020. 767 с.

УДК 378.046.4 : 005.963 (043.2)

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ ЯК ЕФЕКТИВНА ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

*Самко А.М.,
старший науковий співробітник
відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих
імені Івана Зязюна НАПН України,
кандидат педагогічних наук*

Анотація.

Актуалізовано значення педагогічного коучингу як ресурсного аспекту педагогічної діяльності, що сприяє ефективній партнерській взаємодії суб'єктів освітнього процесу. Конкретизовано зміст і сутність педагогічного коучингу, це: партнерське комунікативне співробітництво, що допомагає досягати значних результатів у різних сферах життєдіяльності; безперервний процес розвитку, вдосконалення, розкриття потенціалу особистості для досягнення максимального результату; система взаємодії з коучем, із собою, з навколишнім світом; технологія, що дозволяє переміститися із зони проблеми в зону ефективного рішення; модель взаємодії суб'єктів, завдяки якій коуч-викладач підвищує рівень мотивації та відповідальності; вид підтримки особистості, що ставить завданням професійне й особистісне зростання, підвищення персональної ефективності тощо.

Визначено мету використання педагогічного коучингу в освітньому просторі, яка полягає у підвищенні якості освітніх послуг і забезпеченні на цій основі конкурентоспроможності педагогічних працівників відповідно до європейських стандартів і найкращих вітчизняних традицій. Окреслено принципи педагогічного коучингу, серед яких: принцип усвідомлення й відповідальності, принцип єдності і взаємодії, принцип партнерства, принцип ієрархічності розвитку, принцип гнучкості, економічності та комплексності, соціального партнерства й об'єктивності тощо.

Закцентовано увагу на застосуванні педагогічного коучингу на рівні інституту післядипломної педагогічної освіти, що сприяє удосконаленню системи управління якістю освіти на основі впорядкування та розширення можливостей застосування технології педагогічного коучингу; підготовці викладачів-андрагогів, коучів до створення цілісної системи професійного розвитку в умовах післядипломної педагогічної

освіти. Розглянуто переваги організації професійної підготовки фахівців у системі післядипломної педагогічної освіти на основі коучингової технології.

Підсумовано, що використання педагогічного коучингу є одним з можливих напрямів розвитку професійної компетентності педагогів, що дає їм змогу не тільки вдосконалювати власну професійну діяльність, а й формувати потребу у професійному самовдосконаленні впродовж життя, досконало вести соціальний діалог, сприяти розвитку соціального партнерства. Зазначено, що використання технології педагогічного коучингу сприяє удосконаленню системи управління якістю освіти на андрагогічних, компетентнісних, акмеологічних, праксеологічних засадах; підготовці викладачів-андрагогів, коучів до створення цілісної системи саморозвитку та самовдосконалення протягом усього життя.

Ключові слова: професійний розвиток, педагогічний коучинг, технологія професійного розвитку, післядипломна педагогічна освіта.

Література

1. ICF Credential – International Coach Federation. URL : <https://coachfederation.org/icf-credential> (дата звернення : 16.09.2022).
2. Поберезська Г. Коучинг як педагогічна технологія студентоцентричного навчання у ВНЗ. *Педагогіка професійної освіти*. 2017. № 4 (58). С. 100–118.
3. Романова С. Коучинг як нова технологія в професійній освіті. *Вісник національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2010. Вип. 3. С. 83–86.

УДК 378.046.4 : 005.963 (043.2)

СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

*Санковська І. М.,
викладачка кафедри дошкільної
та початкової освіти
ІПО КУБГ*

Анотація.

З метою якісного супроводу професійного розвитку вчителів у системі неперервної педагогічної освіти необхідно розуміти реалії та запити цієї категорії слухачів.

Враховувати, що переважна більшість освітян розуміє та високо поціновує власні здобутки щодо теорії і практики викладання. Здебільшого здійснила критичний аналіз наявних знань, умінь, навичок та ставлення до роботи. На час звернення до установи з надання післядипломної освіти педагоги переважно є внутрішньо мотивованими до підвищення кваліфікації - прагнуть подолати розбіжності між існуючим браком знань сучасних освітніх технологій та усвідомленістю щодо потреби оволодіння ними.

Вчителі, констатувавши дисонанс між попередньо освоєними знаннями і реаліями сучасності, виважено підходять до вибору тематики та складових нових знань, достатньо чітко розуміють цілі власної навчальної діяльності та подальше практичне застосування здобутих умінь і навичок.

Саме на цьому етапі створюється сприятливий для професійного розвитку вчителів клімат, який уможливорює співпрацю між педагогами та науково-педагогічними працівниками університетів, дослідниками в галузі освіти. Доводить педагогам факт зацікавленості працівників установ післядипломної освіти в їх особистому зростанні, у професійно-педагогічному досвіді як джерелі розвитку продуктивності спільних дій.

Фахівці пропонують педагогам опанування новітніх цифрових інструментів для підвищення ефективності викладацької діяльності та паралельне підвищення власної цифрової компетентності. Використання цифрових інструментів в освітньому середовищі є провідним фактором для очікуваного та пролонгованого успіху як педагогічної, так і учнівської спільноти. Підґрунтям цьому слугує доступність,

ефективність, які потрібно об'єднати з метою персоналізованої спрямованості знань, що здобуваються.

Вміння самостійно знаходити і збирати інформацію, аналізувати її, узагальнювати та здійснювати передачу іншим учасникам освітнього процесу - перевага, що дає педагогові використання ІКТ в освітній діяльності. Формування самостійності учнів під час планування та виконання завдань завдяки щоденній роботі та практиці набуває звичної поведінкової форми. Згодом, завдяки системно спрямованій вчительській праці у даному напрямі, учень самостійно напрацьовує та автоматизує алгоритм роботи зі збору, аналізу та застосування результатів. Це дозволяє прогнозувати формування мотиваційної готовності школяра до пізнавальної самостійності не лише у навчальних, а й в інших життєвих ситуаціях.

Ключові слова: неперервний професійний розвиток, зміни фахової поведінки, внутрішня мотивація до підвищення кваліфікації, когнітивна реструктуризація знань.

Література

1. Лук'янова Л. Б., Аніщенко О. В. Освіта дорослих : короткий термінологічний словник. Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2014. 108 с.
2. Муқан Н., Грогодза І. Професійний розвиток педагогів : теорії, концепції, підходи. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2013. № 4 (18). С. 154–160.
3. Освіта дорослих : теоретичні і методологічні засади: монографія / Л. Б. Лук'янова та ін. Київ : Пед. думка, 2012. 420 с.
4. Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти : практичний посібник / М. П. Вовк та ін. Київ : Талком, 2019. 320 с.
5. Технології професійного розвитку педагогів: методичний poradnik / Т. М. Сорочан та ін. Київ : Держ. вищ. навч. закл. «Ун-т менедж. освіти», 2016. 231 с.

УДК 37.091.12: 005.963 (043.2)

АКСІОПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ ПЕДАГОГА ВІД ПОЧАТКІВЦЯ ДО МАЙСТРА (ВІЗІЯ ЯВИЩА)

Сивак О.І.,

заступник директора
Фахового коледжу
«Східноєвропейський
університет імені Рауфа
Аблязова», м. Черкаси

Анотація.

Учасникам конференції пропонується короткий виступ- анотація презентації якісно-структурного тренінгу для педагогів «Аксіопсихологічний менеджмент особистісно-професійного зростання педагога від початківця до майстра» (візія явища). Даний тренінг є вступним до авторського тренінгового курсу підживлення, відображення, самоусвідомлення процесу професійного зростання педагога. Тренінговий курс створювався в процесі багаторічної практичної роботи автора з педагогами м.Черкас та України.

Науковим підґрунтям курсу є положення позитивної психотерапії Носсрата Пезешкіана, аксіологічної психології особистості Зіновії Карпенко, раціогуманізму Георгія Балла та багатьох інших психологічних і педагогічних наукових напрямків.

Ключові слова: професійне зростання, педагогічні працівники, освіта впродовж життя, аксіопсихологічний менеджмент, раціогуманізм, втілюючий діалог.

Література

1. Карпенко З. С. Аксіологічна психологія особистості. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. 512 с.
2. Баер У. Творческая терапия – терапия творчеством. Москва : Класс, 2013. 526 с.
3. Балл Г. Система принципів раціогуманізму. *Психологія і суспільство*. 2011. № 4. С. 16–32.
4. Пезешкиан Н. Психотерапія повсякденної життя: тренінг разрешення конфліктів. С-Пб. : Речь, 2001. 288 с.

УДК 37.013.3 (043.2)

**ВЗАЄМОДІЯ КОГНІЦІЙ СЛУХАЧІВ КПК З ДИДАКТИЧНИМ
ЗМІСТОМ ТА ТЕХНІЧНОЮ АРХІТЕКТУРОЮ:
КОНЦЕПТУАЛІЗУЄМО ПРОБЛЕМУ**

Скрипник М. І.,

*доцент кафедри філософії і освіти
дорослих ЦПО ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України,
кандидат педагогічних наук, доцент;*

Кравчинська Т. С.,

*доцент кафедри філософії і освіти
дорослих ЦПО ДЗВО «Університет
менеджменту освіти» НАПН України,
кандидат педагогічних наук, доцент;*

Волинець Н. П.,

*старший викладач кафедри
філософії і освіти дорослих ЦПО ДЗВО
«Університет менеджменту освіти»
НАПН України.*

Анотація.

Проблема узгодженості когніцій дорослого учня з технічною архітектурою в сучасних контекстах входить у предмет досліджень із трансформаційного використання інформаційних технологій. Актуалізується питання не технологічної підтримки, аналізу потенціалу інструментів у віртуальному освітньому просторі (результат власного цілепокладання; власний простір з урахуванням мети, проєкту саморозвитку, рівня мотивації й рівня комп'ютерної грамотності), а когнітивне розуміння складних взаємодій між змістом, педагогікою, дорослими учнями та технологіями, що може призвести до успішної

інтеграції кількох технологій у навчанні. Розглянуто педагогічний аспект визначення та змістового наповнення понять: «віртуальне освітнє середовище» (загальне), «віртуальний освітній простір» (конкретне), «взаємодія технології у контексті змісту та освітньої практики (ТРАСК; e-ТРАСК; ТРАСК-SAMR Models)», «когнітивна метафора», «концепція втіленого пізнання», «мультиmodalні навчальні тексти». Авторський підхід до концептуалізації проблеми. Основна ідея: для проектування слухачами КПК віртуального освітнього простору необхідно андрагогам при реалізації відкритих освітніх КПК зміст інтерактивного онлайн освітнього курсу узгоджувати із когніціями суб'єктів учіння та технічною архітектурою. Задум: модернізувати зміст відкритих освітніх КПК педагогів на основі інтеграції когнітивного розуміння складних взаємодій між вмістом, педагогікою, запитами дорослих учнів і технологіями. Для цього необхідно через діагностичний інструментарій визначати стилі навчання слухачів КПК і запити на актуальний дидактичний зміст, реалізацію якого в інтерактивному онлайн освітньому курсі здійснювати з урахуванням фреймів, метафор, наративів, представлених мультиmodalними навчальними текстами. Гіпотеза дослідження: формування слухачами КПК віртуального освітнього простору буде продуктивним, а архітектура технологій в інтерактивному онлайн освітньому курсі узгоджуватиметься із когніціями суб'єктів учіння за умови, якщо андрагоги: дидактичне забезпечення курсів представлятимуть через концептуальні метафори (фрейми, метафори, наративи) у різноманітних мультиmodalних навчальних текстах; при створенні цих текстів враховуватимуть конструктивістські та проєктні підходи, проблемне навчання, потенціал цифрових інструментів для створення мультиmodalних навчальних текстів для реалізації дев'яти подій навчання (за Ганьє [1]); реалізовуватимуть когнітивну технологію роботи з/над поліmodalним

текстом; підвищуватимуть інформаційну грамотність та реалізуватимуть складові дидактичного процесу різноманітними мультимодальними текстами.

Ключові слова: слухачі КПК, віртуальний освітній простір, когніції, дидактичний зміст, технічна архітектура, TRACK-SAMR Models.

Література

1. Скрипник М. І. Навчальний текст: новий формат у цифровому освітньому просторі. URL : <https://u.to/6bYkHA>. (дата звернення: 07.06.2022).

2. Яцишин А. В. Теоретико-методичні основи використання цифрових відкритих систем у підготовці аспірантів і докторантів з наук про освіту : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.10. Київ, 2021. 636 с. URL : <https://u.to/KqsuHA>. (дата звернення: 07.06.2022).

3. Gagne R. M. Learning Theory, Educational Media, and Individualized Instruction. ERIC. 1970. URL : <https://eric.ed.gov/?id=ED039752>.

4. Hung-Ying L., Chi-Yang C., Ge W. Research on Technological Pedagogical and Content Knowledge: A Bibliometric Analysis From 2011 to 2020. *Front. Educ.* 2022. 24 February. DOI : <https://doi.org/10.3389/educ.2022.765233>.

5. Koehler M. J., Mishra P., Yahya K. Tracing the development of teacher knowledge in a design seminar: Integrating content, pedagogy and technology. *Comput. Educ.* 2007. Vol. 49. P. 740–762.

УДК 37.091.12: 005.963 (043.2)

**ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИХОВАТЕЛІВ-
МЕТОДИСТІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: ФОРМИ ТА
ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ НА КУРСАХ В ІНСТИТУТІ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

Смольникова Г.В.,

доцент кафедри

дошкільної та початкової освіти

Інституту післядипломної освіти

Київського Університету імені

Бориса Грінченка, кандидат

психологічних наук, доцент

Анотація.

У статті розкриваються особливості організації та проведення курсів підвищення кваліфікації вихователів-методистів закладів дошкільної освіти в Інституті післядипломної освіти Київського університету імені Бориса Грінченка. Презентовано теоретичні та емпіричні результати дослідження ефективної організації роботи курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сучасних умовах.

Ефективна освіта на курсах підвищення кваліфікації аналізується як складне утворення, що одночасно постає і соціокультурним інститутом, і системою, і процесом, і результатом, яка спрямована на постійну підготовку кожного фахівця до самореалізації в швидкозмінному світі.

Як процес вона розглядається в контексті низки переходів. Це: 1) перехід до навчання на основі мислення та знань, орієнтованих у майбутнє; 2) перехід до освітнього маршруту з індивідуальною траєкторією творчості; 3) перехід до сприймання освітян під час навчання на курсах підвищення кваліфікації, як до суб'єктів педагогічного впливу, які трансформують на себе зовнішній педагогічний вплив і разом із цим здійснюють самостійний вплив.

Увагу акцентовано на формах організації навчання (очна, очно-дистанційна та дистанційна), на освітніх програмах та інноваційних методах і прийомах навчання (відеоматеріали та звукозаписи з досвіду роботи дошкільних закладів, ділові ігри, критичний аналіз, майстер-класи, «мозковий штурм», обговорення конкретних випадків і проблем у групах, практичні ситуації, тренінги).

Ключові слова: вихователь-методист закладу дошкільної освіти, професійний розвиток, освіта впродовж життя, форми та процес навчання на курсах підвищення кваліфікації.

Література

1. Бондар В., Шапошнікова І. Управління формуванням професійної

компетентності вчителя. *Освіта і управління*. 2006. Т. 9. № 2. С. 20–27.

2. Денисенко Н. Образ педагога та нова модель управління дошкільною освітою. *Дитячий садок : Управління*. Київ : Ред. Загальнопед. 2005. С. 53–57.

3. Івашнюва С. В. Проектування змісту навчання в системі післядипломної педагогічної освіти: освітні запити і потреби. *Нова педагогічна думка*. 2018. № 2 (94). С. 29–34.

4. Інноваційні процеси у професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 16 квіт. 2009 р. / В. Алфімов та ін. Донецьк : Каштан, 2009. 459 с.

5. Олійник В. В. Самостійна робота слухачів у процесі підвищення кваліфікації : науково-методичні матеріали НАПН України. Київ : Ун-т менеджменту освіти НАПН України. 2010. 44 с.

УДК 37.013.77 (043.2)

ВИХОВАННЯ ПОВАГИ ГІДНОСТІ ЯК ПРОТИДІЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ БУЛІНГУ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

*Третяк О.П.,
доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти
Інституту післядипломної освіти
Київського університету імені
Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук,
доцент*

Анотація.

Статтю присвячено актуальній проблемі виховання поваги гідності як протидії наслідків булінгу в учнів початкової школи. На основі аналізу філософської, психологічної та педагогічної літератури та враховуючи багатогранність освітнього процесу маємо можливість розкрити стан проблеми. Завданням даної статті є дослідити роль виховання поваги гідності в протидії виникнення явищ насилля, конфліктних ситуацій (зокрема, булінгу). Заклад освіти відіграє важливу роль у створенні умов для здобуття учнями та ученицями знань в

безпечному освітньому середовищі, формуванні ставлень та навичок, які потрібні, щоб уникнути та запобігти проявам насильства, безконфліктного спілкування, ненасильницької поведінки. Розкриваючи особливості булінгу та специфіку його прояву у середовищі початкової школи акцентуємо увагу на організації виховного процесу, який є засобом протидії, попередження та корекції девіантних проявів поведінки учасників освітнього процесу. Вирішальна роль у створенні безпечного освітнього середовища та протидії булінгу належить педагогам. Проте впоратися з цією проблемою вони можуть тільки завдяки системному підходу та підтримки керівництва школи, батьків, представників місцевих органів влади та громадських організацій, а також із залученням та участі дітей та молоді. Практичне значення дослідження визначається тим, що його результати дозволяють покращити якість виховного простору школи, підвищити ефективність його впливу на моральний розвиток підростаючого покоління, адаптувати діяльність молодших школярів до реальної життєдіяльності. Практичне значення статті полягає в тому, що її матеріали можуть використовуватися в організації виховної роботи закладів загальної освіти та підготовки вчителів початкової школи.

Ключові слова: повага гідності, протидія, наслідки булінгу, шкільне цькування, способи захисту, конфлікт, стрес, тривожність.

Література

1. Журба К. О., Коновець С. В., Шкільна І. М. Особистісно орієнтована методика виховання моральної самосвідомості зростаючої особистості : методичні рекомендації. Харків : «Друкарня Мадрид». 2016. 66 с.
2. Програма «Нова українська школа у поступі до цінностей» / І. Д. Бех та ін. Київ. 2019. 33 с.
3. Bajovic M., Rizzo K. Meta-moral cognition: bridging the gap among adolescents moral thinking, moral emotions and moral actions. *International Journal of Adolescence and Youth*, 2021. 26 (1). P.112–115.
4. Mesquita A. M. Value formation on concrete subject educational process. *Interacao em Psicologia*. 2021. Vol. 24 (3), P. 375–384.

РЕЗОЛЮЦІЯ

та практичні рекомендації учасників Всеукраїнської конференції «Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти»

У сучасних умовах суттєво збільшується необхідність безперервного розвитку і постійного оновлення знань, компетенцій і навичок. Людство все більше залежить від технологій, оскільки нові можливості і способи інтеграції технологій до освітнього процесу створюються щоденно. Мета трансформації освітнього процесу – створення гнучкої, адаптивної системи освіти, яка відповідає запитам цифрової економіки і забезпечує максимально повне використання дидактичного потенціалу цифрових технологій.

Перехід до відкритої освіти суттєво трансформує професійну діяльність педагогічних і науково - педагогічних працівників, провідними функціями яких в умовах відкритої освіти стають: проектування форм, методів, навчальних матеріалів, засобів діагностико-формуючого оцінювання для створення локального освітнього середовища конкретного освітнього курсу, наповненого можливостями розвитку; проектування і організація ситуацій освітньо-значущої комунікації; формування і розвиток критичного мислення в процесі пошуку і відбору інформації в цифровому середовищі; управління навчальною мотивацією та ін.

Учасники Конференції наголошують, що у сучасній соціокультурній ситуації, в умовах російської агресії, в умовах навчання під обстрілами все більшого значення набуває цінність розвитку особистості «у височінь ціннісного сходження». Актуалізується проблема вивчення різних моделей навчання дорослих, накопичених у європейському та світовому освітньо-наукових просторах, а також обґрунтування доцільності їх використання в системі освіти України для її інтернаціоналізації та глибинного оновлення зі збереженням національної культури, освіти, традицій.

Як зазначають учасники конференції, відкрита освіта забезпечує безперервність навчання впродовж усього життя, зміни в характері відносин учасників освітньої діяльності, ефективність і доступність в отриманні знань. Відкрита освіта, інтегруючи в собі все цінне, що виробила наука, відображаючи дійсно демократичну й гуманістичну спрямованість освітнього процесу, є домінантою цивілізаційного розвитку соціуму.

Зміни, що відбуваються в світі в сфері освіти спрямовані на подолання нерівності та забезпечення права на освіту людини незалежно від її особливих освітніх потреб. З впровадженням Концепції НУШ актуалізується завдання формування ключових компетентностей,

соціалізації. Якісні зміни педагогічної системи початку XXI ст. спрямовано на вдосконалення існуючої педагогічної теорії та технології з метою саморозвитку, самовираження, самореалізації особистості. Засобом трансляції інновації в сучасній синергетичній освіті є відкритість, інтегрованість, особистісна спрямованість навчання тощо.

Виходячи з вищенаведеного, беручи до уваги ідеї та пропозиції, висловлені у доповідях, виступах учасників та загальній дискусії, учасники Конференції пропонують:

- Посилити наукові пошуки щодо особливостей різних моделей професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах невизначеності (війни, пандемії, кризи, ін.) та окреслити дієві інструменти, які допоможуть українським освітянам впоратися із труднощами часу.
- Приділити особливу увагу питанням дослідження когнітивного розуміння складних взаємодій між вмістом, педагогікою, дорослими учнями та технологіями (TRACK; e-TRACK; TRACK-SAMR Models), що може призвести до успішної інтеграції кількох технологій у навчанні.
- Практично орієнтовно спрямовувати наукові дослідження з проблем професійного розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти, інноваційні розробки та дослідницькі проєкти реалізовувати в дидактичному змісті КПК.
- При розробленні дидактичного забезпечення курсів ПК враховувати ідею концептуальної метафори (фрейми, метафори, наративи) у різноманітних мультимодальних навчальних текстах.
- При розробленні різноманітних мультимодальних навчальних текстах для ПКПП особливу увагу приділяти освоєнню андрагогами складовими матриці відбору, створення та модифікації креолізованих навчальних текстів для дев'яти подій навчання.
- Активізувати роботу з проєктування дидактичного портфоліо курсів ПКПП та обґрунтування потенціалу мультимодальних текстів в конструктивістських, проєктних підходах, проблемному навчанні для моделювання віртуального освітнього простору слухача.
- Узагальнити досвід та поширювати ідеї Українського відкритого університету післядипломної освіти УВУПО – першого в Україні самоврядного (автономного) закладу освіти типу розподіленого університету, який забезпечує приведення змісту післядипломної освіти і освіти дорослих у відповідність до європейських освітніх стандартів та

цифровізації суспільства, впровадження інноваційних підходів до неперервного розвитку фахівців, формування ключових компетентностей, рекомендованих Європейським Союзом для освіти впродовж життя.

- Активізувати пошуки і реалізацію зарубіжних та вітчизняних проєктних ініціатив та грантових програм, які пропонуються українським науковцям різними освітніми фондами країн ЄС у рамках солідарності з Україною для проведення індивідуальних і колективних досліджень.
- Об'єднати зусилля громадських організацій, інших інститутів громадянського суспільства, науки та держави у спільній підтримці закладів позашкільної освіти в умовах воєнного та поствоєнного стану. Позиціонувати заклади позашкільної освіти як культурно-освітні центри територіальних громад через впровадження інноваційних підходів в управлінні.
- Схвалити і підтримати акцію педагогічних і науково-педагогічних працівників Центрального Інституту післядипломної освіти «Переможні обрії освіти» та інші заходи інформаційної, консультативної, психологічної, педагогічної та соціальної підтримки населення України, зокрема, викладачів та вчителів, педагогічної громадськості, здобувачів PhD ступеня, студентів, учнів.
- Визнати важливим проведення щорічної конференції кафедрами філософії і освіти дорослих задля об'єднання науковців та практиків щодо обговорення актуальних питань професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти.

Учасники конференції пропонують донести резолюцію до МОН України, закладів освіти, громадських освітніх організацій.

Резолюцію прийнято учасниками Всеукраїнської конференції «Варіативні моделі й технології трансформації професійного розвитку фахівців в умовах відкритої освіти».

23 червня 2022 року